

BASKI: Promice Dijital Matbaacılık

ISBN: 978-605-64879-5-8

İSTANBUL, EKİM 2015

**Bölgesel Kalkınma Dinamikleri:
İhracat ve Sanayi Kenti Gaziantep**

Rekabet Gücü Analizi ve 2023 Senaryoları

**Doç. Dr. Ümit İzmen
Zuhal Özbay Daş
Yasemin Özbal**

Kaynak: <http://www.gaziantep.net/turizm/resimler/hantep2.jpg>

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	6
YÖNETİCİ ÖZETİ	7
KISIM 1	13
GİRİŞ	14
SWOT ANALİZİ	21
GÜÇLÜ YANLAR	21
FIRSATLAR	21
SORUNLAR	21
TEHDİTLER.....	22
ANTEP 2023 VİZYONU	22
POLİTİKALAR	22
TARİHÇE	24
KISIM 2 - GELİR FARKININ KÖKENLERİ	25
GELİR FARKININ KÖKENLERİ	26
NÜFUS DİNAMİKLERİ	32
İŞ GÜCÜ PİYASALARI	36
EĞİTİM	39
SOSYO EKONOMİK DİNAMİKLER.....	41
KURUMSAL KAPASİTE VE KÜLTÜREL HAYAT	44
ULAŞTIRMA VE ALTYAPI DURUMU	45
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ	46
KISIM 3 - GAZİANTEP’TE GİRİŞİMCİLİK VE SEKTÖREL YAPI	49
ŞİRKET KURULUŞLARI	50
GİRİŞİMLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI	51
VERGİ TAHSİLATLARI	53
YATIRIMLAR	54
İLLER ARASI TİCARET	57
TARIM	58
İNŞAAT	60
TURİZM.....	62
FİNANS SEKTÖRÜ.....	63
DIŞ TİCARET	66
GAZİANTEP’TE SEKTÖREL REKABET GÜCÜ ANALİZİ.....	74
GİRİŞİM SAYISI VE İSTİHDAM İTİBARIYLA REKABET GÜCÜ ANALİZİ	74
GAZİANTEP’TE BÜYÜMENİN BELİRLEYİCİLERİ: ULUSAL EKONOMİ, SEKTÖREL YAPI VE	
GAZİANTEP’İN REKABET GÜCÜ.....	77
LİTERATÜR TARAMASI VE YÖNTEM	77
İMALAT SANAYİSİ.....	83
GAZİANTEP’TE SEKTÖREL PERFORMANSIN BELİRLEYİCİLERİ: İÇ TALEP, DIŞ TALEP VE VERİMLİLİK	85
LİTERATÜR TARAMASI VE YÖNTEM	85
KISIM 4 - FİKİR ÖNDERLERİNİN GÖZÜNDEN GAZİANTEP’İN EKONOMİK	
PERFORMANSININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	91
GÖRÜŞME METODOLOJİSİ	92
GAZİANTEP’İN EKONOMİK PERFORMANSINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER	94
GAZİANTEP’TE UZLAŞI	94

GAZİANTEP'İN GELİŞME DİNAMİKLERİ	94
GAZİANTEP EKONOMİSİNİN ÖNÜNDEKİ RİSKLER.....	96
GİRİŞİMCİLİK KÜLTÜRÜ.....	98
VİZYON	99
SOSYO EKONOMİK DİNAMİKLER	100
ULAŞTIRMA VE ALTYAPI DURUMU	103
ÜRETİM FAKTÖRLERİNİN DURUMU	103
PAZAR OLANAKLARI VE DIŞ TİCARET	103
GAZİANTEP'TE GELİŞME POTANSİYELİ YÜKSEK OLAN SEKTÖRLER	105
TURİZM	105
SANAYİ.....	105
TARIM.....	107
KENTSEL DÖNÜŞÜM VE İNŞAAT	107
FİNANS VE BANKACILIK	107
ÖNLEMLER	109

KISIM 5 - GAZİANTEP YATIRIM ORTAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ:

GİRİŞİMCİ VE ÖĞRENCİ ANKETLERİNİN BULGULARI.....	111
GİRİŞİMCİ ANKETİ	112
GAZİANTEP'İN GEÇMİŞ EKONOMİK PERFORMANSI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER	117
GAZİANTEP'İN GELECEKTEKİ EKONOMİK PERFORMANSI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER	120
GAZİANTEP'İN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER	124
GAZİANTEP GENÇLİK ANKETİ.....	131
GAZİANTEP'İN GEÇMİŞ EKONOMİK PERFORMANSI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER	134
GAZİANTEP'İN GELECEKTEKİ EKONOMİK PERFORMANSI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER	137
GAZİANTEP'İN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER	140

KISIM 6 - GAZİANTEP İÇİN 2023 SENARYOLARI..... 149

GAZİANTEP İÇİN 2023 SENARYOLARI.....	150
MODELİN TEMEL PARAMETRELERİ VE VARSAYIMLAR	152
NÜFUS, İŞGÜCÜNE KATILIM VE İSTİHDAM	152
GSKD, KİŞİ BAŞI GELİR VE BÜYÜME	153
BAZ SENARYO: GEÇMİŞ DÖNEM EĞİLİMLERİNİN DEVAMI.....	155
ÜRETİM	155
İSTİHDAM	158
SEKTÖREL DAĞILIM	160
KİŞİ BAŞI GELİR	161
YATIRIM İHTİYACI	161
İHRACAT VE DIŞ TİCARET	161
SEKTÖREL YAPI DEĞİŞİMİ SENARYOSU	163
STRATEJİK KURGU SENARYOSU.....	165
SENARYO SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	167
KAYNAKÇA	169
EK: GÖRÜŞME SORULARI:	172
EK: GÖRÜŞME LİSTESİ:.....	173
EK: 13 AĞUSTOS 2015 TARİHLİ GAZİANTEP ÇALIŞTAY KATILIMCILARI:.....	173
EK TABLOLAR	174
NÜFUS TABLOLARI.....	174
İSTİHDAM TABLOLARI.....	178
SEKTÖR VE SANAYİ TABLOLARI	180
TURİZM VE KÜLTÜREL ETKİNLİK TABLOLARI	189
FİNANS VE YATIRIM TABLOLARI	191

ÖNSÖZ

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED), bünyesindeki 23 federasyon, 155 dernek, 12.500 iş insanı ile üyeliği gönüllülük esasına dayanan, Türkiye'nin en yaygın sivil toplum örgütlerinden biridir. Bölgesel kalkınma, TÜRKONFED'in kuruluş amacı ve faaliyetleri çerçevesinde üzerinde çalıştığı konuların başında gelmektedir. Bölgeler arası ekonomik ve sosyal farklılıklar Türkiye'nin genelinde kalkınma farklılıkları yaratmaktadır. Bu nedenle bölgeler arası farklılıkların azaltılması yolunda öncelikli hedeflerden birinin bu yönde bilim temelli çalışmalar yapmak olduğuna inanıyoruz.

Bu kapsamda TÜRKONFED olarak, 2012 yılında "Bölgesel Kalkınmada Yerel Dinamikler" rapor serisi çalışmasını başlattık. Serinin ilki olan "Çorum Modeli ve 2023 Senaryoları" 2012 yılında, "Tunceli Modeli ve 2023 Senaryoları" ise 2014 yılında kamuoyuna sunuldu. Bu raporların ardından, Trakya Bölgesi illeri olan Tekirdağ, Kırklareli ve Edirne için hazırlanan raporlar bu yıl tamamlanarak yayınlandı.

Serinin altıncı çalışması olan "Bölgesel Kalkınma Dinamikleri: İhracat ve Sanayi Kenti Gaziantep" raporunda, Gaziantep'e dair dinamiklerin ortaya konmasına, sorunların belirlenmesine, diğer iller ile arasındaki etkileşiminin irdelenerek bölgesel kalkınmanın bileşenlerine dikkat çekmek amaçlanmaktadır.

"Bölgesel Kalkınma Dinamikleri: İhracat ve Sanayi Kenti Gaziantep: Rekabet Gücü Analizi ve 2023 Senaryoları" raporu, İstanbul Politikalar Merkezi Kıdemli Uzmanı Doç. Dr. Ümit İzmen, TÜRKONFED Ekonomik Araştırmalar Bölümü Sorumlusu Zuhul Özbay Daş ve TÜRKONFED Ekonomik Araştırmalar Bölüm Uzmanı Yasemin Özbal tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmanın yürütülmesindeki destekleri için başta Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Başkanı Mehmet Büyükekşi olmak üzere, TİM Genel Sekreter Vekili İsmet Yalçın ve TİM uzmanlarına teşekkür ederiz. Rapor süresince anketler, görüşmeler ve toplantıların gerçekleştirilmesinde Güneydoğu Sanayi ve İş Dünyası Federasyonu (GÜNSİFED) Yönetim Kurulu Başkanı Mesut İşsever'in katkıları çok değerlidir.

Ayrıca, raporun hazırlık sürecine görüş vererek yaptıkları katkılar nedeniyle Gaziantep Belediye Başkanı Fatma Şahin'e, Gaziantep Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Adil Sani Konukoğlu'na, Gaziantep Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı Eyüp Bartık'a, İpekyolu Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Bülent Özkan'a, derinlemesine mülakatlara katılan ve isimleri ekte verilen yerel aktörlere, raporumuzun anketine yanıt veren iş dünyası temsilcilerine ve öğrencilere teşekkür ederiz.

Bölgesel Kalkınma Dinamikleri: İhracat ve Sanayi Kenti Gaziantep: Rekabet Gücü Analizi ve 2023 Senaryoları çalışması, yatırımcılara, girişimcilere, kamu görevlilerine, iş dünyasına ve akademisyenlere bir başvuru kaynağı sunabildiği, il ve bölgenin önümüzdeki dönem politikalarında yol gösterici olabildiği ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

Kamuoyuna saygıyla arz ederiz.

Ekim 2015

Tarkan KADOOĞLU

TÜRKONFED Yönetim Kurulu Başkanı

YÖNETİCİ ÖZETİ

2000’li yıllardan beri sadece Türkiye ekonomisinde değil, Türkiye içerisinde bölgesel ölçekte de önemli değişimler yaşanmaktadır. Tarihsel olarak Türkiye’de ekonomik aktivite az sayıda merkezde yoğunlaşmıştır. 2000’li yıllarda ise, Türkiye’nin genellikle batısında yer alan bu geleneksel merkezlerin yanı sıra, özellikle Anadolu’da birçok ilde ekonomik aktivitenin canlandığı ve bu illerin hem ulusal ekonomiyle hem de küresel ekonomiyle eklemlendiği görülmüştür. Ancak, Anadolu Kaplanları adıyla anılan bu iller, 1980 öncesinde kamu yatırımlarının lokomotif olduğu karma ekonomi döneminde potansiyellerini gerçekleştiremezken, 1980 sonrasının piyasa ekonomisi modelinde girişimciliğe bağlı hızlı bir kalkınma içinde olmuşlardır. Bu süreçte ön plana çıkan illerden birisi de Gaziantep’tir.

Ortadoğu’nun stratejik bir bölgesinde yer alan ve İpek Yolu üzerinde bulunan Gaziantep, tarihsel olarak hep canlı bir ticaret ve üretim merkezi olmuştur. Tarihsel olarak, Gaziantep’te zanaatla uğraşan Yahudilerin ve Ermenilerin şehrin sanayide gelişmesinde çok büyük bir payının olduğu, kentte yapılan görüşmelerde vurgulanan bir husus olmuştur.

Doğal kaynaklar açısından zengin olmayan, devletçi kalkınma döneminde kamu yatırımlarından yeteri kadar yararlanamayan Gaziantep’in Cumhuriyet döneminde gelişmesi görece sınırlı kalmıştır. 1980 sonrasının küresel ekonomiye eklemlenerek piyasa ekonomisi modeli doğrultusunda kalkınma sürecinde, Gaziantep tarihsel ticaret merkezi olma rolünü, girişimcilik kültürü ile birleştirerek başarı kazanmıştır. Yapılan görüşmelerde, Gaziantep’in sanayisinin gelişmişliği herkesin üzerinde hemfikir olduğu ve gururla dile getirdiği bir konu olmuştur.

Kentin ekonomik performansında girişimcilik kültürünün önemi kentin ileri gelenleri ile yapılan görüşmelerde de sıklıkla dile getirilmiş ve bu özellik nedeniyle Özal döneminde büyük bir dönüşüm gerçekleşmiş olduğu vurgulanmıştır.

1980 sonrasında, kentte tarihsel olarak zaten güçlü olan dokuma, gıda, sabun, mobilya gibi sektörlerin lokomotif olduğu büyüme süreci, kentin geleneksel olarak küçük üretime dayalı sanayi yapısının da zaman içinde daha büyük ölçekli bir sanayi yapısına evrilmesi ile sonuçlanmıştır. Devletçi ekonomi modelinin tamamen dışında özel sektör eliyle gelişen, tüm engellere rağmen gelişimini dışa açılarak sağlayan, tamamen yerel kaynaklara dayalı olarak geliştirilen bir sanayi altyapısı ile Türkiye’nin en büyük altıncı ihracatçı kenti haline gelen Gaziantep’in incelenmeyi hak eden bir hikayesi vardır.

İhracata dayalı hızlı sanayileşme Gaziantep için parlak bir performans yaratsa da, bu sanayileşmenin aldığı özgün biçim kendi içerisinde sorunları da barındırmaktadır.

Gaziantep’in ekonomik gelişiminin esas olarak bölge ülkelerine yönelik ihracata dayalı olması, bu gelişimin kamu tarafından değil, özel sektör eliyle şekillenmiş olması, ihracat performansının coğrafi konumdan ve bölge ile tarihi ve kültürel ilişkilerden kaynaklanması, Gaziantep ekonomisinin özgünlüğünü oluşturan alanlardır. Gaziantep’in gelişmiş sanayi altyapısına rağmen, bu sanayinin düşük teknolojili alanlara sıkışmış olması, kentin endüstri içi ölçek ekonomilerinin avantajından ve lokalizasyon ekonomilerinden yararlanmasına rağmen, kentsel ekonomilerden yararlanamaması, geleceğe yönelirken üzerinde en çok durulması gereken alanları oluşturmaktadır.

Gaziantep’in ekonomik modelini tıkanmadan sürdürebilmesi için, büyümenin nedenlerinin analiz edilmesi ve büyümenin belirleyicilerinin karşı karşıya olduğu risklerin anlaşılması gerekir.

Gaziantep’in büyümesinde ulusal ekonominin, sektörel yapının ve ilin kendi rekabetçiliğinin katkılarının görece önemine bakıldığında, gerek girişim sayısı, gerekse istihdam itibarıyla sektörel yapının pek önemli olmadığı, Gaziantep’in büyümesinde esas olarak Türkiye ekonomisindeki büyümenin ve ilin kendisinin rekabet gücü kazanmasının etkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca, Gaziantep’te büyüme dinamiklerinde iç talebin, dış talebin ve verimliliğin ne ölçüde önemli olduğu analiz edildiğinde ortaya farklı bir manzara çıkmaktadır. Her ne kadar Gaziantep’in gelişmesinde dış ticaretin rolü önemli olsa da, Türkiye’nin tüm üretim süreçlerinde dikkati çektiği gibi ithalata bağımlı yapının etkisi Gaziantep’te de görülmektedir. Gaziantep’in dış talebe bağlı bir büyüme izlemesine rağmen, ihracat

mallarının üretimi için yapılan ithalat, ihracat sayesinde yaratılan istihdam kadar istihdamın yok olmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, Gaziantep için de istihdam yaratmakta en belirleyici faktör kuvvetli iç taleptir. Söz konusu dönemde işgücü verimliliğinde kuvvetli bir artışın meydana gelmiş olduğu da dikkate alınmalıdır. Genel olarak bütün sektörlerde verimlilik artışı sayesinde üretimin daha az istihdamla yapılabilir hale gelmesi istihdam azaltıcı bir etki ortaya çıkarmıştır. Ancak dikkati çeken bir başka nokta da, verimlilik artışının düşük teknoloji sektörlerde yoğunlaşmasıdır. Bu gözlemin nedeni muhtemelen sermayenin daha çok düşük teknoloji sektörlerine kaymasıdır. Kimya gibi daha teknoloji yoğun sektörlerde verimlilik artışının sınırlı kaldığı görülmektedir.

Ayrıca, küresel krizden bu yana düşen faiz oranları sayesinde ekonomik faaliyetin fonlanmasında kredi kullanımındaki artışın da rolü olduğu ortadadır.

Gaziantep'in büyümesini açıklayan faktörler, büyümenin sürdürülebilirliğinin önündeki sorunlara da ışık tutmaktadır:

Bu sorunların bir bölümü yapısal bir bölümü ise konjonktürelidir.

Yapısal sorunların başında sektörel yapı ve teknoloji bileşimi gelmektedir.

Sanayileşmenin tekstil, gıda, kimya, gibi az sayıda sektörde ve genelde düşük teknoloji alanlarda yoğunlaşmış olduğu Gaziantep, sektörel yapının avantajlarından şimdiye kadar yararlanamamıştır. Bu durumun bir nedeni de göç ve sosyo-ekonomik açıdan az gelişmişliktir. Bu faktörler de yapısal nitelik arz etmektedir.

Gaziantep'in hızlı sanayileşme süreci ile sosyoekonomik göstergeleri arasında adeta uçurum vardır. Bu uçurum, bizatihi sanayileşme sürecinin yapısal sorunlarının çözülmesi ve Gaziantep'in ekonomik başarısının devamı için gereken sektörel yapı değişiminin gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır.

Gaziantep, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden hem nitelikli iş gücü ve sermayedarları hem de nitelsiz iş gücünü çekmiştir. Bugün ise Gaziantep, Suriye iç savaşından kaçan mülteciler nedeniyle yoğun göç almaktadır. Bu durum göçlerin ekonomik ve sosyal etkilerinin karmaşık olmasına yol açmakta ve sürecin iyi yönetilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Şehirdeki sosyal imkanların zayıf kalması nedeniyle, iyi eğitilmiş üst düzey profesyonel yöneticileri şehirde tutmak zorlaşmaktadır. Bu duruma Gaziantep'te yapılan görüşmelerde de dikkat çekilmiştir. Bu nedenle Gaziantep'in yapacağı sıçramanın bir ayağı da sosyal hayatın beyaz yakalı çalışanlar ve üst düzey yöneticilere uygun bir hale gelmesidir. Aksi halde, göçün yönetilememesi ilde işsizlik oranının yükselmesi ve sosyal sorunların ekonomik kalkınmayı baltalar hale gelmesi riskini doğuracaktır.

Konjonktürel sorunların başında ise ulusal ekonomiden ve dış talepten kaynaklanan sorunlar gelmektedir. Ekonomik performansta ülke ekonomisinin büyüme hızının bölgesel rekabet gücü kadar önem taşıdığı ve bunun yanısıra komşu ülkelere ihracatın önemli olduğu Gaziantep gibi bir ilde, ülke ekonomisinin yavaşlaması ve dünya ticaretinin yavaş seyri, dikkatle takip edilmesi gereken parametrelerdir.

Ortadoğu'daki karışıklı ve çatışmalar ve Türkiye'de Güneydoğu Anadolu bölgesindeki siyasi gerilim de dikkate alındığında, bankaların bir noktadan sonra şirketlerin yüksek kredi kullanımını azaltmaları ve vadesi gelen kredileri kapatmaya başlamaları, Gaziantep'te reel sektör açısından dikkate alınması gereken bir risktir.

Gelişimin sürdürülebilirliği konusunda ilde genelde bir endişe gözükmemektedir. Gelecek vizyonu ve kentin geleceğinin parlaklığı konusunda genelde bir uzlaşının olduğu dikkati çekmiştir.

Şehirde iş dünyasının önde gelen isimleri ile yapılan görüşmelerde, sorunlu bazı konularda kişiler arasında vurgu farklılıkları olduğu gözlemlense de, genelde dile getirilen konuların ortak olduğu, sorunlar ve çözüm önerileri konusunda şehrin önde gelenlerinin ortak hareket içinde oldukları dikkati çekmiştir. Birçok diğer kentten farklı olan bu durumun, kentin sorunlarının merkezi idareye aktarılması ve çözülmesi konusunda etkili olduğu düşünülmüştür.

Kentin gelecekteki gelişme dinamikleri daha detaylı bir biçimde sorgulandığında, gündeme getirilen konuların ağırlıklı olarak teknoloji, eğitim, kentin sosyal imkanlarının sınırlılığı gibi içsel büyüme dinamikleri ile ilgili konular olduğu görülmüştür. Bu başlık altında bazı firmaların ödeme güclüğü içinde olması ve yüksek borçluluk oranı da gündeme gelmiştir. Ulaştırma imkanlarının geliştirilmesi ve dış pazarların durumu da bu başlıkta dikkati çeken diğer alanlardır.

Gaziantep iş dünyası tarafından dile getirilen il ekonomisinde gelişmeyi kısıtlayabilecek olan başlıca faktörlerin bu çalışmada yapılan ekonometrik analizle neredeyse birebir örtüştüğü dikkati çekmektedir.

Kentte yapılan görüşmelerde sanayiye ilişkin olarak gündeme getirilen sorunlar 3 başlık altında toparlanabilir:

1. Sanayinin daha çok düşük teknolojili alanlara hapsolmuş olması.
2. Plansız yatırımlar nedeniyle arz fazlasının ortaya çıkması
3. Yurtdışı piyasalarda görülen daralma nedeniyle bugün bazı firmaların sıkıntı yaşaması.

Bu sorunlardan üçüncüsü konjonktürelidir ve dış piyasaların normale dönmesiyle ortadan kalkacaktır. Ancak ilk iki sorun yapısal sorunlardır; dolayısıyla çözümü için de uzun vadeli yapısal önlemler üzerinde durmak gerekir. Gaziantep iş dünyasının yapısal sorunlardan çok konjonktürel sorunlar üzerinde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Kentte yapılan görüşmelerde sorun alanlarının ağırlıklı olarak Türkiye'nin ekonomik ve siyasi istikrarı ve dış politik gelişmeler olduğu görülmüştür. Örneğin, Suriye ve Irak'taki çatışmalar ve küresel talep düşüklüğü, ihracata dayalı bir büyüme modeli olan Gaziantep'i doğal olarak olumsuz etkilemektedir. Bu sorunlara ilaveten, bazı şirketlerin finansal yapılarının son zamanlarda ciddi ölçüde bozulmuş olması da eklenmelidir.

Gaziantep iş dünyası mensuplarının sosyo-ekonomik dinamikler konusunda genelde hep aynı noktalara vurgu yaptıkları görülmüştür. İli şekillendiren sosyo-ekonomik dinamikler konusunda bir fikir ayrılığı olmasa da, bunların boyutları ve etkileri söz konusu olduğunda görüş verenlerin olumlu düşünenler ve düşünmeyenler olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Gaziantep'te ekonomik hayatı etkileyen başlıca 4 sosyo-ekonomik dinamik vardır:

1. Yoğun göç alması
2. Sosyal hayatın kısıtlı olması
3. Barış süreci
4. Suriyeli mülteciler
5. Gelir adaletsizliği

Barış Süreci'nin genelde Gaziantep ekonomisi üzerine etkisinin olumlu olacağı belirtilmişken, görüşülen bazı kişilerin bu etkiyi daha önemli bulduğu, bir bölümünün ise olumlu olmakla beraber belirleyici görmediği anlaşılmaktadır.

Teknoloji geliştirememek ve daha yüksek teknolojili bir üretim yapmayı kısıtlayan nitelikli işgücü ve sosyal imkanlar gibi sorunlar da görüşmelerde gündeme gelmişse de, yapılan görüşmelerde bu uzun vadeli sorunların hak ettiği önemi görmediği, güncel sorunlara ağırlık verildiği görülmüştür.

Kentte genelde ekonomik performansa ilişkin çok olumlu değerlendirmelerin hakim olması ve uzun vadeli yapısal sorunların mevcudiyetine rağmen kentin iş dünyasının gündeminde bu sorunların ikincil planda kalması, Gaziantep'in uzun vadeli ekonomik performansının belirleyicileri üzerinde daha titizlikle durulmasını gerektirmektedir.

Gerek ekonometrik analiz, gerekse kentte yapılan görüşmeler ve anketler, Gaziantep'in ihracata dayalı sanayileşme modelinin gelecekte bazı kısıtlarla karşılaşabileceğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede, 2023 yılında kişi başına gelir seviyesindeki artışın hızlanması kadar yavaşlaması da olası durumlardan birisidir. Bu durumların hangi koşullarda ortaya çıkacağını bütüncül bir çerçeve içinde anlayabilmek ve alternatif gelişme patikalarının nasıl bir ekonomik sonuç üreteceğini görmek üzere üç alternatifli bir senaryo analizi uygulanmıştır. Yapılan senaryo analizinin bulgularına göre, Gaziantep'te geçmişten gelen sürecin devam ettirilebilmesi ve ilde hüküm sürmüş olan yerel kalkınma dinamiklerinin mevcudiyetini koruması durumunda, Gaziantep'in kişi başı gelir seviyesi tüm senaryoların altında kalacaktır.

Bu senaryo analizi çerçevesinde yapılan varsayımlara göre 2011 yılında Gaziantep'te kişi başına gelirin 5,360 dolar olduğu hesaplanmıştır. Bu tutar, aynı yıl Türkiye'de 10,446 dolar olarak alınan kişi başına gelirin %51'ine denk gelmektedir. Geçmiş dönem eğilimlerinin devam etmesi varsayımı altında 2023 yılında Gaziantep'te kişi başına gelir 7,744 dolara yükselecek ve hala orta gelir tuzağında olacaktır. Aynı yılda Türkiye genelinde kişi başına gelir 16.997 dolara yükselecektir. Gaziantep'te gelir seviyesi Türkiye geneline oranla daha da düşecek ve %51'den %46'ye gerileyecektir.

Ayrıca geçmiş dönem eğilimlerinin devamı halinde işsizlik oranı da yükselmeye devam edecek ve zaten çok genç ve farklı etnisitelerden oluşan mevcut demografik yapıya ilaveten daha şimdiden 300 binin epey üzerine çıkmış olduğu hesaplanabilen Suriyeli mülteciler de dikkate alındığında, bu yüksek işsizlik ve düşük gelir seviyesi, şehrin sosyal ortamını ve huzurunu korumasını güçleştirebilecektir.

Yapılan analizlerin Gaziantep'teki büyümede Türkiye ekonomisinin payının önemli olduğu ve sektörel yapının büyümeyi yeteri kadar desteklemediği bulguları dikkate alındığında, kişi başına gelir makasını kapatmak için Gaziantep'in önünde iki yol olacaktır. Gaziantep ya verimliliği ve büyüme hızını aynı anda artırarak, işsizliği düşürmek ve kişi başına gelir seviyesini yükseltme yoluna gidebilir (Verimlilik Senaryosu) ya da Türkiye'dekine benzer bir sektörel yapılanma ile düşük katma değerli sanayi sektörleri yerine daha yüksek katma değerli hizmet sektörlerine yönelerek kişi başına geliri artırırken işsizlik oranının aynı seviyelerde tutmayı deneyebilir (Sektörel Değişim Senaryosu).

Sektörel Değişim Senaryosu ile Türkiye'de sektörel yapıda beklenen değişimin Gaziantep'de aynen tekrarlanması halinde, Gaziantep'in temel göstergelerinin ne yönde değişeceğini ortaya konmuştur. Bu senaryo analizine göre 2023 yılında Gaziantep'te kişi başına gelir 9,544 dolar ile baz senaryonun neredeyse 2000 dolar üzerine çıkacaktır. Bu koşullar altında Türkiye geneline oranla gelir makası %51'den %56'ya daralacaktır.

Gaziantep için yapılan senaryo analizlerinde, en yüksek kişi başına gelir seviyesinin Verimlilik Artışı Senaryosu altında olduğu ortaya çıkmıştır. Bu senaryo analizi çerçevesinde yapılan varsayımlara göre 2023 yılında Gaziantep'te kişi başına gelir 10,645 dolara yükselecek ve böylece Türkiye geneline oranla gelir makası daralarak %51'den %63'e yükselecektir.

Gaziantep'in rekabet gücü ayrıştırması analizinde Gaziantep'te sanayi üretiminin ciddi oranda rekabet gücü kazandığı ancak bu rekabet gücünün belli sayıda düşük teknoloji ürünlerde yoğunlaşmış olduğu bulgulanmıştır. Buradaki itici güç ilde halı, çuval, tekstil ve gıda ürünleri sanayilerinde görülen atılımdır. Son yıllarda bu sanayi sektörlerinin yanında inşaat sektörünün de Gaziantep ekonomisine önemli ölçüde ivme vermiş olduğu yapılan görüşmelerde dile getirilmiştir. Gaziantep bu ekonomik başarısının karşısında, kişi başı gelir ve bir dizi sosyal gelişmiş göstergesinde Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında bir hayli gerilerdedir. Bir anlamıyla çok çalışan olan bu şehir halkı bu çok çalışmasında hak ettiği mükafatını daha yüksek yaşama standartları olarak alamamaktadır.

Verimlilik artışı senaryosunda elde edilecek yüksek büyüme hızları ve çıktının pazarlanabilir olması gerekecektir. Bu noktada Gaziantep'in gelişmesi Barış Süreci ve Ortadoğu coğrafyasının yeniden yapılanması ile birebir ilişkilidir. Bu koşullar sağlandığında, Gaziantep, tüm Doğu, Güneydoğu bölgesinin dünyaya açılan kapısı olacak, bir üretim ve iş merkezi olarak yoğun göç almasına rağmen istihdam yaratabilen ve gelir yaratabilen bir kent olacaktır.

Bu senaryo altında hizmetler sektörünün daha fazla gelişmesini kısıtlayacak olan yegane faktör insan gücüdür. Özellikle kültür, inanç, gastronomi turizmi gibi modern hizmet sektörlerinde ve daha teknoloji yoğun sanayi sektörlerinde gelişme perspektifi bulunan Gaziantep'te mevcut insan gücü kaynakları bu alanların gelişebilmesi için yeterli değildir. Yapılan görüşmelerde de en çok vurgulanan negatif faktörün eğitim olduğu bilinmektedir. Öte yandan, eğitilmiş, kalifiye iş gücü ile ilin sosyal gelişmesi iç içedir. Bu nedenle, kentsel dönüşüm, daha yaşanabilir bir kent dokusu, kalifiye işgücü ve sektörel yapılanma bir arada düşünülmesi gereken bir gelecek senaryosu oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, Gaziantep'in vizyonunu, üretim yapısındaki dönüşümde, kentte halihazırda gelişmiş olan sanayi sektörlerinde verimliliğin yükselmesinin, bu sektörlerin ileri ve geri bağlantısının güçlü olduğu daha yüksek teknoloji ve katma değerli üretim sektörlerinde veya modern hizmet sektörlerinde ve gastronomi ve turizmde faaliyetler genişlemesinin ön plana çıktığı, üretimdeki bu dönüşümün kentin sosyal, sanatsal ve kültürel aktivitelerindeki zenginlik ve canlanma ile desteklendiği, böylece yaşam kalitesi yükselirken toplumsal tansiyonun azaldığı bir kent olarak formüle etmek mümkündür.

Bu vizyona ulaşmak için uygulanması gereken politikalarda şu başlıklar ön plana çıkmaktadır:

- ✓ Kentin sosyal altyapısını ve imkanlarını arttıracak önlemler alınmalıdır.
- ✓ Kentte sanatsal faaliyet mutlaka artırılmalı bu amaçla destekler verilmelidir.
- ✓ Daha yüksek katma değerli ve modern iş kollarının ihtiyaç duyduğu kalifiye işgücü için eğitim imkanları geliştirilmelidir.

- ✓ Küçük firmaların kredi kullanımını azaltmaları ve özkaynaklara ağırlık vermelerini sağlayacak önlemler alınmalıdır.
- ✓ Dış ülkelerde karşılaşılan işbirliği sorunların aşılması için ekonomi bakanlığının çalışmalar yapması gerekmektedir.
- ✓ Teşvik sistemi altında farklı alanlarda ve özellikle daha teknoloji yoğun alanlarda üretimin desteklenmesi gerekmektedir.
- ✓ İthal girdilerin üretimine dönük teşvikler arttırılmalıdır
- ✓ Ar-Ge, teknoloji, inovasyon ve patent konularına daha fazla önem verilmelidir.
- ✓ Kültür ve gastronomi turizminin potansiyelinden yararlanılmalıdır.
- ✓ Kentsel dönüşüm hız kazandırılmalı ve kentin sosyal imkanları zenginleştirilmelidir.
- ✓ Suriyelilere ekonomik hayata entegrasyonunu sağlayacak önlemler alınmalıdır.
- ✓ Gaziantep'te gastronomi ve turizm desteklenmelidir.
- ✓ Gaziantep'in lojistik imkanları geliştirilmeli ve lojistik üs olma vasfı güçlendirilmelidir.
- ✓ Kültürel ve tarihi değerler konusunda bölgesel işbirlikleri desteklenmelidir.
- ✓ Şirketlerin içlerine dönük verimliliklerini arttırmaları desteklenmelidir.
- ✓ Gaziantep-Polateli-Hassa-Dörtüol-İskenderun güzergahının geçerli transit yol olarak belirlenmesi ve bu yolun uluslararası ve ulusal taşımacılığa uygun standartlara getirilmesi sağlanmalıdır. ¹
- ✓ Marka ve patent konusuna firmaların bilinçlenmesi için gerekli eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile uygulamalı çalışmalara ağırlık verilmelidir. ²

¹ (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013)

² (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013)

KISIM 1

GİRİŞ

2000’li yıllardan beri sadece Türkiye ekonomisinde değil, Türkiye içerisinde bölgesel ölçekte de önemli değişimler yaşanmaktadır. Tarihsel olarak Türkiye’de ekonomik aktivite az sayıda merkezde yoğunlaşmıştır. 2000’li yıllarda ise, Türkiye’nin genellikle batısında yer alan bu geleneksel merkezlerin yanı sıra, özellikle Anadolu’da birçok ilde ekonomik aktivitenin canlandığı ve bu illerin hem ulusal ekonomiyle hem de küresel ekonomiyle eklemlendiği görülmüştür. Ancak, Anadolu Kaplanları adıyla anılan bu iller, 1980 öncesinde kamu yatırımlarının lokomotif olduğu karma ekonomi döneminde potansiyellerini gerçekleştiremezken, 1980 sonrasında piyasa ekonomisi modelinde girişimciliğe bağlı hızlı bir kalkınma içinde olmuşlardır. Bu süreçte ön plana çıkan illerden birisi de Gaziantep’tir.

Ortadoğu’nun stratejik bir bölgesinde yer alan ve İpek Yolu üzerinde bulunan Gaziantep, tarihsel olarak hep canlı bir ticaret ve üretim merkezi olmuşsa da, Cumhuriyet döneminde 1980’lere kadar olan gelişmesi görece sınırlı kalmıştır. Bugün ise Gaziantep sadece Doğu, Güneydoğu bölgesinin değil, Türkiye’nin de önemli ekonomik merkezlerinden birisidir. Nitekim, ekonomik performansını Türkiye’de iller arası yapılan çeşitli sıralamalarda da teyit etmek mümkündür. Gerçekten de birçok önemli sanayi kuruluşuna ev sahipliği yapan, Türkiye’nin en büyük 500 şirketi sıralamasında 5. sırada yer alan, Türkiye’nin 6. büyük ihracatçı ili olan, hızlı gelişmesiyle Türkiye’nin en fazla göç çeken 15. şehri olan, üçü vakıf, dört üniversitesiyle önemli bir eğitim merkezi olan, halı ve makarna gibi bazı ürünlerde Türkiye’nin en önemli üreticisidir. Gaziantep, sadece sanayide değil, kültür turizmi ve gastronomide de iddialıdır.

Gaziantep bugün sadece Türkiye’nin birçok ili karşısında sergilediği bu performans ile değil, aynı zamanda Anadolu Kaplanları adıyla anılan iller arasında en hızlı büyümeyi gerçekleştirmiş il olarak da öne çıkmaktadır. (Buğra & Savaşkan, 2014) tarafından yapılan çalışmada 1980-2012 dönemi için verilen tablolarda İstanbul, Kocaeli, Ankara, İzmir, Bursa, Adana’dan oluşan geleneksel sanayi bölgelerinin performansının zaman içinde genellikle gerilemiş olduğu buna karşılık Kayseri, Denizli, Gaziantep, Konya ve Kahramanmaraş’tan oluşan yeni sanayi bölgelerinin performansının ise kuvvetli bir gelişme göstermiş olduğu dikkati çekmektedir. Gaziantep bu yeni sanayi bölgelerine kıyasla da çok yüksek bir performans göstermiştir.

Gaziantep’te girişimciler arasında yapılan ankette, Gaziantep ekonomisinin gelişimine katkı yapmış en önemli faktör % 39,7 ile güçlü girişimcilik kültürünün varlığı olarak belirlenmiştir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere belirlenmesi için 1973 yılında DPT tarafından yapılan sosyoekonomik gelişmişlik sınıflandırmasında Gaziantep 16.sırada yer almaktadır.

1996 yılında yapılan İl Merkezlerine Göre Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE) çalışmasında Gaziantep, Doğu ve Güneydoğu illeri arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu sıralamada Gaziantep’in 25. sırada yer aldığı görülmektedir. Bu çalışmada Gaziantep üçüncü derece gelişmiş iller kategorisinde sınıflandırılmaktadır. Kilis’in ayrılması Gaziantep’in sırasının 4 basamak yükselmesini sağlamıştır. 2003 yılındaki çalışmada Gaziantep altı basamak birden yükselerek, 19. sırada yer almış ve ikinci derece gelişmiş iller kategorisine yükselmiştir. Bu kategoride Doğu ve Güneydoğu’dan yer alan yegane ildir. Ayrıca bu çalışmada Gaziantep, “yeni/yerel sanayi odağı” olarak belirtilen iller arasında yer almıştır. 2011 yılında tekrarlanan çalışmada ise 11 basamak gerileyerek 30. sırada yer almış ve yeniden üçüncü derece gelişmiş iller kategorisine gerilemiştir. (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 68).

2011 yılında yapılan SEGE çalışması, 2012 yılında uygulamaya konulan yeni teşvik sisteminin mekansal boyutuna da temel oluşturmuş ve Gaziantep 3. Bölgede sınıflandırılmıştır.

Değişen kalkınma yaklaşımı doğrultusunda Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) ise Türkiye’deki illeri 6 kategoride sınıflandırmaktadır: Metropol, Metropol Alt Merkezleri, Endüstriyel Büyüme Odağı, Bölgesel Çekim Merkezi, Yapısal Dönüşüm İlleri, Öncelikli Gelişme İlleri.

Bölgesel Gelişme Ulusal Strateji Taslağında, Gaziantep, Konya, Kayseri, Eskişehir, Denizli, Hatay ile beraber Endüstriyel Büyüme Odağı illerden birisi olarak sınıflandırılmıştır. (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 135).

Krugman (1991, s. 487) bir ekonominin parametrelerindeki küçük değişikliklerin ekonominin genel seyri üzerinde büyük değişikliklere yol açabileceğini vurgulayarak, belli bir eşik değerin aşılmasından sonra bölgede ekonomik aktivitenin yoğunlaşmaya başlayacağını ve sürecin kendi kendini besleyen bir boyut kazanacağını anlatır. Gaziantep'in gelişiminin de bu şemaya uygun olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bir kez başlayan sanayileşme, kendine besleyen bir süreç haline dönüşürken, bu sürecin devamında, gelişkin sanayi altyapısının teknoloji içeriği daha yüksek yeni alanlara genişleyerek devam etmesi mümkün hale gelir.

Bu süreçte Gaziantep'in tüm Doğu, Güneydoğu bölgesinin en büyük metropolü ve çekim merkezi olması, ilin ekonomik performansının artarak devam etmesinde önemli bir faktör olmuştur.

İlde yapılan yapılandırılmış görüşmelerde de ortaya çıktığı gibi, Gaziantep'in gelişiminde tarihsel olarak önemli bir üretim ve ticaret merkezi olması önemlidir. Doğal kaynaklar açısından zengin olmayan, devletçi kalkınma döneminde kamu yatırımlarından yeteri kadar yararlanamayan Gaziantep, 1980 sonrasında küresel ekonomiye eklemlenerek piyasa ekonomisi modeli doğrultusunda kalkınma sürecinde, bu tarihsel ticaret merkezi olma rolünü, girişimcilik kültürü ile birleştirerek başarı kazanmıştır. Kentte zaten güçlü olan dokuma, gıda, sabun, mobilya gibi sektörlerin lokomotif olduğu bu büyüme süreci, kentin geleneksel olarak küçük üretime dayalı sanayi yapısının da zaman içinde daha büyük ölçekli bir sanayi yapısına evrilmesi ile sonuçlanmıştır. Devletçi ekonomi modelinin tamamen dışında özel sektör eliyle gelişen, tüm engellere rağmen gelişimini dışa açılarak sağlayan, tamamen yerel kaynaklara ayalı olarak geliştirilen bir sanayi altyapısı ile Türkiye'nin en büyük altıncı ihracatçı kenti haline gelen Gaziantep'in incelenmeyi hak eden bir hikayesi vardır.

Gaziantep'in ekonomik dinamikleri incelendiğinde, ilin performansının ülke ekonomisinin hızlı büyümesine ve ihracat pazarlarında talebin yüksek olmasına, finansal sektörün ekonomik faaliyeti fonlamaya devam etmesinin rolü olduğu ortadadır. Ayrıca bu ekonomik faktörlerin yanı sıra, kentin ekonomik ve siyasi nedenlerle çevre illerden ayrılan Türkiye vatandaşları ve Suriye iç savaşından kaçan mülteciler nedeniyle yoğun göç alması, sosyal risklerin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Dünya ekonomisinde finansal piyasalar kaynaklı dalgalanmalar, Türkiye ekonomisinin uzunca sürebileceği tahmin edilen yeni bir düşük büyüme dönemine girmiş olması, Ortadoğu'daki karışıklı ve çatışmalar ve Türkiye'de Güneydoğu Anadolu bölgesindeki siyasi gerilim, Gaziantep'in ekonomik başarısının devam ettirilebilmesi açısından dikkate alınması gereken noktalardır. Bu çerçevede, Gaziantep'te büyüme dinamiklerinde iç talebin, dış talebin ve verimliliğin ne ölçüde önemli olduğu, Gaziantep'in bu söz konusu risklere ne ölçüde açık olacağının da anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Hızlı sanayileşme Gaziantep için parlak bir performans yaratsa da, bu sanayileşmenin aldığı özgün biçim kendi içerisinde sorunları da barındırmaktadır. Bu sorunların bir bölümü yapısal bir bölümü ise konjonktürelidir. Yapısal sorunların başında sektörel yapı ve teknoloji bileşimi gelmektedir. Ayrıca göç ve sosyo-ekonomik açıdan az gelişmişlik de yapısal nitelik arz eden sorunlardır.

Gaziantep'in kentsel yaşanabilirlik konusunda oldukça geri sıralarda yer almasına (Keyman & Lorasdağı, 2010) da dikkat çekmiştir.

Gaziantep, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden hem nitelikli iş gücü ve sermayedarları hem de nitelsiz iş gücünü çekmiştir. Bu durum göçlerin ekonomik ve sosyal etkilerinin karmaşık olmasına yol açmakta ve sürecin iyi yönetilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Göçle ilgili yapılan çeşitli çalışmalarda bölgede barış ve huzur ortamının sağlanması, kırsal bölgelerin ulusal pazara eklemlenebilmesi için ulaştırma ve haberleşme altyapılarının iyileştirilmesi, göçleri azaltmak üzere kırsal kalkınma projelerine ağırlık verilmesi, kentlerde altyapı ve kentsel dönüşüm projeleri, bölgede iktisadi faaliyetin özellikle de turizm, tarım ve KOBİ'lerin desteklenmesi temel alanlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Gaziantep'in çok yoğun biçimde göç çekiyor olması, nüfus artışının yarattığı konut talebinin karşılanması için inşaat sektörünü canlı tutmaktadır. Gaziantep'teki üniversitelerin gelişmesinin de yol açtığı öğrenci ve personel artışı konut talebini artırmaktadır. Konut talebini artıran bir başka faktör ise Suriyeli mültecilerdir. İlin konut ve kentsel dönüşüm talebi, sosyal imkanların artırılması amacıyla kullanıldığında aynı anda bir dizi sorunu çözmek mümkün hale gelecektir.

Gaziantep'te yapılan görüşmeler nitelikli işgücü ve yöneticiler açısından ilin sunduğu sosyal imkanların yeterli olmadığına işaret etmektedir. Bu nedenle Gaziantep'in yapacağı sıçramanın bir ayağı da sosyal hayatın beyaz yakalı çalışanlar ve üst düzey yöneticilere uygun bir hale gelmesidir. Bu nedenle, göçün yönetilememesi halinde ilde işsizlik oranının yükselmesi ve sosyal sorunların ekonomik kalkınmayı baltalar hale gelmesi riski vardır.

Bu sorunlar üretimin düşük teknoloji alanlara sıkışmasına da neden olmaktadır. İlin endüstri içi ölçek ekonomilerinden yararlanırken, kentleşme ekonomilerinden yararlanamadığı görülmektedir. Kentin sunduğu sosyal imkanlar gelişmediği sürece kalifiye eleman ve diğer hizmet alanlarındaki sıkıntıların devam edeceği, bunun da ileri teknoloji alanlara geçişi engelleyeceği anlaşılmaktadır.

Gaziantep'in hızlı sanayileşme süreci sosyoekonomik göstergelere yansımamıştır. Sosyoekonomik gelişmişlik ile ekonomik gelişmişlik arasında bugün açığa çıkmış olan derin uçurum, bizi sanayileşme sürecinin yapısal sorunlarının çözülmesi ve ekonomik performansın devamı açısından da risk yaratmaktadır. Sanayileşmenin sosyal göstergelere ve refaha tahvil edilememesi, Gaziantep'in ekonomik başarısının devamı için gereken sektörel yapı değişiminin gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır. Şehirdeki sosyal imkanların zayıf kalması nedeniyle, iyi eğitilmiş üst düzey profesyonel yöneticileri şehirde tutmak zorlaşmaktadır. Bu durum modern hizmet sektörlerindeki gelişimin, sanayileşmenin gerektireceği seviyenin gerekenin altında kalmasına yol açmaktadır.

Bu sorunların başında sanayileşmenin tekstil, gıda, kimya, gibi az sayıda sektörde ve genelde düşük teknoloji alanlarda yoğunlaşmış olması gelmektedir. Tekstil ürünleri imalatı tek başına tüm istihdamın %52'sini, ihracatın ise %42'sini oluşturmaktadır. Tekstil ürünleri içerisinde de halı tek başına belirleyici konumdadır. İlde yapılan diğer üretim de büyük ölçüde halı imalatı için gereken girdilerin üretildiği alanlardır. Bütün bir ilin ekonomik performansının az sayıda üretim alanına sıkışmış olması, bu ürünlerin pazarlarında sorun olduğunda tüm il için risk doğurur. 2008 küresel krizinden sonra dünya genelinde talepte görülen daralma ve Gaziantep'in başlıca ihracat pazarları olan Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki siyasi çalkantılar, halı ihracatında aksamalara yol açarak, Gaziantep ekonomisinin şimdiye kadar sürmüş olan parlak performansını gölgelemektedir.

Gaziantep'in ekonomik başarısı devam edecekse sektörel anlamda bir yeniden yapılanmadan geçilmesi gerektiği aşikardır. Gaziantep, büyüme performansında ülke ekonomisinin ve ilin kendi rekabetçiliğinden yararlanabilmiş, ancak sektörel yapı, hızlı büyümeye kesinlikle katkıda bulunmamıştır. Bu da geleceğe dönük olarak, Gaziantep'in mutlaka sektörel yapıyı değiştirmeyi hedefleyen bir strateji içinde olması gerektiğini düşündürmektedir.

Bu çalışmada yapılan shift –share analizinden net bir biçimde anlaşıldığı üzere, ekonomik performansta ülke ekonomisinin büyüme hızının bölgesel rekabet gücü kadar önem taşıdığı ve bunun yanı sıra komşu ülkelere ihracatın önemli olduğu Gaziantep gibi bir ilde, ülke ekonomisinin yavaşlaması ve dünya ticaretinin yavaş seyri, dikkatle takip edilmesi gereken parametrelerdir. Ortadoğu'daki karışıklı ve çatışmalar ve Türkiye'de Güneydoğu Anadolu bölgesindeki siyasi gerilim de dikkate alındığında, bankaların bir noktadan sonra şirketlerin yüksek kredi kullanımını azaltmaları ve vadesi gelen kredileri kapatmaya başlamaları, Gaziantep'te reel sektör açısından dikkate alınması gereken bir risktir.

“Gaziantep'te Sektörel Performansın Belirleyicileri: İç talep, Dış talep ve Verimlilik” başlıklı bölümdeki analizde de Gaziantep'te yaşanan verimlilik artışının, istihdam imkanlarını önemli ölçüde daraltmış olduğu ortaya konmuştu. Bu nedenle gelecek dönemdeki verimlilik, istihdam ve göç dinamikleri, Gaziantep'in ekonomik gelişmesini şekillendirmekte önemli olacaktır.

İlin güçlü sanayi altyapısı, katma değer içeriği daha yüksek ve küresel ticarete daha fazla talep edilen ürünleri üretmek ve ihraç etmek için bir avantaj sağlasa da geçmişte yapılmış olan hatalar bugün bu avantajdan yararlanmayı zorlaştırmıştır. Gaziantep'in yüksek katma değerli ve yoğun teknoloji ürünler üretip, bu ürünleri yurtdışına satması için, şehrin insan kaynaklarının niteliğinin artırılması, bunun için de kentin sunduğu sosyal imkanların zenginleştirilmesi gerekecektir. Barış Sürecinin tamamlanması ve gelecekte Suriye ve Irak'ın yeniden yapılanması da Gaziantep'in ekonomik başarısının artarak devam etmesine yol açacaktır. Gündemde olan ulaştırma projeleri, endüstri içi ölçek ekonomilerinin avantajından ve lokalizasyon ekonomilerinden yararlanan Gaziantep'in üretimini çok daha geniş bir coğrafyaya çok daha az maliyetle sunmasına imkan verecektir.

Konjonktürel sorunlar ise, küresel talep daralması, kredi kullanımındaki hızlı artış ve sosyal sorunları ağırlaştıran mülteci akınıdır. Nitekim, Gaziantep'te girişimciler arasında yapılan ankette, Gaziantep ekonomisinin gelişimini kısıtlamış en önemli faktör % 26,8 ile çevre ülkelerdeki savaşlar ve göçlerin ihracatı geriletmesi olarak belirlenmiştir.

Literatürde birçok bankacılık krizinin aşırı kredi kullanımı ile ilişkili olduğunu gösteren çok sayıda araştırma ve örnek mevcuttur³. Geçerli teorik çerçeveye göre, reel sektörde borçlanmanın aşırı artması, reel sektör şirketlerinin riskini yükseltir. Ekonominin genelini etkileme potansiyeline sahip sistemik bir riskin gerçekleşmesi durumunda, reel sektörde genel olarak risk artar ve verilen krediler azalır. Kredilerdeki azalma reel sektörde bilançoların bozulmasına neden olur. Sistemik riskin gerçekleşmesi, örneğin ihracat imkanlarının daralması, yerel para biriminin değerinde sert düşüşler veya faiz oranlarında sert yükselişler meydana gelmesi, ya da siyasi karışıklı ve tansiyon, şirket bilançolarındaki bozulmayı daha da yüksek noktalara taşıyarak bankaların kullandıkları kredilerin tayınlanmasına neden olur. Bu sırada reel sektör içinde iflasların görülmeye başlanması, süreci bir üst noktaya taşır ve artık risk kontrolünü yapan ve bilançoları düzgün olan şirketlerin de bankalardan kredi temin etmekte zorlanmasına neden olur.

Gaziantep'in ekonomik başarısında mutlaka söz edilmesi gereken bir nokta da kentin ileri gelenleri arasındaki uzlaşma, kentin sorunları ve çözüm alternatifleri konusunda yek vücut olarak hareket edebilme özelliğidir. Merkezi hükümet ile sürtüşme içinde olmayan Gaziantep iş dünyası, sorunlarını yerel ve merkezi düzeyde yetkililere aktarabilmekte ve çözüm bulabilmektedir. Gaziantep'in bu özelliği (Buğra & Savaşkan, 2014) ve (Keyman & Lorasdağı, 2010) gibi birçok çalışmaya da konu olmuştur.

(Buğra & Savaşkan, 2014) tekil ekonomik çıkarlar ile şehrin ekonomik gelişimini sürdürme yönündeki ortak hedefin farklı işadamları ve dernekler tarafından el birliği ile takip edildiğini belirtmiştir. (Buğra & Savaşkan, 2014)'a göre merkezi hükümetle hiçbir sorunu olmayan Gaziantep'in ulusal düzeyde lobicilik faaliyetleri ile gerek merkezi yatırım kararlarını, gerek teşvik yapılarını etkilemedeki başarısında Konukoğlu ailesinin gücü ve nüfuzunun etkisi büyüktür.

(Keyman & Lorasdağı, 2010) ortak aklı içselleştirmiş ve aktörler arasında bağ kurma rolünü üstlenmiş kentsel arabulucu olgusuna tesanütçülük dendiğini ve tesanütçülüğün köklerinin Gaziantep'te 16. yüzyıla kadar gittiğini belirtmektedir.

Kentin sosyal sermayesine çok olumlu anlamda etki yapan bu uzlaşma kültürü, bugün Gaziantep'in karşı karşıya olduğu konjonktürel ve yapısal sorunların hızla aşılp, gelecekte beklenen fırsatların hayata geçirilmesini mümkün kılacaktır.

³ Teorik çerçeve ve çeşitli örnekler için örneğin (Mishkin, 2006) ve (Kindleberger, 1996) bakılabilir.

Gaziantep'in ekonomik gelişiminin esas olarak bölge ülkelerine yönelik ihracata dayalı olması, bu gelişimin kamu tarafından değil, özel sektör eliyle şekillenmiş olması, ihracat performansının coğrafi konumdan ve bölge ile tarihi ve kültürel ilişkilerden kaynaklanması, Gaziantep ekonomisinin özgünlüğünü oluşturan alanlardır. Gaziantep'in gelişmiş sanayi altyapısına rağmen, bu sanayinin düşük teknoloji alanlara sıkışmış olması, kentin endüstri içi ölçek ekonomilerinin avantajından ve lokalizasyon ekonomilerinden yararlanmasına rağmen, kentsel ekonomilerden yararlanamaması, geleceğe yönelirken üzerinde en çok durulması gereken alanları oluşturmaktadır.

***

Neoklasik modelde bölgeler arasında gelir farkının zaman içinde azalarak yok olması beklenir. Azalan getiri varsayımı ve bölgeler arasında emek ve sermayenin tam akışkan olması sayesinde yoksul bölgelerde büyüme hızı daha yüksek olacak ve gelir zengin bölgelerdeki gelir seviyesine yakınsayacaktır. Buna karşılık, gerçek hayatta ölçeğe göre artan getiri, ulaştırma maliyetleri, işgücü ve sermayenin hareketliliğini sınırlandıran kültürel, yasal ve idari engeller, bölgeler arası yakınsamanın en azından kısa vadede pek de kolay olmayacağını göstermektedir.

Neoklasik model, kişi başına gelir seviyesi Türkiye ortalamasının altında olan Gaziantep'in önümüzdeki dönemde daha hızlı büyüyeceğine işaret eder. Gaziantep'in son yıllarda göstermiş olduğu yüksek performansa karşılık, bu durumun gelir makasına yansımadağı dikkati çekmektedir.

Bu çalışmada, neoklasik modelin Gaziantep'teki ekonomik gelişmeyi açıklamada yeterli olmadığı düşünülerek, Gaziantep ekonomisi incelenirken yeni ekonomik coğrafya modelleri ve endojen büyüme modelleri yaklaşımlarından yola çıkılmıştır.

Capello ve Nijkamp'e (2009) göre, büyümenin endojen kaynaklarının araştırılması bölgesel kalkınma teorilerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yeni bölgesel kalkınma teorileri, aksak rekabet ve ölçek ekonomilerinin önemini ön plana çıkartırken, ekonomik aktivitenin bir bölgede yığılmasında sadece parasal dışsallıklar değil, bilgi ve teknoloji dışsallıkları ve taşmalarının da etkili olduğu anlaşılmıştır (McCann & Oort, 2009, s. 24). Mekanın yoğunlaştırılmış örgütlenmesi, sosyo-ekonomik ve kültürel sistemi de içerir. Bu sistemin unsurları da bölgesel ekonominin performansını belirler. Bu unsurlar arasında girişimcilik, sermaye ve emek gibi üretim araçları, yerel aktörlerin birikimli bilgi yaratma kapasitesi, bölgenin küresel ekonomideki teknolojik, toplumsal, kültürel değişimlere ve büyüme sürecine uyum sağlayabilmesi için yerel aktörlerin bilgi ve becerilerini sürece katabilecekleri bir karar alma mekanizması yer alır (Capello & Nijkamp, 2009, s. 5-6). Bu farklı yönelimlerin mikro-davranışsal özellikleri, kümelenme oluşumlarından yığılma ekonomilerine kadar mekansal dışsallıkların kaynaklarına ilişkin daha derin bir anlamaya imkan sağlar (İzmen Ü. , 2015).

Eldeki göstergeler, Gaziantep'te ekonomik gelişmenin sanayileşme ve ihracata dayalı olarak gerçekleşmiş olduğunu ve nüfus artış hızının yüksekliği nedeniyle kişi başı gelirden Türkiye ortalamasının altında kalınmış olmasına rağmen, hızlı bir büyüme süreci yaşandığına işaret etmektedir. Bu hızlı gelişmenin nedenlerine bakıldığında, Gaziantep'in hem Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi için bir üretim merkezi olduğu hem de kentsel sosyal sermayeden yararlanarak Türkiye'nin Ortadoğu bölgesine yaptığı ihracatın merkezi olduğu dikkati çeker. Nitekim Gaziantep'in büyümesinde iç talep kadar dış talep de belirleyicidir. Hızlı gelişmenin bir başka nedeni de kredi kullanımı ile yeni yatırımların yapılabildiği olması ve bu sayede işgücünün verimliliğinin hızla artırılabilmesidir. Böylece Gaziantep, üçlü gelişme sürecinin doğal kaynaklara ve işgücüne bağlı olan ilk aşamasından çıkarak büyümenin daha fazla sermaye ile işgücünün verimliliğine dayalı olarak sürdürüldüğü aşamaya geçebilmiştir. Gaziantep'in bundan daha teknoloji transferine ve toplam faktör verimliliğine dayalı büyüme sürecine geçmesi gerekecektir.

Gaziantep, tüm Doğu ve Güneydoğu sermayesi için çok ciddi bir sanayi şehri ve cazibe merkezi haline gelirken, eğitilmiş ve nitelikli işgücü, kentsel doku ve sosyal imkanlar gibi kurumsal değişkenler bu hızlı sanayileşmeye ayak uyduramamıştır. Sanayinin doğal tamamlayıcı niteliğindeki bir dizi hizmet sektörünün Gaziantep'te beklenen gelişmeyi göstermemiş olması bu durumun bir tezahürüdür. Böylece Gaziantep lokalizasyon ekonomilerinden yararlanabilmiş ve belli sanayilerin gelişmesi için elverişli bir ortam sağlayabilmiş ancak sektörden bağımsız olarak firmaların gelişebilmeleri için sosyal, kültürel, idari ve ekonomik faktörlerin karşılıklı etkileşiminin yol verebileceği elverişli bir ortam sunamamış ve kentleşme ekonomilerinden eş düzeyde yararlanamamıştır.

Belli ürünlerin üretiminde uzmanlaşmanın yüksek olduğu Gaziantep'te endüstri içi ölçek ekonomileri ve lokasyon ekonomileri önemli rol oynamıştır.

Esas olarak endüstri içi ölçek ekonomilerine dayalı olarak elde edilen bu büyümenin sürdürülebilirliği endişeye yol açmaktadır. McCann ve Oort, (2009) büyüme kutuplarının çok hızlı büyümesinin ve kümülatif olarak fazla sayıda işletmeye ev sahipliği yapmaya başlamasının bir noktadan sonra olumsuz ölçek ekonomilerine yol açacağına ve ücretlerin yükselmesi, konut fiyatlarının artması, çevre kirliliği gibi sorunlara yol açacağına dikkat çekerler. Nitekim Gaziantep'in gelişiminin önündeki en temel iki kısıt da hızlı ve aşırı cesur sanayileşmenin yol açtığı arz fazlası ve bugünkü dünya konjonktüründe yoğun olarak hissedilen pazar sorunlarıdır.

Bu nedenle Gaziantep için şimdi Ar-Ge ve inovasyona dayalı üçüncü aşamaya geçme zamanı gelmiştir. Fakat eğitim, patent vb. göstergeler endojen büyüme modelleri çerçevesinde Gaziantep'in büyüme potansiyelini yükseltmesini engelleyebilecek düzeydedir. Buna karşılık, McCann ve Oort'un (2009) altını çizmiş olduğu gibi içsel ölçek ekonomilerinin yeteri kadar güçlü ve ulaştırma maliyetlerinin yeteri kadar düşük olması durumunda, büyüme süreci kesintisiz devam edebilecektir. Bu da Gaziantep'in bir yandan mevcut büyüme patikası çerçevesinde içsel ölçek ekonomilerinden ve ulaştırma avantajlarından yararlanabilmesinin, diğer yandan da kentsel ekonomilerden yararlanabilmesinin koşullarının yaratılmasının önemini göstermektedir. Ancak Gaziantep için başlıca ihracat pazarlarında görülen siyasi çalkantılar bu gelişimi etkileyebilme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle Gaziantep'in hem üretim yapısını yüksek teknolojiye ve bilgiye dayalı faaliyet alanlarına genişletebilmesi, hem de ihracat pazarlarında bu tür ürünlere talebin daha yüksek olduğu gelişmiş ülke pazarlarının payını artırması gerekmektedir.

Gaziantep'in yüksek teknolojiye ve bilgiye dayalı faaliyet alanlarına geçebilmesinin koşullarının bugünden araştırılıp bu yönde adımlar atılmadığı sürece, Gaziantep'teki mevcut gelişme dinamiğinin sürdürülmesinde ciddi riskler ortaya çıkacaktır. Bu açıdan kent ekonomisi avantajlarından yararlanmaya başlamak üzere, özellikle de bilgi temelli faaliyet alanlarına yönelim ihtiyacını dikkate alarak, nitelikli işgücü için bir cazibe merkezine dönüşmüş, kentsel dönüşüm sorunlarını halletmiş, sosyal ve kültürel dokuyu güçlendirmiş, ortaklık ve işbirliklerine olumlu bakan bir girişimci sınıfın mevcudiyet kazandığı bir Gaziantep'i bugünden kurmaya başlamak yararlı olacaktır.

***

Türkiye'de il bazında veri teminindeki güçlükler il bazlı bir araştırmanın önündeki en temel kısıtları oluşturmaktadır. Çoğu veri genelde NUTS2 bazında ve az sayıda yıl için mevcuttur. Bu durum karşısında, veri boşluğunu bir ölçüde dengelemek amacıyla Gaziantep ekonomisinin nabzını tutan ve ilin ekonomisine yön veren, şehrin ileri gelen yöneticileri ve işinsanları ile derinlemesine mülakatlar yapılması yoluna gidilmiş, geniş bir yelpaze içinde ilin ekonomik gelişimi ile ilgili akademisyenlerin, seçilmiş ve atanmış yerel yöneticilerin, STK temsilcilerinin ve işinsanlarının katılımıyla çalıştay düzenlenmiş ve ayrıca üniversite öğretim üyeleri ve işinsanları arasında bir de anket uygulaması yapılmıştır.

Çalışma altı kısımdan oluşmaktadır. Çalışmanın ilk kısmında giriş bölümü, Gaziantep'in ekonomik gelişmesinin önündeki fırsatların, tehditlerin, güçlü ve zayıf yönlerin listelendiği SWOT analizi, Gaziantep modelinin temel özellikleri ve Gaziantep'in kısa tarihçesi bölümleri yer almaktadır. Niceliksel ve niteliksel verilerin analizinden Gaziantep büyüme sürecinin temel özellikleri elde edilmiş ve bu özellikler Gaziantep Modeli başlığı altında kavramsallaştırılmıştır.

Çalışmanın ikinci kısmında Gaziantep'in ekonomik performansı TRC1 bölgesi ve Türkiye ortalaması ile karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu kısımda Gaziantep'in 2000'li yıllardaki ekonomik performansının belirleyicileri incelenmiştir. Kişi başı gelirin ayrıştırılması ve büyüme performansı, nüfus ve işgücü piyasası dinamikleri, beşeri sermayenin nitelikleri, sosyoekonomik dinamikler, ulaştırma, altyapı ve çevre koşulları bu kısımda ele alınmaktadır.

Kısım 3 Gaziantep'te girişimciliği ve sektörel yapıyı ele almaktadır. Bu başlık altında Gaziantep'te girişimlerin özellikleri, vergi, yatırım, finans, turizm, inşaat, tarım ve sanayi sektörlerinin durumu ve dış ticaret incelenmektedir. Ayrıca shift-share yöntemi ile yapılan bir analiz vasıtasıyla Gaziantep'in gelişimi bölgesel, sektörel ve ulusal faktörlere ve iç talep, dış talep ve verimlilik bileşenlerine ayrıştırılmaktadır.

Kısım 4'te Gaziantep'te gerçekleştirilmiş olan yapılandırılmış görüşmelerin analizi yer almaktadır.

Gaziantep'te üniversite öğrencileri ve işinsanları arasında uygulanmış olan anketlerin değerlendirmesi Kısım 5'te yer almaktadır.

Kısım 6'da 2023 yılında Gaziantep'te kişi başına gelir artış süreci için izlenebilecek farklı yollar, geçmiş dönem eğilimlerinin devamı, Türkiye ortalamalarına uygun bir büyüme patikası ve Gaziantep'te yapılan görüşmeler, çalıştay ve anket bulgularına dayanarak hazırlanan gelecek vizyonu uyarınca sanayi ve hizmetler sektörü ağırlıklı gelişme patikaları için oluşturulan senaryolar ışığında incelenmiştir.

Çalışma sonuç ve öneriler bölümüyle tamamlanmaktadır.

Çalışmanın Ekler bölümünde yapılan görüşmelerin tam listesi, çalıştay katılımcılarının listesi ve değerlendirmelerde yararlanılan Gaziantep ile ilgili ek istatistiki tablolar yer almaktadır.

SWOT ANALİZİ

GÜÇLÜ YANLAR

- ❖ Sanayicilik ruhunun güçlü olması
- ❖ Jeopolitik konumu
- ❖ Sorunları fırsata çevirme kabiliyetinin olması
- ❖ Ermenilerin el sanatlarında Yahudilerin ticaretle tarihsel olarak gelişmişliğinin bugüne yansımaları
- ❖ İş dünyasının örgütlülüğü ve kurumsallaşma derecesinin yüksek olması
- ❖ Gaziantep'te insanların ortak akıl ortak vizyon etrafında bir araya gelme kapasitesinin olması
- ❖ Gaziantep'in Doğu illerinin yatırım üssü
- ❖ Müteşebbis ruhunun güçlü olması
- ❖ Rekabetçi üretim ve ihracatçı kent olması
- ❖ İnsanın risk alabilmesi, gözü kara olması
- ❖ Örnek sanayi sitesinde öncü olması
- ❖ İnsanların çalışkan olması
- ❖ Kent bir büyüğün etrafında toplanabiliyor olması
- ❖ Tarih boyunca hep esnek ve değişimlere uyum sağlayabilen bir şehir olması
- ❖ Antep 'in aidiyet duygusunun güçlü olması, gelenlerin Antep'i benimsemesi

FIRSATLAR

- ❖ Bölgede oluşan yeniden inşa faaliyetlerinin Gaziantep'te girişimciler için talep yaratması
- ❖ Arap baharının etkisi ile Arap ülkelerinin yarattığı üretim boşluğunu Antep'in doldurması
- ❖ Antep 'in cazibe merkezi olarak tanımlanması
- ❖ Avrupa'nın politikasını değiştirerek ithalat daha sık ve daha az miktarlarda yapmaya başlaması
- ❖ Türkiye'nin dış ticaret politikalarındaki değişikliklerin girişimciler için fırsatlar açması
- ❖ Turizm, fuarlara katılım vb teşvikler
- ❖ Suriye' den ve bölgeden gelen iç göçün ekonomiyi canlandırması
- ❖ Bölgeden girişimci ve sanayici göçü alması
- ❖ Üçüncü jenerasyonda ortaklık kültürünün gelişmekte olması
- ❖ Sistemik davranış kültürünün gelişmeye başlaması
- ❖ Dünya ekonomisinde toparlanma belirtileri
- ❖ Ortadoğu'daki karışıklıkların azalma ihtimali
- ❖ Küresel finansal piyasalarda dengelerin zaman içinde oturacak olması
- ❖ İran anlaşmasının sağlayacağı fırsatlar
- ❖ Çözüm süreci

SORUNLAR

- ❖ Düşük katma değerli üretim yapılması, katma değeri yüksek olan ürünlerin üretilmemesi
- ❖ Şirketler arasında fiyat kırma üzerine yıkıcı bir rekabet yaşanması
- ❖ Şirketlerde kurumsallaşmanın yeteri kadar gelişkin olmaması
- ❖ İşletmelerin verimsiz olması
- ❖ Rekabet gücü için verimlilik artışı değil kapasite artışı hedeflenmesi
- ❖ Ortaklık kültürünün eksik olması
- ❖ Uzun vadeli vizyon eksikliği
- ❖ Şirketlerin yatırımları fizibilite olmadan komşuyu taklit üzerine yapılması
- ❖ Öz kaynak kullanımının azalması, kredi kullanımının artması
- ❖ A'dan Z'ye plansız, programsız olması
- ❖ Üniversite-sanayi işbirliğinin gelişkin olmaması
- ❖ Markalaşmanın şirket büyüklüklerine kıyasla zayıf kalması

- ❖ İhracat pazarlarının çeşitlilik ve kalitesinde sıkıntı olması
- ❖ Uluslararası rekabet gücünün zayıflaması
- ❖ Sosyal imkanların kısıtlı olması
- ❖ Nitelikli eleman bulunamaması
- ❖ Eğitimde kötü olması (üniversite öncesi eğitim sıkıntılı)
- ❖ Gelir dağılımı eşitsizliği
- ❖ Yoğun ve eğitimsiz göç alması
- ❖ TÜBİTAK projelerinden yararlanılamıyor
- ❖ OSB'lerin bir arada olmasının yarattığı risk

TEHDİTLER

- ❖ Rekabet gücü için verimlilik artışı değil kapasite artışı hedeflenmesi
- ❖ Düşük katma değerli üretim yapılması, katma değeri yüksek olan ürünlerin üretilmemesi
- ❖ Ucuz ve bol kredi döneminin bitmesi nedeniyle Antep'in eskiden olduğu gibi ucuz krediden yararlanamayacak olması
- ❖ Siyasi istikrarsızlık ve siyasi belirsizlik riskinin gerçekleşmesi
- ❖ Yoğun ve eğitimsiz göç alması
- ❖ Göçün sosyal ve kültürel açıdan sorunlara yol açması
- ❖ Şirketler arasında fiyat kırma üzerine yıkıcı rekabetin yoğunlaşması
- ❖ İşletmelerin verimsiz olması
- ❖ Hammadde fiyatlarındaki belirsizlikler
- ❖ İhracat pazarlarında daralma
- ❖ Ortadoğu'daki karışıklık ve Arap Sonbaharının ihracatı sınırlaması
- ❖ Doların bütün dünyada değer kazanmasının ihracata olumsuz etkisi
- ❖ Türkiye'nin uluslararası bölgesel birliklerin dışında kalması
- ❖ Bürokratik engeller
- ❖ Suriyelilere dönük olarak tampon bölge düzenlemesi

ANTEP 2023 VİZYONU

Üretim yapısındaki dönüşümde, kentte halihazırda gelişmiş olan sanayi sektörlerinde verimliliğin yükselmesinin, bu sektörlerin ileri ve geri bağlantısının güçlü olduğu daha yüksek teknoloji ve katma değerli üretim sektörlerinde veya modern hizmet sektörlerinde ve gastronomi ve turizmde faaliyetler genişlemesinin ön plana çıktığı, üretimdeki bu dönüşümün kentin sosyal, sanatsal ve kültürel aktivitelerindeki zenginlik ve canlanma ile desteklendiği, böylece yaşam kalitesi yükselirken toplumsal tansiyonun azaldığı bir Gaziantep.

POLİTİKALAR

1. Kentin sosyal altyapısını ve imkanlarını arttıracak önlemler alınmalıdır.
2. Kentte sanatsal faaliyet mutlaka artırılmalı bu amaçla destekler verilmelidir.
3. Daha yüksek katma değerli ve modern iş kollarının ihtiyaç duyduğu kalifiye işgücü için eğitim imkanları geliştirilmelidir.
4. Küçük firmaların kredi kullanımını azaltmaları ve özkaynaklara ağırlık vermelerini sağlayacak önlemler alınmalıdır.
5. Dış ülkelerde karşılaşılan işbirliği sorunların aşılması için ekonomi bakanlığının çalışmalar yapması gerekmektedir.
6. Teşvik sistemi altında farklı alanlarda ve özellikle daha teknoloji yoğun alanlarda üretimin desteklenmesi gerekmektedir.
7. İthal girdilerin üretimine dönük teşvikler arttırılmalıdır.
8. Ar-Ge, teknoloji, inovasyon ve patent konularına daha fazla önem verilmelidir.

9. Kültür ve gastronomi turizminin potansiyelinden yararlanılmalıdır.
10. Kentsel dönüşüme hız kazandırılmalı ve kentin sosyal imkanları zenginleştirilmelidir.
11. Suriyelilere ekonomik hayata entegrasyonunu sağlayacak önlemler alınmalıdır.
12. Gaziantep'te gastronomi ve turizm desteklenmelidir.
13. Gaziantep'in lojistik imkanları geliştirilmeli ve lojistik üs olma vasfı güçlendirilmelidir.
14. Kültürel ve tarihi değerler konusunda bölgesel işbirlikleri desteklenmelidir.
15. Şirketlerin içlerine dönük verimliliklerini artırmaları desteklenmelidir.
16. Gaziantep-Polateli-Hassa-Dörtüyük-İskenderun güzergahının geçerli transit yol olarak belirlenmesi ve bu yolun uluslararası ve ulusal taşımacılığa uygun standartlara getirilmesi sağlanmalıdır. ⁴
17. Marka ve patent konusuna firmaların bilinçlenmesi için gerekli eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile uygulamalı çalışmalara ağırlık verilmelidir. ⁵

İpekyolu Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmış olan dokümana göre Gaziantep için belirlenmiş olan vizyon “Bölgenin üretken faktörlerini ve dinamiklerini bir araya getirerek; üretim ve istihdamı artırmak, sahip olduğu kültürel miras ile turizm zenginliği yaratmak, geçmişten gelen ticaret birikimiyle Ortadoğu’da lojistik merkezi haline gelmek, tarımdaki çeşitliliği ve sanayideki rekabet gücünü geliştirerek sürdürülebilir kalkınmanın öncüsü olmak” biçiminde ifade edilmiştir.

Bu vizyonu yerine getirmek için belirlenmiş olan stratejiler şöyledir:

Lojistik sektöründe “Ortadoğu’da lojistik merkez haline gelmek” amacına yönelik olarak;

- Lojistik bölge potansiyelinin değerlendirmesi,
- Lojistik sektöründe bilgi iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi,
- Lojistik bölgelerde ulaşım, ticaret ve taşımacılık sektörlerine ilişkin istihdam politikası geliştirilmesi,
-

Tarım sektöründe “tarımsal işletmeleri rekabetçi ve etkin bir yapıya kavuşturmak” amacına yönelik;

- Üretim kapasitesinin artırılması ve bilgi ağının geliştirilmesi,
- Sulama altyapısının geliştirilmesi,
- Tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi,
- Tarımsal ürünlerin işlenmesine ve pazarlanmasına yönelik yapıların güçlendirilmesi,
- Tarıma dayalı imalat sanayinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.
-

Turizm sektöründe “turizm sektöründe destinasyon merkezi olmak” amacıyla;

- Bölgede yer alan kültürel, tarihi ve doğal varlıkların turizme kazandırılması,
- Bölgede geceleme sayısının artırılması,
- Bölgede turizmci bilincinin artırılması,
- Alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi planlanmaktadır.

Sanayi sektöründe ise “sanayi rekabet gücünü artırmak” amacıyla;

- Sanayi sektöründe istihdamın artırılması,
- İşletmelerin üretim ve teknoloji altyapısının güçlendirilmesi,
- İhracata dönük sanayileşmenin geliştirilmesi,
- Ar-Ge altyapısının ve üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi planlanmaktadır.

İpekyolu Kalkınma Ajansı tarafından ortaya konan stratejiler vizyonun hayata geçmesine mutlaka çok büyük katkı sağlayacaktır. Ancak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki toplumsal huzur ve göçün yönetilmesi, bu vizyonun hayata geçirilebilmesinin kritik başarı faktörleri olduğu göz ardı edilmemelidir.

⁴ (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013)

⁵ (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013)

TARİHÇE⁶

İlk çağlardan beri insanlığın yerleşik yaşama geçtiği Mezopotamya'nın bir parçası olan Gaziantep, Ortadoğu'nun stratejik bir bölgesindedir. Gaziantep, Avrupa'dan gelip Anadolu'dan güneydeki Arap ülkelerine giden ve Hindistan, Pakistan ve İran üzerinden gelip Akdeniz'e ulaşan yollar Gaziantep'ten geçer.

İlin arazisi genellikle dalgalı ve engebelidir. Doğuda Fırat vadisi, batıda Amanos Dağları, kuzeyde Pazarcık ovaları ile çevrilidir. Yeraltı kaynakları açısından pek zengin değildir. Toprakların büyük bölümü step alanı içindedir.

Bu konumu nedeniyle ilin tarihi çok renkli olmuştur. Tarih öncesi çağlardan beri insan topluluklarına yerleşme sahası ve uğrak yeri olan Gaziantep, Kalkolitik, Paleolitik, Neolitik, Hitit, Mitani, Asur, Pers, Büyük İskender, Selevkoslar, Roma, Bizans, İslam, Türk-İslam, Osmanlı dönemlerine sahne olmuştur. Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunması, Gaziantep'in önemini artırmış ve her dönemde kültür ve ticaret merkezi olmasını sağlamıştır.

Gaziantep yöresinde adı bilinen ilk yerleşim merkezi, Dolike olarak bilinen bugün Gaziantep'in kuzeyinde Dülük köyü yakınlarındadır. Kentin tarihi Alt Paleolitik döneme değin uzanır. Yapılan arkeolojik araştırmalarda taş, kalkolitik ve bakır dönemlerine ait kalıntılara rastlanmıştır. Bir süre Babil İmparatorluğu'nun egemenliğinde kalan Gaziantep, Hitit Devletinin denetimine girmiş, sonra Aramilerin etkisi altında kaldıktan sonra, Asurlular, Medler, Persler, Helenistler, Bizanslılar dönemlerini yaşamıştır.

Antep, Hatay'la beraber, Anadolu'da Müslümanlar tarafından fethedilen ilk yerleşim bölgelerindendir. 1071 Malazgirt Savaşından sonra Türkmenlerin yerleşim alanları arasına giren Gaziantep, 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı İmparatorluğuna bağlanmıştır.

Gaziantep, Milli Mücadelenin en çetin olaylarına, en zorlu çatışmalarına tanık olan kentlerin başındadır. Yaklaşık 3 yıl süren Fransız işgali sırasındaki çatışmalarda ölenlerin sayısı Sakarya ve Dumlupınar savaşlarında ölenlerin toplamından daha fazladır. Bu mücadele nedeniyle ilin Ayıntap olan adının başına "Gazi" sözcüğü eklenmiştir.

Gaziantep, bütün bu zengin tarihinden gelen çok sayıda antik yerleşim alanlarına ve kalıntılara sahiptir.

Eldeki kayıtlar 19 yy sonunda Gaziantep'te dokumacılık, mobilyacılık sabun gibi çeşitli üretimlerin gelişkin olduğunu, kentin hareketli ve canlı bir ticaret merkezi olduğunu ortaya koymaktadır. Şemseddin Sami anlatımına göre, o tarihlerde kentte 2299 dükkan, 4 bedesten, 2215 tezgah, 45 boyahane, 6 yağhane, biri buharlı 12 değirmen, 8 askeri fabrika, 5 sabunhane bulunmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 2986).

1927 Sanayi Sayımı'na göre Türkiye'deki 65,245 işyerinden 2016 işyerine ev sahipliği yapan Gaziantep, Türkiye'nin en büyük 7. sanayi ili idi. Bu işyerlerinin dağılımına bakıldığında işyerlerinin %55,5'ini tarıma dayalı sanayi, %21'ini dokuma, %10'unu bitkisel madde ve ağaç ürünleri %9,8'ini maden ve maden ürünleri, %3'ünü ise kimya sanayisi oluşturuyordu. 1930'lu ve 40'lı yıllarda Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan yararlanılarak dokuma sanayisinde büyük bir ilerleme olduğu görülmektedir. 1930-37 arasında dokuma üretimi 4,5 kat artmıştır. Türkiye'de kamu yatırımları ile sanayileşmenin hız kazandığı 1950'li yıllarda kamu yatırımlarından pay alamayan Gaziantep ekonomisinde önemli bir gelişme olmadığı görülmektedir. 1964'te il imalat sanayi katma değerinin %30'u dokuma, %22'si kimya, %32'si metal dışı maden eşya, %15'i gıda-içki sanayilerinden oluşmaktaydı (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3011).

İl 1968'den başlayarak "kalkınmada öncelikli yöre" (KÖY) kapsamına alınmış olsa da, yatırımcılara sağlanan teşviklerin çok da etkili olmadığı, il dışından yatırım çekilemediği, Gaziantep'e yatırımı yine Gaziantep'lilerin yaptığı bilinmektedir.

1979'da Gaziantep'te katma değer dağılımına bakıldığında, yine birinci sektörün %40,4 ile dokuma, girim ve deri sanayi olduğunu, bu sırasıyla % 29,6 ile gıda, içki, tütün sanayisi ve %10,4 ile kimya sanayisinin takip ettiği görülmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3011). 1980'e kadar olan dönemde büyük işyerlerinin sayısında belli bir artış olmakla birlikte, yeni açılan işyerlerinin genelde orta ölçekli ve düşük verimli olduğu bilinmektedir. 1980 yılında yapılan Sanayi Sayımına göre Gaziantep'teki işyerlerinin %90'ı 10 kişiden az işçi çalıştıran işyerlerinden oluşmaktaydı. 1980'den sonra piyasa ekonomisi modeline geçilmesiyle birlikte Gaziantep'in de hızlı bir gelişme sürecine girdiği görülmüştür.

⁶ Bu bölüm, Yurt Ansiklopedisinin Gaziantep maddesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Gaziantep Valiliği websitelerindeki bilgilerden yararlanarak hazırlanmıştır.

KISIM 2

GELİR FARKININ KÖKENLERİ

GELİR FARKININ KÖKENLERİ

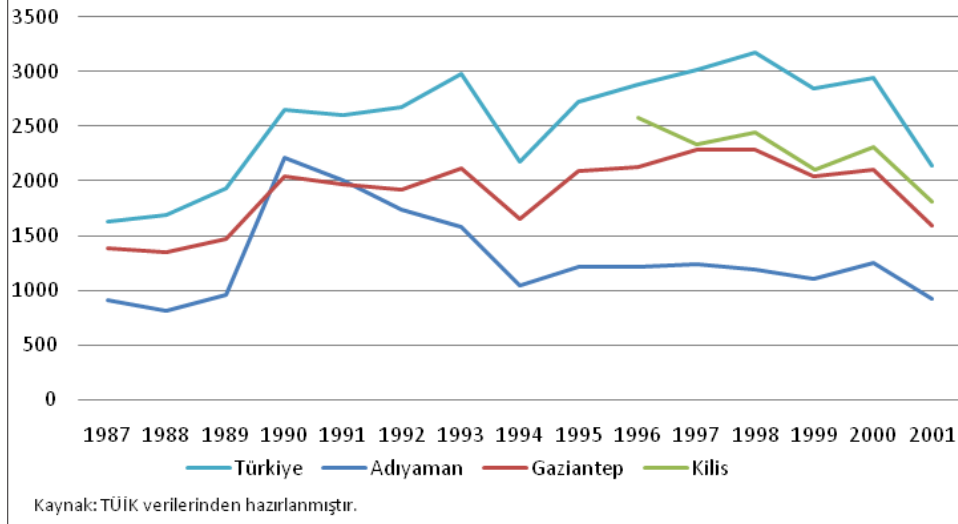
İller itibarıyla kişi başı gelir rakamları 1987-2001 yılları için mevcuttur. Bu rakamlar, Gaziantep'in de aralarında yer aldığı TRC1 bölgesindeki illerde kişi başına gelirin söz konusu dönem boyunca Türkiye ortalamasının altında seyrettiğini göstermektedir. Gelir makası zaman içinde kapanmadığı gibi, bazı yıllarda daha da açılmış olduğu görülmektedir. Gaziantep kişi başına gelirin TRC1 illeri arasında en yüksek, dolayısıyla Türkiye ortalamasına en yakın seyrettiği ildir.

Girişimci anketi bulgularına göre Gaziantep'te ekonomik gelişimi sürükleyen başlıca etkenler toprak verimliliği ve coğrafi konumdur. Sermaye birikimi, işgücü ve beşeri etkenlerin katkısı yok denecek kadar düşüktür.

Gaziantep'te sanayinin gelişiminde, bölgedeki sosyal ve siyasi sorunlar nedeniyle sanayi üretiminden uzak kalan girişimcilerin, verilen teşviklerle Gaziantep'i bir üretim üssü olarak seçmiş olması ve bölge ve komşu illere ihracat amacıyla coğrafi ve kültürel olarak tüm bu bölgelerle ticaret yapmak açısından avantajlı ve ulaşımı kolay olan Gaziantep'e yönelmiş olması etkili olmuştur.

ŞEKİL 1: İLLER İTİBARIYLA KİŞİ BAŞINA GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA; 1987-2001 CARİ FİYATLARLA, (\$)

İLLER İTİBARIYLA KİŞİ BAŞINA GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA; 1987-2001 CARİ FİYATLARLA, (\$)

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Kişi başına gelirdeki artış, verimlilik artışı, çalışma yaşındaki nüfusun toplam nüfusa oranındaki artış, işgücüne katılımdaki artış ve yeni yaratılan istihdam olarak ayrıştırılabilir. Matematiksel olarak ilde kişi başına GSKD artışı aşağıdaki gibi gösterilmiştir:

$$\% (\text{İl GSKD/Nüfus}) \text{ Artışı} = \% (\text{İl GSKD/İstihdam}) \text{ Artışı} + \% (\text{Çalışabilir Nüfus/Nüfus}) \text{ Artışı} + \% (\text{İş Gücüne Katılım/Çalışabilir Nüfus}) \text{ Artışı} + \% (\text{İstihdam/İş Gücüne Katılım}) \text{ Artışı}$$

Kişi başına gelir artışının verimlilik ve işgücü artışlarına ayrıştırılması il bazında yapılamamaktadır. Bu ayrıştırma ancak NUTS2 bazında yapılabilir.

1980-2000 döneminde kişi başına katma değerın yukarıdaki gibi ayrıştırılmasını yapan Filiztekin'e (2008) göre, kişi başına gelirin artış hızı Türkiye'de %2 olurken Güneydoğu Anadolu bölgesinde bunun bir hayli gerisinde kalarak %1,65 olmuştur. Büyümenin ayrıştırılmasında verimlilik artışının katkısı %2,72 puan olurken çalışabilir yaştaki nüfusun toplam nüfus içindeki payındaki artış kişi başı geliri 0,7 puan yukarı çekmiştir. Bölgede gelir artışının yavaş, verimlilik artışının hızlı olması istihdam piyasalarında etkisini göstermektedir. İşsizliğin yaygınlığı, istihdama katılımı da olumsuz etkilemektedir. Aynı dönemde işgücüne katılım oranındaki düşüş, geliri 1,3 puan aşağı çekerken istihdam/işgücüne katılım oranındaki artışın etkisi de -0,47 olmuştur.

2000 yılına ilişkin verilere göre Adıyaman, Kilis ve Gaziantep'ten oluşan TRC1 bölgesinde üretilen toplam gelirin

%72'si Gaziantep, %21'i ise Adıyaman'da üretilmektedir. Nüfus olarak baktığımızda ise 2000 yılında TRC1 illerinde yaşayanları %31'i Adıyaman'da, %64'ü ise Gaziantep'te yaşamaktadır. Bu rakamlar, TRC1 bölgesi için geçerli olan dinamiklerde Gaziantep'in damgasının olduğunu düşünebiliriz.

Sonuç olarak 1980-2000 döneminde büyüme tamamen verimlilik artışı sayesinde mümkün olabilmektedir. Bu verimlilik artışını sürükleyen ise, bazı ekonomik faaliyetlerin yoğunlaşması nedeniyle endüstri içi -dışsal ekonomiler olduğu düşünülmektedir.

TABLO 1: BÜYÜME AYRIŞTIRMASI, GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ, 1980-2000 DÖNEMİ

%(Bölge GSKD/Nüfus) Artışı	1,65
%(Bölge GSKD/İstihdam) Artışı	2,72
%(Çalışabilir Nüfus/Nüfus) Artışı	0,7
%(İş Gücüne Katılım/Çalışabilir Nüfus) Artışı	-1,30
%(İstihdam/İş Gücüne Katılım) Artışı	-0,47

Kaynak: Filiztekin (2008) :67, Tablo 13.

2004 sonrasında TÜİK NUTS2 bölgeleri bazında kişi başına Gayrisafi Katma Değer rakamlarını yayımlamaktadır. Buna göre TRC1 bölgesinde kişi başına gelir Türkiye ortalamasının altında kalmaya devam etmektedir. TRC1 bölgesinde kişi başına katma değer 2004 yılında Türkiye ortalamasının yarısının biraz üzerindedir. Bu oran 2008 yılına kadar bozulmuş ve aradaki makas Gaziantep alt bölgesi aleyhine açılmıştır. 2008'den sonra Gaziantep alt bölgesinde gelir artışı hızlanmış ve kişi başı gelir, 2010 yılında Türkiye ortalamasının %55'ine yükselmiştir.

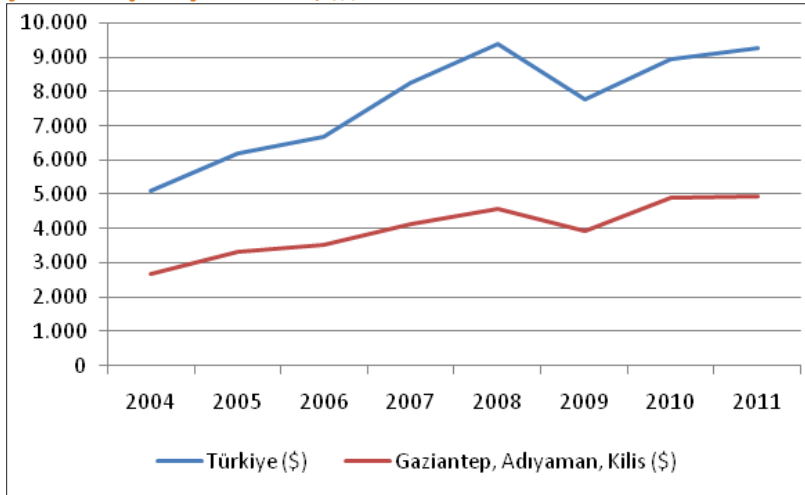
TABLO 2: KİŞİ BAŞI GELİR ARTIŞININ KÖKENLERİ (2004-2011)

	Türkiye	TRC1	Gaziantep
Kişi başı gelir artışı	3.8	3.0	
%(Bölgesel GSKD/İstihdam) Artışı	2.1	2.2	
%(Çalışabilir Nüfus/Nüfus) Artışı	0.4	0.3	0.3
%(İş Gücüne Katılım/Çalışabilir Nüfus) Artışı	1.1	0.4	0.1
%(İstihdam/İş Gücüne Katılım) Artışı	0.2	0.1	1.3
Toplam	1.6	0.8	1.7

Kaynak: TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Büyüme ayrıştırması Gaziantep'te 2004 sonrası için de tekrarlandığında istihdam dinamiklerinin büyüme üzerinde 1,7 puanlık bir katkısı olduğu ve bu dönemdeki gelir artışının verimlilik artışından da beslenmiş olduğunu göstermektedir.

ŞEKİL 2: KİŞİ BAŞINA GSKD, (\$)

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Gaziantep bölgesi için yakınsama sürecinin çalıştığı iddia edilemez. 2004-2011 döneminde kişi başına gayrisafi katma değer artış hızı TRC1 bölgesinde %9,2 ile %8,9 olan Türkiye ortalamasının sadece biraz üzerindedir. Bu veriyi değerlendirirken Gaziantep'in özellikle 2008 yılından sonra yoğun bir biçimde göç aldığını da dikkate almak gerekmektedir.

TABLO 3: BÖLGELER İTİBARIYLA GAYRİSAFİ KATMA DEĞER (\$) BÜYÜME HIZI VE TÜRKİYE TOPLAMI İÇİNDEKİ PAYI

Bölgeler	2004-2011 Büyüme hızı	2004 (1)	2011 GSKD pay(%)
Türkiye	8,9	1,0	100
İstanbul	8,3	1,6	27,8
Tekirdağ, Gaziantep, Kırklareli	9,7	1,2	2,5
Balıkesir, Çanakkale	10,3	0,9	2,1
İzmir	8,2	1,3	6,8
Aydın, Denizli, Muğla	7,2	1,0	3,8
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	10,8	0,8	3,5
Bursa, Eskişehir, Bilecik	8,3	1,4	6,3
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	9,0	1,4	5,8
Ankara	8,4	1,4	8,4
Konya, Karaman	9,0	0,8	2,4
Antalya, Isparta, Burdur	7,6	1,2	3,9
Adana, Mersin	8,6	0,8	4,1
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	9,4	0,6	2,4
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	9,8	0,7	1,5
Kayseri, Sivas, Yozgat	9,1	0,7	2,4
Zonguldak, Karabük, Bartın	7,3	1,0	1,5
Kastamonu, Çankırı, Sinop	6,7	0,8	0,9
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	9,6	0,7	2,8
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	9,4	0,7	2,5
Erzurum, Erzincan, Bayburt	10,3	0,6	1,0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	10,0	0,4	0,7
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	9,8	0,6	1,4
Van, Muş, Bitlis, Hakkari	9,4	0,4	1,0
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	9,2	0,5	1,6
Şanlıurfa, Diyarbakır	8,8	0,5	1,9
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	14,2	0,4	1,0

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları

TRC1 bölgesinde elde edilen kişi başına GSKD rakamı 26 bölge içinde 2004-2011 döneminde hep 22. sırada yer almıştır.

TABLO 4: KİŞİ BAŞINA GAYRİSAFİ KATMA DEĞER (2004 – 2011)

Yıl	TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)				Türkiye	
	Kişi başına GSKD (TL)	Sıra	Kişi başı GSKD (\$)	Sıra	Kişi başı GSKD (TL)	Kişi başı GSKD (\$)
2004	3,835	22	2,678	22	7,307	5,103
2005	4,504	22	3,342	22	8,338	6,187
2006	5,086	22	3,530	22	9,632	6,686
2007	5,403	22	4,157	22	10,744	8,267
2008	5,888	22	4,597	22	12,020	9,384
2009	6,063	22	3,925	22	12,000	7,769
2010	7,372	22	4,909	22	13,406	8,926
2011	8,303	22	4,952	22	15,500	9,244
% Değişim (2011-2004)	116.5%		84.9%		112.1%	81.2%

Kaynak: TÜİK verileri ve yazarın hesaplamaları.

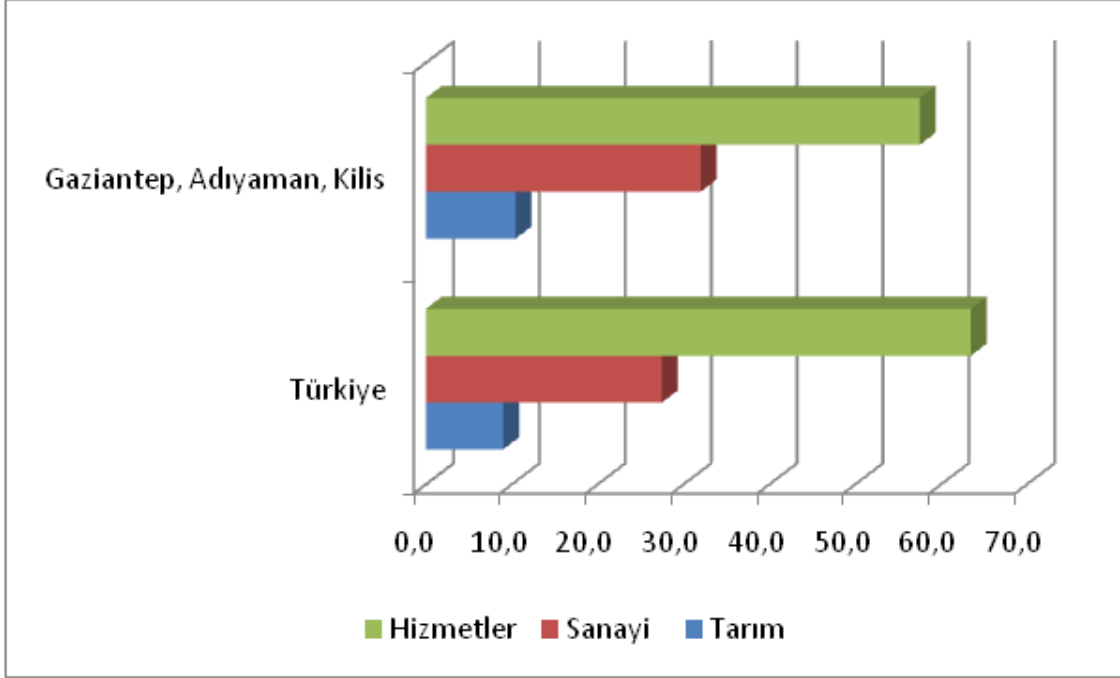
Elimizde illerin tek tek performansına ilişkin veri olmamasına karşılık, TRC1 bölgesinde Gaziantep’in ağırlıklı bir yere sahip olduğunu düşündüğümüzde, Şekil2 ve Tablo 4’ten görüldüğü üzere 1987-2000 döneminde Gaziantep’te kişi başına gelir Türkiye ortalamasına yakın seyretme eğiliminin 2000’li yıllarda da devam etmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

TABLO 5: KİŞİ BAŞINA GELİR ARTIŞININ BELİRLEYİCİLERİ: GAZİANTEP İLİ İÇİN NÜFUS VE İŞGÜCÜ GÖSTERGELERİ

Yıl	Nüfus Artış Hızı (%)	İşgücü (15+) Artış Hızı	İşgücüne Katılım Oranı Artışı	İstihdam Oranı Artışı	Toplam
2009	2.6	-0.1	-1.1	-1.2	-2.4
2010	2.8	9.6	2.6	4.0	16.2
2011	3.1	-0.9	-2.0	-2.1	-5.0
2012	2.6	5.0	0.8	2.0	7.8
2013	2.5	3.1	9.2	0.0	2.6
2008-2013	2.7	4.5	1.3	3.6	9.4

Kaynak: TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Verimliliğin seyrine ilişkin bilgiler olmamasına rağmen, işgücü dinamiklerinin Gaziantep’te büyümeye pozitif yönde katkı yaptığı hesaplanabilmektedir. 2008-2013 döneminde nüfus artışı büyümeye 2,7 puanlık bir katkı yapmıştır. Nüfus artışı işgücü artışına da yansımış, 2008-2013 döneminde işgücü artışı büyümeye 4,5 puanlık bir katkı yapmıştır. Artan çalışma çağındaki nüfusun işgücüne dönüşümü de 2009 ve 2011 yılları hariç pozitif ve kuvvetlidir. İşgücü artışının istihdama dönüşmesi de 2009 ve 2011 yılı hariç Gaziantep’te büyümeye olumlu katkı yapmıştır. Sonuçta, 2008-2013 döneminde istihdam dinamiklerinin büyüme üzerindeki etkisi kuvvetli ve olumlu olmuştur. Bu dönemde Tablo 5’den de görüleceği üzere bu üç faktörün kişi başına gelir üzerinde artırıcı etkisi %9,4 puan ile çok yüksektir. Bu dönemde hiç verimlilik artışı yaşanmamış olması halinde bile Gaziantep’te kişi başına gelirin yıllık artış hızının %9,4 olması gerekir. Aynı dönemde nüfus, işgücü ve istihdam bileşenlerinin büyüme üzerindeki etkisi Türkiye’de 7,6 puan olmuştur.

ŞEKİL 3: GAYRİSAFİ KATMA DEĞERİN SEKTÖREL DAĞILIMI, 2011; %

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları

Gaziantep, GSKD içinde tarım sektörünün payının görece olarak daha az, sanayi sektörünün payı ise yüksektir. Türkiye genelinde sanayinin GSKD içindeki payı %27 iken TRC1 bölgesinde %30'dur.

TABLO 6: GSKD, CARİ FİYATLARLA, % PAYLAR

Yıl	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Gayrisafi katma değer
2004	12.0	29.2	58.8	100
2005	14.0	29.1	57.0	100
2006	13.2	30.0	56.8	100
2007	11.8	29.8	58.4	100
2008	10.4	30.5	59.1	100
2009	10.8	28.8	60.3	100
2010	11.9	29.8	58.3	100
2011	10.5	32.0	57.5	100
Gelişme hızı 2004-2011	12.0	15.7	13.8	14.1

Kaynak: TÜİK verileri ve yazarın hesaplamaları

TRC1 bölgesi için çalışan başına verimlilik rakamları hesaplanabilmektedir. TRC1 bölgesinde çalışan başına GSKD olarak tanımlanan verimliliğin Türkiye ortalaması ile karşılaştırılması, bölgede tarım sektöründe büyük bir verimlilik farkının görülmediğini, buna karşılık, Gaziantep'in en önemli faaliyeti olan sanayi sektöründeki verimliliğin Türkiye ortalamasının %60'ında kaldığı, hizmetler sektöründe ise %73 olduğu görülmektedir.

TRC1 bölgesinde çalışan başına GSKD tarım sektöründe Türkiye'nin üzerinde iken, 2008 yılında neredeyse yarısına inmiş ve ardından tekrar toparlanmıştır. Sanayi sektöründe verimlilik 2004 yılından 2008 yılına kadar geriledikten sonra yeniden artma eğilimine girmiştir. Hizmetler sektöründe verimlilik ise 2008 yılına kadar yükselmiş, sonra azalma eğiliminde olmuştur.

Sanayideki görülen verimlilik gerilemesi Gaziantep'in hızlı büyümesinin verimlilik ile desteklenmemiş olduğunu göstermektedir.

TABLO 7: SEKTÖRLER İTİBARIYLA VERİMLİLİK, ÇALIŞAN BAŞINA GSKD, (CARİ FİYATLARLA, 1000 TL)

Gaziantep, Adıyaman, Kilis	Tarım	Sanayi	Hizmet	GSKD
2004	9.529	17.241	20.119	17.024
2005	14.976	17.210	24.878	20.361
2006	16.020	20.364	32.779	24.811
2007	11.916	21.563	39.456	26.008
2008	8.244	23.546	42.836	25.452
2009	11.839	23.779	37.409	26.734
2010	14.023	26.488	38.747	28.691
2011	16.458	31.836	47.060	34.920
2004-2011 ortalama büyüme hızı (%)	8,1	9,2	12,9	10,8

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları

Türkiye	Tarım	Sanayi	Hizmet	GSKD
2004	9.277	28.334	33.596	25.208
2005	11.780	30.343	36.422	28.490
2006	12.770	34.519	41.503	32.729
2007	13.218	37.791	46.532	36.377
2008	14.409	40.914	52.390	40.322
2009	15.034	40.599	53.234	40.628
2010	16.319	43.702	57.240	43.399
2011	16.870	49.581	63.044	47.717
Gelişme hızı 2004-2011 (%)	8,9	8,3	9,4	9,5

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları.

TRC1/ Türkiye (%)	Tarım	Sanayi	Hizmet	GSKD
2004	102,7	60,8	59,9	67,5
2005	127,1	56,7	68,3	71,5
2006	125,4	59,0	79,0	75,8
2007	90,2	57,1	84,8	71,5
2008	57,2	57,5	81,8	63,1
2009	78,8	58,6	70,3	65,8
2010	85,9	60,6	67,7	66,1
2011	97,6	64,2	74,6	73,2

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları

Sektörlerdeki verimlilik düzeylerinin TRC1 bölgesi içindeki iller arasında büyük farklılık göstermeyeceğini kabul etmek yanlış olmayacaktır.

NÜFUS DİNAMİKLERİ

Gaziantep (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 31 Aralık 2014 verilerine göre) 1.889.466 kişilik nüfusu ile Türkiye'nin 81 kenti arasında sekizinci sırada yer almaktadır.

Osmanlı Devleti zamanında, Gaziantep nüfusu Halep vilayeti içerisinde yer almaktaydı. Vital Cuinet çalışmasına göre 1890 yılında Halep vilayetine bağlı Gaziantep nüfusu 43.150 kişi olarak tahmin edilmiştir. Aynı çalışmaya göre Antep nüfusunun 1912'de 45.000 kişiye yükseleceği öngörülmekteydi (O dönemde sadece erkek nüfusunun sayıldığı dikkate alınmalıdır). 1927 Genel Nüfus sayımlarına göre ise Antep nüfusu 213.495 kişiye ulaşmıştır.

Antep ilinin nüfusunun gelişim hızı 1927'den 2014'e izlendiğinde, nüfusun 8,8 kat arttığı görülmektedir. Aynı dönem boyunca Türkiye'nin nüfusu ise 5,7 kat artmıştır. Bu farklılığın nedeni, doğurganlık oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olması nedeniyle nüfus artış hızının daha yüksek olmasıdır. Ancak, bu dönemi ilk alt dönemde incelemek mümkündür. 1960'a kadar olan dönemde Gaziantep'in nüfus artış hızı Türkiye ortalamasında olmuş, ancak bu tarihten sonra Türkiye ortalamasının bir hayli üzerine çıkmıştır. 1960'larda Gaziantep'in ekonomik gelişmesinin başarısı göçe neden olurken, 1990'lı yıllardan sonra özellikle Doğu, Güneydoğuyu etkileyen çatışma ortamı nedeniyle Antep bölgedeki diğer illerden çok fazla göç almıştır. Antep son yıllarda Suriye iç savaşından kaçanların sığınmaları nedeniyle yoğun göç almaya devam etmektedir. Net göçün özellikle 1990'lardan 2010'lara kadar artarak devam ettiği görülmektedir. Ancak net göç hızı 2012-2013 döneminde yavaşlamıştır. Şehir nüfusu için fark yaratan bir diğer durum ise 1995 yılına kadar Gaziantep ilçesi olan Kilis'in 1995'te il konumuna getirilmesidir.

TRC1 bölgesini oluşturan Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illeri arasında nüfus en fazla olan Gaziantep'tir. 2014 verilerine göre 1 milyon 254 kişi ile Gaziantep'in 1 milyon 764 bin kişiden oluşan TRC1 içindeki payı %71'dir. Gaziantep'in TRC1 içindeki payının da sürekli yükseldiği dikkati çekmektedir. Nüfus verileri, Gaziantep'in bölgesinde önemli bir çekim merkezi olduğunu ortaya koyar niteliktedir.

TABLO 8: YILLAR İTİBARIYLA NÜFUSUN GELİŞİMİ, TÜRKİYE, GAZİANTEP

Yıl	Gaziantep nüfusu	Türkiye nüfusu	Gaziantep nüfusunun Türkiye içindeki payı (%)
1927	213.495	13.649.945	1,56
1935	283.506	16.158.018	1,75
1940	306.906	17.820.950	1,72
1945	290.058	18.790.174	1,54
1950	328.343	20.947.188	1,57
1955	376.969	24.064.763	1,57
1960	434.579	27.754.820	1,57
1965	511.026	31.391.421	1,63
1970	606.540	35.605.176	1,70
1975	715.939	40.347.719	1,77
1980	808.697	44.736.957	1,81
1985	966.490	50.664.458	1,91
1990	1.140.594	56.473.035	2,02
2000	1.285.249	67.803.927	1,90
2007	1.560.023	70.586.256	2,21
2008	1.612.223	71.517.100	2,25
2009	1.653.670	72.561.312	2,28
2010	1.700.763	73.722.988	2,31
2011	1.753.596	74.724.269	2,35
2012	1.799.558	75.627.384	2,38
2013	1.844.438	76.667.864	2,41
2014	1.889.466	77.695.904	2,43

Kaynak: ADNKS verileri, Genel Nüfus Sayımları ve TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Gaziantep'te nüfusun yarısından fazla kısmı Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Bu iki ilçeden sonra en fazla nüfus ise 136.365 kişilik nüfusu ile Nizip ilçesidir. Nizip dışında nüfusu yirmi binin üzerinde olan diğer beş ilçe ise İslahiye (65.869), Nurdağı (37.719), Araban (31.835), Oğuzeli (29.526) ve Yavuzeli (21.333) ilçeleridir. Gaziantep'te şehir nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı %88,3 ile Türkiye ortalamasının (%76,3) çok üzerindedir. 1990'larda büyükşehirlere başlayan nüfus göçünden Antep de etkilenmiştir. Bu etki, köy nüfusunun toplam nüfus içindeki oranının 2007'den 2013'e azalmasından da anlaşılmaktadır.

TABLO 9: GAZİANTEP İLÇELERE GÖRE NÜFUS (2014)

Gaziantep	Toplam
Araban	31.835
İslahiye	65.869
Karkamış	10.438
Nizip	136.365
Nurdağı	37.719
Oğuzeli	29.526
Şahinbey	845.528
Şehitkamil	710.853
Yavuzeli	21.333
Toplam	1.889.466

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır

2010 yılı TRC1 Bölgesel Göstergeleri'ne göre, Gaziantep'in nüfus yoğunluğu hem Türkiye ortalamasının hem de bölge ortalamasının çok üstündedir. Yine şehir nüfusunun toplam nüfus içindeki oranının da Türkiye ortalaması ve bölge ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Bu durum Gaziantep'te tarım imkanlarının zengin olmamasıyla ilişkilidir. Ancak yaş bağımlılık oranı 65,5 ile Türkiye ortalaması olan 48,9 oranından daha fazladır. Bu durum, genç ve yaşlı nüfusun çalışan kişilere olan bağlılığın yüksek olduğuna işaret etmektedir.

TABLO 10: TEMEL NÜFUS GÖSTERGELERİ VE SIRALAMALARI

Temel nüfus göstergeleri ve sıralamaları	Türkiye	TRC1	Gaziantep
Şehir nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı (% , 2010)	76,3	80,1	88,3
Sırası	-	7	7
Nüfus yoğunluğu (kişi/km ²)	96,0	158,0	249,0
Sırası	-	5	6
Toplam yaş bağımlılık oranı (%)	48,89	64,3	65,5
Sırası	-	5	12
Yıllık nüfus artış hızı (% , 2009-2010)	15,9	21,2	28,1
Sırası	-	6	11
Cinsiyet oranı (%)	101,0	100,6	101,2
Sırası	-	16	32

Kaynak: TÜİK Bölgesel Göstergeler: TRC1 (2010)

Gaziantep'te köyden kente göç, Türkiye'deki eğilim ile paralellik taşımaktadır. 2007'den 2013'e köy nüfusunun toplam nüfus içerisindeki oranının %14'ten %11'e gerilemesi de bu durumu destekler niteliktedir. Gaziantep aynı zamanda diğer illerden de yoğun şekilde nüfus almaktadır. Yoğun olarak göç aldığı iller ise coğrafi açıdan kendine yakınlık teşkil eden illerden (Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Kilis, Adana) oluşmaktadır.

TABLO 11: KÖY NÜFUSUNUN TOPLAM NÜFUS İÇİNDEKİ ORANI GAZİANTEP

Yıl	Oran (%)
2007	13,94%
2008	12,53%
2009	12,07%
2010	11,71%
2011	11,26%
2012	10,82%

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır

Geniş yaş gruplarına göre nüfus incelendiğinde, çalışabilir yaştaki 15-64 yaş arası nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %60-62 arasında seyrettiği görülmektedir. Bu oran Türkiye ortalamasının (%67,7) altında kalmaktadır.

TABLO 12: GAZİANTEP GENİŞ YAŞ GRUBU NÜFUSLARININ ORANLARI

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
0-14	35,1	35,3	35,4	35,1	34,7	34,4	34,0	33,6
15-64	60,2	60,4	60,2	60,4	60,7	60,9	61,2	61,5
65+	4,6	4,3	4,4	4,5	4,6	4,7	4,8	4,9
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları

İldeki cinsiyet oranı ise Türkiye ortalamasına yakın seyretmektedir. Genç nüfus ve çalışabilir yaştaki nüfusta kadın nüfusun erkek nüfusa oranı %95-97 arasında seyretmektedir. Buna karşılık 65 yaş üstü nüfusta kadın nüfusu erkek nüfusunun 1,3 katıdır.

TABLO 13: GAZİANTEP CİNSİYET ORANI (2014, ADNKS)

Yaş grupları	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Oranı
0-14	634.882	310.250	324.632	95,6
15-64	1.162.019	572.687	589.332	97,2
65+	92.565	52.769	39.796	132,6
Toplam	1.889.466	935.706	953.760	98,1

Kaynak: ADNKS verilerinden hesaplanmıştır.

Gaziantep, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı nedeniyle yoğun bir Suriyeli sığınmacı akınına da sahne olmuştur. Gaziantep, Hatay, Kilis, Şanlıurfa ve Kahramanmaraş ile birlikte Suriyeli sığınmacıların en yoğun olduğu iller arasında ilk sıradadır. UNHCR verilerine göre kamplarda ve kamp dışındaki kayıtlı mültecilerin yaklaşık dörtte biri Gaziantep'te yaşamaktadır (UNHCR, 2015). 2015 Temmuzunda tüm Türkiye'de kamplarda ve kamp dışındaki kayıtlı mültecilerin sayısı 2 milyon kişiye yaklaşmıştır⁷. (Kirişçi, 2014)ye göre mültecilerin büyük çoğunluğu şehir merkezleri ve yakınlarında yaşamaktadırlar ve bu illerin merkezlerinde bulunan Suriyeli mültecilerin genel nüfusa oranı %22 düzeyindedir. Bu verilerden, Gaziantep'te 80 bini şehir merkezinde olmak üzere yaklaşık 360 bin Suriyeli mültecinin yaşadığını düşünebiliriz. Bu durum mutlaka ilin sosyoekonomik dinamikleri üzerinde güçlü bir etkide bulunmaktadır.

⁷ AFAD verilerine göre 27 Temmuz 2015 itibarıyla Barınma Merkezlerindeki Toplam Suriyeli Sayısı 264.637 iken bu sayının 53.063 Gaziantep'tedir (AFAD, 2015)

TABLO 14: GAZİANTEP İLİ NET GÖÇ HIZI (%)

Yıl Aralığı	Göç Hızı
1975 -1980	-1,8
1980 -1985	-5,2
1985 -1990	-0,5
1995 -2000	3,1
2007 -2008	0,6
2008 -2009	1,2
2009 -2010	2,4
2010 -2011	4,2
2011 -2012	1,3
2012 -2013	-0,2

Kaynak: ADNKS verilerinden hesaplanmıştır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde daha çok nitelikli iş gücünün ve sermayedarların batı illerine göç etmesi ve aynı zamanda kırsal kesimlerden niteliksiz iş gücünün ise şehirlere gelmesi şeklinde gerçekleşen göçlerin negatif ekonomik ve sosyal etkilerinin kontrol edilmesi çeşitli çalışmalara konu olmuştur.

(Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği, 2008) tarafından hazırlanan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Sosyo-Ekonomik Sorunlar ve Çözüm Önerileri başlıklı çalışmada, 2000-2007 döneminde Doğu ve Güneydoğu'daki bölge insanının bölge dışına göç etmek yerine, Bölgenin kent merkezlerine yerleşmeyi tercih etmiş olduğuna ve bu durumunda bazı illerde kentleşme oranlarının hızla yükselmesine neden olduğuna dikkat çekilmiştir (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği, 2008, s. 24)

(GÜNDÜZ, 2013, s. 70)'e göre, köyden şehre göç edenler çoğunlukla çok düşük ücret karşılığı marjinal alanlarda kayıt dışı veya mevsimlik işlerde çalışmakta; çocuklara da hane halkı geçimine katkıda bulunmak amacıyla şehirde kağıt, peçete, mendil, sakız gibi önemsiz şeyler sattırılmaktadır. 5233 sayılı "Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılama Hakkında Kanun"un çıkarılmasıyla, zorunlu iç göçün doğurduğu maddi kayıpların kısmen giderilmesine yönelik olumlu bir adım atılmışsa da ilave tedbirlerin alınmasının gerekli olduğunu belirten (GÜNDÜZ, 2013, s. 70) bu ilave tedbirler arasında şunları sayar:

- Terk etmek zorunda oldukları köylerine dönmek isteyenlere kimi yörelerde uygulanan engeller tamamen kaldırılmalı ve bunların üretim sürecine aktif katılımlarını sağlayıcı tedbirler alınmalıdır. (Küçük ve büyük baş hayvancılığın teşvik edilmesi gibi)
- Köylerin temel alt yapı hizmetleri sağlık ve eğitim ihtiyaçları karşılanmalıdır.
- Bölgede yoğun göç alan illere yönelik "pozitif ayrımcılık politikasına" uygun ekonomik ve sosyal politikalar geliştirilmelidir.
- Bölgede ve büyük şehirlerde suça karışmış çocuklar arasında önemli sayıda göç mağduru ailelerin çalışmayan 15 yaş üzeri büyük çocukları işe yerleştirilmelidir.

Göçle ilgili yapılan çeşitli çalışmalarda bölgede barış ve huzur ortamının sağlanması, kırsal bölgelerin ulusal pazara eklenilebilmesi için ulaştırma ve haberleşme altyapılarının iyileştirilmesi, göçleri azaltmak üzere kırsal kalkınma projelerine ağırlık verilmesi, kentlerde altyapı ve kentsel dönüşüm projeleri, bölgede iktisadi faaliyetin özellikle de turizm, tarım ve KOBİ'lerin desteklenmesi temel alanlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Göçün yönetimi, aşağıdaki senaryo analizleri bölümünde de görüleceği gibi, Gaziantep'in gelişmesinde kritik önemdedir. Gaziantep'te yapılan görüşmeler nitelikli işgücü ve yöneticiler açısından ilin sunduğu sosyal imkanların yeterli olmadığına işaret etmektedir. Bu nedenle Gaziantep'in yapacağı sıçramanın bir ayağı da sosyal hayatın beyaz yakalı çalışanlar ve üst düzey yöneticilere uygun bir hale gelmesidir. Bu nedenle, göçün yönetilememesi halinde ilde işsizlik oranının yükselmesi ve sosyal sorunların ekonomik kalkınmayı baltalar hale gelmesi riski vardır.

İŞ GÜCÜ PİYASALARI

TABLO 15: İL BAZINDA TEMEL İŞ GÜCÜ GÖSTERGELERİ (% , 2013)

	Gaziantep	Adıyaman	Kilis	TRC1	Türkiye
İş gücüne katılma oranı	46,8	43,1	44,5	45,3	50,8
İşsizlik oranı	6,9	9,1	7,7	7,3	9,7
İstihdam oranı	43,6	39,2	41,1	42	45,9

Kaynak: TÜİK

İşgücüne katılım oranı 2013 yılı itibarıyla Türkiye’de %50,8 iken, Gaziantep’te bu oran %46,8 olmuştur. Aynı şekilde istihdam oranı da Gaziantep’te Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. İşsizlik oranının ise Gaziantep’te (%6,9), Türkiye ortalamasına (%9,7) kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. 6 yıllık bir dönem içerisinde Gaziantep’te hem işgücüne katılım hem istihdam oranlarının arttığı hem de işsizlik oranının gerilediği görülmektedir. 2008’de Antep’te %16,8 olan işsizlik oranı 2013 itibarıyla %6,9 seviyesine gerilemiştir. Yatırım teşviklerinin de bu dönem içerisinde arttığı dikkate alınmalıdır. 2008-2013 döneminde yatırım teşvikleri ile istihdam edilen kişi sayısı 2.364 kişiden 5.435 kişiye kadar çıkmıştır.

TABLO 16: GAZİANTEP İŞ GÜCÜ GÖSTERGELERİ

Gaziantep	İşgücüne Katılım (%)	İşsizlik (%)	İstihdam (%)
2008	43,9	16,8	36,5
2009	42,8	17,4	35,3
2010	45,4	13,4	39,3
2011	43,4	14,4	37,2
2012	44,2	11,2	39,2
2013	46,8	6,9	43,6

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

2009 yılında Gaziantep %17’ye yaklaşan oranla Türkiye’de işsizlik oranının en yüksek olduğu onüçüncü ildi. İşsizlik oranının beş sene içinde %7’nin de altına inmiş olmasıyla Gaziantep, en hızla düzelen beşinci il olmuştur. Ancak Suriyeli sığınmacı rakamlarında büyük bir artışın yaşandığı 2014 ve 2015 yıllarında, bu durumun istihdam piyasalarına nasıl yansımış olduğu henüz bilinmemektedir.

TABLO 17: İŞGÜCÜ, İSTİHDAM VE İŞSİZ SAYILARI, GAZİANTEP (2011)

Yıl	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	İşgücü (000)	İstihdam (000)	İşsiz (000)	İşgücünde olmayan nüfus (000)	İşgücüne katılım oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşsizlik oranı (%)
2011*	1 255	545	467	78	710	43.4	37.2	14.4
2011**	1 134	497	460	38	637	44	41	8

*İl bazında istihdam göstergelerinden hesaplanmıştır

**Nüfus ve Konut Araştırması 2011

İl bazında istihdam verileri bulunmamakla birlikte, ADNKS sistemine geçildikten sonra işgücüne katılma, istihdam ve işsizlik oranları belli güven aralıklarında temin edilebilmektedir. ADNKS sisteminde belli güven aralıklarında temin edilebilen işgücüne katılma, istihdam ve işsizlik oranlarından yola çıkılarak yapılan hesaplama göre, 2011 yılında toplam istihdam 467 bin kişi olarak hesaplanmaktadır.

TÜİK tarafından yayınlanan 2011 Nüfus ve Konut Araştırması verilerinden 2011 yılı için il bazında istihdam göstergelerine ulaşılabilir. Bu verilere göre 2011 yılında toplam istihdam 460 bin kişidir. İstihdam rakamı açısından, 2011 Nüfus ve Konut Araştırması verileri ile İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri verileri arasındaki fark, istatistiki hata payı %2’nin altındadır. Buna karşılık işgücü ölçümünden dolayı oranlarda önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. 2011 Nüfus ve Konut Araştırması verilerinden derlenen Gaziantep verilerine

kıyasla İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri'nde Gaziantep'te işgücüne katılma oranı ve istihdam oranı daha yüksek, işsizlik oranı daha düşük hesaplanmaktadır. Buna karşılık, istihdam rakamlarının birbirine çok yakın olması, sektörel dağılım ve işteki durum göstergeleri için 2011 Nüfus ve Konut Araştırması verilerinin rahatlıkla kullanılabileceğine işaret etmektedir.

TABLO 18: İLLERE VE EKONOMİK FAALİYETE GÖRE İSTİHDAM EDİLENLER, TÜRKİYE, GAZİANTEP (BİN KİŞİ, 15+ YAŞ, EKİM 2011)

İl	İstihdam (000)	Tarım (000)	Sanayi (000)	Hizmet (000)	Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmet (%)
Türkiye	24 320	5 531	6 605	12 184	22,7	27,2	50,1
Gaziantep	460	75	172	213	16,3	37,5	46,2

Kaynak: Nüfus ve Konut Araştırması 2011

2011 yılı Nüfus ve Konut Araştırması'na göre, ilde istihdamda sektörel paylara ulaşılabilir. Bu araştırmaya göre Gaziantep'te hizmet sektörü istihdamdan en fazla payı almakta (%46,2), sanayi (%37,5) ve tarım (%16,3) sektörleri onu takip etmektedir. Türkiye ortalamasına kıyasla (%27,2) bölgesinde bir sanayi merkezi olarak ön plana çıkan Gaziantep'te sanayinin payının Türkiye ortalamasına oranla 10 puan daha fazla olduğu da dikkat çekmektedir.

Bu metodoloji diğer yıllara uygulandığında aşağıdaki tablodan da görülebileceği üzere Gaziantep'te istihdamın sektörel bileşiminin yıllar itibarıyla önemli bir değişikliğe uğradığı dikkati çekmektedir. Türkiye ekonomisinin de yapısal bir dönüşümden geçtiği 2000'li yıllarda, tarımda istihdam edilenlerin oranında önemli bir değişiklik olmadığı, buna karşılık sanayide istihdam edilenlerin yüzde payı 7 puan artarken, hizmetlerde istihdam edilenlerin yüzde payı 8 puan gerilemiştir. İstihdam'da hizmetler sektöründen sanayi sektörüne doğru olan bu kaymanın 2009 yılından önce gerçekleşmiş ve tamamlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu kaymanın muhtemel bir nedeni, Gaziantep'te varolan geleneksel hizmetler sektörünün yerini modern girişimlere bırakmış olmasıdır. Ancak bu hipotez kanıtlanmaya muhtaçtır. 2009 sonrasında ise istihdamın dağılımında belirgin bir eğilim görülmemektedir.

TABLO 19: GAZİANTEP'TE İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI (%)

Yıl	Tarım	Sanayi	Hizmet	Toplam
2004	12,4	33,8	53,7	100
2005	10,8	39,7	49,4	100
2006	11,8	42,4	45,8	100
2007	15,2	42,7	42,1	100
2008	19,6	40,7	39,7	100
2009	14,4	38,5	47,1	100
2010	14,4	38,4	47,2	100
2011	12,9	41,2	46,0	100
2012	13,6	40,9	45,5	100

Kaynak: TÜİK istihdam ve 2011 Nüfus ve Konut Araştırması verilerinden oluşturulmuştur.

TABLO 20: İLLERE VE İŞTEKİ DURUMA GÖRE İSTİHDAM EDİLENLER, TÜRKİYE, GAZİANTEP (BİN KİŞİ, 15+ YAŞ, EKİM 2011)

İl	İstihdam (000)	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (000)	İşveren veya kendi hesabına (000)	Ücretsiz aile işçisi (000)	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (%)	İşveren veya kendi hesabına (%)	Ücretsiz aile işçisi (%)
Türkiye	24 320	16 664	4 925	2 731	68,5	20,2	11,2
Gaziantep	460	330	89	41	71,8	19,3	9,0

Kaynak: Nüfus ve Konut Araştırması 2011

Aynı araştırmaya göre Gaziantep'te işveren veya kendi hesabına çalışanlar ile ücretli, maaşlı işçiler ile ücretsiz aile işçisi oranlarının Türkiye ortalamasına yakın olduğu görülmektedir. Çalışanların içerisinde ücretsiz aile işçisi oranı (%9) düşüktür. Bunun bir nedeni de ilde tarımsal üretimin sanayi üretimine kıyasla daha az olması ile açıklanabilir.

TABLO 21: İLLERE GÖRE İŞGÜCÜNE DAHİL OLMAYAN NÜFUS VE NEDENİ, TÜRKİYE, GAZİANTEP (BİN KİŞİ, 15+ YAŞ, EKİM 2011)

	Türkiye 1000 kişi	Gaziantep 1000 kişi	Türkiye %	Gaziantep %
İşgücüne dahil olmayan nüfus	29.219	637		
Ev işleri ile meşgul*	14.770	384	50,5	60.2
Eğitim/ öğretim	5.833	120	20,0	18.9
Emekli	4.517	49	15,5	7.8
Çalışamaz halde (hasta/özürlü/yaşlı)	3.031	65	10,4	10.3
Diğer**	1.068	18	3,7	2.8

* Ev işleri ile meşgul: Kişinin evde yemek pişirme, bulaşık yıkama, temizlik yapma gibi ev işleriyle meşgul olmasının yanında ailede çocuklara, bakıma muhtaç yaşlılara ve hastalara bakması nedeniyle iş aramayanlar için de bu seçenek işaretlenmiştir.

** Diğer: Kira, faiz vb. geliri olduğu için iş aramayanlar ile iş aramış ancak çalışmaya hazır olmayanlar da bu başlık altında toplanmıştır.

TÜİK'in Bölgesel İşgücü verilerine göre TRC1 bölgesinde kadınların %19,8'i işgücüne katılabilmektedir. 2011 Nüfus ve Konut Araştırması'na göre Antep'te işgücüne dahil olmayan nüfusun %60'ı ev işleri ile meşgul olmayı işgücüne katılamama nedeni olarak belirtmiştir. Bu bağlamda kadınların ilde işgücüne katılamama nedenleri hakkında Nüfus ve Konut Araştırması ışık tutmaktadır.

EĞİTİM

TABLO 22: NÜFUSUN BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE DAĞILIMI, 2013 (%)

Bitirilen eğitim düzeyi	Erkek			Kadın			Toplam		
	Gaziantep	TRC1	Türkiye	Gaziantep	TRC1	Türkiye	Gaziantep	TRC1	Türkiye
Okuma yazma bilmeyen	1,5	2,0	1,6	9,9	11,3	7,6	5,7	6,7	4,6
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	5,9	5,8	4,2	11,8	11,2	9,1	8,8	8,5	6,7
İlkokul mezunu	21,8	21,5	22,6	29,0	28,0	29,6	25,4	24,7	26,1
İlköğretim mezunu	34,1	32,8	23,7	23,9	24,1	18,0	29,0	28,5	20,8
Ortaokul veya dengi okul mezunu	5,4	5,5	6,0	3,0	2,8	3,8	4,2	4,1	4,9
Lise veya dengi okul mezunu	19,1	20,1	24,4	12,8	13,3	17,7	16,0	16,7	21,0
Yüksekokul veya fakülte mezunu	9,5	9,9	13,1	6,6	6,6	10,2	8,1	8,2	11,7
Yüksek lisans mezunu	0,7	0,6	1,1	0,4	0,3	0,8	0,5	0,5	0,9
Doktora mezunu	0,2	0,2	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3
Bilinmeyen	1,8	1,6	3,0	2,5	2,3	2,9	2,2	2,0	2,9
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100

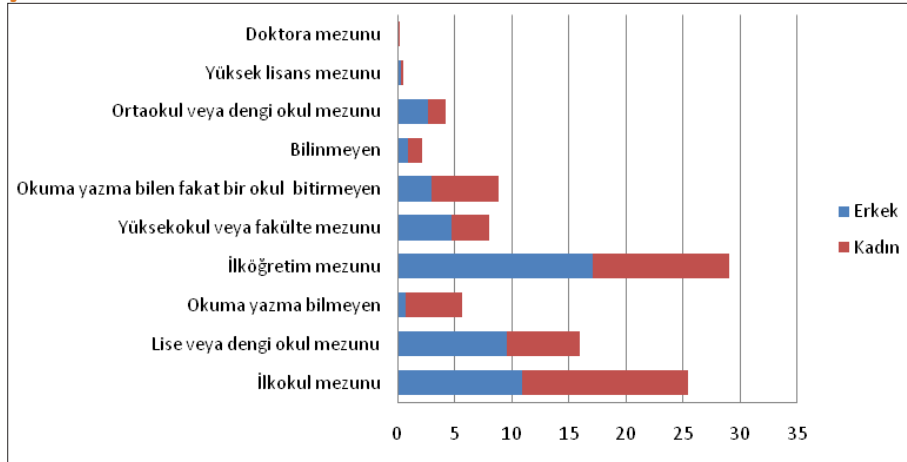
Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları.

Gaziantep, TRC1 bölgesi ve Türkiye için eğitim verileri, Gaziantep'te okuma yazma bilenlerin ve ilköğretim mezunlarının Türkiye (%23,7) ve bölge (%32,8) ortalamasına göre daha yüksek bir oranda (%34,1) olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşılık lise ve dengi okul (%19,1) ile yüksekokul veya fakülte mezunlarının (%9,5) ortalamaları ise bölge ortalamalarına yakın ancak Türkiye (sırayla %24,4 ve %13,1) ortalamalarının altında kalmaktadır.

Gaziantep'in eğitim göstergelerinde Türkiye ortalamalarının altında kalması tarihsel bir olgudur (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3039).

Gaziantep'te eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin Türkiye ortalamasına yakın olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından incelendiğinde şu bulgu göze çarpmaktadır: Gaziantep'te 15 yaş üstü nüfusta kadınların %55'i ilköğretim veya ilköğretim mezunudur; aynı şekilde erkeklerin de %55'i ilköğretim veya ilköğretim mezunudur. Ancak okuma yazma bilmeyen erkek oranı %1,5 iken kadın oranının %9,9 olduğu görülmektedir. İlde toplam nüfusun sadece %5'inin 65 yaş üstü olduğu dikkate alındığında, okur-yazar olmayan kadın oranının yüksekliği dikkat çekicidir.

ŞEKİL 4: GAZİANTEP'TE BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYİ VE CİNSİYETE GÖRE 15+YAŞ NÜFUSUN DAĞILIMI (% , 2013)

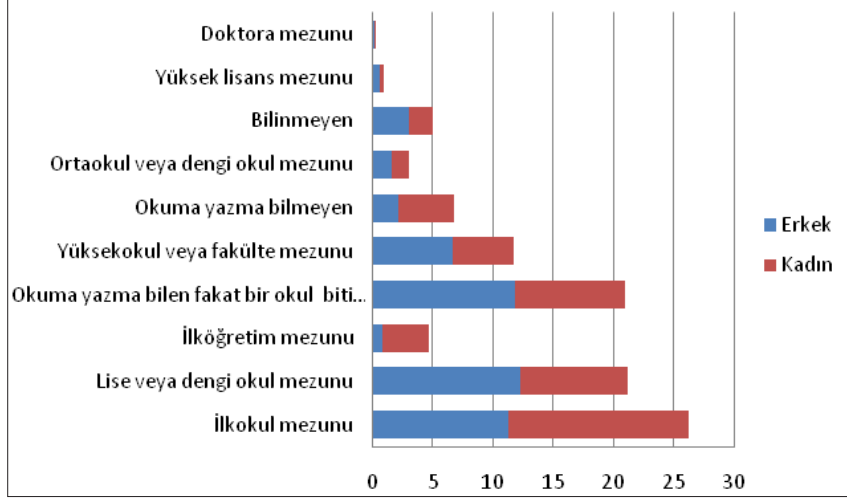

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları

Çalışabilir yaştaki nüfus ilin %61,5'ine, genç nüfus ise ilin %33,5'ine denk gelmektedir. 15 yaş üstü nüfusun eğitim düzeyine bakıldığında, ilköğretim ve ilköğretim mezunlarının ülke ortalamasından yüksek olması çalışabilir

nüfusun eğitim düzeyi hakkında bir fikir vermektedir. Ancak işgücünün eğitim seviyesine ilişkin bilgiler ve meslek dağılımları il düzeyinde mevcut değildir.

ŞEKİL 5: TÜRKİYE’DE BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYİ VE CİNSİYETE GÖRE 15 +YAŞ NÜFUSUN DAĞILIMI (% , 2013)

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları

TABLO 23: NET OKULLAŞMA ORANI, GAZİANTEP (%)

Öğretim Yılı	Toplam		Erkek		Kadın	
	İlkokul	Ortaöğretim	İlkokul	Ortaöğretim	İlkokul	Ortaöğretim
2009/'10	99,18	53,42	99,39	57,51	98,96	49,09
2010/'11	99,12	54,94	99,27	58,10	98,96	51,59
2011/'12	99,37	56,65	99,54	58,48	99,20	54,71
2012/'13	99,35	59,24	99,33	59,76	99,37	58,68
2013/'14	99,64	66,00	99,60	66,58	99,68	65,40

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Okullaşma oranlarında ortaöğretimde 2009-2010 öğretim yılından 2013-2014'e bir sıçrama yaşandığı görülmektedir. Erkeklerde ortaöğretim okullaşma oranı %57,5'ten %66,6'ya, kadınlarda ise bu oran %49,1'den %65,4'e yükselmiştir.

TABLO 24: ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI, GAZİANTEP

	İlköğretim	Genel Ortaöğretim
2007 - 08	32	21
2008 - 09	31	25
2009 - 10	30	26
2010 - 11	28	27
2011 - 12	27	25
2012 - 13	25	27
2013 - 14	25	22

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Gaziantep'e yapılan kamu yatırımlarında eğitimin payı 2008-2011 arasında %20-30 oranında seyretmiş, 2012'de %5'e gerilemiştir. İlde 2008'den sonra 3 vakıf üniversitesi kurulmuştur. Antep'te biri devlet üçü vakıf olmak üzere toplam dört üniversite bulunmaktadır. Gaziantep Üniversitesi'nde ise yaklaşık 27.000 öğrenci kayıtlıdır.

Eğitim seviyesinin görece düşüklüğü, Gaziantep'in daha yoğun teknoloji kullanan ve daha hızlı büyüyen sektörlerle yönelmesini engelleyen bir unsurdur. Dolayısıyla, işgücünün bileşimindeki vasıfsızlık, geçmişte olduğu gibi gelecekte de sektörel yapı üzerinde etkide bulunacaktır.

SOSYO EKONOMİK DİNAMİKLER

Gaziantep, ekonomisinin gelişmişliği ile karşılaştırıldığında sosyal göstergelerinin bozukluğu ile dikkati çekmektedir. Bölge hakkında yapılan çalışmaların çoğunda kentleri çöküntü haline getiren sosyoekonomik geri kalmışlığı ortadan kaldırmak için çok yönlü ve entegre müdahale gerektiği vurgulanmıştır (Kurmuş vd., 2006) (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği, 2008).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler başlıklı çalışmada, (Kurmuş vd., 2006), özellikle nakit ödemeye dayalı teşvik uygulamalarında kamu kaynaklarının yağmalandığının yaygın bir kanı olduğunun altını çizer. Çöküntü bölgelerin çok yönlü ve entegre bir müdahale ile yaşanılabilir ve çekici alanlar haline getirilmesi, kar maksimizasyonu ile hareket eden ve farklı bölgelerde yatırım yapma imkanı olan özel sektör için tercih edilir bir seçenek olmayacağı için kamu öncülüğünde, özel sektörün alt bölgesel ve sektörel bazda teşvikini ve AB uyum fonlarını ve uluslararası desteği kapsayan istihdam odaklı yatırım politikaları önerilmektedir (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği, 2008, s. 70). Nitekim, (Kurmuş vd., 2006)’a göre, yoksulluk düzeyindeki 10 puanlık bir değişme, ekonomik büyüme hızına 1 puanlık bir etki olarak yansımaktadır. Bu nedenle, (Kurmuş vd., 2006), sosyal politika araçlarının mümkün olduğunca çok sayıda yoksula ulaşması için bu politikanın istihdama bağlı olarak yönetilmemesi gerektiğine işaret eder. Birçok ülkede istihdama bağlı olmayan gelir transferleri, sosyal politikanın, yoksullukla savaş cephesinde en önemli silahını oluşturduğunun altını çizen (Kurmuş vd., 2006) bu nedenle, doğrudan gelir transferleri, sosyal politikanın bölgedeki en etkin aracı olmak durumunda olduğunu belirtmiştir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler başlıklı çalışmada, (Kurmuş vd., 2006), yetişmiş işgücünün bölgeye gelmemesi, gelenlerin kalmaması sorununun altında yatan en önemli nedenlerden birisi bölge kentlerinin yaşanabilir yerler olarak kabul edilmemesidir. Bu durum, Gaziantep’in gelişmesinin önündeki temel engellerden birisidir. “Yoksulluk tuzağı” diye de adlandırılan ve yoksul olduğu için yoksul olunan bu durumun dışarıdan müdahale edilerek bozulması gerekir.

TABLO 25: SOSYAL GÖSTERGELER VE SIRALAMALARI (TÜRKİYE, GAZİANTEP)

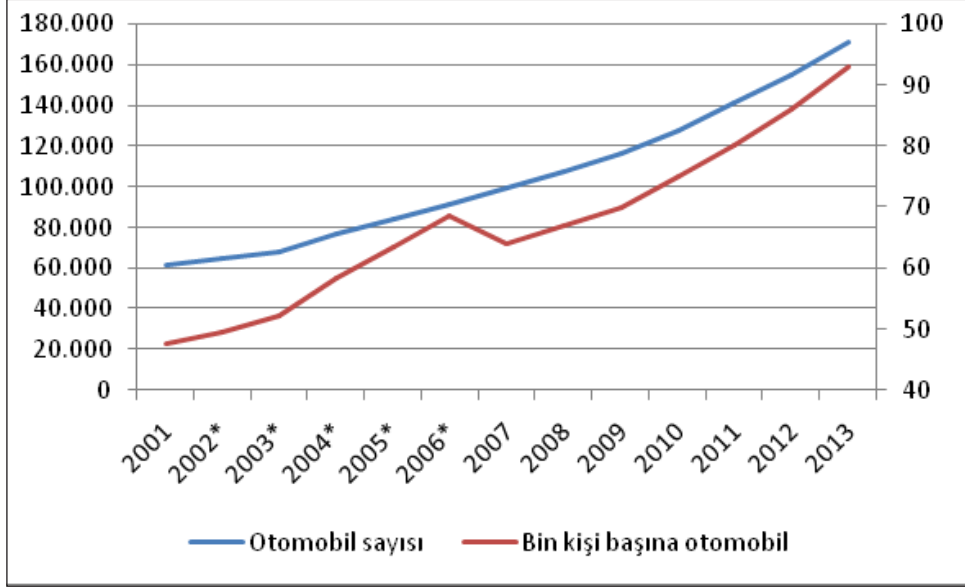
		Türkiye	Gaziantep
Net göç hızı, (‰) 2012 - 2013		-	-0,2
	Sıra	-	35
İlköğretimde öğretmen başına öğrenci sayısı, 2013 - 14		19	25
	Sıra	-	7
Yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı, 2012		265	241
	Sıra	-	42
Bin kişi başına halk kütüphanelerinden yararlanma sayısı, 2010			
	Sıra	-	
Belediyelerde kişi başına temin edilen günlük su miktarı (litre/kişi-gün), 2012		216	218
	Sıra	-	39
Kişi başına toplam elektrik tüketimi (kwh), 2012		2.577	2.765
	Sıra	-	21
Bin kişi başına otomobil sayısı, 2013		121	93
	Sıra	-	49
Onbin araç başına kaza sayısı, 2013		90	89
	Sıra	-	63

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Gaziantep, 2013

TÜİK Seçilmiş Göstergeleri’ne göre, Gaziantep sağlık verileri sıralamasında tüm iller arasında orta sıralarda yer almaktadır. Örneğin yüz bin kişi başına hastane yatak sayısında Gaziantep 42. sırada yer almakta, kişi başına temin edilen günlük su miktarında ise 39. sırada kalmaktadır.

Kişi başına otomobil sayısının ve otomobil sahipliğinin arttığı Gaziantep’te, 2001’den 2013 yılına bin kişi başına otomobil sayısı ortalama 48’den 93’e yükselmiştir. Onbin araç başına kaza sayısı ise Türkiye ortalamasına yakındır. Gaziantep kaza sayısında Türkiye’de son 18. sırada yer almaktadır.

ŞEKİL 6: OTOMOBİL SAHİPLİĞİ, GAZİANTEP (2001 - 2013)

Kaynak: TÜİK verileri ile yazarın hesaplamaları

(*) 2001-2006 nüfus rakamları tahmini olarak hesaplanmıştır

TABLO 26: HANE HALKI KULLANILABİLİR GELİRE GÖRE GİNİ KATSAYISI

Yıl	Türkiye	TRC Güneydoğu Anadolu
2006	0,403	0,381
2007	0,387	0,355
2008	0,386	0,393
2009	0,394	0,401
2010	0,380	0,382
2011	0,383	0,378
2012	0,382	0,348
2013	0,382	0,362

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır

Gaziantep’in içinde yer aldığı Güneydoğu Anadolu bölgesi ülke geneline kıyasla gelir dağılımı nispeten daha az sorunlu bir görünüm içindedir. Sadece küresel krize de denk gelen 2008-2010 yıllarında gini katsayısı ülke genelinin üzerine çıkmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yıllardan beri devam eden çok katmanlı sorunların üzerine küresel krizin de eklenmesiyle bu bölgede yaşayan dar gelirli kesimin çok olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan gini katsayısı, kriz sonrasında, gelir dağılımının hızlı bir şekilde düzelme eğilimine girdiğine işaret etmektedir.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde nüfusun en zengin %10’luk kesiminin ortalama geliri 2006 yılında en yoksul %10’luk kesimine göre 11,3 kat fazla iken 2013 yılında bu fark 10,4’e gerilemiştir. Nitekim İstanbul’daki en zengin %10 ile bölgedeki en yoksul %10 kıyaslaması da 2006’da %26,8’den 2013’te %22,6’ya gerilemiştir.

TABLO 27: İBBS DÜZEY 1 İTİBARIYLA BÖLGE İÇİ EŞİTSİZLİK, P90/P10

İBBS, 1. Düzey (P90/10)	Bölge içi fark Bölge en zengin %10-en yoksul %10 oranı		İstanbul en zengin %10-Bölge en yoksul %10 oranı	
	2006	2013	2006	2013
TR1 İstanbul	9,8	10,4	9,8	10,4
TR2 Batı Marmara	12,0	10,8	19,6	19,0
TR3 Ege	15,1	11,9	17,3	16,3
TR4 Doğu Marmara	11,4	7,9	12,4	12,6
TR5 Batı Anadolu	12,5	11,9	13,2	14,2
TR6 Akdeniz	15,2	12,6	23,6	19,7
TR7 Orta Anadolu	9,6	9,7	14,7	18,2
TR8 Batı Karadeniz	13,2	8,5	23,7	16,3
TR9 Doğu Karadeniz	13,6	8,4	17,9	16,1
TRA Kuzeydoğu Anadolu	10,6	11,3	20,5	19,9
TRB Ortadoğu Anadolu	11,6	9,6	20,4	20,3
TRC Güneydoğu Anadolu	11,3	10,4	26,8	22,6

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Sağlık Bakanlığı'ndan yeşil kartlı kişi sayısı en güncel olarak 2011 yılsonu itibarıyla temin edilebilmektedir. Bu verilere göre Gaziantep'te yeşil kartlı nüfusun toplam nüfusa oranının %29,9 olduğu görülmektedir. Bu oran Türkiye ortalaması olan %25,1'in üstündedir.

TABLO 28: YEŞİL KARTLI NÜFUS, TÜRKİYE, TRC1, GAZİANTEP (31.12.2011 İTİBARIYLA)

	Türkiye toplamında ilin payı %						Yeşil kartlı nüfus toplam nüfustaki oranı (%)
	Aktif YK	Pasif YK	Nüfus	Aktif YK	Pasif YK	Nüfus	
Gaziantep	248.578	274.999	1.753.596	2,8	2,8	2,3	29,9
Adıyaman	222.191	186.135	593.931	2,5	1,9	0,8	68,7
Kilis	30.611	26.770	124.452	0,3	0,3	0,2	46,1
TRC1	501.380	487.904	2.471.979	5,7	4,9	3,3	40,0
Türkiye	8.865.470	9.900.761	74.724.269				25,1

Kaynak: TÜİK ve <http://sbu.saglik.gov.tr/sbyesil/> verileri ile hesaplanmıştır.

KURUMSAL KAPASİTE VE KÜLTÜREL HAYAT

İl genelinde, Gaziantep Sanayi Odası'na bağlı 2533, Gaziantep Ticaret Odası'na bağlı 17.553, Nizip Ticaret Odası'na 1012 ve İslahiye Ticaret Odasına bağlı 626 olmak üzere toplamda 21.724 üye sayısı bulunmaktadır (Gaziantep Valiliği).

TABLO 29: TRC1 BÖLGESİ TOPLAM FAAL VE FESİH DERNEK SAYILARI, 2005-2014

Yıl	Toplam Faal Dernek Sayısı				Toplam Fesih Dernek Sayısı			
	ADİYAMAN	GAZİANTEP	KİLİS	TRC1	ADİYAMAN	GAZİANTEP	KİLİS	TRC1
2005	151	477	39	667	504	1.382	44	1.930
2006	186	545	48	779	554	1.417	54	2.025
2007	223	620	57	900	577	1.472	62	2.111
2008	251	691	65	1.007	605	1.519	77	2.201
2009	302	802	76	1.180	628	1.536	83	2.247
2010	351	928	92	1.371	665	1.589	96	2.350
2011	407	1.051	112	1.570	695	1.605	104	2.404
2012	478	1.192	138	1.808	733	1.664	116	2.513
2013	543	1.430	160	2.133	799	1.722	122	2.643
2014	613	1.655	190	2.458	840	1.758	133	2.731

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı

Gaziantep TRC1 içinde sivil toplum örgütlerinin sayısı bakımından en yüksek olduğu ildir. Buna karşılık fesih edilen dernek sayısında da en yüksek rakam yine Gaziantep'tir. Bölge genelinde sivil toplum hızlı bir gelişim göstermiştir, Gaziantep bu kapsamda dikkat çekmektedir. Zira ilde toplam dernek sayısı ülke ortalaması olan 1286 derneğin çok üzerine çıkmaktadır.

Gaziantep'te meslek kuruluşlarının kuruluşu çok eskiye gitmektedir ve tarihsel olarak meslek örgütleri güçlüdür. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası 1899'da kurulmuştur, Kilis ve Nizip odalarının kuruluşu da Cumhuriyet öncesine gitmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3035).

Gaziantep Anadolu basının en güçlü merkezlerinden birisi olmuştur. İlk basımevi 1832'de kurulmuş, ilk gazete 1872'de yayınlanmıştır. 1978'de ilde gazete sayısı 12'ye ulaşmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3074).

TABLO 30: MÜZELERE BAĞLI TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI, 2013

	Türkiye	TRC1 Bölgesi	Gaziantep	Adıyaman	Kilis
Sivil Mimarlık Örneği	63.385	1061	769	10	282
Dinsel Yapılar	8.923	146	65	49	32
Kültürel Yapılar	10.221	125	72	30	23
İdari Yapılar	2.577	24	16	3	5
Askeri Yapılar	1.057	9	4	4	1
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	3.554	31	18	4	9
Mezarlıklar	3.486	20	11	7	2
Şehitlikler	248	0			
Anıt ve Abideler	326	6	2	2	2
Kalıntılar	2.161	28	5	22	1
Korumaya Alınan Sokaklar	61	0			
Toplam	95.999	1450	962	131	357

Kaynak: TÜİK Kültür İstatistikleri, 2013

Bölgede müzecilik açısından Gaziantep ilinin belirgin bir ağırlığı görülmektedir. Sivil Mimarlık Örneği açısından da il öne çıkmaktadır. Gaziantep Bey Mahallesi özellikle sivil mimari zenginliği bakımından dikkat çekmektedir (Gaziantep Belediyesi).

ULAŞTIRMA VE ALTYAPI DURUMU

Tarihi İpekyolu üzerinde bulunan Gaziantep bölgede önemli bir ulaştırma merkezi konumundadır. Nitekim Ulaştırma Bakanlığı'nın bölge müdürlüğü de burada yer almaktadır. Bölgenin gelişmiş bir sanayi merkezi olması ve ticaret hayatının aktif olması karayolu, havayolu ve demiryolu ulaşım ağlarının güçlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (İpekyolu Kalkınma Ajansı, s.57)

Karayolları bakımından incelendiğinde Gaziantep ilinin altı il ile sınırı olması nedeniyle karayolları toplam ağı 728 km'ye ulaşmaktadır. 199 km il yolu, 384 km devlet yolu ve 145 km otoyol ile ilden ulaşım sağlanmaktadır. (İpekyolu Kalkınma Ajansı, s. 57) Adıyaman ilinin toplam karayolu ağı Gaziantep'ten fazla olmasına karşılık bölgede yegane otoyol Gaziantep'te bulunmaktadır. Devam eden projelerin bitmesi ile Gaziantep'ten yurdun dört bir köşesine ulaşım kolaylaşacaktır. Örneğin Giresun Malatya Adıyaman Antep Kilis hattının bitmesi ile kuzey pazarlara erişim kolaylaşacaktır (Gaziantep Ticaret Odası)

Demiryolları bakımından Gaziantep 254 km yol uzunluğu ile bölgenin diğer illerine göre açık ara öndedir. Ülkenin toplam demiryolu uzunluğunun 9642 km olduğu varsayıldığında Gaziantep'te bulunan ağ toplam ağı %3'üne denk gelmektedir. Gaziantep'ten demiryolu vasıtasıyla Irak ve Suriye'ye ulaşım da mevcuttur. Özellikle Gaziantep OSB, Başpınar'da bulunan istasyon mal sevkiyatında da kullanılmaktadır. Bunlara ek olarak şehirci trafiğini rahatlatmak üzere 2010 yılında büyükşehir belediyesi tarafından kent içi raylı sistem faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca, KSS ve OSB'ler arasındaki mevcut hattın iyileştirilmesi, banliyö hattı olarak faaliyete geçmesi büyükşehir belediyesinin projeleri arasında yer almaktadır. Fizibilite aşamasında olan projenin faaliyete geçmesi durumunda 22 km uzunluğunda bir demiryolu hattı oluşturulacaktır. (İpekyolu Kalkınma Ajansı, s. 59)

Gaziantep'in coğrafi konumu Ortadoğu, Afrika ve Avrupa gibi lokasyonlara ulaşım ağını havayolu bakımından kolaylaştırmaktadır. Gaziantep Ticaret Odasına göre 1.997.588.604 kişi Gaziantep'e 5 saatlik uçuş mesafesindedir. 1976 yılında hizmete başlayan Gaziantep havalimanı iç hat, dış hat ve yük taşımacılığında ulaşım hizmeti vermektedir. 2006 yılında modernizasyon çalışmaları tamamlanan havalimanı uluslararası standartlara uygun hale gelmiştir. 2013 yılında 166.342'si dış hat olmak üzere toplamda 1.828.799 yolcu taşınmıştır. 13.197 ticari uçak trafiği, 20.010 yük taşımacılığı gerçekleşmiştir. (İpekyolu Kalkınma Ajansı, s. 60) Bölgenin havayolu kapasitesinin daha da geliştirilmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. (İpekyolu Kalkınma Ajansı, s. 60)

TABLO 31: GAZİANTEP HAVALİMANI İSTATİSTİKLERİ

Tüm Uçak Trafiği	İç hat	14002
	Dış hat	1324
	Toplam	15326
Ticari Uçak Trafiği	İç hat	12033
	Dış hat	1164
	Toplam	13197
Yolcu Trafiği	İç hat	1662457
	Dış hat	166342
	Toplam	1828799
Yük Trafiği (Bagaj + Kargo + Posta) (Ton)	İç hat	16763
	Dış hat	3247
	Toplam	20010

Kaynak: İpekyolu Kalkınma Ajansı, Bölge Planı, Tablo 40

Altyapı hizmetleri bakımından da incelendiğinde 2012 yılında atık hizmeti verilen nüfusun toplam nüfusa oranı % 91 ile ülke ortalamasının üzerindedir. İlde ayrıca 2012 yılında 522.678 ton toplam atığın toplandığı ve günde kişi başına düşen atığın 0,87 kg olduğu belirtilmektedir. İlde kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı da %98 ile Türkiye ortalaması olan %92'nin çok üzerindedir. Bölgede

bulunan 6 adet atık su arıtma tesisinin dördü Gaziantep'te bulunmaktadır. Atıksu tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %68 ile ülke ortalaması seviyesindedir. (İpekyolu Kalkınma Ajansı, 2014, s. 61) Sanayi seviyesi düşünüldüğünde bu oranın daha yüksek olması gerektiği görülmektedir. İlde ayrıca abone başına dağıtılan günlük su miktarı, 0,395 m3 ile 0,337 m3 olan Türkiye ortalama günlük su kullanımından fazladır.

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı verilerine göre Gaziantep'te üç adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. 1969 yılında kurulan Gaziantep OSB, 2002 yılında kurulan Nizip OSB ve 2012 yılında kurulan İslahiye OSB, karma OSB'lerdir. İlde ıslah ya da ihtisas OSB bulunmamaktadır. OSB'lerde doluluk oranı %84'tür.

Gaziantep ili normal iller kapsamında olması nedeniyle, OSB'lerin yapımı için kullandırılan kredinin faiz oranı yıllık %2'dir. Kredinin vadesi; kredinin kullandırıldığı tarihten itibaren 3 yılı ödemesiz olmak üzere, toplam 13 yıldır. Ayrıca en az 10 kişilik istihdam sağlanması ve üretime geçilmesi halinde tahsis yapılmamış parsellerin; -Gaziantep OSB'de %70 indirimli, -Nizip OSB'de ise %90 indirimli olarak yatırımcılara bedelsiz parsel tahsis yapılabileceği belirtilmektedir.

Ülkedeki en büyük OSB'lerden biri olan Gaziantep OSB kendi içerisinde biri inşaat faaliyeti devam eden 5 farklı OSB'yi barındırmaktadır. (Gaziantep OSB) İlk dört OSB için detaylı verileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

TABLO 30: GAZİANTEP OSB'DE YER ALAN OSB'LERE YÖNELİK GENEL BİLGİLER

	I. Bölge	II. Bölge	III. Bölge	IV. Bölge	Toplam
Alan (ha)	210	450	540	1,170	2,370
Yer tahsis yapılan ve faaliyette olan firma sayısı (adet)	147	274	270	119	810
Kullanılan enerji (kwh/aylık)	40,000,000	98,000,000	135,000,000	77,000,000	350,000,000
Kullanılan su (ton aylık)	120,000	200,000	250,000	130,000	700,000
Çalışan işçi (kişi)	23,000	38,000	36,000	33,000	130,000

Kaynak: Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi kurumsal sitesi

1.OSB:

1969 yılında Türkiye'de ilk defa oluşturulan organize sanayi bölgelerinden biri olan Gaziantep 1. OSB'nin altyapısı tamamen yapılandırılmış ve tüm parseller yapılaşmıştır. 210 hektar Alana kurulan 1. bölgede 147 firmanın faaliyet göstermekte, 23 bin kişi ise istihdam edilmektedir. (Gaziantep OSB kurumsal sitesi)

2.OSB :

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın % 99'luk kredi desteği ile 1987 yılında kurulan 2. OSB 450 hektar alana sahiptir. 1991 yılında alt yapı çalışmasına başlanmış, 1997 yılında altyapı inşaatı bitirilmiştir. Devam eden altyapı çalışmaları için kullanılan kredilerden dolayı, 2. OSB gayrimenkulleri, Türkiye Halk bankası lehine, 1. dereceden 12.800.000 tl. ve 2. derecede ise 30.000.000 TL üzerinden müşterek ipotek kapsamındadır. (Gaziantep Valiliği) 274 firmanın faaliyet gösterdiği bölgede 38 bin işçi çalışmaktadır.

3.OSB:

540 hektar'lık alan üzerinde 1994 yılında kurulma çalışmaları başlanan 3. OSB'nin istimlak çalışmaları; tezyid-i bedel davası açılmaksızın anlaşma yolu ile ve sanayicilerimizden alınan ön peşinat bedellerinin ödemesi ile 1995 yılında tamamlanmıştır.

Bölgenin altyapı inşaatı, tamamen devlet desteği olmadan bölgede yatırım yapan sanayicilerden toplanan tahsilatlar ile müteşebbis teşekkülümüzün katkı ve sorumluluğunda inşaa edilerek, kısa sürede tamamlanmıştır. (Gaziantep Valiliği) 270 firmanın faaliyet gösterdiği bölge 36 bin işçi istihdam etmektedir.

4.OSB:

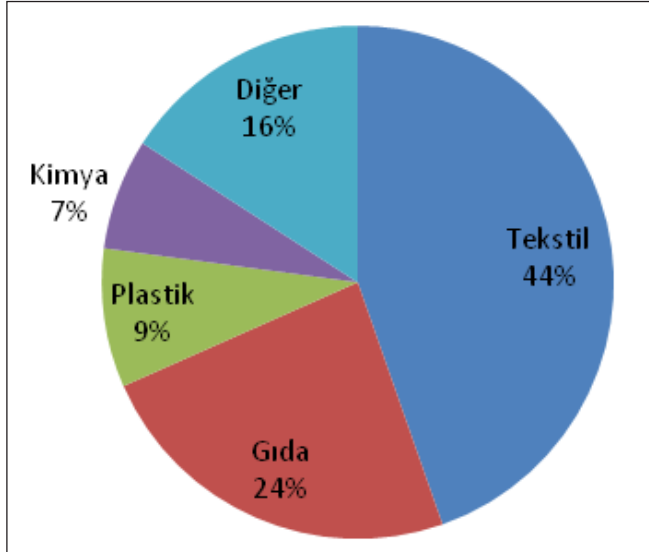
1170 ha alan üzerine 2002 yılında kurulan IV. bölgede arsa tahsis daha çok orta ve büyük ölçekte üretim yapacak olan işletmelere yapılmıştır. Bölgenin yol, yağmur suyu ve kanalizasyon şebekesi inşaatları bitirilmiş; indirici merkez trafo ve yer altı elektrik şebekesi galeri geçişli inşaatları yapılmıştır. Bölgede 119 firma faaliyet gösterirken, 33 bin kişi de istihdam edilmektedir.

5.OSB:

Mevcut OSB'lere ilave olması amacıyla kurulan 5. OSB, istimlak çalışmalarının tamamlanmasıyla 1925 alana ulaşmıştır. Harita yapım işi, jeolojik ve jeoteknik etütleri tamamlanmıştır. Bu OSB'nin de tamamlanmasıyla Gaziantep OSB'nin 1250 adet sanayi parseline ulaşması ve bütün firmaların faaliyet geçmesi durumunda OSB'de toplamda 150 bin istihdam edilmesi beklenmektedir. (Gaziantep OSB, Kurumsal Sitesi, Gaziantep Valiliği)

Gaziantep OSB'de yer alan firmaların sektörel dağılımına bakıldığında tekstilin %44 ile ilk sırayı çektiği görülmektedir. Özellikle halı ve halıya dayalı ürünleri üreten firmaların önemli bir paya sahip olması şaşırtıcı değildir. Gıda sektörü de %24 ile önemli bir ağırlık oluşturmaktadır. Plastik ve kimya sektörlerinin %9 ve %7 oranında OSB'de azımsanmayacak ölçüde bulunduğu dikkat çekmektedir. Nitekim (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013) tarafından hazırlanmış olan 81 İl Sanayi Durum Raporu başlıklı çalışmaya göre, Gaziantep Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren işletmelerin sektörel dağılımı incelendiğinde tekstil ve gıda sektörleri öne çıkmaktadır. İşletmelerin %43'ü tekstil sektöründe, %22'si gıda sektöründe, %9'u boya-kimya sektöründe, %7'si plastik sektöründe, %3'ü temizlik-hijyen sektöründe, %16'sı ise diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir. Yine rapora göre Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'nde doğalgaz tüketiminde akrilik polip(%25), boyama(%20) ve halı(%16) sektörleri ilk üç sırada yer almaktadır.

ŞEKİL 7: GAZİANTEP OSB SEKTÖREL DAĞILIMI

Kaynak: Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi kurumsal sitesi

Nizip Organize Sanayi Bölgesi kurumsal sitesinde belirtildiği üzere 1991 yılında Gaziantep il özel idaresi, Nizip Belediyesi, Nizip Ticaret Odası ve Nizip sanayici ve işadamları derneğinin katılımıyla kurulmuştur. İmar planları ve ifraz işlemleri 1998 yılında tamamlanmıştır. Bugün itibariyle %40 Gaziantep il özel idaresi, % 40 Nizip Belediyesi ve % 20 Nizip Ticaret Odası ortaklığı bulunmaktadır. (Nizip OSB kurumsal sitesi) Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı OSB sitesine göre resmi kuruluş yılı 2002'dir. Kanalizasyon, su dağıtım şebekesi tamamlanan bölgenin henüz doğalgaz dağıtım şebekesi inşaatı, elektrik üretim tesisi bulunmamaktadır. Bölgedeki 33 adet sanayi parselinin tamamı tahsis edilmiş, 23'ü ile arsa tahsis sözleşmesi yapılmıştır. (Nizip OSB sitesi). Üretime geçen parsellerde yaklaşık 340 kişi istihdam edilmektedir. Bölgenin tam olarak faaliyete geçmesi durumunda 1500 kişiyi bölgede çalışabileceği belirtilmektedir. (Nizip OSB sitesi).

2012 yılında kamulaştırma yoluyla kurulan İslahiye OSB'ye yönelik Bakanlık sitesinde hiçbir veri bulunmamaktadır. Bu durum OSB'de henüz hiçbir faaliyet olmadığını göstermektedir. Yerel gazetelerde buradaki OSB için 50 yatırımcının başvurduğunu belirtmektedir. (Denge Gazetesi)

Son olarak Gaziantep ve Kilis illerinin ortak girişimi olan ve iki il sınırındaki yaklaşık 2.500 hektarlık alanda yapılması düşünülen yeni Organize Sanayi Bölgesi'nin hayata geçirilmesi de gerekmektedir.

Kurulumu 1967'ye, 1980, 1990 ve 2000'li yılların başlarına uzanan ildeki sanayi sitelerinde doluluk oranlarının çok yüksek olduğu görülmektedir. 4 sitede doluluk oranı %100'e ulaşmaktadır. Küçük siteleri içerisinde yapı kooperatifi işyeri sayısı bakımından 2392 firma ile öne plana çıkmaktadır. Sanayi sitelerinde 12 binden fazla kişi istihdam edilmektedir.

TABLO 32: GAZİANTEP'TE BULUNAN SANAYİ SİTELERİNE YÖNELİK GENEL BİLGİLER

Adı	Faaliyete Başladığı yıl	Toplam Alanı	Toplam İşyeri	Dolu İşyeri	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı	Mevcut İstihdam
K.S.S. Yapı Koop.	1967	1500000	2392	2033	359	85	6099
Gaziantep 25 Aralık	2004	220000	347	261	86	75	1305
Gaziantep Ayakkabıcılar	2000	163000	330	330	0	100	1650
Gaziantep İslahiye	1992	81328	95	95	0	100	285
Gaziantep Nizip 1. Kısım	1984	195850	238	166	72	70	498
Gaziantep Nizip 2. Kısım	1994		378	378	0	100	1890
Gaziantep Oğuzeli	1995	22000	64	64	0	100	320
Gaziantep Ö.S.S	1990	(Gaziantep K.S.S. içinde toplam 50 adet Ö.S.S. işyeri bulunmaktadır.)					

Kaynak: Gaziantep Valiliği

KISIM 3

GİRİŞİMCİLİK VE SEKTÖREL YAPI

ŞİRKET KURULUŞLARI

Gaziantep'in tarihsel olarak önemli bir ticaret ve üretim merkezi olduğu bilinmektedir. İlde yapılan görüşmelerde de çokça vurgulandığı gibi Gaziantep'teki girişimcilik kültürü ve ticaret geleneği İpek Yolu'na dayanmaktadır. (Sandal & Şen, 2013)'e göre, yerleşim tarihi binlerce yıl öncesine uzanan ve Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından biri olan ilin, tarihinden aldığı ticari altyapı gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Gaziantep'in Çin'den başlayıp Avrupa'ya kadar uzanan ve mekânlar arasında ticaretin yapıldığı; bilginin, fikirlerin, kültürlerin ve dini inançların birbirini etkilediği 2000 yıllık İpek Yolu'nun üzerinde kurulmuş olması ona karakteristik özellikleri olan üretkenlik ve ticari kabiliyeti kazandırmıştır (Gaziantep Ticaret Odası (GTO), 2012: 10).

Eldeki kayıtlar 19. yy sonunda Gaziantep'te dokumacılık, mobilyacılık sabun gibi çeşitli üretimlerin gelişkin olduğunu, kentin hareketli ve canlı bir ticaret merkezi olduğunu ortaya koymaktadır. Şemseddin Sami anlatımına göre, o tarihlerde kentte 2299 dükkan, 4 bedesten, 2215 tezgah, 45 boyahane, 6 yağhane, biri buharlı 12 değirmen, 8 askeri fabrika, 5 sabunhane bulunmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 2986).

1927 Sanayi Sayımı'na göre Türkiye'deki 65,245 işyerinden 2016 işyerine ev sahipliği yapan Gaziantep, Türkiye'nin en büyük 7. sanayi ili idi. Bu işyerlerinin dağılımına bakıldığında işyerlerinin %55.5'ini tarıma dayalı sanayi, %21'ini dokuma, %10'unu bitkisel madde ve ağaç ürünleri %9.8'ini maden ve maden ürünleri, %3'ünü ise kimya sanayisi oluştuyordu. 1930'lu ve 40'lı yıllarda Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan yararlanılarak dokuma sanayisinde büyük bir ilerleme olduğu görülmektedir. 1930-37 arasında dokuma üretimi 4,5 kat artmıştır. Türkiye'de kamu yatırımları ile sanayileşmenin hız kazandığı 1950'li yıllarda kamu yatırımlarından pay alamayan Gaziantep ekonomisinde önemli bir gelişme olmadığı görülmektedir. 1964'te il imalat sanayi katma değerinin %30'u dokuma, %22'si kimya, %32'si metal dışı maden eşya, %15'i gıda-içki sanayilerinden oluşmaktaydı (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3011).

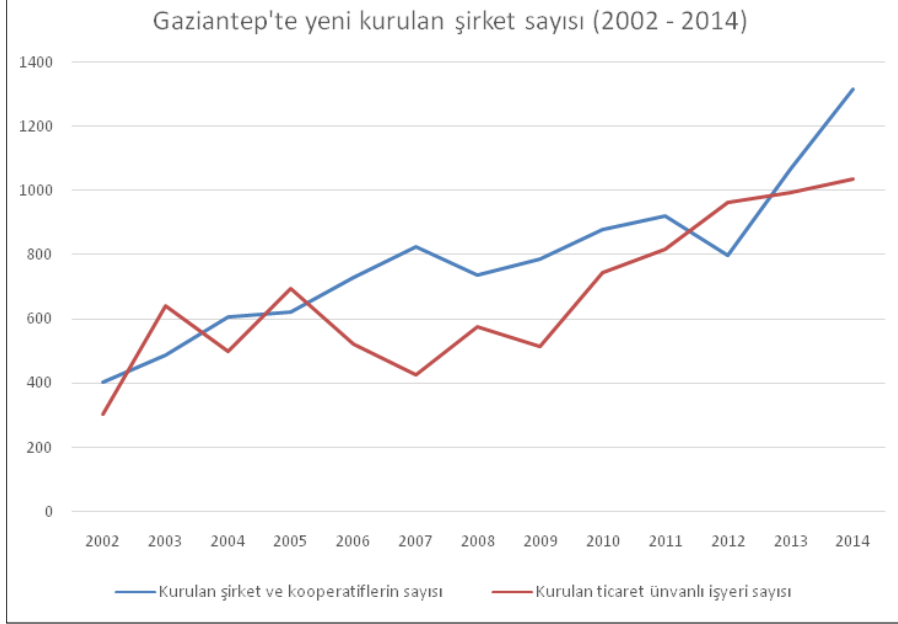
İl 1968'den başlayarak "kalkınmada öncelikli yöre" (KÖY) kapsamına alınmış olsa da, yatırımcılara sağlanan teşviklerin çok da etkili olmadığı, il dışından yatırım çekilemediği, Gaziantep'e yatırımı yine Gaziantep'linin yaptığı bilinmektedir.

1979'da Gaziantep'te katma değer dağılımına bakıldığında, yine birinci sektörün %40.4 ile dokuma, giyim ve deri sanayi olduğunu, bu sırasıyla % 29,6 ile gıda, içki, tütün sanayisi ve %10,4 ile kimya sanayisinin takip ettiği görülmektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3011). 1980'e kadar olan dönemde büyük işyerlerinin sayısında belli bir artış olmakla birlikte, yeni açılan işyerlerinin genelde orta ölçekli ve düşük verimli olduğu bilinmektedir. Gaziantep, 1960'lı yıllardan 2000'lere kadar KOBİ girişimciliği ile gelişim göstermeye çalışmıştır. 1980 yılında yapılan Sanayi Sayımına göre Gaziantep'teki işyerlerinin %90'ı 10 kişiden az işçi çalıştıran işyerlerinden oluşmaktaydı.

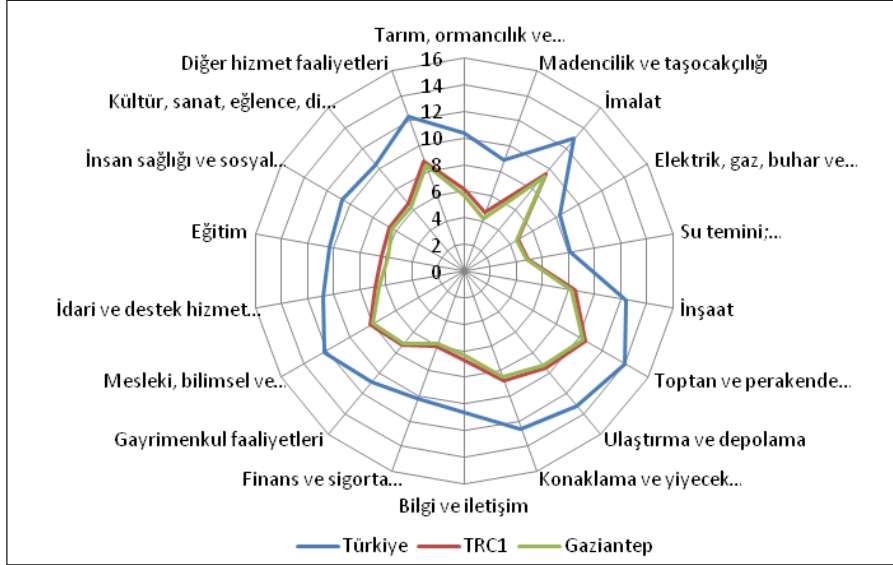
Bugün de, aşağıda daha detaylı inceleneceği üzere Gaziantep'teki sanayinin yapısında büyük bir değişiklik olmamıştır. İşyerlerinin % 27'si gıda ürünler, %32'si tekstil, giyim ve deri ürünleri imalatlarından oluşmaktadır. 1980'den sonra piyasa ekonomisi modeline geçilmesiyle birlikte Gaziantep'in de hızlı bir gelişme sürecine girdiği görülmüştür.

Şirket kuruluşları Gaziantep'teki canlılığa işaret etmektedir. Gaziantep'te yeni kurulan şirket sayısı istatistikleri 2000'li yılların başından itibaren 2012 yılına kadar istikrarlı bir büyümeye, 2012 yılında görülen bir daralmanın ardından hızlı bir artışa işaret etmektedir. Yeni kurulan firma sayısındaki yükselme eğilimi, piyasaya giriş-çıkış engellerinin düşük olduğunu ve yeni istihdam yaratma açısından şehrin yatırım ortamının olumlu olduğuna işaret etmektedir. Kapanan şirket sayısı ise 2004-2011 yılları arasında artarak devam etmiş 2011 yılında 2004'e kıyasla yaklaşık 7 katına çıkmıştır. 2012 yılından itibaren ise kapanan şirket sayısı gerilemeye başlamıştır. Türkiye'de kapanan şirketlerin kurulan şirketleri oranı 2014 yılında %27 seviyesinde gerçekleşirken, bu oran TRC1 bölgesinde ve Gaziantep'te sadece %12-13 bandı arasındadır.

Gaziantep'te ilk 500'de 34 firma vardır.

ŞEKİL 8: GAZİANTEP'TE YENİ KURULAN ŞİRKET SAYISI

Kaynak: TÜİK ve TOBB Kurulan/Kapanan Şirket İstatistiklerinden hazırlanmıştır

GİRİŞİMLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI**ŞEKİL 9: GİRİŞİMLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI, 2013**

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistik verilerinden üretilmiştir.

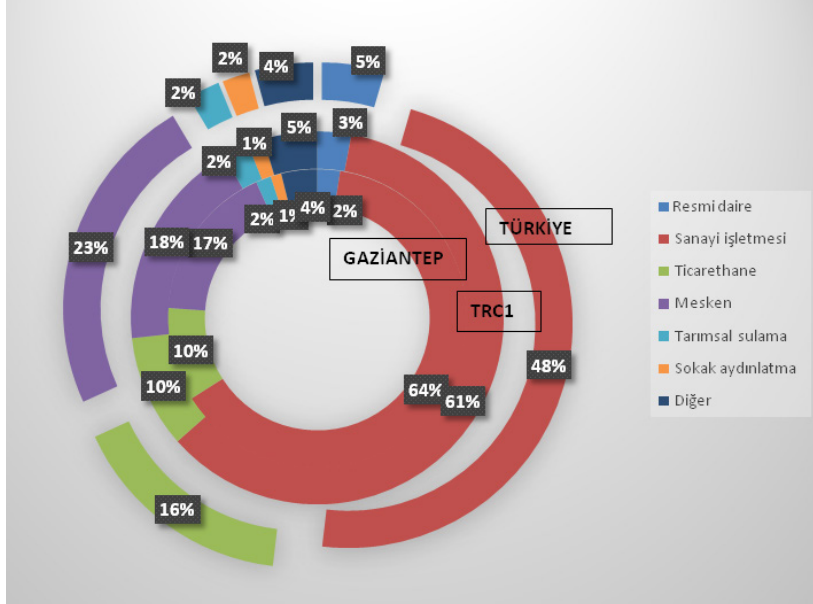
Gaziantep'te imalat sanayinin toplam işletmeler içerisindeki payı %15,9 ile ülke ortalamasının üzerindedir. SGK verileri ile yaptığımız analiz de, girişimlerde sanayinin payının yüksek olduğuna ancak bu payın kısmen azalma eğilimine girdiğine işaret etmektedir. 2008 yılında tüm girişimlerin %26,9'u imalat sanayi sektöründe faaliyet gösterirken bu pay 2013 yılında %23,8'e gerilemiştir. Ancak istihdam edilenler bakımından incelendiğinde kayıtlı istihdamda sanayinin payı 2008 yılında %41 iken 2013 yılında %42'ye yükselmiştir. (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013) tarafından hazırlanmış olan 81 İl Sanayi Durum Raporu başlıklı çalışmaya göre, Gaziantep'te kurulu büyük sanayi işletmeleri sayısı, Türkiye genelinin %4'ünü; küçük sanayi işyerleri sayısı ise %6'sını oluşturmaktadır. Gaziantep'te imalat sanayi gelişmiş durumdadır. İmalat sanayinde küçük imalathane ve atölyelerin yanı sıra büyük tesislerin de sayıca çokluğu dikkat çekmektedir. Gaziantep sanayisi bir çok sektörde Türkiye'nin en önemli üretim merkezi konumundadır.

(Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013) tarafından hazırlanmış olan çalışmaya göre, Türkiye'nin makine halısı üretiminin % 82'si, fıstık işletme ve üretiminin % 75'i, jüt ipliği(nihai ürün)üretiminin %74'ü, akrilik, sentetik, polyester üretiminin %60'ı, çuval ve poşet üretiminin %60'ı, non-woven kumaş üretiminin %59'u, triko üretiminin %50'si, un, makarna ve irmik üretiminin %40'ı, bulgur üretiminin %40'ı, şekerleme, çikolata ve bisküvi üretiminin %30'u ve mercimek üretiminin %23'ü Gaziantep ilinde gerçekleştirilmektedir.

(Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013) tarafından hazırlanmış olan çalışmaya göre, Gaziantep ilinde bulunan sanayi işletmelerinin %62'si mikro ölçekli, %28'i küçük ölçekli, %8'i orta ölçekli, %2 si büyük ölçekli işletmelerdir.

ŞEKİL 10: KULLANIM YERLERİNE GÖRE ELEKTRİK TÜKETİMİNİN DAĞILIMI, %, 2012

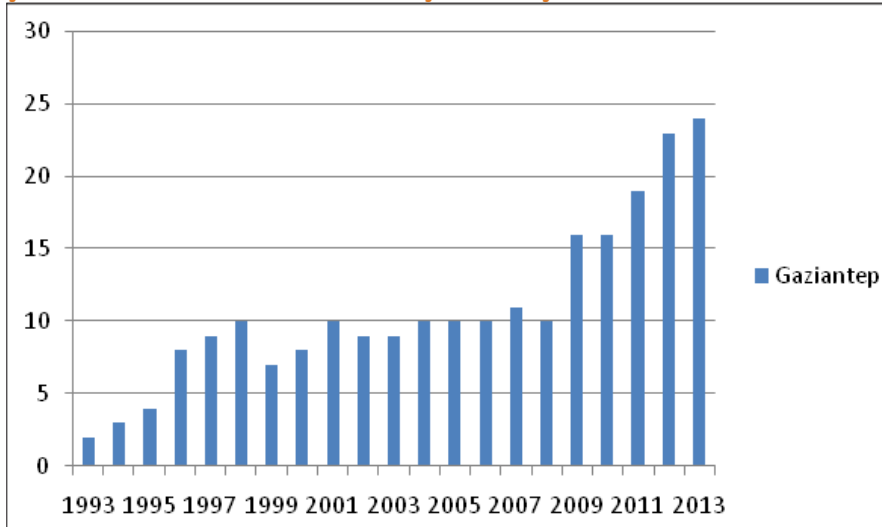
Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler verileri ile hazırlanmıştır

Gaziantep'te sanayinin gelişmişliğinin bir başka göstergesi de elektrik tüketimi verileridir. Zira 2012 yılı verilerine göre kullanılan elektriğin %64'ü sanayide kullanılmaktadır. Oysa bu oran Türkiye geneli için %48 seviyesindedir.

2012 yılı verilerine göre kişi başı elektrik tüketimi Türkiye genelinde 2577 kwh iken Gaziantep'te kısmen ortalamanın üzerinde 2765 kwh seviyesinde gerçekleşmiştir. Kişi başı elektrik tüketiminin en yüksek olduğu 21. il konumundadır.

Gaziantep'te sanayi sektörünün gelişmişliğinin bir başka göstergesi de ISO tarafından derlenen 500 Büyük Sanayi Kuruluşu verileridir. buna göre 1993 yılında Türkiye'nin en büyük 500 şirketi arasında Gaziantep'e kayıtlı olan şirketlerin sayısı 2 iken, bu sayı 2013 yılında 24'e yükselmiştir. Böylece Gaziantep, en büyük sanayi kuruluşlarına ev sahipliği yapma sıralamasında 2009 yılında Türkiye'de 10. sırada iken, 2013 yılında 5. sıraya yükselmiştir.

ŞEKİL 11: EN BÜYÜK 500 SANAYİ ŞİRKETİ İÇİNDE GAZİANTEP'E KAYITLI ŞİRKET SAYISI

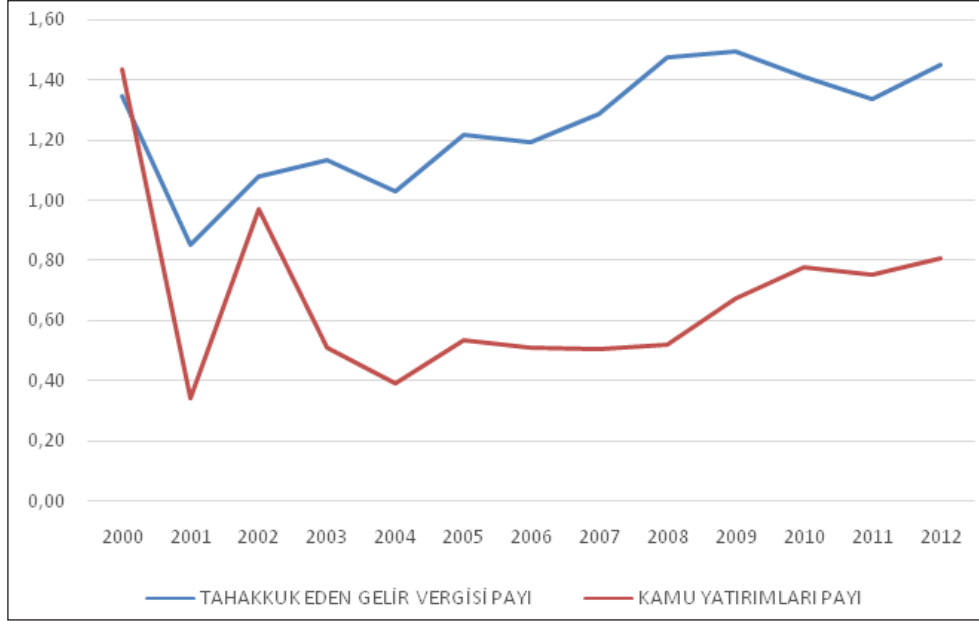

Kaynak: ISO, 500 Büyük Sanayi Kuruluşu verilerinden hazırlanmıştır.

VERGİ TAHSİLATLARI

Türkiye'nin nüfusunun %2,4'ünü oluşturan Gaziantep'te tahakkuk eden gelir vergisi payı %1,45 seviyesinde kalmaktadır. Kamu yatırımlarından aldığı pay ise 2003-2008 yılları arasında %0,50 oranında olsa da ilerleyen yıllarda artmış %0,81 seviyesine yükselmiş ve net kamu katkısı 2012 yılında 255 milyon TL'ye ulaşmıştır. Ancak Gaziantep'in kamu yatırımlarından aldığı paya kıyasla toplam vergi gelirlerine yaptığı katkının daha büyük olması, Gaziantep'in Türkiye'nin diğer bölgelerindeki kamu yatırımlarını finanse ettiğini göstermektedir.

ŞEKİL 12: KAMU GELİRLERİNDE VE HARCAMALARINDA PAY, (%) GAZİANTEP

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı ve Gelir İdaresi Başkanlığı verilerinden yazarın hesaplamaları

TABLO 33: İLLER BAZINDA 2000-2012 ARASINDA BEYAN EDİLEN GELİR VERGİSİ MATRAHI VE TAHAKKUK EDEN GELİR VERGİSİ TUTARI, GAZİANTEP

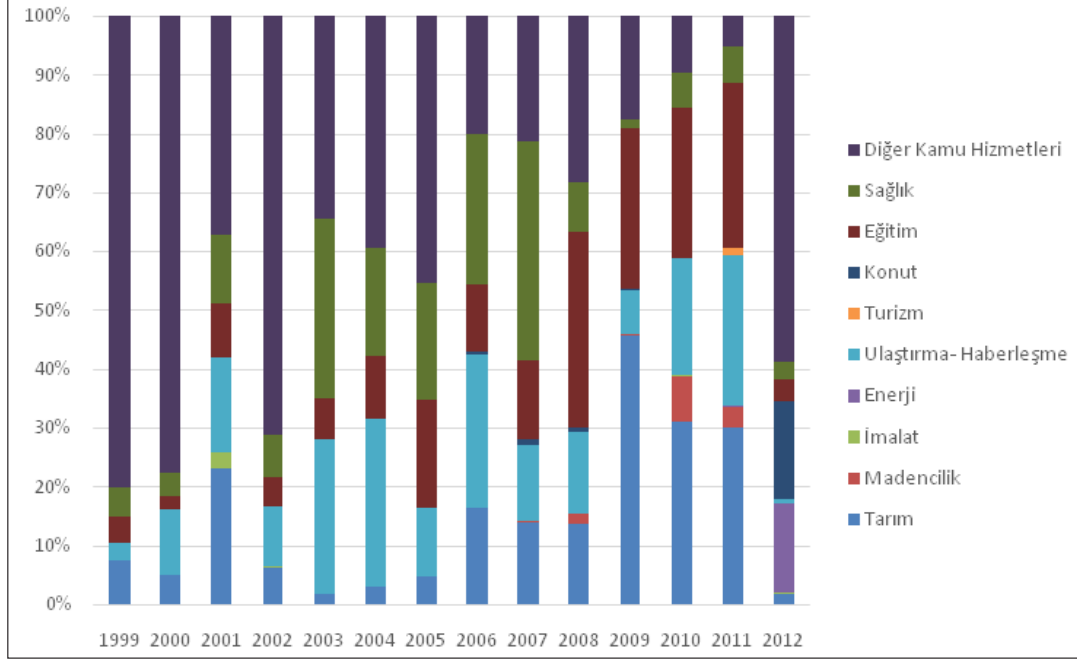
Yıl	Tahakk. Ed. Gelir Ver. Milyon TL	Kamu yatırımları, Milyon TL	Net kamu katkısı, Milyon TL
2000	12	109	98
2001	12	28	16
2002	15	151	136
2003	24	82	58
2004	28	63	35
2005	40	107	67
2006	44	110	66
2007	55	109	54
2008	70	114	44
2009	76	186	110
2010	80	264	183
2011	89	274	185
2012	105	360	255

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı ve Gelir İdaresi Başkanlığı

YATIRIMLAR

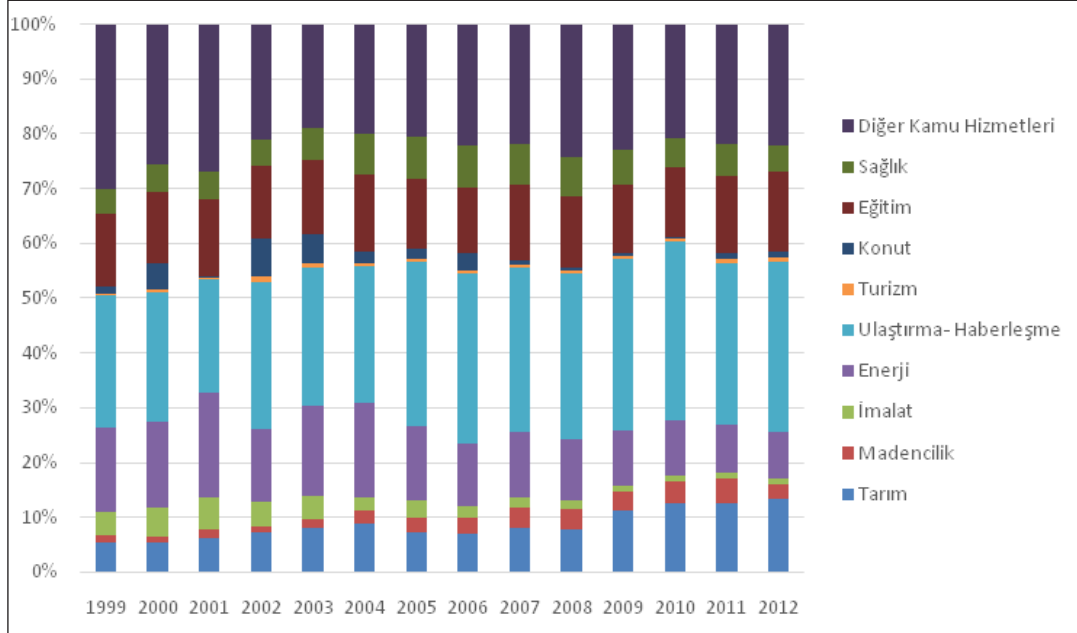
Kamu yatırımlarının dağılımına baktığımızda 2000’li yılların ortalarına kadar ilde özellikle diğer kamu hizmetleri kaleminin yoğunlukta olduğu görülmektedir. 2012 yılında da diğer kamu hizmetlerinde hızlı bir artış görülmüş, bu kalemin payı Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Eğitim harcamalarında ise 2008-2011 yıllarında bir atılım görülmektedir. Ancak kamu yatırımları değerlendirilirken, (Yavan) tarafından yapılan ekonometrik analizde bir kamu destekleme politikası aracı olan kamu yatırımlarının bölgesel ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin nötr bulunduğunu akılda tutmak gerekir.

ŞEKİL 13: KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI, (%) GAZİANTEP

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı Kamu Yatırım Raporları’ndan yazarın hesaplamaları

ŞEKİL 14: KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI, (%) TÜRKİYE

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı Kamu Yatırım Raporları’ndan yazarın hesaplamaları

Gaziantep yeni teşvik sistemine göre 3. bölgede yer almaktadır.

(Yavan) tarafından yapılan ekonometrik analizde incelenen sekiz modelin tümünde beklentilere uygun olarak, yatırım teşvikleri GSYİH büyümesine olumlu katkı sağlamakta ve teşvik belgesi vermek suretiyle yaratılan istihdam büyümeyi ve kişi başına gelir ile ölçülen sosyal refahı artırmaktadır. Bir il/bölgede nüfus miktarı, sanayi tesisi sayısı, patent sayısı ve kredi miktarı arttıkça, bölgesel büyüme ve gelişme imkanı da artmaktadır. Buna göre, nüfus potansiyeli fazla, sanayi yatırımcısı güçlü, teknolojik yaratıcılığı yüksek ve finansal olarak kuvvetli olan bölgeler, yatırımları artırarak büyümeyi yakalarken, bu özellikleri taşımayan, söz konusu avantajlardan yoksun olan bölgelerin geri kalması kaçınılmaz gibi gözükmektedir. Bu analizde, insan sermayesi ve erişilebilirlik değişkenleri bölgesel düzeyde GSYİH üzerinde olumlu bir etkiye sahip değilken, buna karşın bu iki değişken kişi başına GSYİH üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Bu durum, insan sermayesi ve erişilebilirliğin toplam hasıladan ziyade, yerel ve bölgesel ölçekte kişilerin gelir ve refah düzeyinin artmasında önemli rol oynamakta olduğunu göstermektedir.

(Yavan)a göre Türkiye’de bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve geri kalmış yörelerin teşvikler yoluyla kalkındırılması amacıyla tam 40 yıldır (1968 yılından bu yana) uygulanmakta olan KÖY politikası, bölgesel dengesizliklerin giderilmesinde başarılı olamamıştır. Türkiye’de yatırım teşviklerinin bölgesel dağılımı ile bölgelerin sosyoekonomik gelişmişlik durumu arasından büyük paralellik söz konusudur. 1980-2008 döneminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu verilen teşviklerinin ancak %10’unu almıştır (Yavan).

(Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği, 2008) tarafından hazırlanan Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Sosyo-Ekonomik Sorunlar ve Çözüm Önerileri başlıklı çalışma Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin yoksulluğuna dikkat çekmekte ve bölgenin kalkınması için çeşitli öneriler sunan raporunda, bölgedeki kamu yatırımlarının enerji sektörüne ve savunma ve güvenlik alanlarına yoğunlaştığı, bölge insanının iş ve girişim ortamı beklentisine cevap veremediği vurgulanmaktadır (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği, 2008, s. 21) Bu çalışma kapsamında Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da incelemeye dahil edilen 21 il arasında Gaziantep’e yer verilmemiş olduğu görülmektedir.

Bu bulgulardan Gaziantep’in teşvik verilerini yorumlamakta yararlanmak mümkündür.

2005 yılından bu yana Gaziantep’in teşvikli yatırımlardan aldığı pay %4,34 ile %2,4 olan nüfus oranının üzerinden görünmektedir. Bu yatırımların istihdam artırıcı bir etkisi de olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yukarıda belirtilen faktörler itibarıyla en avantajlı il olarak bir çekim merkezi olan Gaziantep, bu özelliği nedeniyle nüfusuna oranla daha fazla teşvikli yatırım çekmiştir. Nitekim, (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği, 2008) tarafından hazırlanan Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Sosyo-Ekonomik Sorunlar ve Çözüm Önerileri başlıklı çalışmada, 2002-2006 döneminde nüfusun yüzde 16’sının yaşadığı Doğu ve Güneydoğu’nun teşvikli yatırımlardan aldığı payın yüzde 9’da kaldığı, ancak, bu toplamda da tipik bir Güneydoğu ili olmayan ve hesaplamalarda bölge ortalamasını yükselterek, analizleri etkisizleştiren G.Antep, tek başına yüzde 4,5 pay aldığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, G.Antep’in payı ayrı tutulduğunda, 21 ili kapsayan Doğu ve G.Doğu’nun, yatırımların ancak yüzde 4,4’ünü alabildiği görülmüştür.

Ancak Gaziantep’in çektiği bu yatırımlar istihdam yaratılmasında yararlı olsa da, ilin Türkiye’nin geri kalanı ile arasındaki gelişmişlik farkını kapatmasına imkan vermemiştir.

TABLO 34: TEŞVİKLİ YATIRIMLAR İÇİNDE GAZİANTEP’İN PAYI (%)

Yıl	İstihdam	Sabit yatırım tutarı (TL)	Belge adedi
2005	2,55	2,21	2,77
2006	2,57	1,69	3,77
2007	2,60	1,21	3,03
2008	2,56	1,09	4,55
2009	4,69	2,26	3,62
2010	3,50	1,86	4,09
2011	3,99	3,77	4,27
2012	3,60	3,46	5,25
2013	2,84	2,16	4,17
2014	3,16	4,34	3,92

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı verilerinden hesaplanmıştır.

Daha küçük ölçekli yatırımlardan daha büyük ölçekli ve sermaye yoğun yatırımlara doğru hızlı bir kayma olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Tekirdağ gibi sanayileşmiş illerle kıyaslandığında belge başına yatırım tutarının yirmi binler seviyesinin üzerine çıkmadığı da görülmektedir.

TABLO 35: GAZİANTEP’TE VE TÜRKİYE’DE İSTİHDAM YARATMA MALİYETİ, BİN TL

Yıl	Gaziantep		Türkiye	
	İstihdam Yaratma Maliyeti	Belge Başına Yatırım Tutarı	İstihdam Yaratma Maliyeti	Belge Başına Yatırım Tutarı
2005	94	3.626	109	4.537
2006	90	2.436	136	5.429
2007	93	3.621	200	9.062
2008	101	2.143	237	8.976
2009	154	7.430	320	11.883
2010	233	6.941	438	15.245
2011	403	10.979	427	12.448
2012	374	8.977	390	13.641
2013	383	10.143	502	19.550
2014	589	16.866	430	15.236

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı verilerinden hesaplanmıştır.

İLLER ARASI TİCARET

Sanayi Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi verilerinden yapılan hesaplamalara göre Gaziantep'in yaptığı satın almalarda %47 ile ilk sırada yine Gaziantep gelmektedir. Bu da, Gaziantep'in oldukça kendine yeten bir ekonomik yapıya sahip olduğunu, birçok ürünün il içinde üretilip temin edilebildiğini göstermektedir. En çok ürün tedarik edilen diğer il ise İstanbul'dur. Gaziantep'in ürün tedarik ettiği diğer iller Ankara, Kocaeli ve İzmir gibi geleneksel merkezler ve çevre illeridir.

TABLO 36: GAZİANTEP'İN DİĞER İLLERDEN YAPTIĞI SATIN ALMALAR

		Gaziantep'in Diğer İllerden Yaptığı Satın Almalar	Gaziantep'in Yaptığı Satın Almaların İllere Göre Dağılımı (%)
1	GAZİANTEP	23.549.946.242	47,50%
2	İSTANBUL	11.729.553.904	23,66%
3	ANKARA	1.720.287.558	3,47%
4	HATAY	1.613.096.340	3,25%
5	ADANA	1.379.352.425	2,78%
6	İZMİR	1.377.533.183	2,78%
7	ŞANLIURFA	921.050.623	1,86%
8	MERSİN	710.569.209	1,43%
9	KOCAELİ	674.444.345	1,36%
10	KAHRAMANMARAŞ	648.173.436	1,31%

Kaynak: Sanayi Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi verilerinden hazırlanmıştır

Gaziantep'in ürettiği ürünlerin hangi illere satıldığına bakıldığında ise ilk sırayı yine %52 ile Gaziantep'in aldığı görülmektedir. Bu da Gaziantep'in ekonomik büyümesinde esas belirleyici faktörün iç dinamikler olduğunu göstermektedir. Gaziantep'i %18 ile İstanbul takip etmektedir. Gaziantep'ten satılan ürünlerin çoğunlukla aralarında Ankara, İzmir ve Bursa'nın da olduğu Türkiye'nin diğer önemli üretim merkezleri olduğu dikkati çekmektedir. Bu da Gaziantep'in önemli aramalı üreticisi bir üretim yapısına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu iller dışında ürünlerin satıldığı diğer önemli pazarların çevre iller olduğu görülmektedir.

TABLO 37: GAZİANTEP'TEN DİĞER İLLERE SATIŞLAR

		Gaziantep'ten Satışlar	Gaziantep'ten Yapılan Satışların İllere Göre Dağılımı (%)
1	GAZİANTEP	23.549.946.242	52,1%
2	İSTANBUL	8.176.482.795	18,1%
3	ANKARA	1.647.574.221	3,6%
4	ADANA	968.235.447	2,1%
5	İZMİR	877.770.083	1,9%
6	MERSİN	719.530.410	1,6%
7	KAHRAMANMARAŞ	697.362.333	1,5%
8	HATAY	696.841.903	1,5%
9	BURSA	690.907.822	1,5%
10	ŞANLIURFA	643.524.173	1,4%

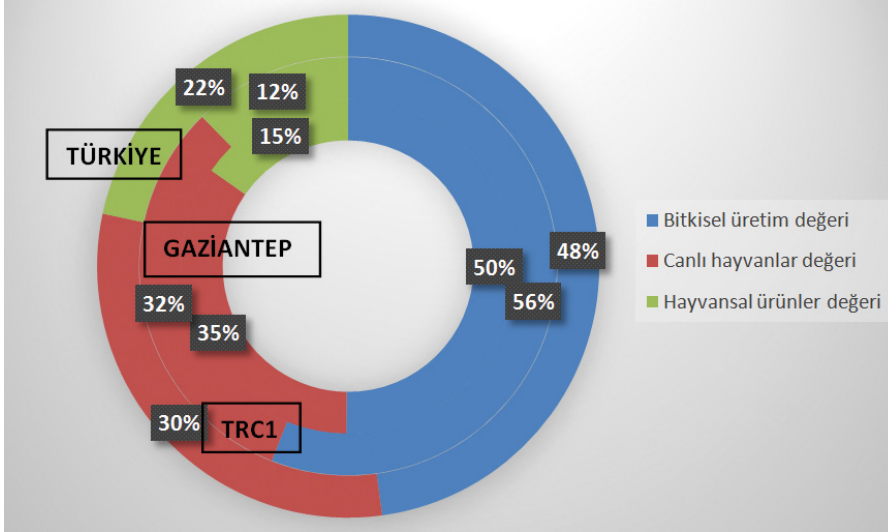
Kaynak: Sanayi Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi verilerinden hazırlanmıştır

TARIM

Türkiye’deki birçok ilde tarım, oldukça önemli bir ekonomik aktivite olmasına rağmen, Gaziantep’te durum farklıdır.

ŞEKİL 15: TARIMSAL ÜRETİM DEĞERİ, 2014

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistik verilerinden üretilmiştir.

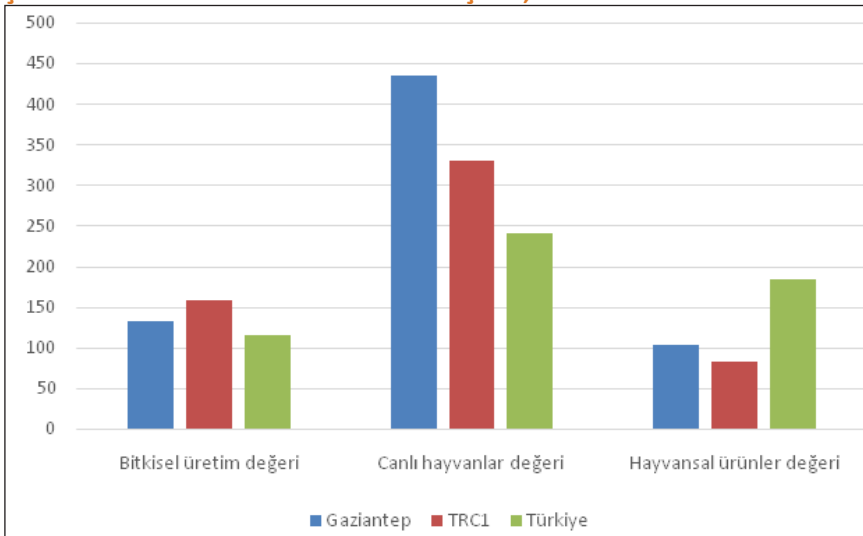
Gaziantep’te tarımsal aktiviteler içindeki uzmanlaşmada bitkisel üretim ve canlı hayvan değeri Türkiye ortalamalarına göre yüksek, bölge ortalamasına göre düşüktür. Hayvansal ürün değeri ise %15,3 ile %21,6 olan TRC1 ortalamasının altında ancak %12,3 olan TRC1 ortalamasının üzerindedir. Hayvansal ürün değeri görece olarak düşüktür. 2004 yılına kıyasla tarımsal üretim değerlerinin gelişimine baktığımızda canlı hayvanların değerinin hem TRC1 hem de Türkiye’den daha hızlı arttığı görülmektedir. Hayvansal ürünler değeri bakımından ise hem TRC1 bölgesinin hem Gaziantep’in gelişim hızı Türkiye’den daha yavaş gerçekleşmektedir.

TABLO 38: TARIMSAL ÜRETİMİN GELİŞİMİ, 2004-2014 (%)

	Bitkisel üretim değeri	Canlı hayvanlar değeri	Hayvansal ürünler değeri	Toplam tarımsal üretim değeri
Gaziantep	9	18	7	11
TRC1	10	16	6	11
Türkiye	8	13	11	10

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistik verilerinden üretilmiştir.

ŞEKİL 16: TARIMSAL ÜRETİMİN GELİŞİMİ, 2004-2014

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistik verilerinden üretilmiştir.

Kişi başına bitkisel üretim ve canlı hayvanlar değerlerine bakıldığında Gaziantep'te kişi başına değerler üretimi Türkiye'nin neredeyse yarısına denk gelmektedir. Kişi başına hayvansal ürünler değerinde ise durum daha kötü görünmektedir zira ilde kişi başına hayvansal ürünlerin değeri Türkiye geneli kişi başı değerinin üçte birinden daha azdır.

TABLO 39: KİŞİ BAŞINA TARIMSAL ÜRETİM DEĞERLERİ, TL, 2014

	Kişi başına bitkisel üretim değeri	Kişi başına canlı hayvanlar değeri	Kişi başına hayvansal ürünler değeri
Türkiye	1.261	805	571
TRC1	912	517	201
Gaziantep	616	424	188

Kaynak: TÜİK, Tarımsal Üretim Değeri.

İNŞAAT

2008-2014 döneminde yapı kullanma izin belgelerine göre inşaatlar yılda ortalama Türkiye genelinde %12,9 artarken bu oran Gaziantep'te %18,5 gibi daha yüksek bir orandan gerçekleşmiştir. M2 birim fiyatlarındaki artış ise Türkiye genelinde yılda ortalama %7.5 olurken, Gaziantep'te %10.5 olmuştur. Gaziantep'te inşaat sektöründeki esas canlanmanın 2011 yılından sonra gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemde inşaat alanındaki artış Türkiye'nin neredeyse üç katına ulaşmış ve birim fiyatlar hızla yükselmiştir.

İnşaat alanındaki hızlı artışa rağmen, yukarıdaki analizlerde bu artışın girişim sayısı ve istihdama yansımadağı görülmektedir. Bu da sektörde kayıtlı faaliyetlerin görece daha sınırlı kalmasıyla ilişkili olabilir.

TABLO 40: YAPI KULLANMA İZİN BELGELERİNE GÖRE BİNA İNŞAATI VE BİRİM FİYATI

Yıl	Yüzölçüm (m2)		Değer (TL)			Birim Fiyat		
	Gaziantep	Türkiye	Gaziantep/ Türkiye (%)	Gaziantep	Türkiye	Gaziantep/ Türkiye (%)	Gaziantep	Türkiye
2006	823.058	57.207.320	1,1	315.825.915	25.050.689.452	1,3	384	438
2007	1.050.864	63.403.212	1,2	462.851.370	30.416.729.696	1,5	440	480
2008	1.220.736	70.957.036	1,0	638.931.327	39.002.256.405	1,6	523	550
2009	1.704.998	94.567.729	0,8	887.624.394	49.356.423.320	1,8	521	522
2010	799.977	85.281.468	0,5	447.560.057	47.368.597.975	0,9	559	555
2011	1.278.500	105.650.512	0,5	802.155.610	66.953.825.400	1,2	627	634
2012	1.514.543	106.950.602	0,8	1.038.870.040	71.241.730.346	1,5	686	666
2013	2.090.285	138.393.078	0,8	1.544.889.305	98.194.735.530	1,6	739	710
2014	3.203.015	151.016.151	0,9	2.728.121.207	118.186.576.330	2,3	852	783
2006-2014 Artış hızı (%)	18,5	12,9		30,9	21,4		10,5	7,5
2008-2012 Artış hızı (%)	5,5	10,8		12,9	16,3		7,0	4,9
2011-2014 Artış hızı (%)	35,8	12,6		50,4	20,9		10,7	7,3

Kaynak: TÜİK Yapı İzin İstatistikleri verilerinden hesaplanmıştır.

İnşaat sektöründeki canlılık konut satışlarında da gözlemlenmektedir. 2008-2012 döneminde konut satışları yeni inşaatların bir hayli üzerine çıkarak yılda ortalama Gaziantep'te %18,8, TRC1'de % 20,6, Türkiye genelinde ise %13,2 artış göstermiştir. Talebin inşaat üretiminin bir hayli üzerinde seyretmesi, fiyatları yukarı iten bir olgu olmuştur.

TABLO 41: KONUT SATIŞLARI, GAZİANTEP, TRC1, TÜRKİYE

Yıl	Gaziantep	TRC1	Toplam (Türkiye)	Türkiye toplamında Gaziantep'in payı
2008	8.006	9.593	427.105	1,87
2009	13.412	15.662	555.184	2,42
2010	12.601	16.056	607.098	2,08
2011	15.699	20.250	708.275	2,22
2012	15.963	20.304	701.621	2,28
% Artış 2008 - 2012	18,8	20,6	13,2	5,0

Kaynak: TÜİK verilerinden yazarın hesaplamaları

2014'ün Mayıs ayında tüm Türkiye'de en yüksek endeks değeri TRC1 bölgesindedir. TRC1 bölgesindeki konut fiyat endeksi Türkiye ortalamasının %40 üzerindedir. TRC1 bölgesini İstanbul takip etmektedir. TRC1 fiyat endeksi İstanbul konut fiyat endeksinin neredeyse dörtte bir oranında daha yüksektir. Ancak bu tarihten sonra TRC1 bölgesinde konut fiyatlarının yavaşladığı ve aylık artış hızının 2 ay haricinde hep Türkiye ortalamasının bir hayli gerisinde olduğu, hatta bazı aylarda düşüşler yaşandığı dikkati çekmektedir.

Aşağıda Gaziantep'in fikri önderlerin gözünden ilin ekonomik performansının değerlendirilmesi bölümünde anlatıldığı gibi, ilde yapılan görüşmeler, inşaat faaliyetlerindeki hızlı artışı ve sonradan fiyatlarda meydana gelme düşmeyi teyit etmiştir.

TABLO 42: KONUT FİYAT ENDEKSİ GELİŞMELERİ

Dönem	Konut Fiyat Endeksi (TKFE)	Konut Fiyat Endeksi (TKFE)	Bir Önceki Aya Göre Değişim (%)	Bir Önceki Aya Göre Değişim (%)
	TKFE	TRC1	TKFE	TRC1
May.14	155,40	216,15		
Haz.14	157,92	216,94	1,6	0,4
Tem.14	160,63	218,62	1,7	0,8
Ağu.14	162,72	217,96	1,3	-0,3
Eyl.14	164,02	220,44	0,8	1,1
Eki.14	166,05	221,02	1,2	0,3
Kas.14	168,26	221,01	1,3	0,0
Ara.14	169,99	221,06	1,0	0,0
Oca.15	172,19	220,54	1,3	-0,2
Şub.15	175,16	223,38	1,7	1,3
Mar.15	178,78	225,06	2,1	0,8
Nis.15	181,79	229,24	1,7	1,9
May.15	185,05	231,29	1,8	0,9

Kaynak: TCMB verilerinden yazarın hesaplamaları

Bina stoku, yapı izin belgelerindeki yüksek artış göz önüne alındığında, doğal olarak daha gençtir. Gaziantep'te 1960 ve öncesi inşa edilmiş binaların oranı sadece %2,2'dir. Binaların yarısından fazlası 1990 yılından sonra yapılmıştır. Türkiye genelinde ise 1990 yılında sonra yapılan binaların oranı %46,4'dür. İnşaat sektöründeki faaliyetleri destekleyen bir başka unsur da ilin çok yoğun göç almasıdır.

TABLO 43: BİNA STOKUNUN İNŞA YILI, TÜRKİYE, TRC1, GAZİANTEP

İl	Bina inşa yılı (%)						
	1960 ve öncesi	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001 ve sonrası	Bilinmeyen
Türkiye	4,2	5,9	13,4	18,9	24,6	21,8	11,3
Gaziantep	2,2	6,2	11,5	15,9	24,5	26,9	12,7
İstanbul	2,1	5,1	14,5	21,1	29,1	17,9	10,2
Adıyaman	2,5	6,0	13,6	22,6	22,5	23,8	9,0
Kilis	9,4	12,9	13,5	13,6	11,7	25,2	13,7

Kaynak: TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması, 2011 verilerinden hazırlanmıştır.

TURİZM

Eski eser, müze ve ören yerleri sayıları açısından Gaziantep TRC1 bölgesinin çok ilerisindedir. Ayrıca 1000 metrekare başına eser sayısı bakımından da Gaziantep Türkiye ortalamasının çok üzerinde görünmektedir. Nitekim eski eser sayısı sıralamasına göre il 17. sıra ile il ön sıralarda yer almaktadır.

TABLO 44: VAKIFLARA AİT ESKİ ESER SAYISI, 2013

	Eski eser sayısı	1000 km2 başına eser sayısı	İl Sırası
Türkiye	20.769	26,5	
TRC1 Bölgesi	500	31,5	
Gaziantep	323	46,9	17
Adıyaman	96	12,6	58
Kilis	81	56,1	62

Kaynak: TÜİK, Kültür İstatistikleri, 2013

Müze ve ören yeri ziyaretçi sayısı ise ilin tarihsel konumu düşünüldüğünde arzu edilen seviyeden uzaktır. Zira Gaziantep'te yer alan 30 bin metrekare alanıyla dünyanın en büyük mozaik müzesi Zeugma Mozaik Müzesi'ne (<http://www.anadolujet.com/aj-tr/anadolujet-magazin/2011/temmuz/makaleler/gaziantepin-kiymetlisi-zeugma-mozaik-muzesi.aspx>) rağmen müze ve ören ziyaretçi sayısı ülke ortalamasının gerisinde kalmaktadır.

TABLO 45: KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞINA BAĞLI MÜZELERDE ESER VE ZİYARETÇİ SAYILARI, 2013

	Müze Sayısı	Ören yeri Sayısı	Müze Eser Sayısı	Müze ve Ören yeri ziyaretçi sayısı
Türkiye	187	134	3.174.867	29.566.691
TRC1 Bölgesi	5	7	143.868	356.282
Gaziantep	3	2	112.855	191.269
Adıyaman	1	5	30.302	161.505
Kilis	1	0	711	3.508

Kaynak: TÜİK, Kültür İstatistikleri, 2013

FINANS SEKTÖRÜ

BDDK'nın 2014 Aralık verilerine göre Gaziantep'te banka şubesi başına 10786 kişi düşmektedir. Kişi başına 4.135 TL toplam mevduat rakamı Türkiye ortalamasının üçte biri kadardır. İlde kişi başına ortalama nakdi kredi ise 14.229 TL ile Türkiye ortalaması seviyesindedir. Kişi başı ortalama mevduat sıralamasında 50. sırada iken kredi miktarında altıncı sırada olması dikkat çekicidir. Gaziantep'te kişi başı gelir seviyesinin bir hayli düşük olması, mevduat rakamlarına yansırken, sanayinin gelişkinliği de kredi rakamlarını yükseltmektedir.

TABLO 46: GAZİANTEP'TE BANKACILIK VERİLERİNİN TÜRKİYE İÇİNDEKİ PAYI, (%)

	2014		2007		Artış (%)	
	bin TL	Türkiye içindeki % pay	bin TL	Türkiye içindeki % pay	Gaziantep	Türkiye
Toplam mevduat	8.734.492	0,88	2.471.945	0,69	2,53	1,77
Taşıt kredi	131.394	1,92	93.614	1,52	0,40	0,12
Konut kredi	1.865.434	1,48	348.570	1,08	4,35	2,90
Bireysel kredi kartı	1.208.918	1,63	5.555	0,02	216,63	1,73
Takipteki alacaklar	643.663	1,77	161.041	1,56	3,00	2,52
Nakdi krediler	30.153.621	2,43	3.295.537	1,15	8,15	3,34

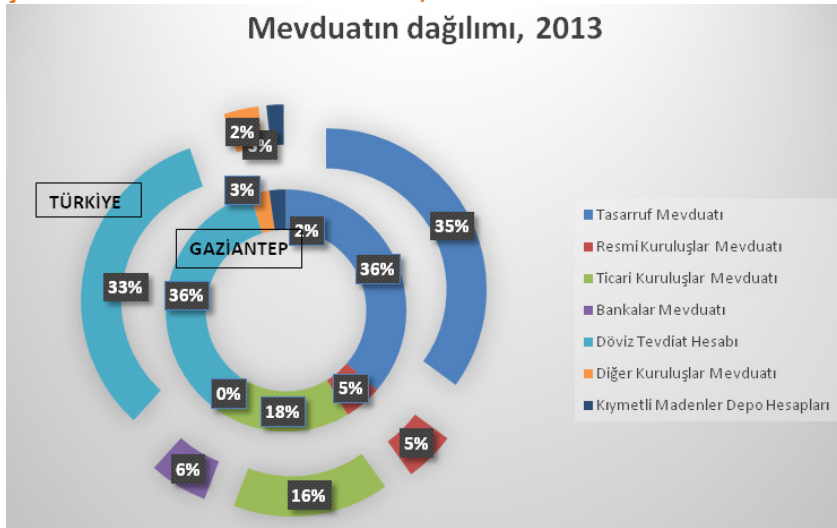
Kaynak: BDDK verilerinden yazarın hesaplamaları (<http://ebulten.bddk.org.tr/finturk>)

TABLO 47: GAZİANTEP'TE BANKA ŞUBE SAYILARININ YILLARA GÖRE GELİŞİMİ

Yıl	Şube Sayısı	Yıl	Şube Sayısı	
2004	69	2009	132	
2005	75	2010	140	
2006	82	2011	144	
2007	95	2012	158	
2008	121	2013	171	
2004-2013 artış hızı (%)				147,8

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

ŞEKİL 17: MEVDUATIN DAĞILIMI, 2013

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği'nden yazarın hesaplamaları.

Mevduatın dağılımına bakıldığında, Türkiye'de tasarruf mevduatının payı %35 iken Gaziantep'te %36, ticari kuruluşların payı Türkiye'de %16 iken Gaziantep'te %18'dir. Bu durum, Gaziantep'in ticari hayatının canlılığını yansıtmaktadır.

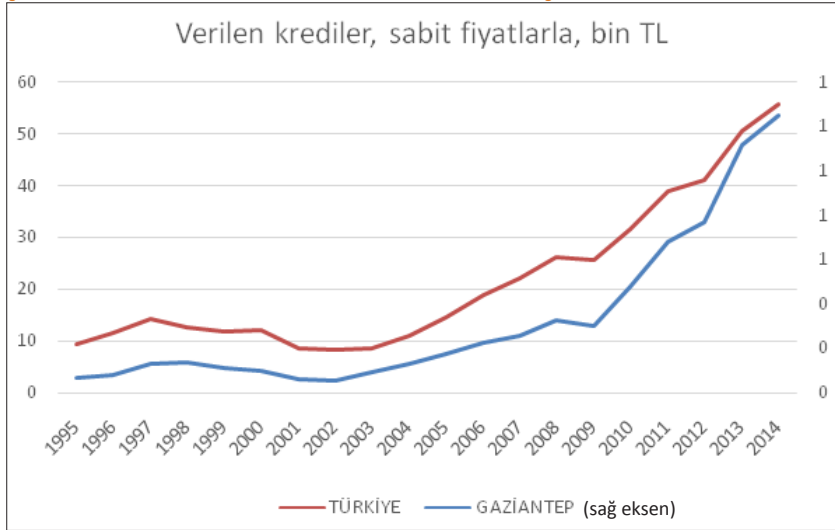
TABLO 48: KREDİ VE MEVDUATLAR: GAZİANTEP'İN 81 İL İÇİNDEKİ SIRASI

Yıl	İhtisas kredileri	İhtisas dışı krediler	Toplam krediler	Toplam mevduat
2006	12	9	9	21
2007	14	8	8	17
2008	13	9	9	18
2009	13	8	8	19
2010	13	8	8	16
2011	13	8	8	16
2012	12	7	7	16
2013	12	9	9	21

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği'nden yazarın hesaplamaları (<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>)

Toplam kredi kullanımında il 8-9. sırada yer almaktadır. Buna karşılık toplam mevduat sıralamasında 20'lerde yer almaktadır. Ayrıca Gaziantep'te kredi/mevduat oranı Türkiye ortalamasının neredeyse 2,5 katı seviyesindedir. 2013 yılında ilin kredi mevduat oranı Türkiye'nin 3 katına çıkmıştır. İlin kredi kullanım kapasitesi ilin tasarruflarının çok üzerinde gerçekleşmektedir. Bu durum, ilde kişi başı gelir seviyesinin bir hayli düşük, buna karşılık sanayileşme derecesinin bir hayli yüksek olmasının bir sonucudur. Dolayısıyla ilin tasarruf seviyesinin oldukça düşük olduğu ve büyümenin finansmanının il dışında temin edilen fonlarla yapıldığı, bunun da ileride önemli sorunlara yol açabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Gaziantep'te kullanılan kredilerin zaman içindeki gelişimine bakıldığında, Türkiye toplamına oranla daha hızlı bir artış olduğu dikkati çekmektedir.

ŞEKİL 18: KREDİLERİN YILLARA GÖRE GELİŞİMİ (BİN TL)

Kredi kullanımlarını enflasyondan arındırdıktan sonra kredi artış hızının dönemler içindeki gelişimine baktığımızda, küresel kriz sonrasında dünyadaki parasal genişleme ve düşen reel faiz oranlarına paralel olarak kredi kullanımının da süratle arttığı görülmektedir. Türkiye'de kredi kullanımının yıllık artış hızının 2009'dan sonra çok hızlanmış olduğu dikkati çekmektedir. Gaziantep de bu artıştan olumlu etkilenmiş ve kredi genişlemesinden ciddi oranda pay aldığı almıştır. Gaziantep'teki artış bu dönemde Türkiye ortalamasının da iki katına çıkarak yılda ortalama %33'e ulaşmıştır. Yıllık reel olarak bu düzeyde bir kredi artışının finansal istikrar açısından sorunlu olduğu aşikardır.

TABLO 49: KREDİLER (ENFLASYONDAN ARINDIRILMIŞ VERİLER, ORTALAMA YILLIK ARTIŞ HIZI, %)

Yıl Aralığı	GAZİANTEP	TÜRKİYE
1989-1994	1,4	1,8
1994-1999	13,4	7,6
1999-2004	4,2	-1,6
2004-2009	17,7	18,8
2009-2014	33,0	16,7

Kaynak: Bankalar Birliği verilerinden hazırlanmıştır

Literatürde birçok bankacılık krizinin aşırı kredi kullanımı ile ilişkili olduğunu gösteren çok sayıda araştırma ve örnek mevcuttur⁸. Geçerli teorik çerçeveye göre, reel sektörde borçlanmanın aşırı artması, reel sektör şirketlerinin riskini yükseltir. Ekonominin genelini etkileme potansiyeline sahip sistemik bir riskin gerçekleşmesi durumunda, reel sektörde genel olarak risk artar ve verilen krediler azalır. Kredilerdeki azalma reel sektörde bilançoların bozulmasına neden olur. Sistemik riskin gerçekleşmesi, örneğin ihracat imkanlarının daralması, yerel para biriminin değerinde sert düşüşler veya faiz oranlarında sert yükselişler meydana gelmesi, ya da siyasi karışıklık ve tansiyon, şirket bilançolarındaki bozulmayı daha da yüksek noktalara taşıyarak bankaların kullandıkları kredilerin tayılanmasına neden olur. Bu sırada reel sektör içinde iflasların görülmeye başlanması, süreci bir üst noktaya taşır ve artık risk kontrolünü yapan ve bilançoları düzgün olan şirketlerin de bankalardan kredi temin etmekte zorlanmasına neden olur.

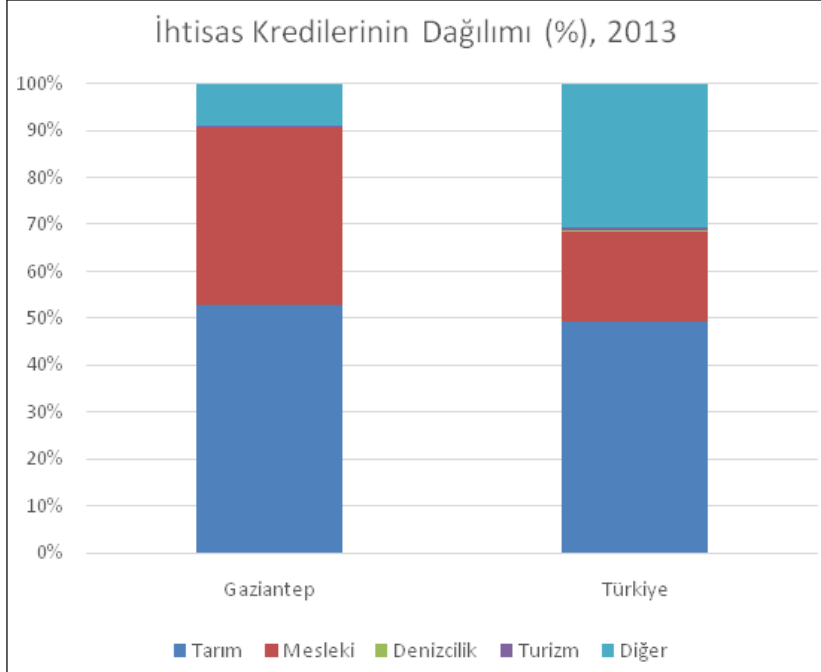
Gaziantep gibi, yukarıdaki shift –share analizinden net bir biçimde anlaşıldığı üzere, ekonomik performansta ülke ekonomisinin büyüme hızının önem taşıdığı ve bunun yanı sıra komşu ülkelere ihracatın önemli olduğu bir ilde, ülke ekonomisinin yavaşlaması ve dünya ticaretinin yavaş seyri, dikkatle takip edilmesi gereken parametrelerdir. Ortadoğu'daki karışıklık ve çatışmalar ve Türkiye'de Güneydoğu Anadolu bölgesindeki siyasi gerilim de dikkate alındığında, bankaların bir noktadan sonra şirketlerin yüksek kredi kullanımını azaltmaları ve vadesi gelen kredileri kapatmaya başlamaları, Gaziantep'te reel sektör açısından dikkate alınması gereken bir risktir.

TABLO 50: KREDİ/MEVDUAT ORANININ GELİŞİMİ

Yıl	Gaziantep	Türkiye
2007	155,1	69,3
2008	151,2	68,8
2009	126,4	67,3
2010	194,3	80,5
2011	230,3	93,0
2012	263,1	99,5
2013	315,1	108,7

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği'nden yazarın hesaplamaları (<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>)

ŞEKİL 19: İHTİSAS KREDİLERİNİN DAĞILIMI (% , 2013)

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği'nden yazarın hesaplamaları

İhtisas kredilerinin dağılımına bakıldığında Gaziantep'te tarımın ihtisas kredilerinin neredeyse yarısını oluşturduğu görülmektedir. Yine mesleki kredilerin ağırlığı da %38 ile %19 olan Türkiye ortalamasından yüksek gerçekleşmiştir.

⁸ Teorik çerçeve ve çeşitli örnekler için (Mishkin, 2006) bakılabilir.

DIŞ TİCARET

Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan sınır kapısı olan Gaziantep, ihracat performansı ile öne çıkan bir ildir. Toplam ihracat rakamları açısından Türkiye'nin en fazla ihracat yapan 6. ilidir. "Gaziantep'te Sektörel Performansın Belirleyicileri: İç talep, Dış talep ve Verimlilik" başlıklı bölümdeki analizde de ortaya konduğu üzere, yurtiçi taleple birlikte ihracat, ilin istihdam yaratma kapasitesini şekillendirmektedir.

Gaziantep'te ihracat 2004-2013 yılları arasında dolar bazında 5 kattan daha fazla artmıştır. Nitekim bu yıllar arasında Türkiye içindeki payı da %2,1'den %4,1'e çıkmıştır. Oysa bu süre zarfında Türkiye toplam ihracatı sadece 2,5 kat artmıştır. İthalatın payındaki yükseliş ise daha sınırlı olmuştur. Yine de ilin dış ticaret açığı 2014 yılında 847 milyon dolara ulaşmıştır.

Ancak bu yüksek ihracat artışını iki alt dönemde incelemek mümkündür. Buna göre ihracat artış hızı, 2004-2008 döneminde %25,7 olurken, 2008-2011 döneminde %13,7'ye, 2011-2014 döneminde ise %11,8'e gerilemiştir.

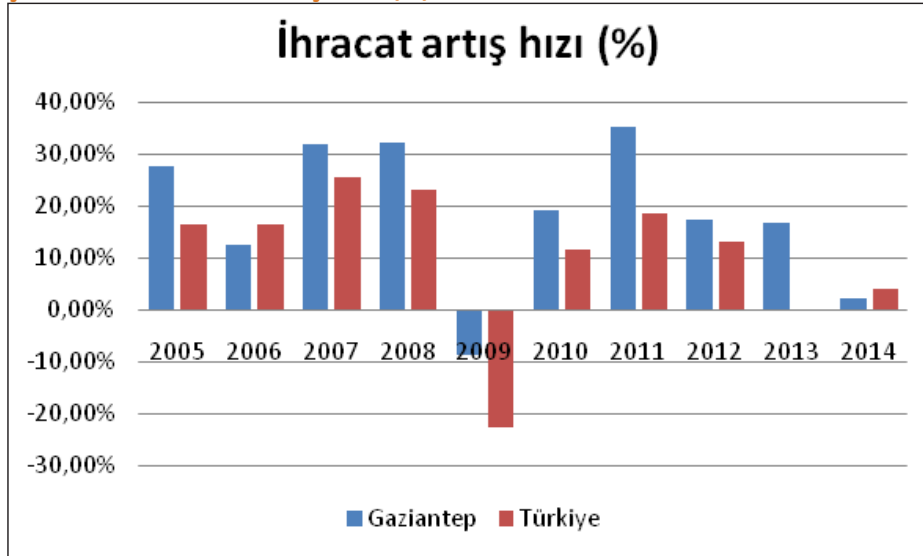
TABLO 51: GAZİANTEP'TE ALT DÖNEMLER İTİBARIYLA İHRACAT VE İTHALAT ARTIŞ HIZLARI

Yıl Aralığı	İhracat	İthalat
2004-2008	25,7	20,3
2008-2011	13,7	19,1
2011-2014	11,8	7,1
2004-2011	20,4	19,8

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Dönemsel rakamlarda küresel krizin de etkisi görülmektedir. Küresel kriz sonrasında 2010 ve 2011 yıllarında ihracat yine hızlı artmış ancak bu tarihten sonra ihracat artış hızı giderek yavaşlamıştır. Küresel kriz sonrası Arap Baharının yaşandığı ve Türkiye'de Çözüm Süreci olarak adlandırılan süreç, ihracatı olumlu etkilemiştir. Güneydoğu Anadolu bölgesindeki siyasi ortamda yaşanan iyileşmenin ekonomik hayata çok olumlu yansımalarının olduğu bu dönemde Gaziantep'in ihracat performansı da yüksek olmuş, ancak Suriye iç savaşı ve Irak'taki karışıklık Senaryo Analizleri bölümünde hesaplandığı üzere, Gaziantep'te ihracatın GSKD'ye oranı %52'dir. Bu ihracat performansı, ilin ekonomik gelişmesinin yanısıra, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki ve Ortadoğu'daki siyasi ve sosyal gelişmelere de bağlı olmuştur.

ŞEKİL 20: İHRACAT ARTIŞ HIZI (%)

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

TABLO 52: GAZİANTEP'İN DIŞ TİCARET PERFORMANSI (BİN DOLAR)

	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat TRC1 içindeki payı (%)	İthalat TRC1 içindeki payı (%)	İhracat Türkiye içindeki payı (%)	İthalat Türkiye içindeki payı (%)
Yıl	Gaziantep		Gaziantep		TRC1	
2004	1.295.292	1.332.130	98,2	97,5	2,1	1,4
2005	1.652.554	1.686.155	98,4	97,9	2,3	1,5
2006	1.857.722	1.846.300	98,3	96,8	2,2	1,4
2007	2.447.656	2.269.084	98,3	96,3	2,3	1,4
2008	3.237.061	2.793.357	97,5	97,5	2,5	1,4
2009	2.952.993	2.128.417	97,5	97,3	3,0	1,6
2010	3.518.434	3.430.558	97,4	96,2	3,2	1,9
2011	4.759.952	4.723.312	98,1	97,3	3,6	2,0
2012	5.579.875	4.723.312	98,0	92,5	3,7	2,2
2013	6.161.298	6.658.020	98,3	99,1	4,1	2,7
2014	6.655.399	5.807.534	94,6	98,6	4,5	2,4

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

2004-2014 yılları arasında basım yayın, kok kömürü ve diğer iş faaliyetleri haricinde diğer bütün ihracat kalemlerinde ilde yüksek oranda bir artış görülmektedir. İthalatta da benzer bir durum söz konusudur. Gizli veri başlığı altında genellikle petrol ithalatını kapsayan ithalat kaleminde son on yılda bir gerileme görülmektedir.

TABLO 53: GAZİANTEP’TE FASILLARA GÖRE DİŞ TİCARET (2014)

ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar	Toplam Gaziantep ihracatında % pay	Toplam Gaziantep ithalatında % pay	İhracat 2004 - 2014 % artış	İthalat 2004 - 2014 % artış	Türkiye ihracatı içinde % pay	Türkiye ithalatı içinde % pay
1	Tarım ve hayvancılık	105,255,206	718,969,954	1.6	12.4	435.8	491.7	1.8	8.5
2	Ormancılık ve tomrukçuluk	397,848	732,411	0.0	0.01	2,169	192.8	1.8	0.5
5	Balıkçılık	0	0	0	0	-164	0	0	0
10	Maden kömürü , linyit ve turb	41,167	4,139	0.0		41,167	4,139.0	0.5	0.0
13	Metal cevherleri	0	196,423	0.0	0.0	0.0	196,423.0	0.0	0.0
14	Taşocaklığı ve diğer madencilik	3,340,953	111,608	0.1	0.0	177.8	407.9	0.2	0.0
15	Gıda ürünleri ve içecek	1,751,546,266	855,879,417	26.3	14.7	733.2	1,955.5	15.8	15.2
17	Tekstil ürünleri	2,804,229,186	327,278,255	42.1	5.6	291.2	374.9	18.2	5.5
18	Giyim eşyası	33,028,948	2,056,300	0.5	0.0	109.4	380.0	0.2	0.1
19	Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saracıye ve ayakkabı	107,855,427	9,260,126	1.6	0.2	600.6	2,858.3	9.4	0.6
20	Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç); hasır vb. örülerek yapılan maddeler	34,232,159	50,512,649	0.5	0.9	2,972.8	10,747.7	4.0	3.7
21	Kağıt ve kağıt ürünleri	287,183,273	66,821,231	4.3	1.2	2,005.0	476.0	14.5	1.7
22	Basım ve yayım; plak, kaset vb.	860,647	9,087,806	0.0	0.2	-12.3	752.3	0.5	1.7
23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar	10,164,481	1,995,115	0.2	0.0	-70.9	-72.8	0.2	0.0
24	Kimyasal madde ve ürünler	350,432,189	2,713,323,769	5.3	46.7	262.5	370.3	4.4	7.8
25	Plastik ve kauçuk ürünleri	482,761,461	63,613,976	7.3	1.1	549.8	493.5	6.4	1.2
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	41,440,662	15,662,767	0.6	0.3	165.9	634.1	1.0	0.7
27	Ana metal sanayi	224,151,185	17,352,070	3.4	0.3	1,419.8	224.9	1.3	0.1
28	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	104,406,502	31,419,546	1.6	0.5	681.7	235.1	1.4	0.8
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	147,091,117	638,335,230	2.2	11.0	493.4	68.2	1.1	2.9
30	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları	866,990	85,466,878	0.0	1.5	447.5	18,508.2	0.5	2.3
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli mekine ve cihazlar	31,594,331	25,218,198	0.5	0.4	412.7	304.7	0.5	0.1
32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları	9,717,464	27,509,012	0.1	0.5	9,750.2	620.8	0.4	0.3
33	Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat	11,013,238	17,300,744	0.2	0.3	2,222.0	295.7	1.3	0.3
34	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	11,361,547	25,941,659	0.2	0.4	630.8	56.6	0.1	0.1
35	Diğer ulaşım araçları	8,023,189	22,594,467	0.1	0.4	9,469.6	2,695.0	0.3	0.5
36	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	72,578,876	9,243,975	1.1	0.2	963.0	195.1	1.0	0.3
	Elektrik, gaz ve su	365,088	5,343,865	0.0		27,309.0	5,343,865.0	0.4	1.2
51	Atık ve hurdalar	20,538,239	57,953,629	0.3	1.0	94.5	137.7	3.1	0.7
74	Diğer iş faaliyetleri	11,068	0	0.0	0.0	-93.5	-100.0	0.4	0.0
92	Eğlence, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	459	1,396	0.0		459.0	51.1	0.0	0.0
99	Gizli veri	0	8,357,451	0.0		0.0	-76.0	0.0	0.0
	Toplam	6,654,489,166	5,807,544,066	100	100.0	413.7	336.0	4.2	2.4

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

TABLO 54: SEKTÖRÜN GAZİANTEP TİCARETİNDEKİ PAYI / TÜRKİYE TİCARETİNDEKİ PAYI, 2014

ISIC adı	İhracat	İthalat
Tarım ve hayvancılık	0,9	1,5
Ormancılık ve tomrukçuluk	0,0	0,0
Balıkçılık	0,0	0,0
Maden kömürü , linyit ve turb	0,0	0,0
Metal cevherleri	0,0	0,2
Taşocakçılığı ve diğer madencilik	0,3	0,1
Gıda ürünleri ve içecek	1,7	1,0
Tekstil ürünleri	2,3	1,0
Giyim eşyası	2,1	0,5
Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saraciye ve ayakkabı	0,2	0,3
Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç); hasır vb, örülerek yapılan maddeler	0,1	0,2
Kağıt ve kağıt ürünleri	0,3	0,7
Basım ve yayım; plak, kaset vb,	0,0	0,1
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar	0,9	3,2
Kimyasal madde ve ürünler	1,2	6,0
Plastik ve kauçuk ürünleri	1,1	0,9
Metalik olmayan diğer mineral ürünler	0,7	0,4
Ana metal sanayi	2,5	4,6
Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	1,1	0,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	2,0	3,8
Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları	0,0	0,6
Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli mekine ve cihazlar	1,0	3,8
Radio, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları	0,3	1,5
Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat	0,1	0,9
Motorlu kara taşıtı ve römorklar	2,9	3,2
Diğer ulaşım araçları	0,4	0,8
Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	1,1	0,6
Elektrik, gaz ve su	0,0	0,0
Atık ve hurdalar	0,1	1,4
Diğer iş faaliyetleri	0,0	0,0
Eğlence, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	0,0	0,0
Gizli veri		0,0

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

İhracat açısından Türkiye ortalamalarına oranla Gaziantep'in rekabetçi olduğu sektörler Gıda ürünleri ve içecek, Tekstil ürünleri, Giyim eşyası, Kimyasal madde ve ürünler, Plastik ve kauçuk ürünleri, Ana metal sanayi, Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, Motorlu kara taşıtı ve römorklar ve Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler sektörleridir.

Gaziantep'te ihracatın performansının yükselmesiyle beraber dış ticaret dengesi 2005 yılında kadar açık verirken bu yıldan itibaren fazla vermeye başlamış ve Gaziantep Türkiye'nin dış ticaret açığını dengeleyen illerden birisi olmuştur. Sektörler itibarıyla dış ticaret dengesine bakıldığında en büyük olumlu katkının tekstilden gelirken en büyük olumsuz katkının ise kimyasal ürünlerden geldiği görülmüştür. Dış ticaret dengesine olumlu katkı yapan diğer sektörler Gıda ürünleri, Ana metal sanayi, ve Plastik ve kauçuk ürünler sektörleridir.

Gaziantep'te endüstri içi ticaret rakamlarına bakıldığında az sayıda ve boyutu nispeten küçük sektör dışında endüstri içi ticaret endeksinin genelde küçük olduğu, bir başka ifadeyle Gaziantep'te piyasa yapısının tekelleri rekabetten ve uzak olduğu, dış ticaretin ürün çeşitlenmesi ve ölçek ekonomisine dayalı olmaktan çok temel

kabiliyet alanlarındaki üretimin dış satımı biçiminde olduğu dikkati çekmektedir. Bunun tek istisnası gıda ürünleri ve içecek sektörüdür. Bu da sektörün yapısı ve Gaziantep'in Ortadoğu ülkelerine dönük önemli bir ihracat merkezi olmasından kaynaklanmaktadır.

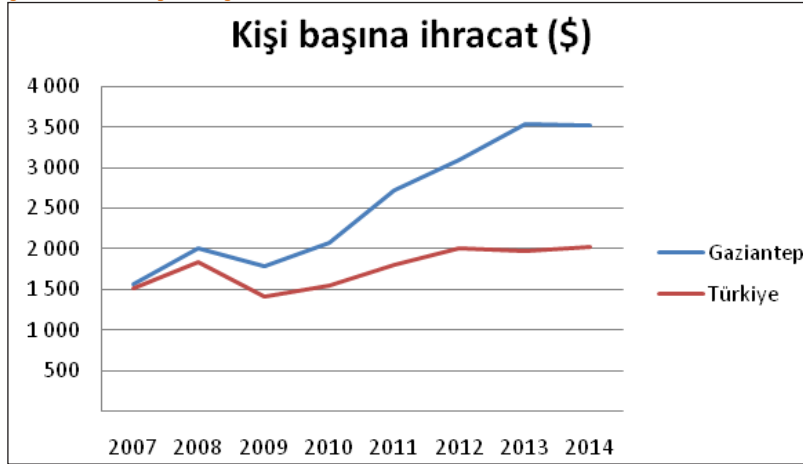
TABLO 55: GAZİANTEP'İN DİŞ TİCARET GELİŞİMİ (TL)

Satır Etiketleri	Toplam İhracat Dolar	Toplam İthalat Dolar	Toplam Dış ticaret açığı
2003	866.153.476	1.000.182.037	-134.028.561
2004	1.295.291.728	1.332.130.062	-36.838.334
2005	1.652.554.330	1.686.154.900	-33.600.570
2006	1.857.722.369	1.846.299.935	11.422.434
2007	2.447.655.835	2.269.083.682	178.572.153
2008	3.237.060.902	2.793.357.375	443.703.527
2009	2.950.208.865	2.127.622.196	822.586.669
2010	3.518.434.246	3.430.557.769	87.876.477
2011	4.759.951.847	4.723.312.225	36.639.622
2012	5.578.262.751	5.052.905.358	525.357.392
2013	6.515.193.856	5.608.040.863	907.152.993
2014	6.658.801.813	5.808.439.374	850.362.439

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

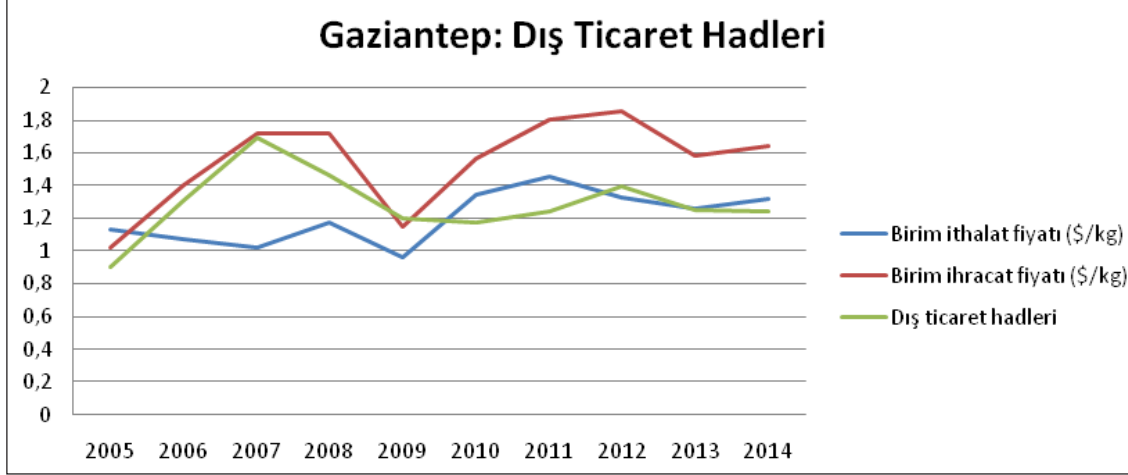
İhracat performansının bir başka göstergesi de kişi başına ihracattır. Son üç yılda kişi başına ihracat Türkiye ortalamasında hemen hemen aynı seviyede kalırken, en büyük pazarları olan Irak ve Suriye'de hüküm süren istikrarsızlığa rağmen Gaziantep'te artmaya devam etmiştir. 2007 yılında Türkiye ortalamasına yakın olan kişi başına ihracat, Gaziantep'te giderek yükselerek 2014 yılında 3522 dolara çıkmış ve 2029 dolar olan Türkiye ortalamasının 1,7 kat üstüne çıkmıştır.

ŞEKİL 21: KİŞİ BAŞINA İHRACAT SEVİYESİ (DOLAR)

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Birim ihracat ve ithalatın fiyatına bakıldığında, Gaziantep'ten yapılan ihracatın değerinin zaman içinde arttığı ve genelde Gaziantep'in ihracatta kilogram fiyatının ithalata oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Gaziantep'in kilogram başına yaptığı ihracat 2012 yılında 1,85 dolar ile en yüksek seviyeye çıkmış, daha sonra biraz azalmakla beraber 2014 yılında 1,82 dolar ile Comtrade verisi kullanılarak hesaplanmış olduğumuz Türkiye ihracatında ortalama kilogram fiyatı olan 1,8 doların üzerindedir. Kilogram başına ihracat fiyatı da Gaziantep'in ekonomik başarısını ortaya koyan bir başka göstergedir. İthalat fiyatlarında ise küresel krizden sonra bir miktar artış olduğu görülmektedir. Bu artışa bağlı olarak Gaziantep'in dış ticaret hadlerinde 2008 öncesindeki yüksek performans devam ettirilememiş ise de dış ticaret hadlerinin genelde olumlu seyrettiği görülmektedir.

ŞEKİL 22 GAZİANTEP, DIŞ TİCARET HADLERİ (DOLAR/KG)

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Gaziantep'in ihracatı daha detaylı sektörler itibarıyla incelendiğinde halı ve kilim imalatının en önemli ihracat kalemi olduğu görülür. Gaziantep'in toplam ihracatı içindeki payı %24 olan halı ve kilim imalatında Gaziantep dünyada da söz sahibidir. UNCTAD verilerine göre 659 kodlu yer döşemeleri ihracatı içindeki payı %9,6'dır. Diğer önemli bir ihracat sektörü olan Tekstil elyafın hazırlanması ve bükülmesi sektörünün toplam ihracat içindeki payı %8,4'dür. Bu veriler de aslında Gaziantep'in ihracatının az sayıda ürün üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Zaten Gaziantep Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yapılan İl İl Dış Ticaret Potansiyeli araştırmasında, 2010 yılı itibarı ihracatta çeşitliliğe sahip olan ilk on il arasında yer almamaktadır. Gaziantep, illerin ürettiği ve aynı zamanda ihraç ettiği ürünlerin sıradanlık değerlerini hesaplamasında da, sıradanlık değeri en düşük olan ilk on il arasında yer alamamıştır.

TABLO 56: GAZİANTEP İHRACATINDA ÖNE ÇIKAN ÜRÜNLER

Sırası	ISIC4_ADI	İhracat (\$)	Toplam ihracat içindeki payı (%)
1	Halı ve kilim imalatı	1.604.859.754	24,1
2	Tekstil elyafın hazırlanması ve bükülmesi	557.161.752	8,4
3	Plastik ürünlerin imalatı	482.677.567	7,3
4	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların imalatı	436.858.807	6,6
5	Makarna, şehriye, kuskus ve benzeri unlu mamullerin imalatı	268.067.599	4,0
6	Kağıt ve mukavvadan diğer ürünlerin imalatı	261.407.621	3,9
7	Fırın ürünler imalatı	240.671.098	3,6
8	Dokuma	221.420.706	3,3
9	Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması	217.151.704	3,3
10	Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı	212.676.310	3,2

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

İhracatta Coğrafi yoğunlaşma

Irak, ilin ihracat yaptığı ülkeler arasında %34'lük payla ilk sırayı çekmektedir. Suriye, Suudi Arabistan ve ABD diğer en çok ihracat yapılan ülkeler olarak sıralanmaktadır. İlin ihracatında Irak bir yana bırakılırsa ülkeler bazında çok çeşitlilik göze çarpmaktadır. Ancak yine de Irak'a yapılan ihracatın da etkisiyle komşu ülkelere yapılan ihracat toplam ihracatın önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

İlin en çok ithalat yaptığı ülkeler ise Suudi Arabistan, Rusya, Almanya, Çin, ABD, Hindistan, Güney Kore, İtalya, İran gibi çok farklı ülkelerdir. Suudi Arabistan'dan birincil formda plastik ve sentetik kauçuk imalatı ithalatı önemli bir yer tutarken, Rusya'dan bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların imalatı ithalatı ön plana çıkmaktadır.

TABLO 57: GAZİANTEP'İN BAŞLICA İHRACAT PAZARLARINDA ÜLKELERİN PAYLARI (%)

Yıl	ABD	Almanya	Irak	İngiltere	İran	Libya	Suriye	Suudi Arabistan	Toplam sekiz ülke
2002	6,6	7,8		6,3	1,5	0,7	4,5	6,0	
2003	4,6	7,2	17,8	4,0	2,5	0,9	3,7	5,4	46,1
2004	4,5	6,6	25,0	3,2	2,1	1,1	3,3	4,3	50,0
2005	4,4	5,5	30,2	2,8	1,2	1,1	2,9	4,3	52,2
2006	4,9	4,9	24,2	3,0	1,0	0,9	3,2	4,5	46,5
2007	4,3	3,7	22,4	2,5	1,1	1,6	3,0	4,2	42,9
2008	3,6	3,4	29,4	1,9	1,5	2,1	3,8	3,6	49,4
2009	3,5	3,8	34,0	2,2	2,0	1,4	3,7	4,8	55,4
2010	4,2	4,0	34,3	2,8	2,5	1,4	3,3	4,4	57,0
2011	3,7	3,6	37,2	2,7	2,7	1,6	2,0	5,1	58,6
2012	3,7	3,0	40,7	2,5	1,9	3,3	1,0	5,2	61,3
2013	3,7	2,3	39,3	2,4	1,6	4,6	4,5	4,9	63,4
2014	4,0	2,5	34,3	2,8	2,5	2,9	5,4	5,2	59,6

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Gaziantep'in ihracat yaptığı ülkelerin payları incelendiğinde ABD, Almanya, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerin paylarının zaman içinde azalmakta olduğu, buna karşılık Irak ve Suriye'nin paylarının artmakta olduğu dikkati çekmektedir. Gaziantep'in gelişmiş ülkeler dışındaki en büyük ticari partnerlerinin birçoğu son dönemde ciddi siyasi krizler yaşamaktadır. Bu da Gaziantep'in bu ülkelere yaptığı ihracatta dalgalanmalar ortaya çıkmasına neden olmakta ve ilin ekonomik başarısının sürdürülebilmesi için ciddi riskler yaratmaktadır.

TABLO 58: GAZİANTEP'İN EN BÜYÜK TİCARİ PARTNERLERİ

	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat % dağılım	İthalat % dağılım
Irak	2.281.067.960	6.625.016	34,3	0,1
Suriye	361.214.329	17.640.794	5,4	0,3
Suudi Arabistan	348.203.436	852.934.509	5,2	14,7
ABD	267.359.946	348.011.433	4,0	6,0
Libya	196.345.363	199.011	3,0	0,0
İngiltere	183.225.900	38.908.846	2,8	0,7
Almanya	167.218.930	388.806.999	2,5	6,7
İran	163.215.675	192.603.150	2,5	3,3
İtalya	157.501.289	214.007.823	2,4	3,7
Belçika	135.513.074	183.371.406	2,0	3,2
Diğer	2.281.067.960	6.625.016	36,0	61,4
Toplam	6.655.398.691	5.807.534.185	100	100

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Fasillara göre dış ticaret rakamlarına bakıldığında, Gaziantep'in ihracatı içinde en büyük payı tekstil ürünleri imalatı (%42,1) gıda ürünleri ve içecek (%26,3) ve plastik ve kauçuk ürünleri imalatı (%7,3) fasılları almaktadır. Gaziantep'in tekstil ürünleri imalatı ihracatının Türkiye içindeki payı %18,2 ile ve gıda ürünleri içecek imalatı ihracatının payı ise %15,8 ile oldukça yüksektir. Bu kalemlerde Türkiye ihracatında Gaziantep önemli bir rol oynamaktadır.

Dış ticaret pazarlarında yoğunlaşmayı ölçmek için Hirshman Endeksi hesaplanmıştır.

$$\sqrt{\sum_d \left[\frac{\sum_s x_{sd}}{\sum_{sw} x_{sw}} \right]^2}$$

Bu denklemde, d ihracat yapılan ülkeyi, w toplam ülke sayısını; X_{sd} , s ilinin d ülkesine ihracatını göstermektedir. Tüm hedef pazarlar üzerinden ihracatın toplandığı için d ve w aynı ülkeleri içermektedir. Hirschman endeksi, ilin ihracat yaptığı ülke sayısı ve çeşitlenme ne kadar fazla ise o kadar düşük değer alır. Bu katsayının alabileceği en büyük değer 1'dir ve ihracatın tek bir ülkeye yapıldığı durumu gösterir (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2009). Tekirdağ için Hirschman endeks değerleri ihracatta 0,362, ithalatta ise 0,236 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler Gaziantep'in ihracatında coğrafi yoğunlaşmanın oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Zaten tek bir ülkenin ihracat içerisindeki payının %34 gibi yüksek bir oran olması, ilk 10 ülkeye ihracatın ise %64'ü buluyor olması, Gaziantep'in ihracat performansında az sayıda pazarın öneminin büyük olduğunu ortaya koymaktadır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yapılan İl İl Dış Ticaret Potansiyeli araştırmasında, 2010 yılı itibari ile orta ve ileri teknoloji ürün ihracatı yüz milyon doların üzerinde olan illerden birisi de Gaziantep'tir. (Dış Ticaret Müsteşarlığı). İlde üretilip rekabetçi bir şekilde ihraç edilen ürünlerin kaç ilin ihracat sepetinde bulunduğuyla ilgili olarak belirlenen sıradanlık kriteri itibariyle de Gaziantep Türkiye'de en az sıradan olan onbeşinci ildir. 2000-2009 yılları arasında illerin ihracatının dünyadaki pazar payındaki değişime ne ölçüde uyum gösterdiğini belirleyen analize göre, Gaziantep'in rekabet gücü artmış, 2000-2005 döneminde ilin dünyadaki talep değişimlerine uyum sağlayamamış olması rekabet gücündeki artışı sınırlamıştır. 2005-2010 döneminde ise ilin mevcut pazarlarındaki artış rekabet gücünü olumlu etkilemiştir. Her bir ilin üretilip ihraç ettiği ürünlerin ne derece gelişmiş ülkelerin ihracat sepetleri ile örtüştüğünü gösteren sofistikasyon değeri açısından Gaziantep 47. sıradadır.

Nitelikli sıçrama kabiliyeti olarak isimlendirilen, üretim imkanları geniş olan ve bu sayede farklı ve daha nitelikli ihraç ürünlerine kolaylıkla geçiş yapabilecek iller sıralamasında ilk 20 il arasında Gaziantep 13. sırada yer almaktadır. Çeşitlilik başlığı altında ilde üretilip ihraç edilen ürünler esas alındığında, ihracata konu malların üretiminde en çok çeşitliliğe sahip olan iller sıralamasında ise Gaziantep 11. sırada yer almaktadır.

İlin rekabet gücü azalırken ihracatçı firma sayısı ise artmıştır.

İhracatın analizinden ortaya çıkan tablo, ilin gelişiminde belirleyici önemi olan ihracatta Gaziantep'in gerçekten önemli atılımlar gerçekleştirmiş olduğunu, ancak yüksek ihracat performansının az sayıda üründe az sayıda ülkeye ihraç edilen düşük teknoloji ve sıradan ürünlerden oluşuyor olması, bu performansın devam ettirilmesinin koşulları üzerinde dikkate durmayı gerektirmektedir.

Gaziantep'in ürün sofistikasyonunun düşük, Pazar ve ürün çeşitliliğinin az olması, buna karşılık mevcut sanayi altyapısının gelişkinliği ve az sayıda sektörde rekabet gücünün kuvvetli olması, ilin ihracat performansının yeni ürünlere ve yeni pazarlara yönelimle devam etmesi gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim Gaziantep, (Dış Ticaret Müsteşarlığı) tarafından yapılan sınıflandırmada yeni sektörlerde üretim ve ihracat yapmasını temin etmeye yönelik devlet teşviklerin anlamlı olacağı iller arasında sayılmıştır.

(Sandal & Şen, 2013)'in TİM verilerinden yaptığı değerlendirmeye göre, 2004-2012 yılları arasında Türkiye'nin ilk 1000 ihracatçı firması arasında Gaziantep'in 2004 yılında 15 firması yer alırken bu sayı 2012 yılında adı geçen süreçte %373 artışla 71'e ulaşmıştır. Bu değerlerle Türkiye sıralamasında 7. sıradan İzmir, Bursa, Ankara, Kocaeli ve Denizli'yi geride bırakarak ikinci sıraya yükselmiştir (Tablo 4). Gaziantep'i Kocaeli ve Manisa illeri takip etmektedir (Şekil 5). 2012 yılı itibariyle Gaziantep'te 172 ülkeye ihracat yapan 1279 firma vardır.

GAZİANTEP’TE SEKTÖREL REKABET GÜCÜ ANALİZİ

GİRİŞİM SAYISI VE İSTİHDAM İTİBARIYLA REKABET GÜCÜ ANALİZİ

TABLO 59: BÖLGESEL UZMANLAŞMA, 2013

	Toplam Girişimler içinde % pay			Hirshman-Herfindahl
	(1)	(2)	(2)/(1)	
	Türkiye	Gaziantep	Bölgesel Uzmanlaşma Endeksi	
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	0.9	0.4	0.45	0.00
Madencilik ve taşocakçılığı	0.2	0.1	0.43	0.00
İmalat	12.1	15.9	1.31	0.03
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0.1	0.1	1.05	0.00
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0.1	0.2	1.64	0.00
İnşaat	7.2	4.9	0.68	0.00
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	35.2	41.0	1.16	0.17
Ulaştırma ve depolama	15.9	14.1	0.89	0.02
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	8.7	6.8	0.78	0.00
Bilgi ve iletişim	1.2	0.8	0.70	0.00
Finans ve sigorta faaliyetleri	0.7	0.5	0.65	0.00
Gayrimenkul faaliyetleri	1.5	1.7	1.18	0.00
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	5.5	4.0	0.73	0.00
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	1.4	0.9	0.65	0.00
Eğitim	0.8	0.5	0.60	0.00
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1.2	0.8	0.64	0.00
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	1.0	0.7	0.74	0.00
Diğer hizmet faaliyetleri	6.5	6.7	1.04	0.00
TOPLAM	100	100	1	1.00
Sektör sayısı			18	
Ortalama uzmanlaşma oranı			0.85	
HH endeksi				0.23
Çeşitlilik endeksi				4.41
Ortalama uzmanlaşma oranından büyük sektör sayısı			8	

Kaynak: TÜİK verileri ile hesaplanmıştır

Gaziantep’te ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı sektörler bakıldığında, girişim istatistiklerine göre toplam 18 sektörün bulunduğu ve ortalama uzmanlaşma oranının 0,85 olduğu görülmektedir. En büyük uzmanlaşma düzeyi 1,64 ile Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri ve ardından 1,31 ile imalat sanayindedir. uzmanlaşma düzeyinin 1’in üzerinde olduğu diğer sektörler Gayrimenkul faaliyetleri ve Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı ve Elektrik, gaz, buhar

ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım ve Diğer hizmet faaliyetleri sektörleridir. Gaziantep'teki uzmanlaşma endeksi Ortalama uzmanlaşma oranının üzerinde olan 8 sektör vardır. Bölgesel uzmanlaşma derecesini gösteren Hirshman-Herfindahl endeksi 0,23 ve Çeşitlilik endeksi 4,4 değerleri ile Türkiye ortalamalarının gerisinde kalmaktadır. Gaziantep'te yapılan görüşmelerde bir görüşülenin belirttiği gibi 5-6 branş dışında her dalda üretim yapılabiliyor olsa da üretimin belli alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Girişim sayıları ile yapılan bu hesaplamaları SGK verileri ile de tekrarlamak mümkündür. SGK verileri girişim sayılarının yanı sıra istihdam rakamlarını da barındırdığından verimlilik ve piyasa yapısı üzerinde de yorum yapmak mümkün hale gelmektedir Ancak SGK verilerinin sadece kayıtlı ekonomiye ilişkin olduğu ve bu nedenle daha dikkatli yorumlanması gerektiği açıktır. Girişim sayılar ve istihdama göre 2008 ve 2013 yılları için ayrıntılı sektörel uzmanlaşma tabloları ekte bulunabilir. Aşağıda bu göstergelerle ilgili özet tablo yer almaktadır⁹.

TABLO 60: GİRİŞİM SAYISI VE İSTİHDAMA GÖRE TEMEL SEKTÖRLER İTİBARIYLA UZMANLAŞMA GÖSTERGELERİ, 2008 VE 2013

Tüm Sektörler	Gaziantep Girişim Sayıları (%) / Türkiye Girişim Sayıları (%) 2008	Gaziantep İstihdam (%) / Türkiye İstihdam (%) 2008	Gaziantep Girişim Sayıları (%) / Türkiye Girişim Sayıları (%) 2013	Gaziantep İstihdam (%) / Türkiye İstihdam (%) 2013
Ortalama uzmanlaşma oranı	0.791	0.782	0.828	0.719
HH endeksi	0.170	0.219	0.172	0.231
Çeşitlilik endeksi	5.890	4.571	5.825	4.323
Ortalama uzmanlaşma oranından büyük sektör sayısı	7	10	9	9
Uzmanlaşma derecesi 1den büyük sektör sayısı	8	5	8	5
Sektör sayısı	20	20	20	20
KOBİ'lerin ağırlıkta olduğu sektör sayısı		14		15
Girişim Sayısına göre Uzmanlaşma Endeksi Artan Sektör Sayısı				12
İstihdam Sayısına göre Uzmanlaşma Endeksi Artan Sektör Sayısı				8

Kaynak: SGK verileri ile hesaplanmıştır.

Ortalama uzmanlaşma oranı 2008 ve 2013 arasında girişim sayıları itibariyle artmış, istihdam sayısı itibariyle azalmıştır. Çeşitlilik endekslerinde ise çok sınırlı da olsa bir miktar gerileme olduğu görülmektedir. 20 sektör arasında 2008 yılında 14 sektörde girişim sayısındaki uzmanlaşmanın istihdama göre hesaplanan uzmanlaşmadan daha fazladır. 2013 yılında bu sayı 15e yükselmiştir. Bu da Gaziantep'te ekonomik yapının nispeten küçük ölçekli şirketlerden oluştuğunu ve zaman içinde bu eğilimin güçlendiğini göstermektedir. Aynı veriler, Gaziantep'te verimlilik düzeyinin görece olarak daha düşük olduğuna da işaret etmektedir. Ancak bu analizin SGK kayıtları üzerinden yapıldığı dikkate alındığında, söz konusu bulguların dikkate yorumlanması ve diğer bilgilerle tutarlılığının dikkate alınması gerekecektir. 2008-2013 arasında 12 sektörde girişim sayısına göre uzmanlaşma endeksi artış göstermiş, 8 sektörde ise istihdama göre uzmanlaşma endeksi artış göstermiştir.

Bütün sektörler dikkate alındığında, 2008 ve 2013 yıllarında girişim sayısına ve istihdama göre rekabet gücü yüksek olan tek sektör imalat sanayidir. Toptan ve perakende ticaret rekabetçi olmaya yakındır. Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım 2008'de rekabetçi iken 2013'te istihdam açısından bu konumunu devam ettirememiştir. Bu durum, sektörün Gaziantep'te daha sermaye yoğun hale gelmesinden kaynaklanmış olabilir. İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri de ilde özellikle istihdam açısından rekabetçidir. İnşaat sektörü de yarattığı istihdam itibariyle ilde rekabetçi olmaya aday sektörler arasındadır.

⁹ İmalat sanayine ilişkin bu tablolar, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından GİRİŞİMCİ BİLGİ SİSTEMİ dahilinde sunulan Büyüklük, Başatlık, Uzmanlık parametreleri ile karşılaştırılabilir. GİRİŞİMCİ BİLGİ SİSTEMİ dahilinde sunulan Büyüklük, Başatlık, Uzmanlık parametreleri 2012 yılı net satış değerleri üzerinden hesaplanmaktadır. Bu nedenle konjonktür dalgalanmalarının etkisine açıktır. Yine de her iki veri setinin karşılaştırılmasında sektörlerin uzmanlaşma eğilimlerinin paralel olduğu, ancak uzmanlaşma derecesinin farklılaşabildiği görülmüştür.

Benzeri bir hesaplamayı imalat sanayinin alt sektörleri için de yapmak mümkündür. İmalat sanayinde kayıtlı ekonomi içinde yer alma oranı çok daha yüksek olduğundan, bu hesaplamalar sonucu elde edilen bulguların, sektörlerin güncel rekabet gücünü daha iyi yansıttığı düşünülebilir.

Bu tabloya göre, 2008 ve 2013 yıllarında girişim sayıları itibarıyla bakıldığında genelde imalat sanayinde uzmanlaşmanın tüm sektörler dikkate alındığında görülen uzmanlaşmadan daha fazla olduğu, buna karşılık istihdama göre hesaplanan uzmanlaşma oranının daha düşük olduğu dikkati çekmektedir. Aynı şekilde, imalat sanayinde çeşitlilik, tüm sektörlerdeki çeşitliliğe kıyasla, girişim sayısı itibarıyla daha fazla, istihdam itibarıyla daha azdır. Bu durumun, imalat sanayinde kayıtlılığın daha yüksek olması, buna karşılık, firmaların kendi içinde istihdam edilen bazı personelin kayıt dışı çalıştırılabilmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

İmalat sanayinde ortalama uzmanlaşma oranından büyük sektör sayısı girişim sayısı ve istihdam itibarıyla sırasıyla 9 ve 7'dir ve 2008 ve 2013 yıllarında değişiklik göstermemiştir. Uzmanlaşma derecesi 1'den büyük sektör sayısı da aynı biçimde girişim sayısı ve istihdam itibarıyla sırasıyla 8 ve 5'dir ve 2008 ve 2013 yıllarında değişiklik göstermemiştir.

TABLO 61: GİRİŞİM SAYISI VE İSTİHDAMA GÖRE İMALAT SANAYİ SEKTÖRLERİ İTİBARIYLA UZMANLAŞMA GÖSTERGELERİ, 2008 VE 2013

	Gaziantep Girişim Sayıları (%) / Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%) / Türkiye İstihdam (%)	Gaziantep Girişim Sayıları (%) / Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%) / Türkiye İstihdam (%)
İmalat Sanayi Sektörleri	2008	2008	2013	2013
Ortalama uzmanlaşma oranı	0.943	0.656	0.893	0.668
HH endeksi	0.144	0.341	0.117	0.302
Çeşitlilik endeksi	6.957	2.935	8.536	3.309
Ortalama uzmanlaşma oranından büyük sektör sayısı	9	7	9	7
Uzmanlaşma derecesi 1'den büyük sektör sayısı	8	5	8	5
Sektör sayısı	24	24	24	24
KOBİ'lerin ağırlıkta olduğu sektör sayısı		19		20
Girişim Sayısına göre Uzmanlaşma Endeksi Artan Sektör Sayısı				9
İstihdam Sayısına göre Uzmanlaşma Endeksi Artan Sektör Sayısı				12

Kaynak: SGK verileri ile hesaplanmıştır.

İmalat sanayi alt sektörlerinin uzmanlaşma analizine göre, 2008 ve 2013 yıllarında hem girişim sayısı hem de istihdam açısından ilde rekabet gücü yüksek olduğu belirlenen sektörler aynıdır ve bu sektörler sırasıyla Tekstil ürünlerinin imalatı, Deri ve ilgili ürünlerin imalatı, Gıda ürünlerinin imalatı, Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı ve Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı sektörleridir. Bu analizde göze çarpan bir başka nokta da tekstil ürünleri sektörünün son 5 yıl içinde rekabetçiliğinin bir parça azalmış olduğu ancak yine de sektörün Gaziantep'in açık ara en rekabetçi sektörü olduğudur. Uzmanlaşmış sektör sayısının ve rekabet gücü yüksek sektörlerin son beş yıl içinde aynı kalmış olması, Gaziantep'te sanayi yapısının yerleşik hale geldiğini ve sektörel yapıda Türkiye genelinden önemli sapmalar olmadığını düşündürmektedir. Aşağıda bu bulgu bir de shift-share yöntemi ile sınanacaktır.

Girişim sayısı ve istihdam üzerinden yapılan rekabet gücü analizi, Gaziantep'te imalat sanayinin rekabetçi olduğunu, ticaretin rekabetçi olma potansiyeli taşıdığını, ayrıca İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri ve inşaat sektörlerinin de yarattığı istihdam itibarıyla rekabet gücü olduğunu göstermiştir.

GAZİANTEP'TE BÜYÜMENİN BELİRLEYİCİLERİ: ULUSAL EKONOMİ, SEKTÖREL YAPI VE GAZİANTEP'İN REKABET GÜCÜ

Gaziantep'in tüm güneydoğu illeri için önemli bir iş merkezi olduğu ve bu illerin gerek Türkiye'nin geri kalanına gerekse Ortadoğu'ya açılan kapısı olduğu bilinmektedir. Ancak 2008 yılından bu yana gerek dünya ekonomisinde ve Türkiye ekonomisinde yaşanan durgunluk, gerek Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki siyasi karışıklıklar ve gerilimler, ekonomik hayatın imalat sanayi ve ihracat ile şekillendiği Gaziantep ekonomisi üzerinde önemli etkiler yaratmış olması muhtemeldir. Bu bölümde bu etkilerin yoğun olduğu son 5 yıl içinde Gaziantep ekonomisinde meydana gelen değişimde, ulusal ekonomideki gelişmelerin, sektörel yapıdaki değişikliklerin ve Gaziantep'in rekabet gücündeki gelişmelerin ne ölçüde etkili olduğu araştırılacaktır. Bu araştırmada yöntem olarak aşağıda daha detaylı olarak anlatılacak olan shift-share yöntemi kullanılacaktır.

LİTERATÜR TARAMASI VE YÖNTEM

1940'lı yıllara kadar uzanan shift share analizinin bölgesel kalkınma perspektifine uygun bir analitik teknik olarak kullanılması 1960 yılında Dunn ile başlar. Dunn'a göre shift share metodu ekonomik aktivite içinde bölgesel özelliklere ilişkin de bilgi verir. (Herath, Shaeffer, Gebremedhin,, 2013) Bu metod bölgesel kalkınma, kent çalışmaları, ekonomi politik, pazarlama, coğrafya (Herath, Shaeffer, Gebremedhin,, 2013) ve dış ticaret (Fotopoulos, Kallioras, Petrakos, 2010) gibi alanlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Klasik shift share analizini genel olarak şu şekilde ifade etmek mümkündür. Bölgede üretim, istihdam, girişim sayısı gibi temel parametrelerdeki toplam büyüme ayrıştırılır ve üç kısımda incelenir. İlk kısımdaki referans bölge ulusal ekonomiye karşılık gelmektedir, istihdam ya da girişim sayılarında ülke genelinde toplam büyümenin etkisine bakılır. Bu kısım ulusal pay (NS) olarak adlandırılmaktadır. İkinci kısımda sektörel yapıdaki değişimin etkisini anlamak üzere bölgedeki sektörlerin ulusal ölçekte hızlı ya da yavaş büyüyüp büyümediği araştırılır ve sektör payının (IM) bölgedeki etkisi ölçülür. Son olarak da bölgenin kendi avantajlarının ya da dezavantajlarının ölçümlendiği bölge payı (RS) yer alır. (Haynes, Dinc, 1997, s. 203)

NS terimi ulusal etkiyi, *IM* terimi sektörel etkiyi ve *DS* terimi rekabet gücü etkisini ifade etmektedir.

"i" terimi "r" bölgesindeki sektörü, E_{ir} terimi, "r" bölgesinde "i" sektöründeki istihdamı, "g" terimi "r" bölgesinde "i" sektöründeki toplam istihdamda büyüme ya da azalmayı, "g" terimi "n" referans alanında "i" sektöründeki istihdamın büyüme ya da azalmasını ifade etmektedir.

$$NS \equiv E_{ir} g_n \quad (1)$$

$$IM \equiv E_{ir} (g_{in} - g_n) \quad (2)$$

$$DS \equiv E_{ir} (g_{ir} - g_{in}) \quad (3)$$

Bölgedeki toplam kayma

$$DS \equiv NS + IM + DS \quad (4)$$

olarak hesaplanır.

$$TS \equiv E_{ir} g_n + E_{ir} (g_{in} - g_n) + E_{ir} (g_{ir} - g_{in}) \quad (5)$$

Öte yandan Barff and Knight (1988) ulusal ekonomideki büyüme ve bölge ekonomisinin büyümesi arasındaki farkların yüksek ya da ele alınan zaman süresi içerisinde kriz vb. şokların olduğu durumlarda geleneksel shift share yaklaşımının uygun olmadığını ve dinamik shift share yaklaşımının daha açıklayıcı olduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşımla ulusal pay, sektörel pay ve bölge payı yıllık bazda hesaplanır ve onların toplamı değerlendirmeye alınır. Harris 1994'te yaptığı çalışmada 1981-82 krizi ile 1990-1991krizi arasındaki farkları karşılaştırmak için dinamik bir model kurmaktadır ve böylelikle Nevada eyaleti ve üç alt bölgenin krize karşı farklı tepkiler verdiğini ortaya koymaktadır.

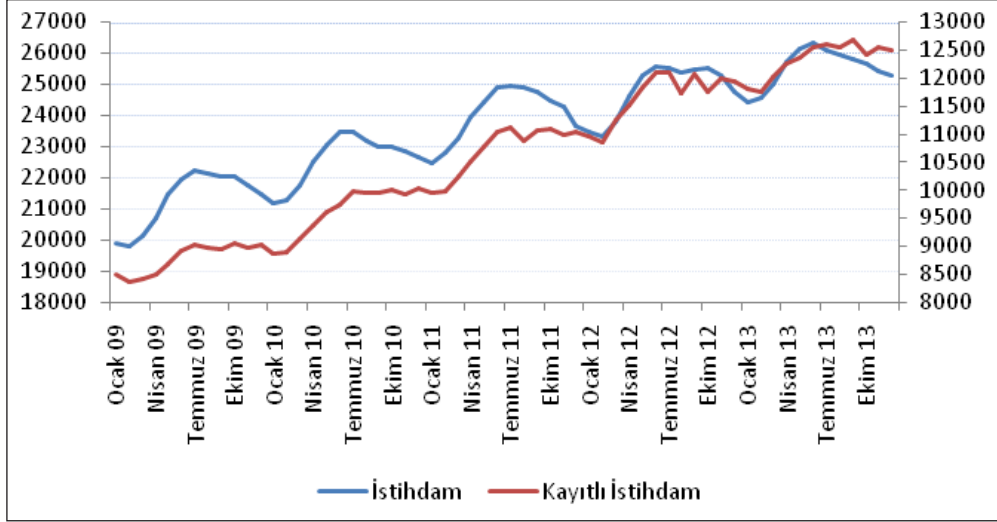
Bu çalışmada dinamik shift share yaklaşımı benimsenmektedir. 2008-2012 yıllarını kapsayan bu dönem içinde dünya ekonomisi büyük bir kriz yaşamıştır. Türkiye ekonomisi de doğal olarak bu krizden 2008-2009 yıllarında sert bir şekilde etkilenmiştir. Dolayısıyla, bu krizin etkilerini azaltmak amacıyla yıllık bazda değişimlerin toplamını ele alan dinamik shift share metodu uygulanmıştır (İzmen ve Daş, 2015).

1. Veri

Veri kaynağını Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından sağlanan ile göre sektörel bazda girişim ve işgücü istatistikleri oluşturmaktadır. SGK verilerinin sadece kayıtlı istihdamı göstermesi dolayısıyla tahminin yanlı olması kaçınılmazdır, ancak yine de gelişimi göstermesi açısından önemli bilgiler de sunmaktadır. Nitekim 2009-2013 yılları arasında ülke genelinde aylık bazda TÜİK'ten alınan istihdam ve SGK'dan alınan kayıtlı istihdam verileri arasındaki korelasyon %96,1 seviyesindedir. Dolayısıyla, bu korelasyon seviyesi bu dönem arasında SGK verilerinin kullanılmasında oluşabilecek hata payının düşük olabileceğini göstermektedir.

ŞEKİL 23: 2009-2013 YILLARI ARASINDA KAYITLI İSTİHDAM VE İSTİHDAM SERİLERİNİN GELİŞİMİ

Kaynak: SGK ve TÜİK

Hem girişim hem işgücü istatistiğinin kullanılması bölgedeki sektörel verimliliği yorumlama açısından da yardımcı olabileceği düşünülmektedir. (Haynes, Dinc, 1997, s. 205) Ancak elbette ki verimlilik için başka verilerin de kullanılması gerekmektedir.

2. Değerlendirme

Ayrıştırma analizinde sonuçlar iki başlıkta incelenmektedir. İlk olarak sektörlere göre istihdam ve girişim bazında rekabet incelemesi yapılmıştır. İkinci grupta ise değişim teknoloji gruplarına¹⁰ göre bileşenlerine ayrıştırılmıştır.

İldeki toplam büyümenin ulusal ekonomi, sektörel yapı ve ilin kendi rekabetçiliğinin katkılarının görece önemine bakıldığında, gerek girişim sayısı, gerekse istihdam itibarıyla sektörel yapının pek önemli olmadığı, Gaziantep'in büyümesinde esas olarak Türkiye ekonomisindeki büyümenin ve ilin kendisinin rekabet gücü kazanmasının etkili olduğu görülmektedir.

İlin girişim sayılarında ve istihdamdaki artış hızı ülke genelindeki artış hızından daha yüksektir. İlde bu yıllarda önemli bir canlanmaya işaret eden bu durumda ülke ekonomisindeki canlanma en büyük payı alırken, ilin rekabet gücündeki artışta ulusal paya yakın bir değere ulaşmaktadır. İlin genel olarak bu süre zarfında rekabet gücü kazandığını söylemek yanlış olmayacaktır. İstihdam bazında ilin ulusal ve sektörel paydan daha çok öne çıktığı sektörler, inşaat, imalat ve ulaştırma sektörleri olurken, işyerine göre ise idari ve destek hizmet faaliyetleri, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, toptan ve perakende ticaret ve ulaştırma faaliyetleri öne çıkmıştır. Bu sektörler bir önceki bölümde yapılan uzmanlaşma analizinin bulguları ile paraleldir.

¹⁰ Hizmetler sektörü için teknoloji gruplarına göre ayrıştırmada Eichengreen ve Gupta (2009) çalışması kullanılmıştır. İmalat sanayinin teknoloji seviyesine göre ayrıştırılmasında EUROSTAT gruplandırılması baz alınmıştır.

TABLO 62: GİRİŞİM SAYILARI İSTİHDAMDA 2008-2013 YILLARI ARASINDA DEĞİŞİM ORANI (%)

Sektörler	Gaziantep Girişim Sayıları (%)	Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%)	Türkiye İstihdam (%)
Bilgi ve iletişim	967	533	1861	552
Diğer hizmet faaliyetleri	17	10	-17	-22
Eğitim	46	24	54	47
Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım	-44	-18	-34	6
Finans ve sigorta faaliyetleri	49	32	49	29
Gayrimenkul faaliyetleri	8300	1698	21250	2907
Hane halkları tarafından kendi kullanımlarına yönelik olarak üretilen ayırım yapılmamış mal ve hizmetler	2992	728	621	62
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	203	83	176	145
İmalat	54	21	94	29
İnşaat	50	22	78	49
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	386	298	134	225
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	1231	569	1135	380
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	-61	-71	-43	-67
Maden ve Taşocakçılığı	59	38	76	25
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	10	-16	-30	-28
Tarım	45	62	81	47
Toptan ve perakende ticaret	100	44	98	52
Ulaştırma ve depolama	191	91	128	61
Uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	-75	-81	-79	-70
Suyun toplanması ve arıtılması/ atık maddelerin değerlendirilmesi	100	28	-2	-12
Toplam	74	38	88	42

Kaynak: SGK verilerinden hazırlanmıştır.

Gayrimenkul faaliyetlerinde 2008-2013 yılları arasında gerek girişim sayıları gerek istihdam bakımından muazzam bir artış görülmektedir. Türkiye genelindeki artışa kıyasla bu sektörün ilde girişim bazında neredeyse 5, istihdam bazında ise 7 kat daha hızlı büyüdüğü görülmektedir. Bu sektördeki büyümede sektörün son yıllarda ivme kazanmasının yanı sıra ilin bu sektörde rekabet gücü kazandığı da görülmektedir.

TABLO 63: İSTİHDAMA GÖRE SEKTÖREL KOMPOZİSYON

Sektörler	Ulusal pay	Sektörel pay	Bölgesel Pay	Toplam Büyüme
Bilgi ve iletişim	414	1156	-136	1433
Diğer hizmet faaliyetleri	1875	-2788	205	-708
Eğitim	2573	346	466	3384
Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı	815	-716	-824	-725
Finans ve sigorta faaliyetleri	572	-135	253	689
Gayrimenkul faaliyetleri	40	262	123	425
Hane halkları tarafından kendi kullanımlarına yönelik olarak üretilen ayırım yapılmamış mal ve hizmetler	39	283	32	354
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	3720	5834	2710	12265
İmalat	26531	-6040	31938	52428
İnşaat	7525	784	7562	15872
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	1901	4054	-2301	3654
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	1340	3260	3083	7683
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	397	-1500	393	-710
Maden ve Taşocakçılığı	166	-65	168	269
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	2091	-4220	-260	-2389
Tarım	346	19	126	491
Toptan ve perakende ticaret	8706	1547	6688	16941
Ulaştırma ve depolama	3057	1007	3430	7494
Uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	36	-188	-16	-168
Suyun toplanması ve arıtılması/atık maddelerin değerlendirilmesi	461	-595	104	-29
Toplam	62606	2303	53745	118653

Kaynak: SGK ve yazarın hesaplamaları

İlde turizmin canlanmasıyla konaklama ve yiyecek hizmetlerinde de girişim ve istihdam sayıları bakımından hızlı bir artış görülmektedir. İstihdama göre sektörel ayrıştırmaya baktığımızda genel olarak sektörün ülke genelinde rekabet kazanmasının yanısıra ilin bu süre zarfında bu sektörde önemli ölçüde rekabet kazandığı anlaşılmaktadır. Gurme kenti olmaya aday bir il için bu sonuçlar ilin beklentileri ile de örtüşmektedir.

TABLO 64: İŞYERİ SAYISINA GÖRE SEKTÖREL KOMPOZİSYON

Sektörler	Ulusal pay	Sektörel pay	Bölgesel Pay	Toplam Büyüme
Bilgi ve iletişim	31	96	18	145
Diğer hizmet faaliyetleri	184	-120	23	87
Eğitim	94	-26	52	120
Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı	553	-888	-375	-710
Finans ve sigorta faaliyetleri	97	-13	34	118
Gayrimenkul faaliyetleri	16	93	57	166
Hane halkları tarafından kendi kullarımlarına yönelik olarak üretilen ayırım yapılmamış mal ve hizmetler	27	419	-87	359
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	459	404	927	1790
İmalat	1838	-757	1446	2527
İnşaat	637	-272	482	847
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	80	199	30	309
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	236	724	259	1219
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	92	-425	33	-301
Maden ve Taşocaklığı	18	-1	7	24
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	397	-606	337	128
Tarım	47	22	-19	51
Toptan ve perakende ticaret	2028	257	2196	4481
Ulaştırma ve depolama	480	411	574	1465
Uluslar arası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	5	-29	2	-21
Suyun toplanması ve arıtılması/ atık maddelerin değerlendirilmesi	17	-5	24	36
Toplam	7336	-517	6021	12840

Kaynak: SGK ve yazarın hesaplamaları

İstihdam artışına rağmen genel olarak ilin rekabet kaybettiği sektörlerin bilgi ve iletişim, insan sağlığı ve sosyal hizmetlerde görülmesi dikkat çekicidir. Genel olarak ilde hem girişim sayısının azaldığı, hem de istihdam kaybının görüldüğü sektörler ise diğer hizmet faaliyetleri, elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı, kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor, uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri olarak sıralanmaktadır. Bu durum söz konusu sektörlerin daha konsolide olarak büyük ölçekli işletme yapısına doğru değişmesi ve aynı anda daha az emek yoğun bir biçimde çalışmaya başlamasıyla da ilgili olabilir. Hızlı gelir artışına karşılık sosyoekonomik verilerde görülen sıkıntılar bu analizde de görülmektedir.

İşyeri sayısına göre analize bakıldığında imalat sanayide ilin katkısının ulusal paydan daha geride olduğu görülmektedir. Oysa istihdam katkısında il payı ulusal paydan daha yüksek bir değer almaktadır. Bu durum ilde imalat sanayinin verimliliğine ilişkin soru işaretleri uyandırmaktadır. Nitekim teknoloji gruplarına göre yaptığımız ayrıştırmada düşük ve orta-düşük teknoloji sanayide il rekabet kazanmış ve ulusal payın üzerine çıkmıştır. Orta yüksek teknoloji sanayide ise kısmen ilin bir ivme yakaladığı ancak hala ulusal payın üzerine çıkamadığı görülmektedir. Diğer yandan yüksek teknoloji sanayi ilde rekabet gücü kaybetmektedir. Bu durum verilerde birtakım sıkıntılardan da kaynaklanabilir¹¹. Teknoloji gruplarına göre girişim bazında da bakıldığında benzer bir tablo görülmektedir.

¹¹ 2008-2012 döneminde yüksek teknoloji sanayi grubunda yer alan bilgisayar, elektronik ve optik ürünlerin imalatında TÜİK tarafından derlenen sanayi üretim endeksi verileri %105 artış göstermesine karşılık, SGK verilerine göre işyeri sayısı %50, istihdam edilenler ise %33 daralmıştır. Keza yine bu grupta yer alan temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatında TÜİK tarafından derlenen sanayi üretim endeksi verileri sadece %38 artış göstermesine karşılık, SGK verilerine göre işyeri sayısı %467, istihdam edilenler ise %205 gibi yüksek bir oranda artmıştır. Bu grubun toplam imalat içerisindeki payı çok küçük olduğundan analizden çıkarılmamıştır. (İzmen ve Daş, 2015)

TABLO 65: TEKNOLOJİ GRUPLARINA GÖRE İSTİHDAM BAZINDA REKABET GÜCÜ AYRIŞTIRMASI

Sektörler	Ulusal pay	Sektörel pay	Bölgesel Pay	Toplam Büyüme
Düşük teknoloji sanayi	20646	-1879	22609	41376
Orta-düşük teknoloji sanayi	4091	-1717	6559	8933
Orta-yüksek teknoloji sanayi	1693	-395	1146	2444
Yüksek-teknoloji sanayi	100	-151	-274	-325
Geleneksel Hizmetler	14567	1226	9455	25248
Hibrid hizmetler	7694	7057	8052	22803
Modern hizmetler	4501	-3182	978	2296
ENERJİ	1276	-1383	-648	-754
İNŞAAT	7525	784	7562	15872
MADEN VE TAŞOCAKÇILIĞI	166	-65	168	269
Tarım	346	19	126	491
Toplam	62606	314	55734	118653

Kaynak: SGK ve yazarın hesaplamaları

Hizmetler sektörünün genel durumu incelendiğinde hibrid hizmetlerin ilde rekabet gücünün hızla arttığı gözlenmektedir. Geleneksel hizmetlerin bu süre içerisinde yeni yaratılan istihdamda önemli bir rol oynamasına karşılık artışta ulusal etki bölgesel etkinin üzerine çıkmaktadır. Modern hizmetlerde ise il arzu edilen seviyede bir hız yakalayamamış görünümündedir.

TABLO 66: TEKNOLOJİ GRUPLARINA GÖRE GİRİŞİM BAZINDA REKABET GÜCÜ AYRIŞTIRMASI

Sektörler	Ulusal pay	Sektörel pay	Bölgesel Pay	Toplam Büyüme
Tarım	39	31	-19	51
MADEN VE TAŞOCAKÇILIĞI	15	2	7	24
ENERJİ	516	-786	-405	-674
İNŞAAT	518	-153	482	847
HİZMETLER	3416	1902	4746	10065
Geleneksel Hizmetler	2222	1318	2686	6226
Hibrid hizmetler	528	1009	1621	3158
Modern hizmetler	666	-424	439	681
SANAYİ	1501	-224	1305	2583
Düşük teknoloji sanayi	1026	82	823	1931
Orta-düşük teknoloji sanayi	284	-189	308	403
Orta-yüksek teknoloji sanayi	192	-117	174	249
Yüksek-teknoloji sanayi	18	-55	-19	-56
Toplam	6023	718	6098	12840

Kaynak: SGK ve yazarın hesaplamaları

Tarım sektörü istihdamı açısından il avantajı sağlamaktadır, ancak girişim bazında açılan işyerlerinde esas etki ülke ekonomisinin büyümesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum ilde tarımda verimliliğe işaret edebileceği gibi tarımda kayıtlı istihdamın bu süre zarfında artmasına da yolulabilir.

Sonuç olarak il imalat sanayi ve turizm sektöründe son 2008-2013 yılları arasında önemli bir rekabet gücü kazanmıştır. Gayrimenkul ve finans piyasalarının da büyümeyi tetiklediği ilde hizmetler sektörünün bu hızı yakalayamadığı anlaşılmaktadır.

Yapılan ayrıştırma analizinde ilde girişim sayısı ve istihdam itibarıyla büyümeyi belirleyen başlıca faktörlerin ulusal ekonomi ve Gaziantep'in kendine has özellikler olduğu anlaşılmıştır. Sektörel yapının büyümeye katkı yapmaması, Gaziantep'in eğitim ve sosyal göstergeleriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla önümüzdeki yıllarda bu alanlarda yapılacak yatırımlar, Gaziantep'in sektörel yapı nedeniyle de büyümesini hızlandırabileceğini düşündürmektedir. Ulusal ekonominin etkisi açısından bakıldığında, bu başlık altında Türkiye'nin izlediği makroekonomik politikaların, dış politikanın, ekonomi diplomasisinin ve doğu, güneydoğu politikalarının etkisinin olması muhtemeldir. Dolayısıyla bu alanlardaki bir farklılaşmanın Gaziantep'in gelecekteki ekonomik büyümesini sınırlaması söz konusu olabilecektir. Gaziantep'in doğu ve güneydoğu bölgesinin ekonomik merkezi olması, tarihinden gelen ticaret ve üretim merkezi olma özelliği ve girişimcilik kültürü ise Gaziantep'e has özellikler

arasındadır. Bu özelliklerin gelecekte de aynı şekilde devam edecek olmaları nedeniyle, ile has rekabetçi faktörler Gaziantep'in ekonomik başarısına olumlu katkı yapmaya devam edecektir. Dolayısıyla, ulusal ekonomiden kaynaklanacak negatif etkiler, Gaziantep'e has rekabet gücü etkileriyle dengelenebildiği ve Gaziantep, eğitim ve sosyal göstergelerinde bir iyileşme sağlayarak bu sayede sektörel yapısını daha hızlı büyüyen sektörler lehine değiştirebildiği durumda hızlı büyümesine devam edebilecektir.

İMALAT SANAYİSİ

İlde sanayinin ağırlığı nedeniyle, Gaziantep'teki gelişmenin bileşenlerine ayrıştırılması analizinin bir de imalat sanayi alt sektörleri için yapılması yerinde olacaktır.

İmalat sanayi alt sektörleri incelendiğinde bu süre zarfında yeni yaratılan istihdamın neredeyse yarısı tekstil ürünlerinin imalatından gelmektedir. Tekstil ürünlerini kauçuk ve plastik ürünleri, gıda ürünleri ve deri ve ilgili ürünlerin imalatı sektörleri takip etmektedir. İmalat sanayinin gelişmesinde ilin rekabet gücü kazanması oldukça etkili görünmektedir. Zira ilin payı genel olarak ulusal payın çok üzerine çıkmaktadır. Tekstil ürünleri imalatında da istihdamın çoğu ilin payından ileri gelmiştir. Türkiye genelinde sektör bu süre zarfında çok sınırlı büyürken, ilde bir atak yaptığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, girişim sayıları bazında yeni açılan işyerlerinin yüzde birden azı bu sektörde faaliyet göstermektedir.

TABLO 67: İSTİHDAMA GÖRE İMALAT SANAYİ ALT SEKTÖRLERİ KOMPOZİSYONU

Gaziantep Sektörler	Ulusal pay	Sektörel pay	Bölgesel Pay	Toplam Büyüme
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	204	-43	160	321
Ana metal sanayii	209	-74	945	1080
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	311	-188	736	858
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	61	-203	-214	-356
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	722	767	1620	3109
Diğer imalatlar	56	62	352	470
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	488	-73	747	1161
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	27	-19	99	107
Elektrikli teçhizat imalatı	139	-2	-281	-145
Gıda ürünlerinin imalatı	2633	-271	3412	5773
Giyim eşyalarının imalatı	573	-27	2143	2689
İçeceklerin imalatı	12	-1	5	16
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	314	57	1275	1646
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1733	777	3168	5678
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	151	-152	148	148
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	307	-356	957	908
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	38	-39	-77	-78
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	414	-225	108	297
Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	706	-461	847	1092
Mobilya imalatı	261	1054	544	1858
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	103	268	48	419
Tekstil ürünlerinin imalatı	11028	484	13834	25346
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	1	7	21	29
Tütün ürünleri imalatı	0	0	0	0
Toplam	20490	1341	30595	52426

Kaynak: SGK ve yazarın hesaplamaları

Girişim sayıları bazında da imalat sanayi ilde oldukça rekabet gücü kazanmış görünmektedir. Giyim eşyaları imalatında ilde özellikle bir canlanma görülmektedir. İlin rekabet gücü kazandığı sektörlerin giyim, tekstil, gıda ürünlerinde olması ilin düşük teknoloji, kauçuk ve plastik ürünlerini imalatı gibi orta düşük teknoloji sektörler olması ilin geleceği açısından düşündürücüdür.

TABLO 68: İŞYERİ SAYISINA GÖRE İMALAT SANAYİ ALT SEKTÖRLERİ KOMPOZİSYONU

Sektörler	Ulusal pay	Sektörel pay	Bölgesel Pay	Toplam Büyüme
Ağaç. ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), saz. saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	31	-34	103	99
Ana metal sanayii	21	5	75	101
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	37	33	42	112
Bilgisayarların. elektronik ve optik ürünlerin imalatı	11	-55	-14	-58
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	66	89	86	242
Diğer imalatlar	10	-1	59	67
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	41	1	59	101
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	2	-6	7	2
Elektrikli teçhizat imalatı	16	-56	9	-31
Gıda ürünlerinin imalatı	295	-20	212	487
Giyim eşyalarının imalatı	85	15	627	727
İçeceklerin imalatı	1	1	-1	1
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	10	-4	15	21
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	53	15	63	131
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	24	-19	20	26
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	29	-19	56	66
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	4	-4	0	-1
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	44	-31	40	53
Makine ve teçhizat hariç. fabrikasyon metal ürünleri imalatı	81	-110	104	75
Mobilya imalatı	32	202	5	239
Motorlu kara taşıtı. treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	7	17	23	47
Tekstil ürünlerinin imalatı	181	70	-228	22
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	0	1	0	1
Tütün ürünleri imalatı	0	0	0	0
Toplam	1081	88	1361	2530

Kaynak: SGK ve yazarın hesaplamaları

GAZİANTEP’TE SEKTÖREL PERFORMANSIN BELİRLEYİCİLERİ: İÇ TALEP, DIŞ TALEP VE VERİMLİLİK

Gaziantep gibi, yukarıdaki shift –share analizinden net bir biçimde anlaşıldığı üzere, ekonomik performansta ülke ekonomisinin ve ilin kendi rekabetçiliğinin önem taşıdığı ve bunun yanı sıra komşu ülkelere ihracatın önemli olduğu bir ilde, sektörel performans analizinin biraz daha ayrıntılı yapılmasında yarar vardır.

Gaziantep’in ekonomik dinamikleri incelendiğinde, ilin performansının ülke ekonomisinin hızlı büyümesine ve ihracat pazarlarında talebin yüksek olmasına, finansal sektörün ekonomik faaliyeti fonlamaya devam etmesine bağlı olduğu ortadadır. Ayrıca bu ekonomik faktörlerin yanı sıra, kentin ekonomik ve siyasi nedenlerle çevre illerden ayrılan Türkiye vatandaşları ve Suriye iç savaşından kaçan mülteciler nedeniyle yoğun göç alması, sosyal risklerin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Dünya ekonomisinde finansal piyasalar kaynaklı dalgalanmalar, Türkiye ekonomisinin uzunca sürebileceği tahmin edilen yeni bir düşük büyüme dönemine girmiş olması, Ortadoğu’daki karışıklık ve çatışmalar ve Türkiye’de Güneydoğu Anadolu bölgesindeki siyasi gerilim, Gaziantep’in ekonomik başarısının devam ettirilebilmesi açısından dikkate alınması gereken noktalar. Geçmiş yıllarda Gaziantep’in sağladığı gelişmede komşu ülkelere ihracat amacıyla düşük teknoloji imalat sanayi alanlarındaki genişlemenin etkili olması ve verimlilik artışının ikincil planda kalmış olması, gelecekte performansın devam ettirilebilmesi için soru işaretleri yaratmaktadır. Bu çerçevede, Gaziantep’te büyüme dinamiklerinde iç talebin, dış talebin ve verimliliğin ne ölçüde önemli olduğu, Gaziantep’in bu söz konusu risklere ne ölçüde açık olacağının da anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Sektörel ayrıştırma metodu shift share analizi bölge analizi ile ticaret teorisini birleştirmesi bakımından da önem taşımaktadır. Bu kapsamda özellikle gelişmesinde ihracatın önemli olduğu bazı bölgelerin analizine ihracat boyutunun katılması küreselleşmenin geldiği nokta açısından elzem görünmektedir. Gaziantep’in gelişmesinde de dış ticaretin önemi yadsınamaz. Bu nedenle Gaziantep’te istihdamda gözlemlenen artışın ne kadarının ulusal ekonomiden, ne kadarının sektörel yapıdan ne kadarının da ihracat performansından kaynaklandığının ayrıştırılması, ilin dinamiklerinin anlaşılması açısından önemlidir. Bu amaçla, yukarıda kullanılan shift-share yöntemi modifiye edilerek kullanılacaktır.

LİTERATÜR TARAMASI VE YÖNTEM

Sihag ve McDonough’ın 1989 yılında ulusal ekonomi yerine sektörlerin uluslararası rekabet gücünü kattığı çalışma, Markusen(1991) ve Naponen’in (1997) ihracat, ithalat, iç talep ve verimliliği de analiz kapsamına aldığı çalışma bu bağlamda önem taşımaktadır. Ancak bu çalışmada (Haynes & Dinc, 1997) makalesi baz alınmaktadır. Bu makale istihdam verilerindeki değişimi, iç ve dış talep ve verimlilik açılarından inceleme imkanı vermektedir. Nitekim Haynes ve Dinç’in makalesindeki metodolojinin farklı uygulamaları için (Dinc & Haynes, 2005) ve (Fotopoulos, Kallioras, & Petrakos, 2010) örnek olarak gösterilebilir.

Dinamik shift-share yöntemiyle Gaziantep için yapılan ayrıştırma analizinde bütün sektörleri dikkate aldığımızda, genel olarak Gaziantep’te istihdamda ve işyeri sayısındaki artışta ulusal etkinin ve bölgesel etkinin güçlü olduğu, buna karşılık sektörel etkinin zayıf olduğu tespit edilmişti. Belli ki Gaziantep, daha hızlı bir gelişme içinde olan sektörlerde daha fazla girişimci çekebilmiş olsaydı, gelişmesini daha hızlandırabilirdi. İmalat sanayi özelinde ise, işyeri sayısına göre analize bakıldığında ilin katkısının ulusal paydan daha geride olduğu, oysa istihdam katkısında il payının ulusal paydan daha yüksek bir değer aldığı görülmektedir. Bu durum ilde imalat sanayinin verimliliğine ilişkin soru işaretleri de uyandırmaktadır. Nitekim teknoloji gruplarına göre yaptığımız ayrıştırmada düşük ve orta-düşük teknoloji sanayide il rekabet kazanmış ve ulusal payın üzerine çıkmıştır. Orta yüksek teknoloji sanayide ise kısmen ilin bir ivme yakaladığı ancak hala ulusal payın üzerine çıkamadığı görülmektedir. Dolayısıyla geçmiş yıllarda Gaziantep’in sağladığı gelişmede komşu ülkelere ihracat amacıyla düşük teknoloji imalat sanayi alanlarındaki genişlemenin etkili olması ve verimlilik artışının ikincil planda kalmış olması, gelecekte performansın devam ettirilebilmesi için soru işaretleri yaratmaktadır. Bu soru işaretlerinin yanıtlanabilmesi ve gelecek stratejisinin daha iyi belirlenebilmesi için Gaziantep’te istihdamda

gözlemlenen artışın ne kadarının verimlilik düşüklüğünden, ne kadarının iç talepten, ne kadarının şimdi sorunlar yaşanan Suriye ve Irak gibi komşu ülkelere ihracattan kaynaklandığının imalat sanayi alt sektörleri itibariyle ayrıştırılması ve bu ayrıştırmayı yaparken, ulusal ekonomi, sektörel yapı ve Gaziantep'in kendisine has rekabet avantajlarının dikkate alınması yararlı olacaktır.

Model

Bu ayrıştırma istihdam üzerinden yapılmıştır¹².

E istihdam, i sektörler, r bölge, 0 'ın başlangıç ve t 'nin bitiş yılı olduğu varsayıldığında, istihdam ayrışması

$$\Delta E^r = \sum_i E_{i0}^r e_i^r, \quad e_i^r = \frac{E_{it}^r - E_{i0}^r}{E_{i0}^r} \quad (1)$$

olarak gösterilebilir.

ΔE^r 'yı aşağıdaki gibi ayrıştırdığımızda;

$$\Delta E^r \equiv \sum_i E_{i0}^r e + \sum_i E_{i0}^r (e_i - e) + \sum_i E_{i0}^r (e_i^r - e_i) \text{ sonucu elde edilmektedir. } \sum_i E_{i0}^r e \text{ ulusal payı,}$$

$$\sum_i E_{i0}^r (e_i - e) \text{ sektör payı, } \sum_i E_{i0}^r (e_i^r - e_i) \text{ bölgesel payı temsil etmektedir.}$$

Dış ticaretin entegre edildiği shift share analizi ise aşağıdaki ilişki üzerine kurulmaktadır.

$$Q = D + X - M \quad (2)$$

Q üretim değerini, D iç talebi, X ihracatı, M ithalatı temsil etmektedir.

Ulusal payın kompozisyonunu aşağıdaki gibi yeniden formüle etmek mümkündür.

$$\sum_i E_{i0}^r e = \sum_i E_{i0}^r (e + q - q) = \sum_i E_{i0}^r q + \sum_i E_{i0}^r (e - q) \quad (3)$$

Yukarıdaki ilişkide, $q = \frac{Q_t - Q_0}{Q_0}$, toplam üretimdeki ulusal düzeyde büyüme oranını göstermektedir. $\sum_i E_{i0}^r q$ ise biraz daha ayrıştırıldığında

$$\sum_i E_{i0}^r q = \sum_i E_{i0}^r \left[d \frac{D_0}{Q_0} + x \frac{X_0}{Q_0} - m \frac{M_0}{Q_0} \right] \text{ formülüne ulaşılabilir. Burada } d = \frac{D_t - D_0}{D_0} \text{ iç talepteki}$$

büyümeye, $x = \frac{X_t - X_0}{X_0}$ ihracattaki büyümeye, $m = \frac{M_t - M_0}{M_0}$ ithalattaki büyümeye işaret etmektedir.

$$q = \left[d \frac{D_0}{Q_0} + x \frac{X_0}{Q_0} - m \frac{M_0}{Q_0} \right] \text{ hesabı göz önüne alınarak ulusal pay tamamen ayrıştırıldığında;}$$

$$\sum_i E_{i0}^r e = E_0^r \left[d \frac{D_0}{Q_0} \right] + E_0^r \left[x \frac{X_0}{Q_0} \right] - E_0^r \left[m \frac{M_0}{Q_0} \right] + E_0^r (e - q) \quad (4)$$

formül elde edilmektedir.

$E_0^r \left[d \frac{D_0}{Q_0} \right]$ ulusal talebi, $E_0^r \left[x \frac{X_0}{Q_0} \right]$ ulusal ihracatı, $E_0^r \left[m \frac{M_0}{Q_0} \right]$ ulusal ithalatı, $E_0^r (e - q)$ ulusal emek verimliliğini temsil etmektedir.

¹² Denklemlerin gösteriminde (Fotopoulos, Kallioras, Petrokas, 2007, s.6-7) den yararlanılmıştır.

Sektörel pay ise aşağıdaki ilişkiler bütünün sonunda ortaya çıkmaktadır:

$$\sum_i E_{i0}^r(e_i - e) = \sum_i E_{i0}^r(q_i - q) + \sum_i E_{i0}^r((e_i - e) - (q_i - q)) \quad (5)$$

$\sum_i E_{i0}^r(q_i - q)$ bu terim daha fazla ayrıştırılarak;

$$\sum_i E_{i0}^r(q_i - q) = \sum_i E_{i0}^r \left[\left(d_i \frac{D_{i0}}{Q_{i0}} + x_i \frac{X_{i0}}{Q_{i0}} - m_i \frac{M_{i0}}{Q_{i0}} \right) - \left(d \frac{D_0}{Q_0} + x \frac{X_0}{Q_0} - m \frac{M_0}{Q_0} \right) \right] \text{ elde edilmektedir.}$$

Birtakım düzenlemeler yapıldığında;

$$\sum_i E_{i0}^r(q_i - q) = \sum_i E_{i0}^r \left[d_i \frac{D_{i0}}{Q_{i0}} - d \frac{D_0}{Q_0} \right] + \sum_i E_{i0}^r \left[x_i \frac{X_{i0}}{Q_{i0}} - x \frac{X_0}{Q_0} \right] - \sum_i E_{i0}^r \left[m_i \frac{M_{i0}}{Q_{i0}} - m \frac{M_0}{Q_0} \right]$$

formülüne ulaşılmaktadır. Sonuç olarak sektörel payı tamamen ayrıştırdığımızda;

$$\sum_i E_{i0}^r(e_i - e) = \sum_i E_{i0}^r \left[d_i \frac{D_{i0}}{Q_{i0}} - d \frac{D_0}{Q_0} \right] + \sum_i E_{i0}^r \left[x_i \frac{X_{i0}}{Q_{i0}} - x \frac{X_0}{Q_0} \right] - \sum_i E_{i0}^r \left[m_i \frac{M_{i0}}{Q_{i0}} - m \frac{M_0}{Q_0} \right] + \sum_i E_{i0}^r((e_i - e) - (q_i - q))$$

yukarıdaki formül karşımıza çıkmaktadır. Burada:

$$\sum_i E_{i0}^r \left[d_i \frac{D_{i0}}{Q_{i0}} - d \frac{D_0}{Q_0} \right] \text{ ülke içi sektörel payı, } \sum_i E_{i0}^r \left[x_i \frac{X_{i0}}{Q_{i0}} - x \frac{X_0}{Q_0} \right] \text{ ihracatın sektörel payını,}$$

$$\sum_i E_{i0}^r \left[m_i \frac{M_{i0}}{Q_{i0}} - m \frac{M_0}{Q_0} \right] \text{ ithalatın sektörel payını } \sum_i E_{i0}^r((e_i - e) - (q_i - q)) \text{ sektörel paydaki emek}$$

verimliliğini işaret etmektedir.

Bölgesel pay da benzeri biçimde bölgesel talep, bölgesel ihracat, bölgesel ithalat ve bölgesel verimlilik payları olarak ayrıştırılabilir.

Veri

Net ihracat verisinin hesaplanılmasında kullanılan ihracat ve ithalat verileri il bazında TÜİK ISIC Rev 4 veri setinden alınmıştır. Gelir verisi içinse TÜİK'in yerel birim faaliyetlerine göre bazı göstergeler verisi kullanılmıştır. Geliri hesaplarken bölge bazında NACE Rev.2'ye göre yayınlanan her bir sektörün ciro verisi çalışan sayısına bölünmüş, ortaya çıkan katsayı ise SGK tarafından yayınlanan iller bazında NACE koduna göre her bir sektörün çalışan sayısı ile çarpılmıştır. Bu sayının toplam gelir için temsili olabileceği düşünülmektedir.

$$Q_{mj} = (T_{ij} / N_{ij}) \times RE_{mj}, \quad (9)$$

Q_{mj} m ilindeki j sektörünün gelirini, T_{ij} i (m bölgesinin içinde yer aldığı) bölgesindeki j sektörünün cirosunu,

N_{ij} i (m bölgesinin içinde yer aldığı) bölgesindeki j sektöründe çalışanlar sayısını, RE_{mj} m ilinde j sektöründe kayıtlı istihdamı temsil etmektedir. İl bazında ihracat verileri dolar bazında, ulusal bazda olanlar TL bazında alınmıştır. Dolar bazında ihracat verileri 2009 yılı için kur paritesi 1,55, 2012 yılı için 1,80 pariteleri üzerinden TL'ye çevrilmiştir.

Değerlendirme:

Dinamik shift-share modelinde olduğu gibi burada da ulusal payın ve bölgesel payın birbirine yakın derecede etkili olduğu görülmektedir. Toplam değişimin en yüksek olduğu sektörler Tekstil Ürünleri İmalatı, Kauçuk Ve Plastik Ürünler İmalatı ve Gıda Ürünleri İmalatıdır. Bu sektörler, yukarıdaki uzmanlaşma analizinde gösterildiği gibi, aynı zamanda rekabet gücü yüksek sektörlerdir. Dolayısıyla bu sektörlerde meydana gelen istihdam artışına yol açan faktörlerin belirlenmesi, Gaziantep'in performansının sürdürülebilirliği açısından işlevseldir.

TABLO 69: GAZİANTEP'TE İMALAT SEKTÖRLERİNDE BÜYÜMENİN AYRIŞTIRILMASI (2009-2012)

Kod	GAZİANTEP	Ulusal Pay	Sektörel Pay	Bölgesel Pay	Toplam değişim
16	Ağaç,Ağaç Ürünleri Ve Mantar Ür.	198	-106	60	153
24	Ana Metal Sanayi	124	38	1004	1166
15	Deri Ve İlgili Ürünler İmalatı	525	567	1344	2436
32	Diğer İmalatlar	31	15	346	392
08	Diğer Madencilik Ve Taş Ocak.	97	-6	50	141
74	Diğer Mesleki,Bilim.Ve Tek.Faal.	252	407	-1367	-708
27	Elektrikli Techizat İmalatı	188	-38	-362	-212
25	Fabrik.Metal Ürün.(Mak.Tec.Har)	659	-436	888	1111
10	Gıda Ürünleri İmalatı	2481	-780	2176	3877
14	Giyim Eşyaları İmalatı	363	-38	2047	2372
11	İçecek İmalatı	11	-4	-10	-3
17	Kağıt Ve Kağıt Ürünleri İmalatı	247	-96	727	878
22	Kauçuk Ve Plastik Ürünler İm.	1379	156	3089	4624
18	Kayıtlı Medyanın Basılması Ve Çoğ.	170	-142	40	69
20	Kimyasal Ürünleri İmalatı	235	-191	707	751
19	Kok Kömürü Ve Petrol Ürün. İm.	46	-25	-64	-42
28	Makine Ve Ekipman İmalatı	278	-187	662	753
23	Metalik Olmayan Ürünler İma.	433	-91	514	856
31	Mobilya İmalatı	83	933	519	1536
29	Motorlu Kara Taşıtı Ve Römork İm.	17	98	278	392
13	Tekstil Ürünleri İmalatı	10056	-114	9811	19753
58	Yayımcılık Faaliyetleri	297	2961	-4132	-875
SEKTÖREL	TOPLAM	18169	2922	18329	39420

Kaynak: Yazarların hesaplamaları

TABLO 70: GAZİANTEP’TE İMALAT SEKTÖRLERİNDE BÜYÜMENİN TALEP VE VERİMLİLİK BİLEŞENLERİNE AYRIŞTIRILMASI (2009-2012)

Kod	GAZİANTEP	İhracat etkisi	İthalat etkisi	İç talep etkisi	Verimlilik etkisi	Toplam değişim
16	Ağaç,Ağaç Ürünleri Ve Mantar Ür.	663	-2297	3460	-1673	153
24	Ana Metal Sanayi	1962	-160	495	-1131	1166
15	Deri Ve İlgili Ürünler İmalatı	1283	-150	3857	-2554	2436
32	Diğer İmalatlar	75	-126	469	-26	392
08	Diğer Madencilik Ve Taş Ocak.	110	1	405	-375	141
74	Diğer Mesleki,Bilim.Ve Tek.Faal.	-1	0	1561	-2267	-708
27	Elektrikli Techizat İmalatı	872	-1985	2174	-1273	-212
25	Fabrik.Metal Ürün.(Mak.Tec.Har)	2032	-472	300	-749	1111
10	Gıda Ürünleri İmalatı	11501	-6524	8849	-9948	3877
14	Giyim Eşyaları İmalatı	125	-44	6105	-3815	2372
11	İçecek İmalatı	218	-254	25	8	-3
17	Kağıt Ve Kağıt Ürünleri İmalatı	1742	-312	1149	-1701	878
22	Kauçuk Ve Plastik Ürünler İm.	1557	-204	7628	-4358	4624
18	Kayıtlı Medyanın Basılması Ve Çoğ.	1	-55	45	78	69
20	Kimyasal Ürünleri İmalatı	649	-12635	13505	-769	751
19	Kok Kömürü Ve Petrol Ürün. İm.	30	-153	109	-28	-42
28	Makine Ve Ekipman İmalatı	889	-9321	9585	-400	753
23	Metalik Olmayan Ürünler İma.	-229	-32	1836	-719	856
31	Mobilya İmalatı	1501	-124	1975	-1816	1536
29	Motorlu Kara Taşıtı Ve Römork İm.	3	-287	643	32	392
13	Tekstil Ürünleri İmalatı	12931	-1927	25147	-16397	19753
58	Yayımcılık Faaliyetleri	488	-120	-413	-829	-875
SEKTÖREL	TOPLAM	38402	-37181	88910	-50711	39420

Kaynak: yazarların hesaplamaları

İstihdam artışını talep bileşenlerine ayırdığımızda ise ihracatın yol açtığı istihdam artışına neredeyse denk bir miktarda iş imkanlarının ithalat nedeniyle yok olduğu dikkati çekmektedir. Bu da her ne kadar Gaziantep’in gelişmesinde dış ticaretin rolü önemli olsa da, Türkiye’nin tüm üretim süreçlerinde dikkati çektiği gibi ithalata bağımlı yapının etkisi Gaziantep’te de görülmektedir. İstihdam yaratmakta en belirleyici faktör kuvvetli iç taleptir. Tek başına iç talebin 89 bin yeni istihdam yaratma potansiyeli olmuştur. Ancak, söz konusu dönemde işgücü verimliliğindeki artış neredeyse 51 bin işin yaratılmasını gereksiz kılmıştır. Bir başka ifadeyle, daha önce tüm sektörler itibarıyla yapılan ayırtırmada işaret edilen verimlilik zafiyeti, bu analizde tespit edilememiştir.

Gaziantep’in büyümesinde iç dinamiklerin güçlü olduğu, yukarıda İller Arası Ticaret Bölümünde de değerlendirilen ticaret verileri ile uyumludur. Bu bölümde, Gaziantep’te üretilen malların %52’sinin yine Gaziantep içinde satılmakta olduğu hesaplanmıştır.

Genel olarak bütün sektörlerde verimlilik artışı sayesinde üretimin daha az istihdamla yapılabilir hale gelmesi nedeniyle, istihdam azaltıcı etki ortaya çıkmıştır. Verimlilik artışının istihdamda azalmaya yol açtığı başlıca sektörler tekstil, gıda ve giyimdir. Ancak dikkati çeken bir başka nokta da, verimlilik artışının düşük teknoloji sektörlerde yoğunlaşmış olduğu, kimya gibi daha teknoloji yoğun sektörlerde verimlilik artışı sınırlı olması, bunun yerine tekstil gibi emek yoğun sektörlerde verimlilik artışının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu süre içerisinde sermayenin daha çok düşük teknoloji sektörlerle kayması, bu sektörlerin verimliliği artırırken teknoloji yoğun sektörlerde ise ithalat nedeniyle istihdam kaybı yaşandığı düşünülebilir. Sonuçta, bu faktörlerin ortak bileşkesi olarak toplam istihdam artışı 39,420 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Sektörler itibariyle bakıldığında, ihracatın en çok istihdam yarattığı sektörler gıda ve tekstildir. İthalatın yerli üretimin yerine geçerek istihdam yaratılmasını engellediği sektörlerin başında kimyasal ürünler gelmektedir. Makine ekipman ve gıda sektörlerinde yapılan ithalat da istihdam yaratılmasını engelleyen diğer alanlardır. İhracat etkisinin iç talep etkisinde daha güçlü olduğu sektörler ana metal, fabrikasyon gıda ürünleri, içecek, kağıt ürünleri ve yayımcılıktır. İç talep etkisinin en güçlü olduğu sektörler ise sırasıyla tekstil, kimyasal ürünler ve makine sektörleridir.

KISIM 4

FİKİR ÖNDERLERİNİN GÖZÜNDEN GAZİANTEP'İN EKONOMİK PERFORMANSININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İl bazında sayısal verilerin görece kısıtlı olması nedeniyle bu çalışmada da nicel ve nitel araştırma teknikleri bir arada kullanılmıştır.

Bu bölümde, Gaziantep’te ilin önde gelen merkezi ve yerel yöneticileri, iş dünyası temsil örgütlerinin yöneticileri, önemli girişimciler ve yerel medya temsilcileri ile yapılan bir dizi görüşme nitel araştırma teknikleri dahilinde analiz edilmektedir.

GÖRÜŞME METODOLOJİSİ

Yapılan çalışmada söyleşiler ve bu söyleşilerin analizi özel bir önem taşımaktadır. Görüşme ve söyleşiler “aydınlatma, sorun merkezli görüşme, nitel görüşme, serbest görüşme, derinlemesine görüşme ve yapılandırılmamış görüşme” gibi bir dizi farklı teknikle yapılabilir. Bu çalışma için sorunların dile getirilmesi açısından açık uçlu, görüşülen kişilerin fikirlerini rahatça dile getirebileceği söyleşilerin verimli olacağı düşünülmüş, ancak görüşmelerin yönlendirilmesi ve konuya odaklanmanın sağlanması için görüşmelerin yüksek düzeyde yapılandırılması gerektiği saptanmıştır. Bu nedenle “Sorun-Merkezli Görüşme tekniği” kullanılabileceğine karar verilmiştir (Mayring, 2011).

Bu amaçla konuya ilişkin ön analizlerin yapılmasına öncelik verilmiş, görüşmelere başlamadan önce görüşmelerde hangi evrelerin izleneceği ve nelerden söz edileceğine ilişkin bir hazırlık yapılmıştır. Görüşmeler önceden temel boyutları saptanmış olan Gaziantep’in ekonomik performansının ele alınması açısından sorun-merkezli ve olgu yönelimlidir. Verilerin aşamalı olarak toplanması ve görüşmelerden elde edilen sonuçlarla analizin yavaş yavaş geliştirilmesi benimsendiği için kullanılan metodolojinin süreç yönelimli olduğu da vurgulanmalıdır.

Sorun-Merkezli Görüşme tekniği ile,

- görüşülen kişilerin sorunları kendi terimleriyle tanımlamasına olanak tanımak,
- sorunu görüşülen kişilerin formülasyonları ışığında görebilmek,
- belirli bir görüşme cetveli çerçevesinde oluşturulan sorulara cevaplar aramak,
- görüşmeleri bu kılavuz sorularla yönlendirirken, görüşlerin serbestçe ve belirli sıklara bağlı kalmadan alınmasına imkan tanımak amaçlanmıştır.

Söyleşilerde konuya giriş için kullanılan sondajlama soruları ile görüşme cetvelinde yer alan kılavuz sorulara ek olarak konuyla ilgili değer taşıyan özel veya yeni durumların gündeme gelmesi durumunda ad hoc sorular da sıklıkla kullanılmıştır.

Görüşmelerin ucu açık ve serbest bir nitelik taşımasına rağmen bu şekilde yarı standartlaştırılmış olması farklı söyleşilerin karşılaştırılabilirliğini ve bir arada değerlendirilebilirliğini artırmış ve genellemelerin yapılmasını kolaylaştırmıştır.

Söyleşilerin değerlendirilmesi ve bu çalışmadaki analizlerle bütünleştirilmesi için Nitel İçerik Çözümleri tekniklerine başvurulmuştur. Görüşmelerin içeriği yer yer nicel ölçütler kullanılsa da, geçersiz bir sayısallaştırma eğiliminden kaçınılarak sistematik olarak çözümlenmiştir. Kuramsal olarak belirlenmiş ve ön analiz ile inceltirilip detaylandırılmış kategoriler aracılığıyla görüşmelerden elde edilen materyal birimlere ayrılmış, analiz açısından önem taşıyan unsurlar materyalden süzülüp alınmıştır. İçerik çözümlemesinin (özetleme, açıklama ve yapılandırma şeklindeki) üç ana biçiminden medya metinlerinin analizinde kullanılan açıklama dışındaki ikisi kullanılmıştır. Materyalin analiz açısından önem taşıyan belirli noktalara indirgenmek, genel resmi ortaya koyacak çekirdek içeriğe ulaşmak amacıyla özetleme tekniğine başvurulmuştur. Materyalden hareketle analizin temel boyutlarını oluşturmak ve netleştirmek, önceden belirlenmiş kategoriler ve düzenlemeler aracılığıyla görüşme verileri belirli kesitlere yerleştirmek amacıyla da yapılandırma tekniği kullanılmıştır.

Gaziantep’in ekonomik başarısının nedenlerini anlamak, başarının arkasındaki faktörlerde ileride ortaya çıkabilecek riskleri belirlemek ve Gaziantep’in Türkiye’nin geri kalanı ile arasındaki gelir makasını kapatmak için hangi önlemlerin alınması gerektiğini belirlemek amacıyla farklı kurum ve kuruluşlardan toplam 20 kişiyle görüşülmüştür.

Öncelikle, sayısal veri analizinden yararlanılarak, Gaziantep’in başarısının arkasındaki temel faktörler ve risk alanları belirlenmiştir. Ardından, görüşülecek kişiler bu konularla ilgili çalışmalarını bulunun yerel ve merkezi yöneticiler, iş dünyası temsil örgütleri, medya mensupları ve girişimciler arasından belirlenmiştir.

Sorulan sorular, bölgesel kalkınma kuramlarının çerçevesine, başka illerde yapılmış olan benzeri çalışmaların bulgularına ve Gaziantep ile ilgili yapılan sayısal veri analizine dayalı olarak hazırlanmış ve yorumlanmıştır¹³. Görüşme talep edilen firma ve yöneticilerden genelde olumlu geri dönüş alınmıştır.

Görüşme talep edilen firma ve yöneticilerden genelde olumlu geri dönüş alınmış olması, Gaziantep'in sorunlarının çözümüne ortak katkıda bulunma konusunda ilde genel bir uzlaşa olduğu izlenimine yol açmıştır. Bu niteliksel analiz ile Gaziantep'te ekonomik hayatın kurumsal çerçevesinin, belli bir teorik çerçeve içinde ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu nedenle bu konuda yapılmış az sayıda çalışmalardan birisidir. Burada çizilen kurumsal çerçeve, daha sonra yapılan senaryo analizlerinde girdi olarak kullanılmıştır. Türkiye'de bölgesel gelir dağılımının hala sorunlu ve 2000'li yıllarda çok tartışılan Anadolu kaplanlarının başarısının devam ettirilme koşulları hakkında yapılan analizlerin eksikliği düşünüldüğünde, bu değerlendirmenin sadece Gaziantep için değil, Türkiye'nin benzer diğer illeri için kayda değer bir katkı olduğu düşünülmektedir.

¹³ Görüşmelerde sorulan sorular Ek'te yer almaktadır.

GAZİANTEP'İN EKONOMİK PERFORMANSINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Gaziantep'te görüşülen kişiler ildeki gelişmeden memnundurlar ve genelde bu gelişmeyi diğer iller ve Türkiye'ye göre daha olumlu bulmaktadırlar.

Gaziantep'in gelişmesinde esas belirleyicinin iç dinamikler olduğu ve özellikle girişimcilik olduğu, Gaziantep'in tarım ve doğal kaynaklar açısından zengin olmamasının burada üretimi tarihsel olarak teşvik etmiş olduğu ve kamu yatırımının da olmaması nedeniyle doğal olarak girişimciliğin geliştiği vurgulanmıştır.

Gelişimin sürdürülebilirliği konusunda ilde genelde bir endişe gözükmemektedir. Kentin gelecekteki gelişme dinamikleri daha detaylı bir biçimde sorgulandığında, gündeme getirilen konuların ağırlıklı olarak teknoloji, eğitim, kentin sosyal imkanlarının sınırlılığı gibi içsel büyüme dinamikleri ile ilgili konular olduğu görülmüştür.

Bu başlık altında bazı firmaların ödeme gücü içinde olması ve yüksek borçluluk oranı da gündeme gelmiştir. Ulaştırma imkanlarının geliştirilmesi ve dış pazarların durumu da bu başlıkta dikkati çeken diğer alanlardır. Sosyal yapı ile ilgili sorularda göç ve kentin sosyal imkanlarının sınırlılığı ağırlıklı olarak gündeme gelen konular olmuştur.

Gelecek vizyonu ve kentin geleceğinin parlaklığı konusunda genelde bir uzlaşının olduğu dikkati çekmiştir.

Görüşmelerde vurgulanan bu konular aşağıdaki bölümlerde daha detaylı olarak incelenmektedir.

GAZİANTEP'TE UZLAŞI

Şehirde yapılan görüşmelerde, sorunlu bazı konularda görüşülen kişiler arasında vurgu farklılıkları olduğu gözlemlense de, genelde dile getirilen konuların ortak olduğu, sorunlar ve çözüm önerileri konusunda şehrin önde gelenlerinin ortak hareket içinde oldukları dikkati çekmiştir. Birçok diğer kentten¹⁴ farklı olan bu durumun, kentin sorunlarının merkezi idareye aktarılması ve çözülmesi konusunda etkili olduğu düşünülmüştür.

Görüşmelerde de bu husus, şehrin menfaati etrafında ortak akıl oluşturulabildiği, bileşilebildiği biçiminde dile getirilmiştir. Görüşülen kişilerden birisi durumu, "Gaziantep'te bir düdük çaldı mı insanlar bir araya geliyor. Gaziantep'te Gaziantep gemisine herkesin binmesi gerektiğini bilir" diye özetlemiştir. Bir başka görüşmede de, uzlaşının Gaziantep'in gelişmesi açısından taşıdığı önemin altı şu şekilde çizilmiştir: "Kent ileri gelenleri uyum içinde davranmaktadır; kentin kilit pozisyonlarına kendi içlerinden isim çıkartıp hükümetle de uyumlu olunca, sorunlar rahat aşılmaktadır. Gaziantep hep beraber kendi içinde uyumu yakalayınca kamu bankaları, projeler, destek, altyapı yatırımları vs. içindeki pay yükselmektedir. Bu uyum birçok şehirde sağlanamıyor. Kanaat önderleri aynı yere çekmeyince gelişme kuvvetli oluyor."

GAZİANTEP'İN GELİŞME DİNAMİKLERİ

Gaziantep'in son beş yıldaki gelişiminin nasıl olduğu ve bu gelişimi belirleyen faktörler konusundaki sorulara verilen yanıtlardan, görüşülen herkesin geçmiş performanstan çok memnun olduğu anlaşılmıştır. Bu performansı belirleyen en önemli faktör kentteki girişimcilik ruhudur. Dışsal faktörlerin gelişmeye katkısı ikincildir. Benzeri biçimde kentin ilerideki gelişmesinin de genelde olumlu olacağı ve bu gelişmenin de ağırlıklı olarak içsel faktörlerden kaynaklanacağına beklendiği ortaya çıkmaktadır. Kentin gelişmesini sınırlayabilecek risk faktörlerinin ise genelde şehir dışından kaynaklanacağı düşünülmektedir. Buna göre, dünyada ya da Türkiye'de olabilecek büyük sorunların Antep ekonomisini etkileyebileceği belirtilmiştir.

¹⁴ Örneğin Çorum, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Tunceli'de böyle bir uzlaşmanın olmadığı dikkati çekmektedir. Bakınız:

Gaziantep'in son beş yıldaki gelişiminin nasıl olduğu ve bu gelişimi belirleyen faktörler konusundaki sorulara verilen yanıtlarda şehirde ticaret ve zanaatın tarihine işaret edilmiş olması dikkati çekmiştir. Tarihsel olarak bakıldığında, İpek yolu, fıstık ticareti ve şehir nüfusunun büyük bölümünü oluşturan Ermenilerin ve Yahudilerin zanaat ve ticarete ileri olması, Gaziantep'in bugünkü başarısını şekillendiren faktörlerdir.

Görüşülen bir kişi, dünyanın en eski yaşayan şehirlerinden bir tanesi olan Gaziantep'in son 20-30 yılla değerlendirilemeyeceğini, geçmişini iyi bilmek gerektiğini, tarımsal olarak yeterli olmadığı için tarihsel olarak hep ticaret ve el sanatlarına yönelmiş olan şehirde dokuma ve bakırın geleneksel sektörler olduğunu anlatmıştır. Bu kişi, İpek yolunun merkezi olan Gaziantep'te üretim ve ticaret konusunda çok önemli bir birikim olduğu belirtmiş ve bu birikime örnek olarak, 1740 yıllarında Marsilya'da Ayıntap'tan ithal edilmiş kumaşlara ilişkin kayıtlar olduğunu not etmiştir.

Bu kişi, şehirdeki tarihsel birikimi anlatmak, sanayiciliğin köklü bir geçmişinin olduğunu vurgulamak için, Antep'te 19 yy ilk yarılarında 1000 adet dokumacı esnafın kadıya defterdarlığı şikâyetine gittiğini ve grev yaptığını örnek olarak vermiştir. Aynı görüşmede, 1. Dünya Harbi'nde askere gidip Arap yarımadasından dönemeyen çok esnaf olduğu, Kurtuluş Savaşı'nda da kayıtlara göre 14-60 yaş arasında 6500-10000 erkeğin şehit olduğu, şehitlerin büyük bir çoğunluğunun 20-40-50 yaş arası, iş bilen insanlar olduğu, bir anlamda şehrin çalışılabilir nüfusunun tamamının yok edildiği anlatılmıştır. Antep'in küllerinden yeniden doğduğu, ancak bakırcılık gibi sanatların yeniden doğması için bir süre geçmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kişi Antep'in aslına hala koşmaya başlamadığını, hızlı yürümeye çalışan bir şehir olduğunu da eklemiştir.

Tarihi sürece vurgu yapan bir başka kişiye göre de, ilk başta sanayi Ermeniler tarafından yapılmaktadır. Dokumacılık, nakkaşlık, bakırcılık gelişkindir. Dışarıdan Antep'e gelenler burada birşeyler üretildiğini, yaşam tarzlarının çok farklı olduğunu görmüş, bundan etkilenmiş ve buradaki kültüre uyum sağlamıştır.

Yapılan görüşmelerde bir kişi, geçmişte ne olursa iyi olduğunu, keşke söyle olsaydı denebilecek bir şey olmadığını ve bu olumlu gelişme hattının gelecekte de devam edeceğini vurgulamıştır. Bu başarıda AB sürecine pek bir önem atfedilmediği dikkati çekmiştir. Bir görüşmede vurgulandığı gibi Gaziantep'li AB'ye girişe güvenmiş değildir, AB ilişkileri çok fazla ilgilendirmemektedir.

Görüşülen bir başka kişi de Gaziantep'in başarısının tarih boyunca önemli bir aksta konumlanmış olmasına bağlamıştır. Bu kişi, Gaziantep'in başarısında İpek Yolu'nun çok önemli olduğunu, bir medeniyet geliştirildiğini, ortak akılla birlikte bir çalışma kültürü oluşturulmuş olmasının etkili olduğunu vurgulamıştır. Yapılan bir görüşmede de, Gaziantep'in büyümesinde lokasyonun öneminin altı çizilmiş ve Suriye; Suudi Arabistan Irak, Ürdün Libya gibi pazarlar açısından çok avantajlı bir lokasyonda olduğu vurgulanmıştır.

Bu tarihsel arka plan üzerinden son yıllardaki hızlı gelişmeye bakıldığında, Gaziantep'in gelişmesini belirleyen en güçlü faktörün Gaziantep'in bu tarihten ve coğrafi konumdan gelen avantajlarını kullanabilir hale gelmesi olduğu anlaşılmıştır.

Yapılan birkaç görüşmede, Antep'in gelişmesinde bölgesel pazarlara entegrasyonun çok ayırt edici bir önemi olduğu belirtilmiştir. Bu görüşmelerde Antep'in gelişmesinde esas rol oynayan faktörlerin Irak ve Suriye pazarları olduğu vurgulanmıştır. Irak'ın ayrı bir yeri olurken, Suriye de önemli bir faktördür. Bu iki pazardaki gelişme, gerek Türkiye'nin izlemiş olduğu ekonomi diplomasisi, gerekse Gaziantep'e tüm doğu, güneydoğu bölgesinden yerleşmiş olan girişimcilerin bu iki pazarda sahip oldukları özel ilişkiler sayesinde olmuştur.

Bugün ise, birçok görüşmede dile geldiği gibi, bu iki pazarda sorun çıkması Antep'in gelişmesini etkilemiştir. Bir görüşmede eskiden %80'lerde olan kapasite kullanımının bugün %60'lara düşmüş olduğu belirtilmiştir. Yapılan görüşmelerde, bölge pazarlarında son zamanlarda gözlemlenen daralma nedeniyle bazı firmaların sıkıntı içinde olduğu da dile gelmiştir. Ancak bu zor durumdaki firmaların hem sayıca az olduğu hem de bu durumun arızı olduğu, genel olarak dile getirilmiştir.

Nitekim, Irak ve Suriye'de çatışmaların bitmesinin ardından başlayacak yeniden yapılanma sürecinin Gaziantep'in ekonomik gelişmesine büyük katkısı olacağı ve bu nedenle ilin parlak performansının devam edeceği anlaşılmıştır. Komşu ülkelerdeki üretim kapasitesi kendi iç taleplerini karşılayabilir bir noktaya gelmediği sürece, Antep ve Türkiye buralara mal sağlayarak büyümeye devam edecektir.

İhracata dayalı bir gelişme gösteren Gaziantep'in büyümesi Türkiye'nin uluslararası ekonomik ilişkilerinden

ve ihracat pazarlarındaki gelişmelerden çok etkilenirken, diğer faktörler ikinci planda kalmaktadır. Gaziantep geleceğini, Irak ve Suriye pazarlarındaki gelişmelerle çok yakından ilişkili görürken teşvikler vs konularda merkezi hükümetten beklentiler üzerine kurgulamazken, altyapı, ulaştırma imkanları, küresel gelişmeler, Türkiye ekonomisinin geleceği vb konularda olumlu ve olumsuz gelişmelerin de rolünü ve etkisini de ikincil planda tutmaktadır.

Görüşülen bir kişi Türkiye'deki gelişmelerin aslında Antep üzerinde çok büyük etkisi olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: Bugün Türkiye 1 büyürse Antep 3-5 büyüyor. Ortadoğu'daki ilişkilerin iyi olduğu zaman en büyük kaymağı Antep yedi, kötü olunca da en büyük tokadı burası yiyor.

Gaziantep'in başarısından duyulan memnuniyet, Gaziantep'in Türkiye içindeki karşılaştırmalarda da kendisini göstermektedir. Bir görüşmede Gaziantep'in Kocaeli ve Bursa ile karşılaştırılması gerektiği, 2015 yılında Ankara'nın da üzerinde bir ihracat kapasitesi olduğu vurgulanmıştır. Bir başka görüşmede ise, Cumhuriyetin 100. yılında 10. büyük ekonomiye gelmek için İstanbul, Ankara'nın yetmeyeceği, Anadolu'da da bir gelişim olması gerektiği ve Gaziantep'in de bu gelişmenin lokomotiflerinden olduğu dile getirilmiştir. Yapılan bir görüşmede, Gaziantep'in Konya, Kayseri, Denizli gibi diğer Anadolu kaplanlarına göre daha iyi olduğu belirtilmiştir.

Gaziantep'in ileride hangi sektörlerde gelişme potansiyeline ilişkin sorularda ise genellikle mevcut sanayi yapısıyla ileri ve geri bağlantıları yüksek sanayi ve hizmet sektörleri en sık dile gelen sektörler olmuştur. Bunlara ilaveten Gaziantep'in gıda sanayi, gastronomi ve sağlık alanlarındaki gelişme perspektifleri de gündeme gelmiştir.

GAZİANTEP EKONOMİSİNİN ÖNÜNDEKİ RİSKLER

Yapılan görüşmelerde Gaziantep ekonomisinde gelişmeyi kısıtlayabilecek olan başlıca faktörlerin ağırlıklı olarak Türkiye'nin ekonomik ve siyasi istikrarı ve dış politik gelişmeler olduğu görülmüştür. Örneğin, Suriye ve Irak'taki çatışmalar ve küresel talep düşüklüğü, ihracata dayalı bir büyüme modeli olan Gaziantep'i doğal olarak olumsuz etkilemektedir. Bu sorunlara ilaveten, bazı şirketlerin finansal yapılarının son zamanlarda ciddi ölçüde bozulmuş olması da eklenmelidir. Ancak, Gaziantep'in bu konjonktürel sorunların yanı sıra bazı yapısal sorunlarla da karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu yapısal sorunların başında teknoloji geliştirememek ve daha yüksek teknolojili bir üretim yapmayı kısıtlayan nitelikli işgücü ve sosyal imkanlar gibi sorunlar da görüşmelerde gündeme gelmiştir. Bu uzun vadeli sorunlar güncel sorunlar aşılsa dahi Gaziantep'in gelişmesini kısıtlayacak olmasına rağmen, yapılan görüşmelerde bu uzun vadeli sorunların hak ettiği önemi göremediği, daha önce güncel sorunlara ağırlık verildiği görülmüştür.

Görüşülen kişiler geleceğe ilişkin genelde pek bir risk görmediklerini belirtirlerken, dünyada ya da Türkiye'de olabilecek büyük sorunların Antep ekonomisini de etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Yapılan bir görüşmede, Barış süreci devam ederse Gaziantep'in olumlu etkileneceği, bölgedeki her olumlu gelişmeden olumlu etkileneceği, ama her hal ve karda yoluna devam edeceği ifade edilmiştir. Görüşülen bir başka kişi de, Türkiye'de her zaman krizler görüldüğünü, bu krizlerin sorun olmadığını, Gaziantep'lilerin her zaman krizlerde büyüdüğünü belirtmiştir.

Yapılan görüşmelerde, özellikle Suriye ve Irak olayları bağlantılı olarak şehirde geçici bir sıkıntı yaşanmakta olduğu da dile gelmektedir¹⁵. Görüşülen kişilerden birisi, Suudi Arabistan, Mısır, Libya, Suriye, Irak gibi bütün büyük pazarlarda sorun olduğunu, bu durumun Türkiye'deki siyasi ve ekonomik krizlerle birleşince dönen çarkın artık dönmeye başladığını, bu durumda bankalar da haklı olarak tedirgin olduğunu, meselenin sadece halıyla sınırlı olmadığını, ama seçimden sonra iyi bir tablo çıkarsa işlerin yoluna gireceğini belirtmiştir. Ancak Ağustos ayında şehirde yapılan görüşmelerde ve çalıştayda durumun iyileşmediği, tam tersine daha olumsuzla gittiği belirtilmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişiye göre Gaziantep'li çok fazlasıyla cesurdur; yatırımlar pek plan, fizibilite yapmadan, çok düşünmeden yapılmıştır. Bu kişi böyle olmasaydı, Gaziantep'in belki o kadar büyümeyeceğini ama daha istikrarlı olacağını belirtmiştir.

¹⁵ Son dönemde yaşanan sıkıntılarla ilgili daha detaylı değerlendirmeler Biraz aşağıda sanayi ve finans ve bankacılık bölümlerinde bulunabilir.

Bir başka kişi ise bu durumu “Allaha emanet çalışıyoruz” diye özetlemiştir.

Fizibilite olmadan , analiz yapmadan “Komşunu taklit et” olarak adlandırılabilir bu yönetim stratejisinin Gaziantep’te çok yaygın olduğu yapılan görüşmelerde tespit edilebilmiştir. Verimlilik değil kapasite artırımına önem verilen bu iş stratejisinin rekabet gücünü de sınırladığı görülmüştür. Bu durumu önlemenin bir yolu, şirketlerin kurumsal yapılarının güçlenmesi ise bir diğer yolu da şirketlere yol gösterecek çalışma ve verilerin mevcudiyetidir. Nitekim, görüşüne başvurulmuş bir kişiye göre TÜİK bölgesel veri üretmemekte, veri olmadığı için de sağlıklı stratejiler geliştirilememektedir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişi ise, aslında Gaziantep’in büyümediğini, genişlediğini, pazarlar aynı kaldığı için üretim fazlası ortaya çıktığını ifade etmiştir. Aynı konuyu gündeme getiren bir kişi de çok fazla yatırım yapılmış olduğu için büyük arz olmasına rağmen talebin düşük kaldığını ve firmaların zor duruma düştüğünü belirtmiştir. Yapılan görüşmelerde, bu tarihsel süreç dışında son zamanlarda gözlemlenen çok hızlı büyümenin nedeninin, bankalardan kullanılan kredilerdeki hızlı artış olduğu, fakat bu hızlı kredi kullanımının bugün bazı sorunlara yol açmaya başladığı anlaşılmıştır. Görüşüne başvurulmuş bir kişi, 2000’li yıllardan sonra, 2002 seçimlerinden sonra Türkiye’nin hızlı bir değişim sürecine girdiğini, 2002’den sonra vadelerin açıldığını, kar yollarının düştüğünü belirtmiştir.

Yapılan birçok görüşmede, Gaziantep’teki firmaların yapısıyla ilgili bazı olumsuz gözlemlerin de gündeme getirildiği görülmüştür. Bu olumsuzlukların başında öz kaynak yetersizliği gelmektedir.

Örneğin görüşü alınan bir kişi, son dönemlerde çok azalsa da kayıtdışlığın yaygın olduğunu, sirkülasyonun çok fazla olduğunu, 10 yıllık firma kalmadığını belirtirken bir başkası, öz sermayesi güçlü firma sayısının çok az olduğunu, bir çoğunun borç altında olduğunu söylemiş, görüşüne başvurulmuş bir başka kişi ise, alacakların tahsil edilemediğini, son 5 yılda yapılan 3 büyük AVM nedeniyle esnafın çok sıkıntı içinde olduğunu, satış yapılamadığını, 1 hafta sifatah yapamayan esnaf olduğunu belirtmiştir. Gaziantep’te firma davranışı olarak yaygın gündeme getirilen bir nokta ise herkesin birbirine bakarak iş yapması, komşusunu taklit etmesi olmuştur. Gaziantep’in gelecek stratejisinde daha çok teknolojiye dayalı bir gelişme göstermesi gerektiği de sıklıkla vurgulanmıştır.

Bir görüşmede, en büyük sıkıntının son 5-6 yıl içinde çok hızlı büyüme göstermiş olan firmalarda olduğu, özellikle borçla büyümüş olan ve çok fazla arsa yatırımları yapmış olan bazı firmaların şu anda gelen kredi geri ödemelerini karşılayamadığı, düşen arsa fiyatları nedeniyle arsaların satılamadığı, bu firmaların çok sıkıntı yaşadıkları belirtilmiştir.

Bir çok kişi bu tür sıkıntı içindeki firmaların genelde hızlı büyüyen KOBİ’ler arasında görüldüğünü büyük kurumsal firmaların hesaplarını iyi yaptıkları belirtmiştir.

Yapılan bir görüşmede eskiden beri çok iyi emlak yatırımcısı olan Gaziantep’in yerlisinin son zamanlarda arsa fiyatlarındaki astronomik artışın çekiciliğine kapılarak bankalardan aldıkları ihtiyaç, ihracat, hammadde gibi kredileri yarısının emlak yatırımlarına gittiği, sonunda “mortgage krizini” akillara getiren bir sürecin yaşandığı ve nihayetinde bunun önüne geçmek için kanun çıkarılmasıyla arsacılığın artık durduğu belirtilmiştir.

Ancak bölgedeki diğer illeri de bilen bir kişi, doğu ve güneydoğudaki illerin genellikle inşaatla büyüdüğünü, ama Antep’in büyümesinin esas olarak üretimle olduğunu belirtmiştir.

Yapılan görüşmelerde son zamanlarda TL’nin değerindeki oynamaların Gaziantep’teki firmaların karlılığını etkileyebildiği, dolarla yapılan ithalatın daha pahalıya geldiği, dolar karşısında para birimi değer yitiren ihracat pazarlarında talep daralması yaşandığı belirtilmekle birlikte, genel olarak 2001 krizinden sonra firmaların dolarla iş yapmayı öğrenmiş olduğu bu nedenle ciddi bir kur riskinin söz konusu olmadığı belirtilmiştir.

Yapılan bir görüşmede Gaziantep’te bugün görülen sorunlara mutlaka içeriden çözüm bulunacağı, çünkü burada özel sektör mantığının güçlü olduğu, üretim knowhowı bulunduğu, ildeki işletmelerin yönetiminde artık çok iyi yetişmiş profesyonellerin görev almaya başladığı bu nedenle işletmelerin teknoloji ve inovasyona yatırım yapacakları ve yerelde marka çıkartacakları ifade edilmiştir. Gaziantep’in mevcut büyük markaların yanında başka markalara da ev sahipliği yapması gerektiği başka görüşmelerde de vurgulanmıştır.

Gaziantep’teki firmaların gerçekten de birçok konuda Türkiye’deki firmalara oranla epey sağlıklı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak hem bu çalışmanın ilk iki bölümünde yapılan veri analizinde, hem de

şehirde yapılan görüşmelerde şirketler kesimi için kurumsal yapılanma ve teknolojik ilerleme konusunda kat edilmesi gereken mesafe olduğu görülmüştür.

Gaziantep'in daha yüksek teknolojili ürünlere yönelmesindeki sorunlar bir görüşmede şöyle dile gelmiştir: "ARGE departmanımız var. Elemanlarımız gece gündüz çalışıyorlar fakat yine de Gaziantep olarak laboratuvar eksiklerimiz var. Deneyler, testler için halen İstanbul'a gitmemiz gerekiyor. Bir ürün geliştirirken İstanbul'dan destek almamız gerekiyor. Antep'te bu konuda birçok desteği bulamıyoruz. Çünkü İstanbul'da olup Gaziantep'te olmayan hizmet sektörleri var. Mesela tasarım. Teknolojik olarak daha sofistike daha spesifik bir ürün geliştirmek isteyince bir sürü sorunla karşılaşılıyor. Bu da bizi sürekli ürettiğimiz üründe devam etmemize itiyor. Eğer bir İstanbul firması olsaydık daha farklı yerlerde olurduk".

Yapılan bir görüşmede, sanayide genel durumun düşük teknoloji olduğu, bu yapıda yüksek teknolojiye geçişin zor olduğu, yüksek teknolojili üretimi hazmetmenin kolay olmadığı vurgulanmıştır.

Üretimin düşük teknolojili alanlara sıkışması, esas olarak kentleşme ekonomilerinden yararlanılamamaktan kaynaklanmaktadır. İleri teknoloji için gereken kalifiye eleman ve modern hizmet sektörleri ürünleri temininde sorun vardır. Kentin sunduğu sosyal imkanlar gelişmediği sürece kalifiye eleman ve diğer hizmet alanlarındaki sıkıntılarının devam edeceği anlaşılmaktadır.

Gaziantep'in başarısızlıkları konusunda en çok dile getirilen unsur ise eğitim olmuştur. Görüşüne başvuru alan bir kişi, Antep'in ilk girişimcilerinin eğitim seviyesinin düşük olduğunu, ama onların çocuklarının çok iyi eğitim aldığını, bunun da Gaziantep'in evrilmesini mümkün kıldığını belirtmiştir. Bu kişiye göre, Gaziantep devlet eliyle gelişmiş olmadığı için, girişimcilik ve sivil hayat güçlü olduğu için sorunlara çare üretilmesi de mümkün olacaktır.

Yapılan bir görüşmede, bir sürü sorunun psikolojik olduğu, Antep'in bir motivasyon sorunu olduğu dile gelmiştir.

Yapılan bir görüşmede, şu anda yaşanan sorunlara rağmen, Gaziantep'in lokomotif özelliğini koruduğunu, ekonomik yapısı bazı firmaların kötüleşmesinden dolayı bozulmamış olduğunu, hala büyük bir pazar olduğunu, bazı firmalardaki sorunları inkar etmektense konuşup çözümlerin daha yararlı olacağı belirtilmiştir. Gerçekten de iç ve dış politika ve Türkiye ve dünya ekonomisi gibi Gaziantep'in elinde olmayan gelişme faktörleri bir kenara konduğunda, finansal sektör kaynaklı konjonktürel sorunların ve teknoloji ve nitelikli insan gücü gibi yapısal faktörlerin çözülebilir olduğu ve bu sorunların çözülmesinin zaten güçlü bir altyapısı olan Gaziantep ekonomisi için yeterli bir dinamizm sağlayacağı açıktır.

GİRİŞİMCİLİK KÜLTÜRÜ

Yapılan görüşmelerde, sık sık Özal dönemindeki dönüşüme atıf yapıldığı dikkati çekmiştir. Gaziantep'in gelişmesini etkileyen konuların başında 1980'den sonra devletçi ekonomik ve mali politikaların terk edilerek piyasa ekonomisinin benimsenmesi gelmektedir. Kamu yatırımlarından pay alamayan, doğal kaynakları zengin olmayan, buna karşılık girişimciliğin güçlü olduğu Gaziantep, devletçi politikalar altında gelişmezken, piyasa ekonomisi modelinde gelişme fırsatı bulmuştur. Benzeri bir olgunun, bir başka Anadolu kaplı olan Çorum için de geçerli olduğu bilinmektedir (İzmen Ü. , Bölgesel Kalkınmada Yerel Dinamikler: Çorum Modeli ve 2023 Senaryoları, 2012)

Görüşülen hemen herkes Gaziantep'in girişimcilik ruhu taşıdığının altını çizmiştir. Görüşülen bir kişi şehri adeta bir girişimci mektebine benzetmiş ve bunun nedeninin de tarihi olduğunu belirtmiştir.

Görüşülen kişilerden birisi Gaziantep'in imkansızlıktan iyi bir kent olduğunu belirtmiştir. Gaziantep'in KİT'lerinin olmadığını, örneğin Eskişehir'de birçok imalat tesisi olmasına karşılık, burada sadece tekel içki fabrikası olduğu, onun da sonradan kapandığını, on yıllık değil, 35 yıllık sanayici olduklarını belirtmiştir.

Görüşülen birçok kişi, Gaziantep'te hiç devlet yatırımı olmamasının girişimciliği körüklediğine dikkat çekmiştir. Girişimciliğin geçmişten gelen güçlü bir kültür olduğu, Gaziantep'te hiç devlet yatırımı olmadığı için insanların devlet kapısına kapağı atmadığını, aç kalmamak için çalışmak zorunda olduklarını, burada üretim dışında yapacak bir şey olmamasının Antep'in en büyük sansı olduğu sıklıkla vurgulanmıştır.

Yine birçok görüşmede Gaziantep'lilerin müteşebbis ruhlu olduğu, Gaziantep'lilerin çok cesur, çalışkan, kışkanç oldukları, Gaziantep'li patronların her işi yaptıkları vurgulanmıştır.

Görüşmelerde sık sık dile getirilen bir konu da tarihsel olarak Gaziantep'te zanaatla uğraşan Yahudilerin ve Ermenilerin şehrin sanayide gelişmesinde çok büyük bir payı olduğudur. Bir görüşmede, Yavuz Sultan Selim'in Gaziantep'ten geçerken burada konakladığı, burada Yahudiler, Ermeniler var ama Türkler çok az, zeki Türkleri bir araya getirin, Ermeni'den Yahudi'den ticareti öğretilsinler dediği aktarılmıştır. Bu kişi çocukluğunda Gaziantep'te Ermeni cemaati de Yahudi cemaati de bulunduğunu, duvar aşımı komşuları olduklarını da eklemiştir.

Yapılan bir görüşmede, Gaziantep'in hızlı gelişmesinin bir nedeni olarak aile şirketi yapısının hakim olması gösterilmiştir.

Teşvikler

Yapılan görüşmelerde, teşviklerin de Gaziantep'in gelişmesinde belirleyici bir etkisinin olmadığı, 1980'lerdeki teşvik sisteminden yararlandığı ancak son teşvik sisteminden çok fazla yararlanmadığı sonucuna varılmıştır. Bir görüşmede, Gaziantep'in teşvikleri Özal zamanında iyi kullandığı ve bunun Antep'i belli bir yere getirdiği belirtilmiştir. Bir başka görüşmede, teşviklerin Antep'in başarısı için açıklayıcı olmadığı, teşvikten Maraş'ın Antep'e göre daha fazla pay aldığı belirtilmiştir. Benzeri bir görüşü dile getiren bir kişi de Gaziantep teşvikte 3. Bölgede olduğunu, Gaziantep'lilerin teşvik alsa da almasa da yatırım yaptıklarını vurgulamıştır. Bir diğer görüşmede ise, zaten girişimci bir kent olan Antep'te teşvik sisteminin olumlu etkisi olduğu, bundan sonra yeni alanlarda yapılacak yatırımlar ve teknoloji üretmek için teşvik sisteminin uygun olduğunu belirtilmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişi, Gaziantep'lilerin öğrenmeyi çok sevdiği için teşvik sisteminden yararlanamadığını belirtmiştir.

Yapılan bir görüşmede, Gaziantep'in teşvik sisteminden yeteri kadar yararlanamadığı, eğer daha iyi yararlanabilmiş olsaydı, bugünkü konumunun daha iyi olabileceği belirtilmiştir. Gaziantep'in yanı başındaki Kilis, Osmaniye, Urfa, Adıyaman, teşviklerden yararlanmasının bazı yatırımların bu illere kaymasına yol açtığı, Gaziantep'in çok başarılı olduğu ve yatırımları çektiği için yanındaki diğer iller teşvikten yararlanırken Gaziantep'in yararlanamadığı belirtilmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişi, her bir firmanın büyümesinin bir yere kadar olduğunu, kentin daha büyüebilmesi için dışarıdan yatırımcıların gelmesi gerektiğini, bunun için de teşviklerin ona göre düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

VİZYON

Genelde mevcut eğilimlerin devam etmesi durumunda görüşülen kişiler Antep'in geleceğinin daha da parlak olacağını beklemektedirler. Geleceğe ilişkin vizyon konusunda tüm görüşmecilerin üzerinde ortak olduğu noktalar Gaziantep'in daha zengin, sanayileşmesini daha teknoloji yoğun alanlara yönlendirmiş, sosyo kültürel olarak yaşanabilir bir şehir olmasıdır.

Görüşülen bir kişi, 10 yıl sonra mevcut kapasitesinin 3 katına ulaşmış, ihracatı 30 milyar dolara ulaşmış bir Antep'in başarılabilmesine olan inancını dile getirmiştir. Şehir büyürken sosyo kültürel olarak da yaşanabilir bir şehir olmasını dilediğini belirtmiştir.

Görüşülen bir başka kişi, şehrin ortak vizyonu, "ağır sanayiye geçmiş, stratejik sanayide ilerlemiş, Ar-Ge inovasyon, patent konularında ileriye gitmiş, kültür ve gastronomi turizminin geliştiği, 5 Antik kentin restorasyonunun ve lansmanının yapıldığı, kültür ve sanat hayatının geçmişten geleceğe taşındığı, yaşam kalitesinin yükseldiği, bir Antep" olarak özetlemiş ve şehirdeki bütün paydaşların bu hedefe kitlenmiş durumda olduğunu belirtmiştir.

SOSYO EKONOMİK DİNAMİKLER

Görüşülen kişiler, Gaziantep'in sosyal göstergelerinin görece düşük olduğunu belirtmişlerdir. Görüşülenlerden birisi, Gaziantep'in ekonomik göstergelerde 6., sosyal göstergelerde 30. sırada olduğunu belirterek bu durumunu vurgulamıştır.

Gaziantep'teki sosyo-ekonomik dinamikler konusunda görüşülen kişilerin genelde hep aynı noktalara vurgu yaptıkları görülmüştür. İli Şekillendiren sosyo-ekonomik dinamikler konusunda bir fikir ayrılığı olmasa da, bunların boyutları ve etkileri söz konusu olduğunda görüş verenlerin olumlu düşünenler ve düşünmeyenler olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Gaziantep'te ekonomik hayatı etkileyen başlıca 4 sosyo-ekonomik dinamik vardır:

1. Yoğun göç alması
2. Sosyal hayatın kısıtlı olması
3. Barış süreci
4. Suriyeli mülteciler
5. Gelir adaletsizliği

Yoğun göç alması

Görüşülenlerden birisi 2011'de yapılan bir çalışmaya göre 2 milyona yakın nüfusun %79,8'inin Antepli olduğunu, Antep nüfusunun %15'inin civar illerden, %5'inin doğu illerinden olduğunu, buranın insanın Kürtlerle iç içe yaşadığını Antep' geleni Antepli saydıklarını bir ayrımcılık olmadığını ve bölünme gibi bir meselenin de olamayacağını vurgulamıştır. Bir başka kişi de Antep'in kozmopolit olduğunu, aldığı göçü erittiğini, bunu başka şehirlerin yapamadığını, mesela Kayseri'de Kürtlerin olmadığını belirtmiştir.

Görüşülen bir başka kişiye göre de iş, aş üreten bir yer olduğu için Gaziantep çok göç almaktadır. Ancak gelenler hızlı entegre olmakta ve "ben Antepliyim" hissiyatı oluşmaktadır. Bu duygu oluştu mu şehir daha hızlı ilerlemektedir.

Görüşülenlerden iki kişi terör nedeniyle göç olunca, daha yoksul olanların Adana, Mersin, İzmir gibi illere yöneldiğini, orta ve üst gelir gruplarından olanların, sermayesi olanların yerleşmek için ağırlıklı olarak Gaziantep'i seçtiğini, zaten daha önce de burada yatırımları olan, zaten burayı çok iyi tanıyan Doğu, Güneydoğu bölgesindeki işadamlarının buraya yatırım yaptığını belirtmiştir. Bu da Gaziantep'in bugünlere gelmesinde büyük etkisi olmuştur. Görüşülenlerden bir kişi bugün Gaziantep'teki sanayinin üçte birinden fazlası Doğu, Güneydoğu kökenli insanlardan oluştuğunu belirtirken bir başkası ise Gaziantep'te gıda –sanayinin Doğu, Güneydoğu kökenli insanları sayesinde gelişmiş olduğunu vurgulamıştır.

Görüşülen bir başka kişiye göre göçlerle beraber kentlerin nüfusu arttıkça kentler dinamizm kazanmakta, kent girişimci ve işçi almaya açıksa daha hızlı büyümektedir. Bu kişiye göre, Antep'in farkı buradan kaynaklanmaktadır. Örneğin, Antep'in en büyük ihracatçısı Antepli değildir, Antep girişimciye sahip çıkmış olduğu için mesela ihracatı Maraş'ın altı katıdır.

Hızlı göçün doğal olarak sorunlara yol açtığı da sıklıkla vurgulanmıştır. Görüşülen bir kişiye göre göç 1970'lerden başlayarak çarpık kentleşmeye yol açmıştır.

Ancak görüşülenler arasında göçlerin, özellikle doğudan gelen göçlerin sosyal yaşantıyı olumsuz etkilediğini vurgulayanlar da olmuştur. Bunlara göre Gaziantep eskiden daha modern bir şehirdi.

Sosyal hayatın kısıtlı olması

Yapılan görüşmelerde genel olarak vurgulanan bir konu da Gaziantep'te sosyal hayatın kısıtlı olmasıdır. Görüşülen bir kişi durumu eğer ayda iki kez seyahat yapmasaydım burada yaşamak benim için katlanılmaz olurdu diye yorumlamıştır. Bir başka görüşmede çocuklarının Antep'e geri dönmek istemedikleri ve Gaziantep'te sosyal yaşam geliştirilmezse organize de gerilemelerin başlayacağı belirtilmiştir.

Görüşülen bir kişiye göre, 1940'larda Gaziantep hızla büyüyecek kentler arasında. İstanbul ve İzmir ile birlikte sayılırken, 30-40 gazinonun olduğu, 50 restoranın olduğu, bir kent kültürünün, yaşam kültürünün olduğu ilin sonra hızlı göç alması, kentin öz kültürü kaybolmasına yol açmıştır. Göçle gelenler absorbe olsa da kent kültürü zarar görmüştür.

Antep'teki sosyal yapı ve kentin sunduğu sosyal imkanlar 1990'lardan bu yana hızlı bir değişim göstermiş ve sosyal gelişmişlik eskiye göre daha iyi olsa da, bugün bakıldığında, kentin sosyal imkanları, gelişme dinamikleri açısından hala yeterli değildir.

Bir kişi sosyal gelişmişlik anlamında 36. sırada olduğunu vurgulamıştır.

Özellikle iş dünyası temsilcileri, çocukların yurtdışında eğitim aldıklarını, dünyadaki yaşam kalitesini gören çocukların bu kaliteyi talep ettiklerini anacak şehrin şu anda bu imkânları sunmaktan çok uzak olduğunu vurgulamışlardır. İyi yerlerde okuyan üst düzey yöneticiler, şehirde vakit geçirebilecek olanak olmadığı için Gaziantep'te kalmak istememektedirler. Lokantalara içki ruhsatı verilmemesi nedeniyle sokaklarda gece hayatı canlı olmamaktadır.

Görüşülen bir başka kişi de arz kadar talep dinamiklerine dikkat çekmiş ve sosyal imkanların kısıtlı olmasının bir nedenini de şehrin insan dokusunun kültürel anlamda kısıtlı olmasına bağlamıştır. Nüfusun daha büyük bir bölümünün daha iyi bir sosyal yaşam beklentisi olması durumunda, şehirdeki faaliyetlerin de gelişeceğini eklemiştir.

Yeni jenerasyonun burada kalmak istemediğini vurgulayan bir girişimci de eğer üçüncü kuşağın kalabileceği bir kent haline dönüşürse Gaziantep'in gelecek 50 yılını garanti altına alacağını belirtmiştir.

Ancak görüşülen bir kişi, Gaziantep'te sosyal hayatın kısıtlı olmadığını, burada çalışan iyi eğitilmiş üst düzey profesyonellerin şehirdeki sosyal hayatta bir zorluk çekmediklerini, Gaziantep'teki sosyal hayatın mesela Diyarbakır, Kayseri gibi birçok şehirden daha iyi olduğunu, Gaziantep'in başarılarından birisinin de sanayicisinin yaşamayı iyi bilmesi olduğunu belirtmiştir.

Görüşülen bir başka kişi ise, şirketlerin eğitilmiş kalifiye elemanı tutamıyor olmalarını sosyal hayatın sunduğu imkanlara değil, şirketlerin kurumsal kültürünün gelişmemiş olmasına bağlamıştır. Bununla birlikte, kentsel yapının değişmesi, sosyal dokunun değişmesi gerektiğini de eklemiştir. Bu kişiye göre, AVM'ler ve beraberinde gelen tüketim kültürü ekonomik hayata hareket sağlamaktadır.

Suriyeli mülteciler

Görüşülen kişilere göre şehrin sosyal yapısını etkileyen unsurlardan birisi de Suriye iç savaşı olmuştur. Suriye şehrin yapısını değiştirmiştir. İç savaştan kaçarak sığınan Suriyelilerin çokluğu, bir dizi soruna yol açmaktadır. Ancak bu olumsuz etkilerin yanında istihdam ve ticaret gibi bazı olumlu etkilerden de söz edilmiştir.

Görüşülen bir kişi burada en büyük sorunun Suriyeliler olduğunu, gelen Suriyeli mültecilerin temel ihtiyaçları, özellikle beslenme ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunda sorun olacağını, bu nedenle Suriyelilere yardım edilmesi gerektiğini, ama bunun da aslında sadece yardım ile olamayacağını, ekonomik hayata entegre edilmeleri gerektiğini, ama mevzuatın buna izin vermediğini belirtmiştir.

Gelen sığınmacılar arasında kenar mahallelerde yaşayan varlıklı olmayan bir grup şehrin kimyasını bozmaktadır. Eskiden Afganistan'dan gelenlerin artık vatandaşımız olması gibi şimdi gelen Suriyeliler de zamanla Türk halkıyla bütünlük kazanacaktır. Bunun için hoşgörülü olmak gerekmektedir.

Görüşülen kişiler sıklıkla Suriyelilerin olumlu etkilerine de dikkat çekmişlerdir. Bir dönem işçi bulmanın sorun olduğunu, Suriyelilerle bu sorunun azaldığını, Suriyeliler olmasaydı işçi bulunmayacak olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin Suriyeliler arasında çok iyi elektronik işçileri vardır. Ama Suriyelilerin çalışma hakları olmadığı için istihdam sorununun çözülemediğini, cezası çok yüksek olduğu için büyük işletmelerde çalışmadıkları vurgulanmıştır. Görüşmecilere göre Suriyeliler meselesi bir an önce çözümlenmelidir. Suriyelilerin istihdamı konusu seçim sonrasında çözümlenecektir. Kendi işçi ve esnafını koruyacak bir şekilde kota uygulamasına izin veren bir sistem oluşturulacağı beklenmektedir.

Ayrıca Suriye'den gelenlerin sadece yoksullar olmadığı, varlıkların da geldiği, şehir merkezindeki 10 arabanın üçünün Suriyelilere ait olduğu, ticarete de olumlu etkisi olmuş olabileceği vurgulanmıştır. Bir örnek olarak, Suriyeli bir girişimcinin İspanyol ortaklığı olan bir mobilya fabrikasını Kilis'e taşıdığı, fabrikada 70-80 kişinin çalıştığı ve ihracat yaptığı anlatılmıştır.

Gelir adaletsizliği

Genelde Güneydoğu Anadolu bölgesinde gelir ve servet adaletsizliğinin ciddi bir sorun olduğu bilinmesine rağmen, görüşülen yöneticiler ve girişimciler bu konuda çok fazla yorum yapmamışlardır.

Görüşülen bir kişiye göre Antep'te tam bir dual yapı vardır. Çok zengin bir kesimin yanında varoşlarda 1000 liranın altında çalışan belki 1 milyon insan yaşamaktadır. Bir başka kişi de para ve zenginliğin sadece belli bir kesimde olduğunu vurgulamıştır.

Girişimciler yeşil kart uygulaması nedeniyle iki yıl önce organize sanayi bölgesinde 1000 liranın altında çalıştıracak işçi bulunamamasından yakınmıştır. Yeşil kartı kaybetmemek için işçiler sigortalı olmak istememektedir.

Bir görüşmede de Gaziantep'te sanayici açısından verimliliği artırmak gibi bir gaye olmadığı, "kapasiteyi artıralım yeter" diye bir algı olduğu, sanayicinin kendi işçisine hiç yatırım yapmadığı, işçiyi hiçbir eğitimden geçirmediği, sadece en az ücreti vermeye baktığı belirtilmiştir.

Yapılan bir görüşmede ise gelir dağılımının adaletsiz olmasına rağmen en alt tabakanın bile evine ekmek götürebildiği vurgulanmıştır.

Barış süreci

Barış Süreci'nin genelde Gaziantep ekonomisi üzerine etkisinin olumlu olacağı belirtilmişken, görüşülen bazı kişilerin bu etkiyi daha önemli bulduğu, bir bölümünün ise olumlu olmakla beraber belirleyici görmediği anlaşılmaktadır.

Görüşüne başvurulmuş bir kişi hükümetin Kürt politikasını beğendiğini, Türkiye'deki Kürt sorunu büyük ölçüde çözüldüğünü, bölgeye yapılan yatırımlardan sonra Kürt halkının devlete bakışının çok olumlu olduğunu, bir bölünme ihtimalinin olmadığını, Antep'in Kürt-Türk kardeşliğini en iyi temsil eden kent olduğunu, Antep'e gelenin burada Antepli sayıldığını, ayrımcılık olmadığını belirtmiştir. Bu kişi, halihazırda çözüm sürecinin şehirdeki canlılığa büyük faydası olduğunu, fabrikadaki işçilerin %30'unun Kürt olduğunu, Kürt işadamlarının da sermayeleri ile geldiğini, yatırım yaptıklarını, çözüm sürecinin tamamlanmasının Antep ekonomisine yeni bir ivme kazandıracağını vurgulamıştır.

Görüşülen bir kişi, Barış sürecinin Antep ekonomisi üzerinde çok olumlu etkisinin olmasının beklendiğini belirtmiştir. Bu kişiye göre, Barış süreci tamamlansaydı, herkesin gözü burada olacaktı. Barış süreci aşağıya doğru olumlu etki yapacaktı. Bu durumda Antep daha çok uçardı. Barış süreci yeni ortaklıklara yol açacaktı. Bütün güneydoğuya batıdan para yağacaktı ve Antepli sanayiciler ile ortaklıklar kurularak güneydoğuya yatırım yapılacaktı.

Yapılan bir başka görüşmede ise, terörden kaçıp gelen çok insan olduğu, Antep'te ciddi bir Kürt nüfus bulunduğu, organize sanayi bölgesi içinde Kürt işadamları olduğu, eğer çözüm süreci başarısız olursa bunun Antep'e yıkım getireceği, çözüm sürecinin tamamlanmasının ise buraya olumlu katkısı olacağı belirtilmiştir.

Görüşülen bir kişi, Barış sürecinin devam edeceğini, Türkiye'nin geleceğinin Barış sürecine bağlı olduğunu, barış sürecinin Türkiye'nin ekonomisine %1.5 fazla yaratacağını ve Gaziantep'in de bu süreçten çok yararlanacağını belirtmiştir.

Bir başka görüşmede de bu sorunun 30 yıldan beri savaşı halledilemediği, oturup çözülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu görüşmede, son 2 yıldır bir huzur ortamı olduğu, ama öncesinde de ticaret yapıldığı, süreç dursa da ticaretin devam edeceği, barış sürecinin çökmesinin Antep için ilave bir sıkıntı oluşturmayacağı, çünkü insanlar evine ekmek götürdüğü sürece bir şey olmayacağı, buna rağmen, bu 2 yıllık sürecin boşa geçmemiş olmasının en büyük temenni olduğu vurgulanmıştır.

Görüşülen bir kişiye göre de Gaziantep'in çözüm sürecini kendi içinde yönetebilme gücü vardır; çözüm Süreci, Gaziantep'in kalkınma sürecini sadece hızlandırmaktan öte bir etkisi olmayacaktır.

ULAŞTIRMA VE ALTYAPI DURUMU

Gaziantep’te yapılan görüşmelerde, gelişme dinamiklerini belirleyen faktörler arasında ulaştırma ve altyapı kısıtları nispeten daha az yer bulmuştur¹⁶.

Yapılan görüşmelerde, diğer illerde bedava arsa dağıtılarak devlet teşviki ile yapılmasına karşılık Gaziantep’teki Gaziantep’li’lerin kendi inisiyatifleri ile yapılan OSB’lerden övgü ile söz edilmiştir. Gaziantep OSB en büyük OSB’lerden biri olan 5. Organize Sanayi Bölgesinin bitmek üzere olduğu belirtilmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişi, Gaziantep’i lojistik açıdan olumsuz bulurken, bir başkası ise lojistik olarak imkanların iyi olduğunu, Gaziantep’in pazarlar ve limanlara yakın olduğunu belirtmiştir. Yukarıda altyapıya ilişkin özetlenen bilgiler de önemli bir lojistik ve altyapı sorunu olmadığını ortaya koymaktadır.

Görüşme yapılan bir kişi, Gaziantep’i merkez alıp 5 saatlik uçuş mesafesinde 2 milyara yakın insana ulaşmanın mümkün olduğunu belirtmiştir.

Görüşülenlerin sık sık vurguladığı bir nokta da kuzey ve güney akslarında açılacak yeni hatların dış pazarlara ulaşım imkanını artıracak olmasıdır. Görüşü alınan bir kişi, Karadeniz’e çıkan yollar yapıldığında Rusya pazarına erişileceğini belirtmiştir. Bir başka kişi de, 500 km ile Karadeniz’e ulaşımın mümkün hale gelmesinin Rusya kapılarını açacağını, böylece, Kocaeli ve Bursa’ya kıyasla Gaziantep’in Karadeniz’e ulaşmasının daha kolay olacağını ifade etmiştir.

Görüşülen bu kişi tüneller yapılırsa Gaziantep OSB- Mersin Arsus arasının 107 km’ye düşeceğini, bir başkası ise Polateli Organize Sanayi Bölgesinden direk Yumurtalığa açılacak olan yol sayesinde sürenin 87 dakikaya kadar ineceğini belirtmiştir.

ÜRETİM FAKTÖRLERİNİN DURUMU

İlde yapılan görüşmelerde Gaziantep’in başarısını açıklayan faktörlerin çoğu kez içsel faktörler olduğu görülmüştür. Ancak bu içsel faktörler arasında girişimcilik çok büyük bir ağırlık taşımaktadır. Yapılan görüşmelerde büyümeyi belirleyen faktörler olan sermaye ve işgücüne hiç atıf yapılmazken, beşeri sermayenin düşük, toprak verimliliğinin yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Eğitim konusunda ilin çok gerilerde olduğu dile getirilmiştir. Yapılan Bir görüşmede, Gaziantep’in büyümesinde bölgedeki işinsanının yatırımlarının önemi vurgulanırken, Türkiye’nin batısından gelen yatırım olmadığına işaret edilmiştir.

PAZAR OLANAKLARI VE DIŞ TİCARET

Görüşüne başvurulmuş bir kişi, dünyadaki konjonktürün değiştiğini, pazarın Avrupa’dan Ortadoğu’ya kaydığını belirtmiş, Antep’in Ortadoğu’nun kapısı olduğunu, Suriye, Irak, İran, Rusya gibi ülkelere 20-25 yıldır ihracat yapıldığını, Antep’ten 5 saatlik uçuşla 2 milyar insana ulaşılabilir olduğunu, bu nedenle Türkiye’nin AB’ye girip girmemesinin de çok da önemli olmadığını vurgulamıştır.

Görüşüne başvurulmuş başka bir kişi, eskiden Gaziantep’in Yahudi ve Ermeni cemiyetine ait kişiler yurtdışına yerleşince, bu kişilerin ihracat ve yurtdışı temaslarında etkili olduğunu belirtmiştir.

Görüşülen bir başka kişi ise, eskiden 35 ülkeye ihracat yapılırken şimdi bu sayının 190’a ulaştığını belirtmiştir. Bu kişiye göre, son zamanlarda Irak, Ukrayna, Suriye gibi pazarlardaki sorunlar nedeniyle buralara yapılan ihracatın daraldığına, bunun sonucunda bölgedeki tüm firmaların zor durumda kaldığına, ama bu pazarlara ihracat yapanların şimdi başka ülkelere yöneldiklerini, Avrupa ve Amerika’ya ihracata başladıklarına işaret etmiştir. Bu kişi, Suriye’nin yeniden yapılanması sürecinde, her şeyin Türkiye’den gideceğini, burada en önemli illerin Hatay, Antep ve Urfa olacağını belirtmiştir.

¹⁶ Örneğin Çorum ve Tunceli’de ulaştırma imkanlarına çok büyük bir önem atfedilmektedir (İzmen Ü. , Bölgesel Kalkınmada Yerel Dinamikler: Çorum Modeli ve 2023 Senaryoları, 2012) ve (İzmen Ü. , Yerel Kalkınma Dinamikleri: Tunceli için Yeşil Ekonomi Modeli, 2014).

Bir başka görüşmede de aynı durum şu sözlerle vurgulanmıştır: petrol fiyatı düşünce, petrole geçinen bir ülke olan Irak'ın geliri azaldı, zaten az olan geliri de silaha harcamaya başladı, ithalata ayrılacak geliri kalmadı. Bu kişiye göre, Irak'ın yanısıra, Rusya, Ukrayna, Suriye, Libya pazarlarındaki sorunlar Antep'in gelişmesini kısıtlayınca, insanlar kendilerine yeni pazar aramaya başladılar ve Ortadoğu pazarından Afrika, Amerika, Kanada gibi pazarlara yöneldiler.

Görüşülen bir kişi, Gaziantep'in ihracat ve yatırım artışında Türkiye'nin ekonomi diplomasisinin ve dış politikasının önemini altını somut bazı örneklerle çizmiştir. 2012'de dönemin başbakanının Irak'a yaptığı ziyaretin ardından bir ihale için Irak'a giden Türkiyeli girişimcilerin büyük bir itibar gördüklerini ve 850 milyon 1 milyar dolarlık kontrat imzalandığını belirtmiştir. Aradan bir yıl geçtikten sonra yine başka bir ihale için giden 8-9 işadınının üç gün boyunca oyalandığı, güvenlikçilerin odasından öteye alınmadıkları, ayakta bekletildiklerini, nihayetinde Türkiye'nin dış politikası konusunda bazı olumsuz yorumlar yapıldıktan sonra hiç birisine ihale verilmeden geri gönderildiklerini anlatmış ve Türkiye'nin dış politikası değişince yapılan işlerin de durduğunu vurgulamıştır.

Bu görüşmede, geçmişte Suriye ile ilişkilerin çok iyi olduğu, öğlen yemeğine Halepe gidildiği, Halep'ten Gaziantep'e alışveriş, ticaret ve ziyaret için gelindiği, hem ticari ilişkilerin, hem manevi ilişkilerin çok kuvvetlenmiş olduğunu anlatılmıştır. İşadamlarının Suriye'de limuzinle karşılandığı, üst düzey temasların olduğu, Suriye'de yatırım yapmak için görüşmeler yapıldığı, Suriye ile ilişkilerin iyi olduğu bu dönemde, bu ilişkilere güvenen bir işadınının Suriye'de yaptığı makarna yatırımı örneğini vererek Türkiye'nin Nasıl bir dış politikası olacağının bilinmediği bir ortamda, dış politikasına güvenip is yapılamadığına, yeni yatırım kararlarının alınamadığına dikkat çekmiştir.

Bu görüşmede, Suriye iç savaşının Antep ekonomisi üzerindeki etkisinin önemi gündeme gelmiş ve sadece Suriye'ye ihracat değil, çok geniş bir coğrafyaya ihracatın olumsuz etkilendiği ve ayrıca yatırım fırsatlarının da kaçtığı belirtilmiştir. Bu kişiye göre, savaş öncesinde Arabistan, Lübnan, Ürdün gibi birçok pazara ürünler Suriye üzerinden tırlarla giderdi. Bu sayede hem maliyet daha az olur hem de siparişler çok hızlı teslim edilebilirdi. Şimdi bu pazarlara ürünler limanlardan gönderilmeye başlanınca maliyetler arttı, rekabetçilik geriledi ve satılar azaldı. Suriye iç savaşı tüm kuzey Afrika ve Ortadoğu'ya ihracatı etkiledi. Burada yapılan bir yatırımın devamını Suriye'de yapma ve Arap ülkelerinin kendi aralarındaki gümrüksüz ticaret anlaşmasından yararlanarak Suriye'den Arap ülkelerine ihracat yapma projeleri vardı. Suriye'de kurulan fabrikalardan Lübnan, Suudi Arabistan, Ürdün, Irak, Dubai gibi birçok noktaya ihracat yapılacaktı. Bu vurgu aslında Suriye'deki iç savaşın Türkiye'nin yumuşak gücünü (soft power) de zayıflatmış olduğunu göstermiştir.

Irak pazarının daralmasının ciddi bir sorun olduğunun vurgulandığı bir başka görüşmede de Gaziantep sanayicilerinin pazar çeşitliliğinin çok az olduğu belirtilmiştir. Bu kişi, şu anda yaklaşık 50 ülkeye ihracat yapmalarına rağmen, pazarın %50'sinin Irak olduğunu eklemiştir.

İhracatçının başka pazarlara yönelerek Suriye'deki kaybı telafi edebildiğini vurgulayan bir başka kişi, zaten mevcutta 200 ülkeye ihracat olduğunu, sanayicilerin ufkunun artık çok açılmış olduğunu, ihracat bilincinin yüksek olduğunu, Afrika tarafında bir pazarın oluşmaya başladığını, Libya'ya hala mal gönderen firmalar olduğunu belirtmiştir. Bu kişi, şimdi pazarlardan dolayı bir negatif durum olsa da bu pazarların gelecekte yine de en büyük pazarlar olacağını, buralarda siyasi olarak düzelmeye olunca işlerin açılacağını, buralarda yeniden yapılanmanın en az 30 yıl süreceğini ve bu süre boyunca bu pazarlara Gaziantep'in hizmet edeceğini eklemiştir. Bu kişiye göre İran da çok ciddi pazardır ve anlaşmayla beraber İran pazarı konusunda umutlar yükselmiştir.

İran'ın çok ciddi bir imkan açtığı bir başka görüşmede de vurgulanmıştır. Bu görüşmede eskiden de İran pazarına bir şekilde giriliyordu, ama şimdi anlaşmayla birlikte İran'ı değerlendirebilirse Türkiye'nin çok karlı çıkacağı belirtilmiştir. "Irak bölgesinde kurulan ilişkilerde Gaziantep'teki Kürt girişimcilerin etkili olduğu fakat İran'da bunun nasıl olacağını bilmiyorum" diyen bu kişiye göre İran Irak'ın iki buçuk katı olması diğer sanayi şehirlerine göre en yakın olanı Gaziantep olduğu için Gaziantep'e de büyük bir şans yaratmış olmaktadır.

Bu durum bir görüşmede çok vurgulu bir şekilde ifade edilmiştir. İç savaştan sonra Suriye tamamen yeniden yapılacak ve bu süreç bölgede yıllardan beri gelen ilişkileri olan; pazarlama gücü çok yüksek olan Antep'ten geçecek. Suriye'nin yeniden yapılanmasında belki tüm Türkiye'nin pay alacaktır ama bu sürecin tüm koordinasyonunu Gaziantep'ten yapacaktır. Çünkü batılı malı fabrika çıkışında satar, Suriyeli ise kendi kapısında alır. Gaziantep'teki işadınının hem batı hem de doğu ve güney ile konuşabiliyor olması nedeniyle Gaziantep bu yeniden yapılanmada her türlü sektörde son derece aktif olacak.

GAZİANTEP'TE GELİŞME POTANSİYELİ YÜKSEK OLAN SEKTÖRLER

TURİZM

Türkiye’de birçok ilde olduğu gibi, ileride gelişme potansiyeli olan sektörler arasında turizmin Gaziantep’te de ön plana çıktığı görülmektedir.

Yapılan görüşmelerde, Gaziantep’in şehir mutfağı olan nadir illerden biri olduğu vurgulanmış ve bir gastronomi merkezi olma potansiyelinin yüksekliğine işaret edilmiştir.

Görüşülenlerin vurguladığı bir nokta da bir önceki belediye başkanının turizmin kültürel altyapısını kurduğu, ili turizme açtığı, buna karşılık turizmin hala arzulan noktada olmadığıdır. Görüşüne başvurulmuş bir kişi Halfeti ve Zeugma’nın yanısıra en büyük hayvanat bahçesinin de burada olduğunu, gelen turistin 3 gün değişik yerlerde gezdirilebildiğini belirtmiştir. Buna rağmen görüşü alınan bir başka kişi turistlerin maalesef gününbirlik kaldığını belirtmiştir.

SANAYİ

Yapılan görüşmelerde, Gaziantep’in sanayisinin gelişmişliği herkesin üzerinde hemfikir olduğu ve gururla dile getirdiği bir konu olmuştur. Görüşüne başvurulmuş birçok kişi tarımın, ormanın, denizin olmadığı Gaziantep’in, üretim yapmaya mecbur olduğunu belirtmiştir. Gaziantep’te tarihsel olarak sanayi altyapısının güçlü olduğu vurgulanmıştır. Sanayiye ilişkin olarak gündeme getirilen sorunlar 3 başlık altında toparlanabilir:

1. Sanayinin daha çok düşük teknolojili alanlara hapsolmuş olması.
2. Plansız yatırımlar nedeniyle arz fazlasının ortaya çıkması
3. Yurtdışı piyasalarda görülen daralma nedeniyle bugün bazı firmaların sıkıntı yaşaması.

Bu sorunlardan ilk ikisi yapısal sorunlardır; dolayısıyla çözümü için de uzun vadeli yapısal önlemler üzerinde durmak gerekir; ancak üçüncü sorun konjonktürelidir ve dış piyasaların normale dönmesiyle ortadan kalkacaktır. Görüşüne başvurulmuş bir kişiye göre Antep, Kocaeli ve Bursa ile beraber Türkiye’nin en iyi sanayi kentleri arasındadır.

Gaziantep’in sanayi alt yapısının çok gelişkin olduğunu dile getiren bir girişimci, burada çok çeşitli üretim olduğunu ve bu ürünlerin genellikle ara mamuller olduğunu belirtmiştir. Üretilen ürünler, halı ve makarna hariç hep diğer firmaların ihtiyaç duyduğu ara mallardır; ancak bu ara mallarında hammadde açısından dışa bağımlı bir yapı vardır. İthal edilen hammaddelerin %80’i petrol türevidir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişi, ilk kurulduklarında gıda maddesi hariç ne varsa satan bir firma olduklarını, satılan 12-13 bin çeşit ürünün %60’ının ithal olduğunu, artık, hiç ithal ürün satmadıklarını, bu tür başarı hikayelerinin oldukça fazla olduğunu, bölgede kendi sektöründe dünya lideri olan firmalar olduğunu belirtmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişiye göre Antep’te sanayi hızlı bir gelişme göstermekte ve 5-6 branş dışında her dalda üretim yapılabilir. Halı sektörünün %2 olan payı şimdi %20’lere ulaşmıştır. Kimya sanayi de hızlı bir gelişme göstermektedir. 15 sene önce kimya sektörünün payı %3-5 iken şimdi bu pay %15 civarına çıkmıştır. Sanayinin büyümesi sayesinde ildeki diğer alanlarda da gelişme görülmektedir. 10 yıl önce ilde reklam firması bulunmazken şimdi fikir alınabilecek 3-5 alternatif sunabilecek firmalar vardır. Markalaşma konusundaki ısrarcılık ileride meyvelerini verecektir.

Yapılan görüşmelerden birisinde, Belçika’nın işçilik maliyetleri artınca halı üretiminden vaz geçip makine üretimine dönmüş olduğu, Antep’in bunu görüp üretime geçtiği ve Belçika’dan boşalan yeri doldurduğu anlatılmıştır.

Görüşüne başvurulmuş bir başka girişimci de Antep’te halı ve plastik sektörlerinin güçlü olduğunu, Kimya sanayinin halı ve plastik sanayini desteklemek üzerine geliştiğini, kimya sanayisinde tutkal ve boya yapımının ön planda olduğunu belirtmiştir.

Benzeri bir vurguyu yapan bir kişi de halı sektörünün Gaziantep ekonomisinin belkemiği olduğunu, kimya gibi diğer sektörleri de bu sektörün sürüklediğini anlatmıştır. Bu kişiye göre, halı sektöründe 2014 sonlarından itibaren sorun başlamıştır. 6 aydır bir sıkıntı var. Suudi Arabistan Libya, Irak, Fas, Avrupa ülkeleri, Rusya gibi

pazarlardaki sıkıntılar nedeniyle ortalama vadenin 120 günden ile 1 yıla çıktığını, bu sürenin de mecburen bankalardan kredi kullanımı ile finanse edildiğini belirtmiştir.

Görüşülen bir kişi, Özal dönemindeki sanayi hamlesinde küçük çaplı üretim entegrasyonu olduğunu, komşusunun başarısını görenlerin uzun bolu araştırma, fizibilite, planlama vs yapmadan komşusunun yatırımının aynısını taklit ettiklerini anlatmıştır. Bu sürecin sonunda örneğin halı sektöründe ciddi ölçüde kapasite fazlası ortaya çıkmıştır.

Görüşmelerde, güçlü altyapıya rağmen, sanayide bazı sorunların da birikmekte olduğuna dikkat çekenler olmuştur. Bu sorunların kökeninde teknolojiye uyum sağlayamamak, makine üretiminin gelişmemiş olması ve artan finansal riskler yatmaktadır.

Görüşmelerde, halı sektörünün karşı karşıya olduğu bazı sıkıntılara da değinenler olmuştur. Gaziantep'in parçalı halı ihtiyacının dünya genelinde ¼'ünü karşıladığını belirten bir girişimci, halı sektöründe kapasite fazlası olduğuna dikkat çekmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişiye göre Gaziantep en azından kendi ürettiği mallar için gereken makineleri yapmalıyken bu fırsatı 2005'te kaçırmıştır. 1970'lerde 80'lerde Gaziantep halı tezgahını kendisi yapmaktaydı. 6000 tezgah yapılan fabrikalarda yüksek teknolojiye doğru giderken ve son sistem tezgahlara doğru gelmişken 1990'larda bu fırsat kaçırılmıştır. Bunun başlıca nedeni Özal'ın sanayi casusluğunu kaldırması ve dışarıdan ithalatı teşvik etmesi olmuştur. Böylece herkes hazır alışımaştı. Eskiden Antep'te yapılan birçok makine şimdi Çin'den ithal edilmeye başlanmıştır. Borçlanarak, kolay kredi ile yapılan bu ithalat herkese avantajlı gelmiştir. Bu yüzden artık doğru düzgün dökümhane bile kalmamıştır. Ancak tezgahların fiyatı araba gibidir. İlk yıl 1 milyon eden tezgah, 2 sene sonra 500 bine düşer. Oysa bugün bir tezgahtan ayda 10 bin dolar zor kazanılmaktadır. Bu gelir alınmış kredileri ödemeye izin vermez.

Bir başka girişimci, bir kısım sanayicinin üretimden çok ranttan kazanmayı tercih ettiğini, rant durunca firmaların da zora girdiğini belirtmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir başka girişimci de kıskançlık ve komşuyu taklit ederek yapılan yatırımlarla kapasite artışının ortaya çıktığını belirtmiştir. Kapasite fazlası, kar oranlarını düşürmüş, bu da zararına satışları gündeme getirmiştir. Borç yükü altında ezilen bazı firmalar günü kurtarmak için maliyetin altına mal satmak zorunda kalmasıyla sektörde tıkanmalar başlamıştır.

Diğer yandan, hammadde fiyatlarının çok artmış olması, elektrik fiyatının çok yükselmesi, üretim maliyetini yukarı çekmektedir.

Bir başka girişimci, halı talebinin Avrupa'da %70, dünyada %25'inin Gaziantep'ten karşılandığını, Türkiye'deki makarna üretiminin %55'inin burada yapıldığını, kimya sektörünün de (sabun, tutkal gibi halı üretiminde kullanılan diğer malzemelerin üretiminin) geliştiğini, buna karşılık tezgah üretiminin gelişmediğine dikkat çekmiştir. Bir tezgahın maliyetinin 1milyon 100 bin Euro olduğunu, bir o kadar da çalışma sermayesi gerektiğini, dış piyasadaki daralma yüzünden rekabetin yoğun olduğunu, rekabet nedeniyle vadelerin yükseldiğini, karların düştüğünü, bunun da finansal riski arttırdığını belirtmiştir. Bu girişimciye göre, halıda Dolar ile satış yapıldığı için parite değişiminden çok etkilenmemektedir. Bu girişimci, halıdan önce en önemli sektör olan çuvalda, dolarla alıp TL ile satış yapıldığı için, döviz kuru nedeniyle firmaların şimdi büyük zararda olduklarına dikkat çekmiştir.

Görüşülen bir kişi Suriye'nin durumunun bölgedeki firmaları çok etkilediğini, yürüyen bir sürecin kesildiğini, pazarın daraldığını, alacak ve tahsilat sorunu olduğunu belirtmiştir.

Yapılan birçok görüşmede sanayi yapısının teknoloji ağırlıklı üretime kayması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun için de bilişim sektörüne ivme kazandırılmalıdır. Eskiden firmalar teknolojiyi kullanamazken, hali hazırda artık teknolojiden iyi yararlanılmaktadır. Görüşüne baş vurulan bir girişimci, işletmelerin yönetimine artık iyi eğitilmiş, donanımlı, teknolojiyi iyi kullanan üçüncü kuşak geçmiş olduğunu, teknoloji kullanımı artmasına rağmen, teknoloji üretiminde sıkıntı olduğunu belirtmiştir.

Bu nedenle yapılan görüşmelerde sık vurgulanan bir nokta, Gaziantep'in nitelikli üretime yönelmesi olmuştur. Aksi halde katma değeri geliştirmek mümkün olmayacaktır. Halı üretiminde kullanılan makineler eskimektedir. Yeni makine ise dışarıdan, çoğunlukla da daha önce halı üretirken, sonradan katma değer düşüğü olduğu halı üretiminden çıkıp bunun yerine halı makinesi üretmeye başlamış olan Belçika'dan ithal edilmektedir.

Üniversite sanayi işbirliği istenilen düzeye getirilmesinin de önemine dikkat çekilmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir girişimci, bugün Çin Hindistan gibi ülkelerin makine sanayisini geliştirdiğini, Antep'in de aynı yönde ilerlemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu girişimciye göre, halı sektöründe ortaya çıkmış olan arz fazlası dikkate alınarak Gaziantep'te bundan sonra sanayiye yapılacak yatırımların disipline edilmesi, kontrol altına alınması gerekir.

Gelecekte Gaziantep'te gelişme gösterebilecek sektörler arasında makine, savunma sanayisi, plastik, nonwoven, gıda, organik tarım, kurutulmuş organik gıda ve dondurulmuş gıda gibi sektörler belirtilmiştir.

TARIM

Yapılan görüşmelerde sadece bir kişi Gaziantep'te organik tarımı yaygınlaştırmak için çalışıldığını belirtmiştir. Bu kişiye göre, İpek Yolu Kalkınma Ajansı ve GAP İdaresinin de desteği çiftçilerin kurduğu bir birlik olan Organize Zeytinyağı Üreticileri Birliği'nin ilaç kullanılmadan yapılan üretim sayesinde zeytinyağının değerin artmıştır.

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE İNŞAAT

Görüşüne başvurulmuş bir kişiye göre, son 12 yılda Antep Türkiye'nin 2 katı büyüme göstermiştir. Gecekondu, çarpık kentleşme kentsel dönüşüm ihtiyacına dönüşmüştür. Son 10-15 yılda çözüm doğrultusunda adımlar atılıyor olmasına rağmen, bugün Gaziantep'te kentsel dönüşüm geçirmesi gereken alanın %70'lere varması nedeniyle çarpık kentleşme sorunu hala önemini korumaktadır. Son çıkan büyükşehir yasası sonrasında daha hızlı yol alınmaya başlanmıştır. Ancak inşaat sektörünün harekete geçmesi için finansman göz önüne alınmalıdır.

Antep'te inşaat sektörünün canlı olduğunu belirten bir girişimci, her sene en az 10 bin çiftin evlendiğini, şehirdeki beş üniversitenin hem gelen hocalar hem de öğrenciler nedeniyle konut talebini yükselttiğini, firmalardaki profesyonellerin ve göçlerin de konut talebini arttırdığını, her sene en az 7000 yeni konut üretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bir görüşmede, kentin ilk sanayici ailelerinin o kentin şanslı girişimcileri olduğu, bu ailelerin mevcut arazilerinin doğal olarak yüksek getiri sağladığı, ve bunun da diğer girişimcilere örnek olduğu ve böylece kentsel rantın yükseldiği ifade edilmiştir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişi, ev fiyatlarında en hızlı artışın Kilis ve Antep'te görüldüğünü, bu nedenle fiyatlarda şişme ortaya çıktığını belirtmiştir. Birçok konutun satılmadığı için ellerinde kaldığını vurgulayan bu kişi, paralarını arsalarla bağladıkları için bazı sanayicilerin de zor durumda kaldığını belirtmiştir.

Bir başka görüşmede, 1.5-2 milyara dairelerin satıldığı, tek gayrimenkulden onlarca kişinin para kazandığı anlatılmıştır. İmar rantlarından çok para kazanıldığı bir başka görüşmede daha vurgulanmıştır.

Bir başka görüşmede ise, fiyatlardaki artışta varlıklı Suriyelilerin konut talebinin etkiliği olduğunu, bu yükselişin iştahları kabarttığı, ancak bire alınanların sonra yarıma düştüğü ifade edilmiştir. Bu görüşmeciyeye göre, inşaat sektöründe kriz vardır; bankalar kredileri azaltmaya başlamış ve gayrimenkul fiyatları hızla düşmeye başlamıştır.

Bir diğer görüşmede ise, konut fiyatlarının fahiş seviyelere çıkmasıyla bir tapunun aynı gün içinde üç kez el değiştirildiği, Antep'te inşaat sektörünün rant yaratmak için kullanıldığı vurgulanmıştır.

FİNANS VE BANKACILIK

Yapılan görüşmelerde Gaziantep'te firmaların öz kaynaklara oranla kredi kullanımının çok yükselmiş olduğu sık sık dile getirilmiştir. Kredi kullanımındaki artışın nedenlerine ilişkin anlatılanlar 3 başlık altında toplanabilmektedir:

1. Gaziantep'te sanayicilerin hızlı büyüme isteği karşısında özkaynaklar yetersiz olunca kredi ile finanse edilmiştir.
2. Küresel kriz sonrasında dış piyasalarda daralma olunca, vadeler uzamış ve çalışma sermayesi için kredi kullanımı artmıştır.

3. Gayrimenkul fiyatlarındaki hızlı artış, alınan kredilerin arsa spekülasyonunda kullanılmasına yol açmıştır.

Kredi kullanımının yol açtığı sorunların boyutu, sıkıntılı kredi kullanımının bu üç başlıktan hangisinden kaynaklandığına ve bu çerçevede, dış piyasaların, gayrimenkul fiyatlarının ve faiz oranlarının nasıl seyredeceğine bağlı olacaktır. Yapılan görüşmelerde, görüşülen kişilerin bu faktörlere verdiği ağırlık çerçevesinde sorunun önemini daha büyük ya da daha küçük olarak gördüğü anlaşılmıştır.

Görüşüne başvurulmuş bir kişi, kredi kullanımının yüksek olduğunu, ancak kredilerin yatırıma dönüştüğünü ve geri ödeme sorunu olmadığını belirtmiştir. Bir başka görüşmede de Antep'te kredi kullanımının 1940'lardan beri hep yüksek olduğu belirtilmiştir.

Bir başka görüşmede, Antep'in borçlanmayı çok iyi kullandığı, her türlü finansal çeşitliliğin mevcut olduğu, şehrin gelişiminde bankacılık sektörünün bu desteğinin de önemli olduğu, dünyadaki diğer yatırım şirketlerinin de Antep piyasasına geldiği vurgulanmıştır. Görüşüne başvurulmuş bir başka kişi de firmaların büyürken büyümeyi borçla finanse ettiklerini söylemiştir.

Bir görüşmede, 2008'den sonra dünyada çok ucuz para olduğu, bankaların çok ucuz kredi vermeye başladığı, kaynak ucuza gelince her konuda deli gibi yatırım yapılmaya başlandığı anlatılmıştır. 2008-2015 arasında borcunu %400 artıran firmalar olduğu belirtilmiştir. Borç kadar yatırım yapılmamıştır. Dış piyasalarda sorunların baş göstermesiyle 6 ay vadeli satanlar 12 vadeli satmaya başlamış ve "hatır çekleri" bütün firmalar arasında yaygınlaşmıştır. Aynı görüşmede 1 milyar dolar hatır çeki verildiği, herkesin bunun içinde olduğu belirtilmiştir. Sektördeki sorunları dış piyasalardaki daralmaya bağlayan bir başka kişi, OSB'deki firmaların bilançolarının çok sağlam olmadığını bugün büyük bir oranı halı ve halıya dayalı yan ürünlerde çalışan 140 bin kişinin istihdam edildiğini OSB'deki 920 firmanın 8 milyar dolarlık banka borcuna karşılık, cirolarının ihracat dâhil 10 milyar olduğunu belirtmiştir. Bu kişiye göre OSB'nin en önemli sorunu küçük şirketlerin özvarlığının zayıf olmasıdır. Bugün özvarlıklar karşısında kullanılan krediler 5 katına varmıştır. Firmaların ödemek durumunda olduğu kredi faizi şu anda gelirlerin üstündedir. Dış piyasalardaki sıkıntılar nedeniyle vadeler uzayınca çalışma sermayesi ihtiyacını finanse etme sorunu yaşanmaya başlamıştır. Bu kişi, bu tür sıkıntılar yaşayan firmaların sektörün %30'u olduğunu, bu firmaların sektörün açılması için Mayıs Haziran aylarını beklediklerini belirtmiştir. Bu kişiye göre, öz kaynak sıkıntısı gıda sektöründe de görülmektedir.

Görüşüne başvurulmuş bir kişiye göre, öz sermaye ağırlıklı çalışma 2007 yılından sonra tamamen bitmiş, firmaların karşılıklı çekleri, bankalardan kredi alırken teminat olarak kullanılmış, bu sayede kredi kullanımı hızla artmış, kredi borcu sermayenin 5 katına ulaşmıştır. 6-7 senedir devam eden bu sistem bankaların parayı kesmesi ile tıkanmaya başlamıştır.

Gerçekleştirilen bir başka görüşmede ise, zor durumdaki birçok firmanın borçlarının ödenebilmesinin kolay olmadığı, bu borçların 10 -20 yıl yeniden kredilendirip çözmenin tek çare olduğu dile getirilmiştir.

Bugün kullandırılan 30 milyar kredi içinde sıkıntılı krediler 1 milyar dolar düzeyindedir. 1500 firma içinde zor durumda olan sadece 20 firma vardır. Bu sıkıntı, ekonomiyi etkileyecek ölçekte değildir.

Bir başka görüşmede bankalar karşısında zor durumda olan 20 firma olduğu ancak sayının daha da fazla olabileceği belirtilmiştir. Bankalar borcu olan firmaların mecburen işçi çıkartmaya başladıkları ve bu işçilerin yerine düşük ücretle çalışan Suriyelilerin alındığını ve sığınmacı sorunu nedeniyle bu duruma göz yumulduğu, yaşanan sıkıntıların Antep kaynaklı olmayıp yönetim kaynaklı olduğu belirtilmiştir.

Görüşülen bir kişiye göre bankalardan alınan kredilerin ciddi miktarlara ulaşan bir kısmı arsa spekülasyonunda kullanılmıştır. Firmaların bilançolarını makyajlamak için karşılıklı olarak birbirlerine çek yazdığı ve bu çeklerin de arsa spekülasyonuna gittiği, Antep çeklerinin artık İstanbul'da itibar görmediği bilinmektedir. Görüşülen bu kişiye göre zor durumda olan 40-50 firmanın olması, tüm Antep yanıyor bitiyor anlamına gelmez. Sektörün ileri gelenleri bir araya gelip bu sorunu halledebilir, sıkıntılı durumdaki firmaların sıkıntılı durumunu çözebilir. Çözüm konusunda açık olduğu takdirde, bir haftada çözülebilir.

Görüşüne başvurulmuş bir başka kişi ise, 10-20 firmada sıkıntı olabileceğini, ama bu sıkıntıların genele ilişkin olmadığını, bu şikayetlerin hep olmasına rağmen önemli olmadığını, her sene Şubat, Mart, Nisan aylarında, vergi zamanında, bu tür sıkıntıların konuşulduğunu, Mayıs başında işlerin açıldığını vurgulamıştır.

ÖNLEMLER

Küçük firmaların kredi kullanımını azaltmaları ve özkaynaklara ağırlık vermeleri gerekmektedir. Bunun için arsaların satılıp özkaynağa konabilir. Özvarlıklar kuvvetlenince bu durum bilançolara yansımaktır.

Bankaların kredi verme sürecinin daha iyi yürütülmesi gerekmektedir.

Dış ülkelerdeki sorunların aşılması için ekonomi bakanlığının çalışma yapması gerekmektedir.

Teşvik sistemi altında farklı alanlarda ve özellikle daha teknoloji yoğun alanlarda üretimin desteklenmesi gerekmektedir.

Ar-Ge, teknoloji, inovasyon ve patent konularına daha fazla önem verilmelidir.

Kültür ve gastronomi turizminin potansiyelinden yararlanılmalıdır.

Kentsel dönüşüme hız kazandırılmalı ve kentin sosyal imkanları zenginleştirilmelidir.

Suriyelilere ekonomik hayata entegrasyonunu sağlayacak önlemler alınmalıdır.

Markalaşma

KISIM 5

GAZİANTEP YATIRIM ORTAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ:

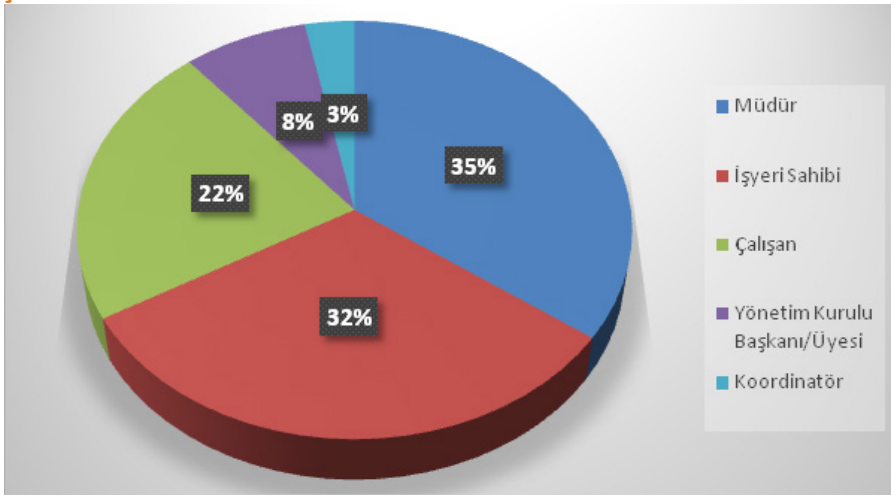
GİRİŞİMCİ VE ÖĞRENCİ ANKETLERİNİN BULGULARI

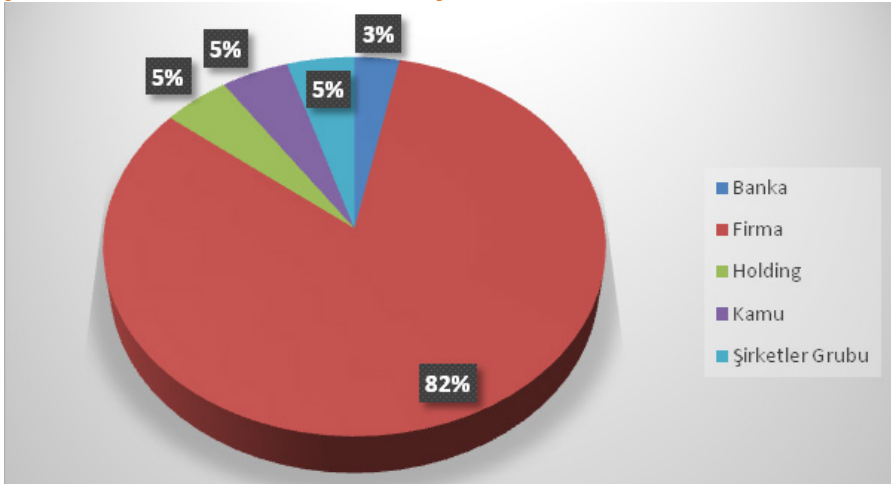
GİRİŞİMCİ ANKETİ

İl bazındaki verilerin kısıtlılığı, araştırma için ilin yerel aktörleri, iş insanları, ticaret ve sanayi odaları başkanları, ileri gelenleri ile yüz yüze görüşmeleri gerekli kılmaktadır. Yüz yüze yapılan görüşmelere ek olarak yürütülen ekonomik performans değerlendirme anketi de ilin mevcut ekonomik durumu ve gelecekle ilgili beklentilere ışık tutmaktadır. Bu nedenle il hakkında daha detaylı sosyoekonomik bilgileri edinmek ve ilin sosyoekonomik performansını değerlendirmek amacıyla Gaziantep'teki iş insanları, çalışanlar ve yerel aktörlere "Gaziantep İli Ekonomik Performans Değerlendirme Anketi" yönlendirilmiştir. Yürütülen bu ankete 64 kişi yanıt vermiştir. Anket katılımcılarının %32'si iş yeri sahibi ve %8'i Yönetim Kurulu düzeyinde kişilerden oluşmakta, %35'i Genel Müdür veya Birim Yöneticisi pozisyonunda, %22'si çalışanlar (Danışmanlık, Müdür Yardımcılığı, Birim Uzmanı) ve %3 Koordinatör olarak görev yapmaktadır. Katılımcıların %92'si özel sektör temsilcisidir. %5'i kamuyu temsil etmekte olup %3'ü ise bankalarda görev almaktadır. Bu oran anketin iş dünyasında temsiliyetinin başarılı olduğuna işaret etmektedir.

ŞEKİL 24: ANKETİ DOLDURANIN UNVANI

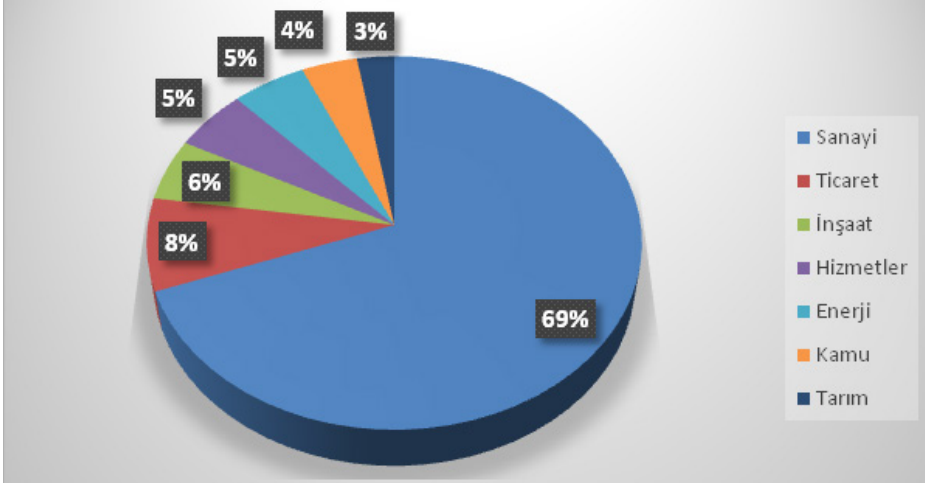
ŞEKİL 25: ANKETİ YANITLAYANIN İŞİ VEYA KURUMU

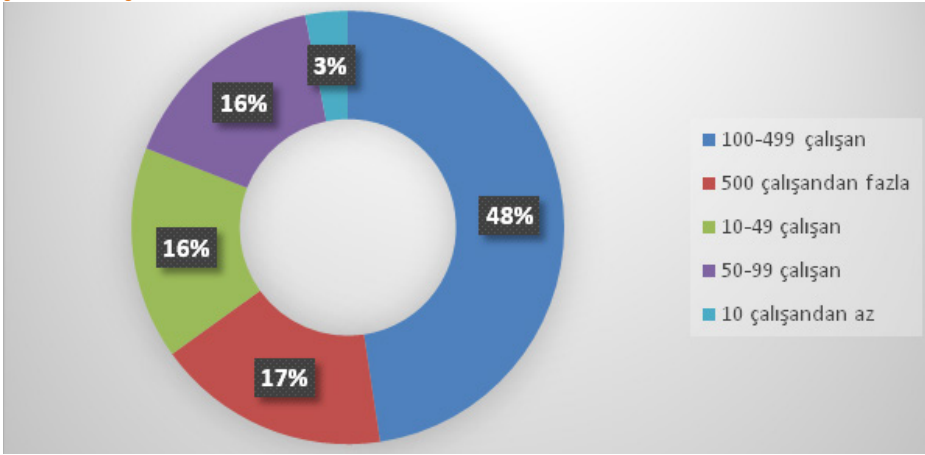
Firmaların sektörel dağılımında sanayi %69 ile büyük bir pay almaktadır. %8 ticaret ve %6 inşaat sektörleri ise sanayiye takip etmektedir. TÜİK'in işgücü ve girişimlerin sektörel dağılımı verileri ilde sanayinin payının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ancak anket yanıtlayanları içinde sanayinin temsili yüksek kalmaktadır. Yine de ildeki iş faaliyetlerinin çoğunluğunun sanayiye dayalı olduğu ve hizmet sektörü ile sanayinin kol kola olduğu göz önüne alındığında, ilin ekonomik performansının çerçevesini çizmek için verilen yanıtlar bir perspektif sağlamaktadır.

ŞEKİL 26: ANKETİ YANITLAYANIN ÇALIŞTIĞI SEKTÖR

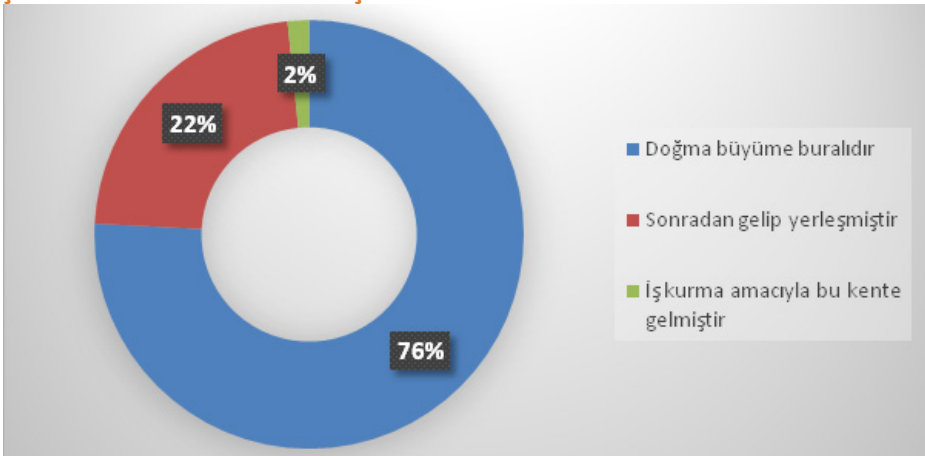

ŞEKİL 27: ŞİRKETİN BÜYÜKLÜĞÜ

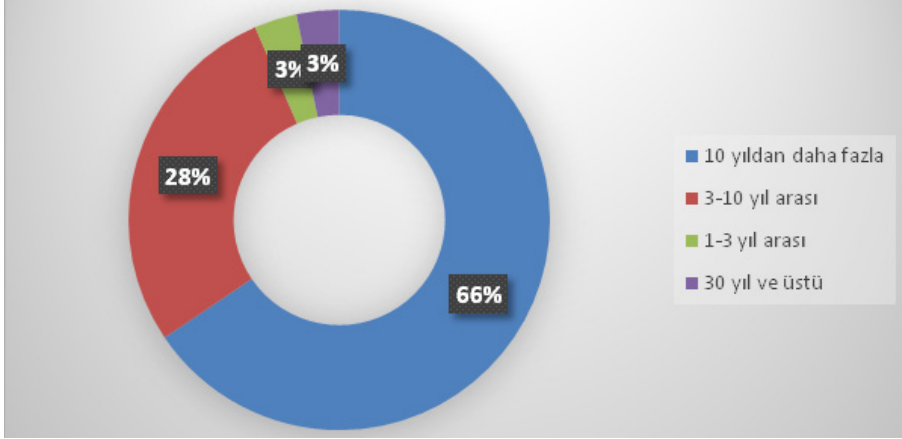

Anket yanıtlayanların şirketlerinde çalışanların sayısı sorulduğunda yanıt verenlerin %48'inin firmalarının orta büyüklükte işletmeler, %17'si ise büyük firmalardan oluştuğu görülmektedir. Anketi yanıtlayan diğer kişilerin firmaları ise KOBİ'ler ve kamu kuruluşlarıdır. Bu durum ildeki sanayi üretiminde yer alan firmaların büyüklüğü hakkında bir fikir ortaya koymaktadır; küçük işletme olarak iş hayatına giren firmaların yıllar içerisinde büyüdüğü firmaların tarihçelerinden de görülmektedir. Antep'te ISO 500 içerisinde 2015 yılında 22 firmanın yer alması da bu durumu destekler niteliktedir.

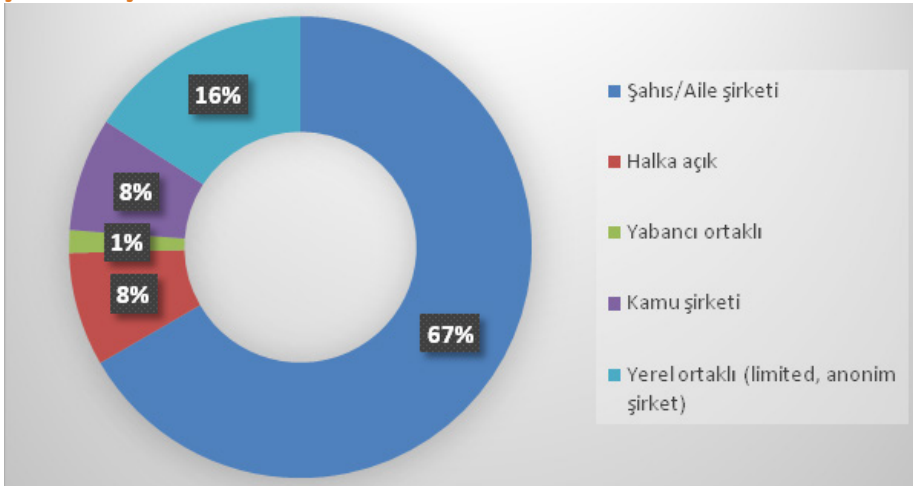
ŞEKİL 28: GAZİANTEP'TE YAŞANILAN SÜRE

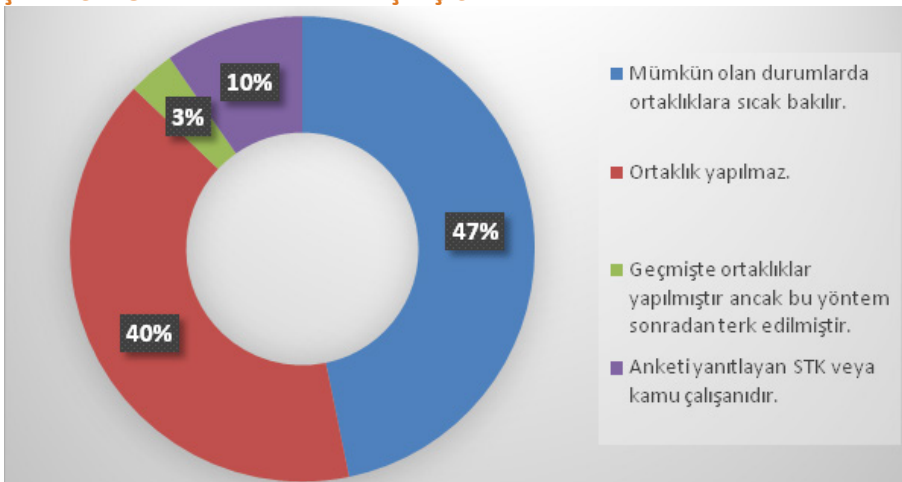
Anket katılımcılarının %76'sı doğma büyüme Antepli olduklarını belirtmiş, %22'sini sonradan gelip yerleştiklerini %2'si ise iş kurma amacıyla geldiklerini ifade etmişlerdir. Antep'in net göç alan bir şehir olduğunu göz önüne aldığımızda bu durum normaldir. Öte yandan anket katılımcılarının dörtte üçünün Antepli olması bölgede iş yapanların büyük bir kısmının Antep'in yerlisi olduğuna ve çalıştay katılımcılarının da belirttiği üzere Antep'in girişimcilik ruhuna ışıktır.

ŞEKİL 29: ŞİRKETİN KURULUŞ TARİHİ

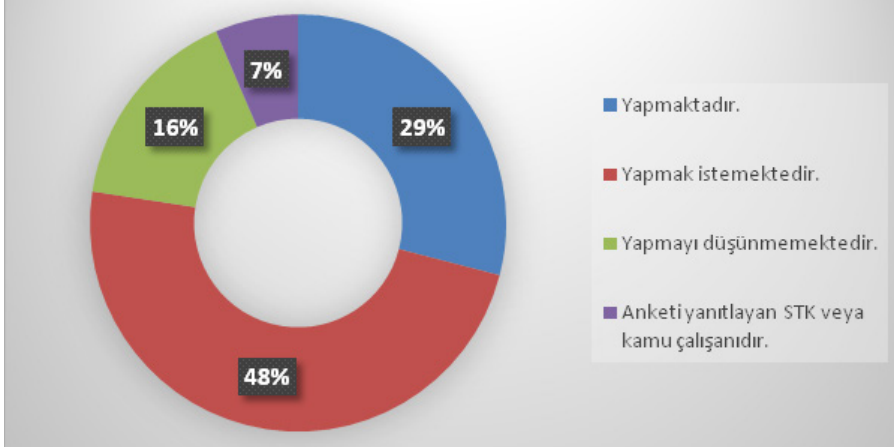
Anket katılımcılarının firmalarının %66'sı 10 yıldan fazla bir süredir, %3'ü ise 30 yıl ve üstü bir süredir faaliyet göstermektedir. 3-10 yıldır faaliyet gösteren firmalar katılımcıların %28'ini, yeni kurulan (1-3 yıl arası) firmalar ise %3'ünü oluşturmaktadır. Firmaların büyük bir kısmının 10 yıldan uzun bir süredir faaliyet gösteriyor olmaları, yeni kurulan şirketlerin sürdürülebilirliğinin devam ettiğini dolayısıyla sağlıklı bir iş ortamının varlığını kanıtlamaktadır. Kurulan kapanan şirket istatistikleri de Antep'te kapanan şirketlerin kurulan şirketlere oranının son 10 yıllık süreçte Türkiye oranından daha düşük kaldığını göstermektedir (Antep'te %13 iken Türkiye'de bu oran %24'tür).

ŞEKİL 30: ŞİRKETİN YAPISI

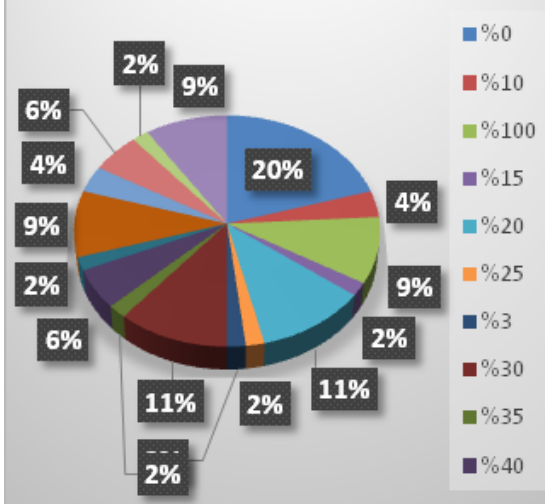
Katılımcıların firmalarının %67'si şahıs/aile şirketi yapısına sahip olup, %16'sı ise yerel ortaklı şirketlerden oluşmaktadır. Katılımcılara ortaklıklara bakış açısı sorulduğunda ise %47'si ortaklıklara sıcak baktığını, ortaklık yapma durumu sorulduğunda ise %29'u ortaklık yaptığını %48'i ortaklık yapmayı istediğini belirtmiştir. Bu durum ilde kurumsallık kültürünün yaygınlığına bir örnek teşkil etmektedir.

ŞEKİL 31: ORTAKLIKLARA BAKIŞ AÇISI

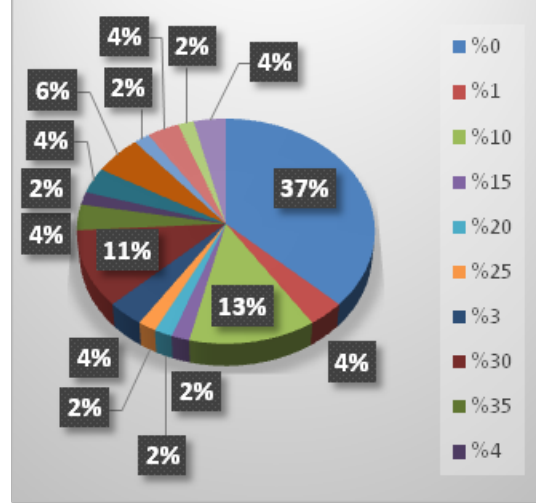
ŞEKİL 32 ORTAKLIK YAPMA DURUMU

ŞEKİL 33: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI BÜYÜK ŞİRKETLERE SATMAKTADIR?

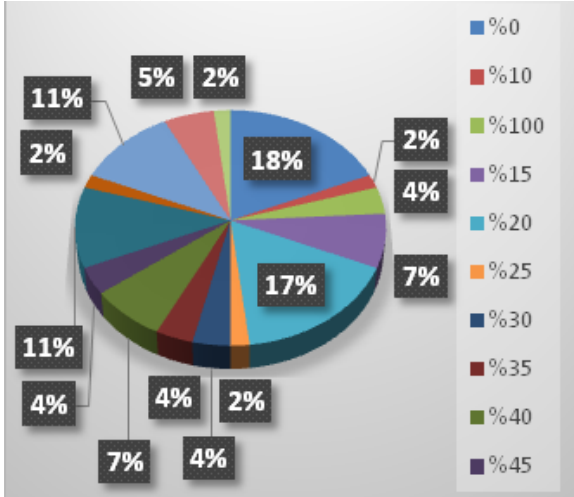

ŞEKİL 34: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI KAMU KURUMLARINA SATMAKTADIR?

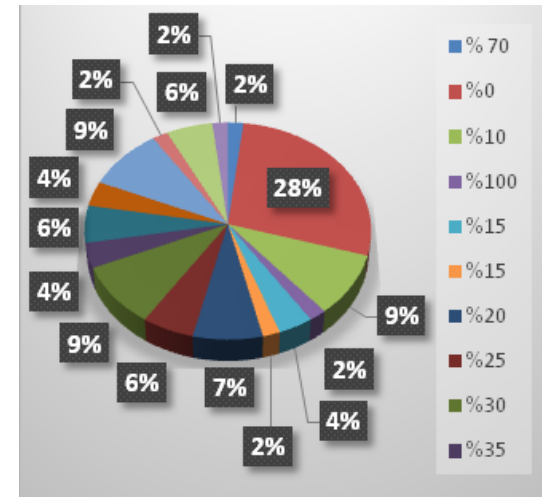

Katılımcıların %20'si büyük şirketlere satış yapmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte büyük şirketlere yüzde 100 satış yapanların oranı da %9'dur. Katılımcıların %81'i ise büyük şirketlere satış yaptıklarını ifade etmektedir. Kamu kurumlarına hiç satış yapmayanların oranı ise %37'dir. Geriye kalan katılımcılar ise kamuya %1 oranında bile olsa satış yaptıklarını belirtmiştir. Bu durum ilin ekonomik hayatında kamunun belirleyici bir role sahip olmadığına, şirketlerin özel sektör ağırlıklı çalıştıklarına ve pazar çeşitliliğinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

ŞEKİL 35: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI TOPTANCILARA SATMAKTADIR?

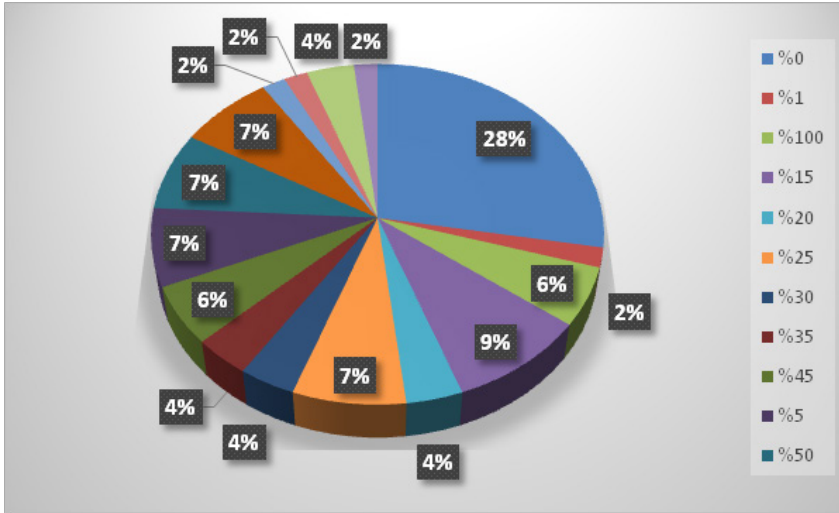

ŞEKİL 36: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI PERAKENDECİLERE SATMAKTADIR?

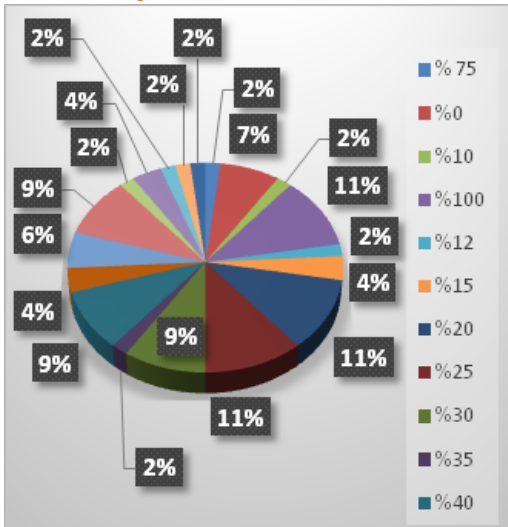
Katılımcıların sadece %18'i toptancılara hiç satış yapmadığını belirtmiştir. Perakendecilere hiç satış yapmayanların oranı ise %28'dir. Bu durum ilin ekonomik hayatında hem toptan hem de perakendeye satış konusunda çeşitlilik olduğuna işaret etmektedir.

ŞEKİL 37: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI TÜKETİCİYE SATMAKTADIR?

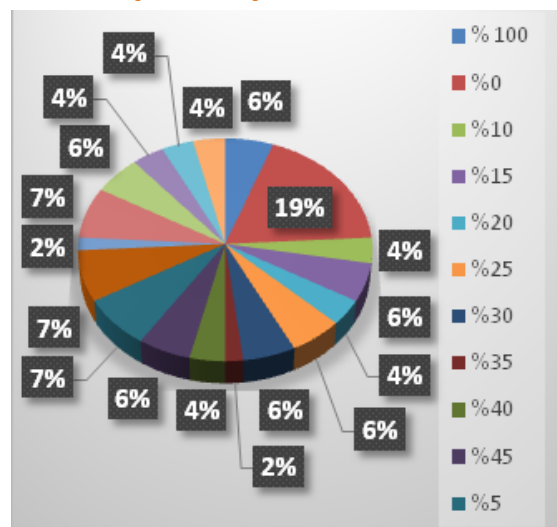

Anket katılımcılarının %28'i tüketiciye satış yapmadığını belirtmektedir. Geriye kalan katılımcılar ise ürünlerini tüketiciye sattıklarını belirtmiştir. Bu durum, %69'u sanayi sektöründen olan katılımcıların bir kısmının birebir tüketiciye satış yapmaktan ziyade ticaret ve hizmetler sektörü ile pazara ulaştıklarına işaret etmektedir.

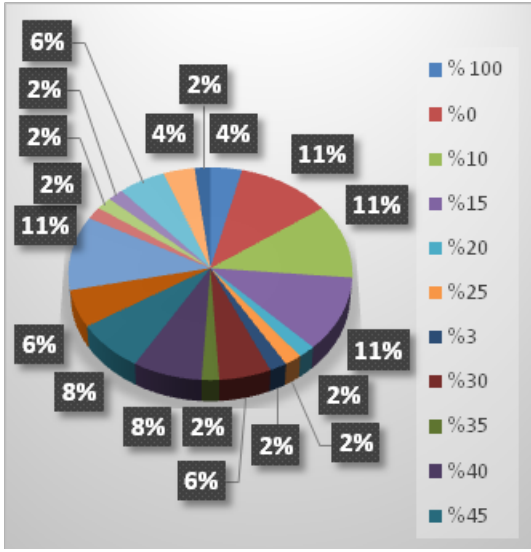
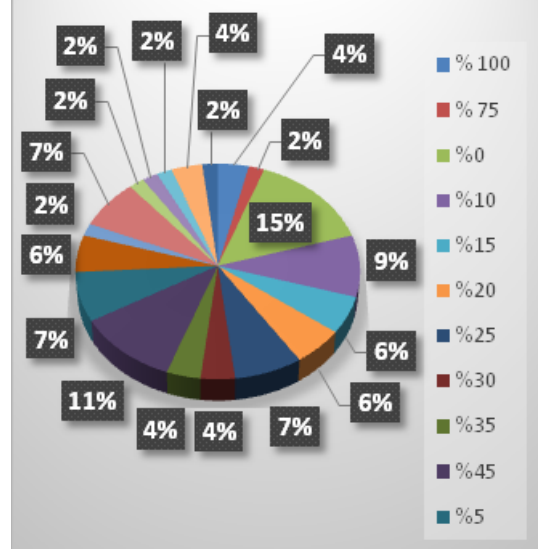
ŞEKİL 38: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI TÜRKİYE GENELİNE SATMAKTADIR?

ŞEKİL 39: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI İHRAÇ ETMEKTEDİR?

Katılımcıların sadece %7'si mal ve hizmetlerini Türkiye genelinde satmadığını belirtirken, %11'i ise mal ve hizmetlerinin tamamını Türkiye geneline sattığını ifade etmiştir. %19'u ise ürünlerini ihraç edemediğini belirtmiştir. Bu durum ilin iş dünyasının yurtdışı ile ilişkilerinin kuvvetliliğine dikkat çekmektedir. Zira katılımcıların %81'i ürünlerini yurtdışı pazarlarına çıkarabilmektedir.

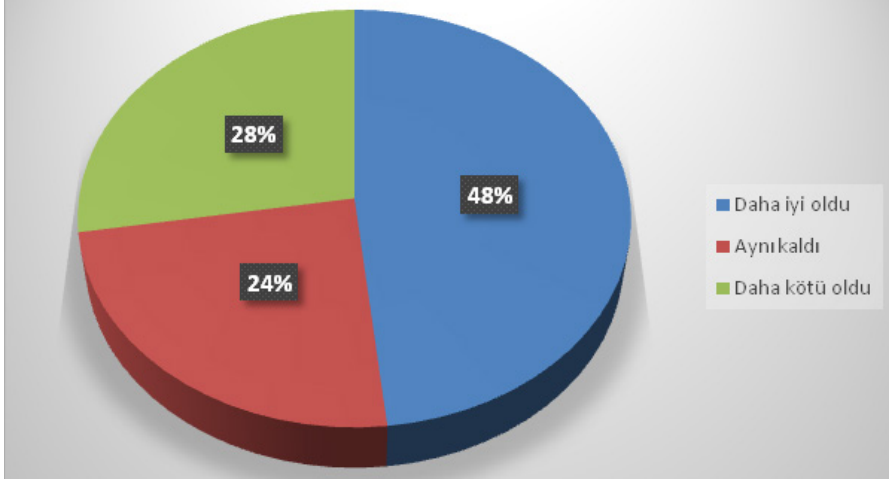
ŞEKİL 40: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI GAZİANTEP'TE SATMAKTADIR?**ŞEKİL 41: ŞİRKETİNİZ MAL VE HİZMETLERİNİN YÜZDE KAÇINI GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE SATMAKTADIR?**

Katılımcıların %11'i Gaziantep'te hiç satış yapmadığını belirtirken, %15'lik kısmı ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne hiç satış yapmadığını belirtmiştir. Bu durum il dışına veya ürünlerinin tamamını yurtdışına pazarlayan %10 ve üstü bir kesimin varlığına işaret etmektedir. Nitekim bu durum, ilin ekonomik yapısında yurtdışındaki pazarlar ile ilişkiler ve dış ticaretin önemli bir yer tuttuğunu kanıtlamaktadır.

GAZİANTEP'İN GEÇMİŞ EKONOMİK PERFORMANSI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Geçmiş ekonomik performans ile ilgili değerlendirmelerin ele alındığı bu bölümde anket katılımcılarına Antep'in mevcut ekonomik durumunun geçmişe kıyasla nasıl olduğuna dair sorular yöneltilmiştir. Böylelikle Türkiye ekonomisinin performansının Antep ekonomisine ne kadar yansıdığı anlaşılmaya çalışılmaktadır. Sektörel bazda yöneltilen sorular ile bölgede hangi sektörlere yoğunlaşılması ve bu konuda çözülmesi gereken temel sorunların neler olduğu tespit edilmeye çalışılmaktadır.

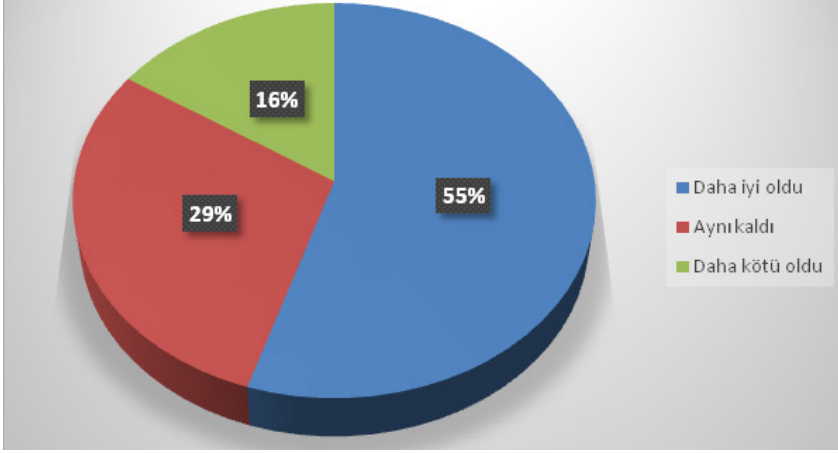
Gaziantep ekonomisine yön veren ve nabzını tutan kesimi temsil eden anket katılımcılarının %48'i, son 10 yılda Antep'te genel ekonomik koşulların Türkiye'ye göre daha iyi olduğunu belirtmiştir. %24'ü aynı kaldığını ve %28'i ise daha kötüye gittiğini ifade etmiştir. Bu durumda son 5 yılda Antep sınırında yaşananlar ve ildeki dış ticaretin bir kısmının Ortadoğu pazarına yapılması da etkili olmuştur.

ŞEKİL 42: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE GENEL EKONOMİK KOŞULLAR TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

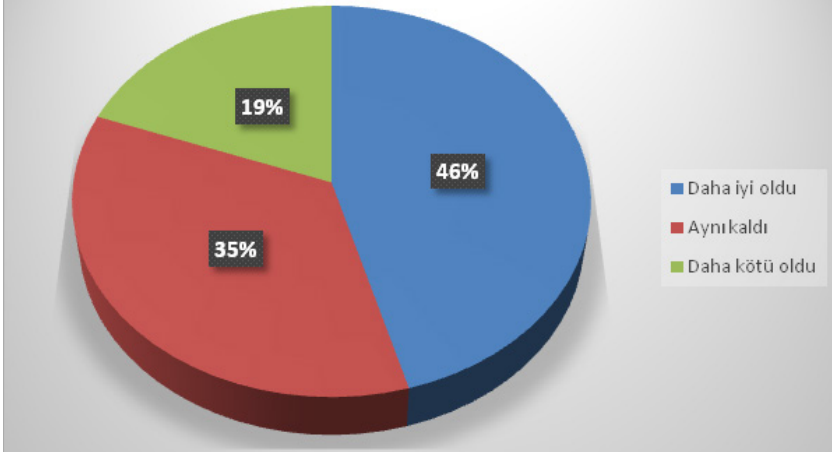

Katılımcıların %55'i, son 5 yılda Antep'te istihdam olanaklarının Türkiye'ye göre daha iyi olduğunu düşünmektedir. İstihdam piyasasının daha kötüye gittiğinin düşünenler ise %16 oranında kalmaktadır. Son dönemde Suriyelilerin de istihdam piyasasına katılmasıyla birlikte işgücü açığının kısmen azaldığı belirtilen görüşler arasındadır.

ŞEKİL 43: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE İSTİHDAM OLANAKLARI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

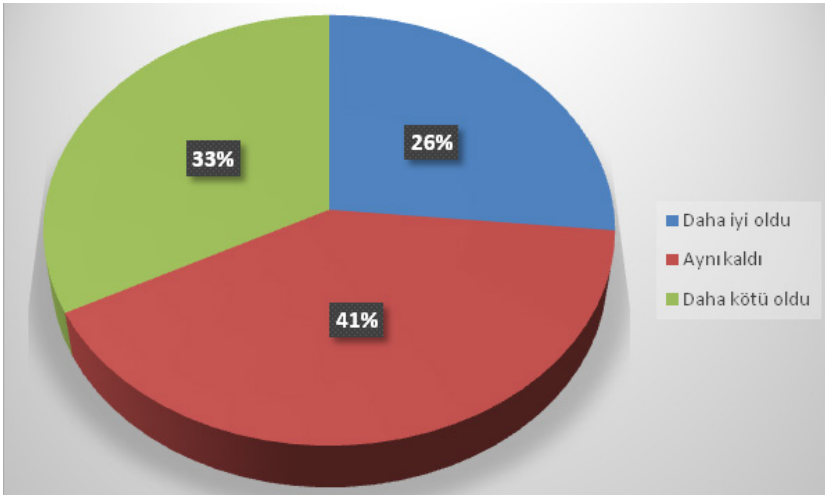

ŞEKİL 44: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TEN YAPILAN İHRACAT TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Son dönemde Antep'ten yapılan ihracat için ise beklentiler daha olumlu yönde gözükmemektedir. İhracatın daha iyiye gittiğini veya değişmediğini düşünenler %81 oranında iken kötüye gittiğini düşünenlerin oranı %19'da kalmaktadır. Yapılan görüşmelerde de teyit edildiği üzere, ihracat Antep ekonomisinin itici güçleri arasında yer almaktadır. Özellikle Ortadoğu pazarına yapılan ticaret son dönemde ekonominin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

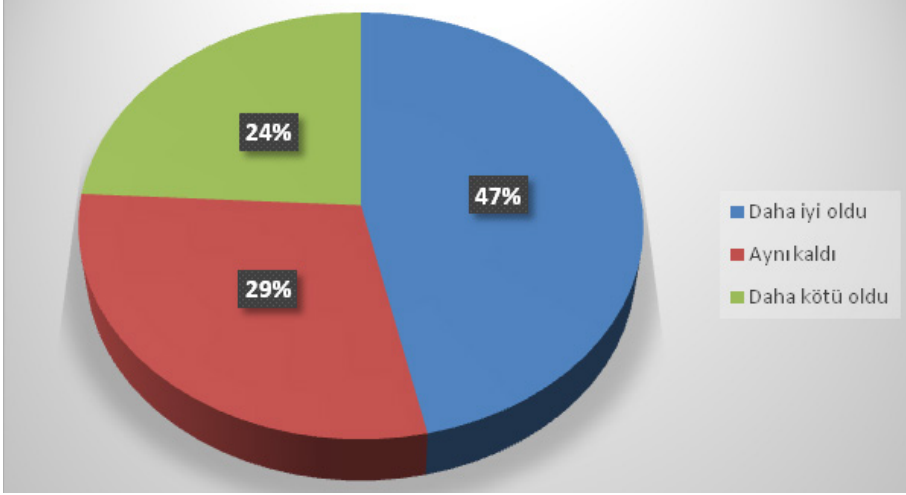
ŞEKİL 45: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE TARIM SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

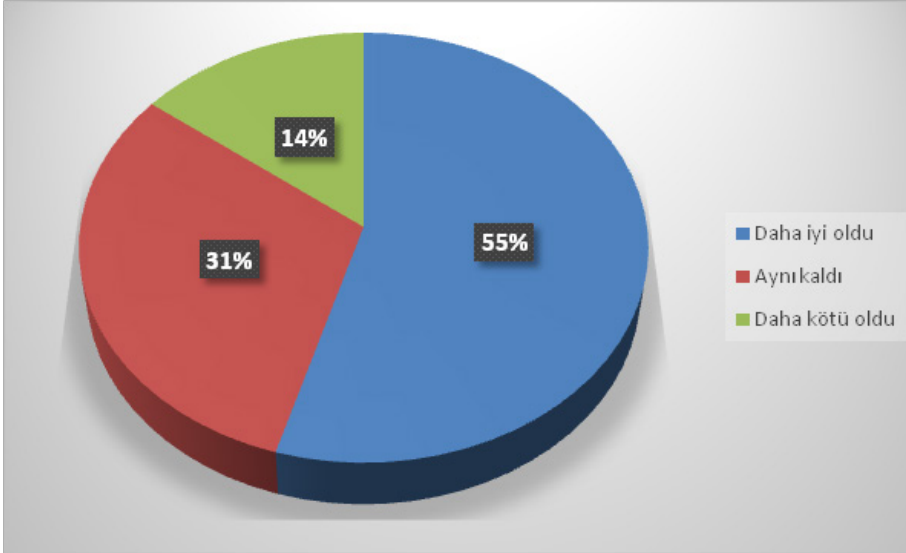
Tarım sektörünün daha iyiye gittiğini düşünenler %26 seviyesinde, daha kötüye gittiğinin düşünenler ise %33 seviyesindedir. Antep, geçmişinde de tarımsal olarak yeterli olmadığı için sanayiye yani girişimciliğe yönelmiştir. Bununla birlikte tarıma dayalı sanayi sektörleri (yağ, çikolata, makarna ve bu gibi gıda ürünlerinin) imalatı da yoğun olarak yapılmaktadır.

ŞEKİL 46: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE SANAYİ SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

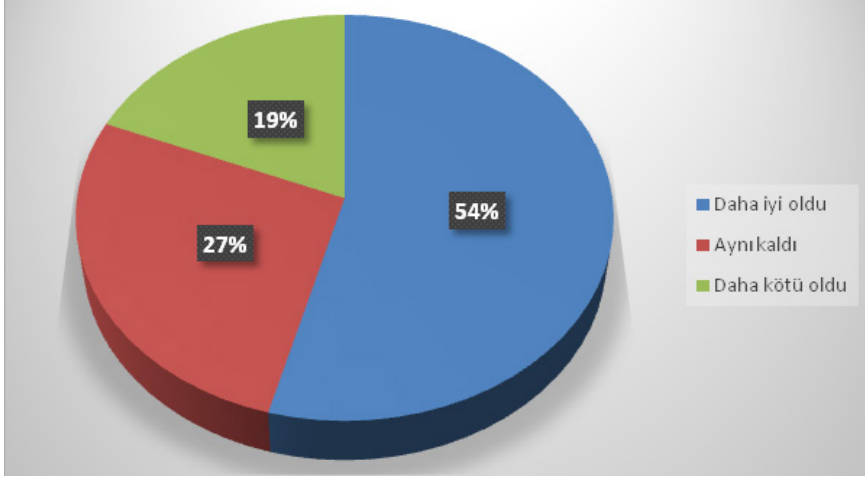
Anket katılımcılarının %47'si, sanayi ve girişimcilik ruhunun kuvvetli olduğu Antep'te son beş yıllık dönemde sanayinin daha iyiye gittiğini belirtmiştir. %29'u da aynı kaldığını ifade etmektedir. Buna karşılık katılımcıların yaklaşık dörtte biri sanayinin kötüye gittiği görüşündedir. Bu durumda son dönemde Antep'e komşu ve yakın olan bölgelerde yaşanan gerilimin de etkili olduğu söylenebilir.

ŞEKİL 47: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

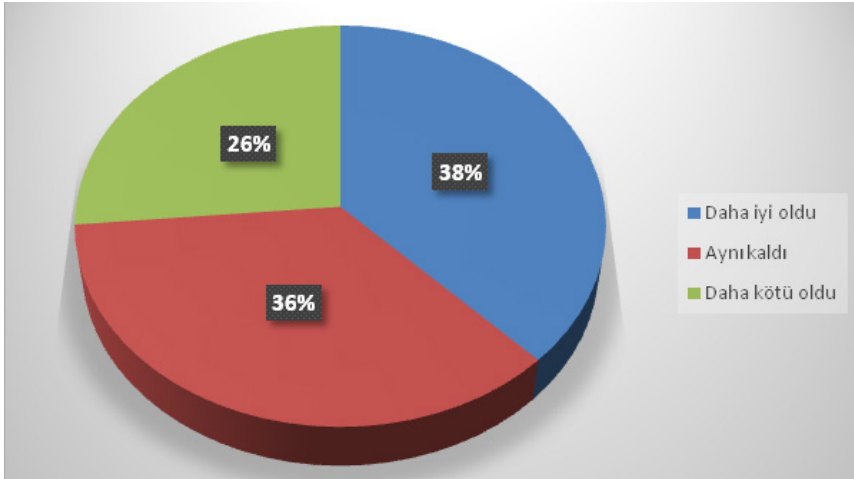
Türkiye genelinde son dönemde hız kazanan inşaat sektörü Gaziantep'te de kendini göstermektedir. İnşaat sektörünün Antep'te de büyük bir ivme kazandığını düşünenlerin oranı %55 ve aynı seyrettiğini düşünenlerin oranı %31'dir. İnşaat ve gayrimenkul istatistikleri de bu durumu doğrular niteliktedir. Özellikle Antep'in son 20-30 yılda yoğun bir göç aldığı ve bu durumun konut ihtiyacı doğurduğu göz önüne alındığında, inşaat sektörünün ivme yakalandığı görülmektedir.

ŞEKİL 48: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE TİCARET SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Katılımcıların yarısından fazlası ticaret sektörünün son 5 yılda daha iyiye gittiğini düşünmekte, %27'si de sektörün aynı kaldığını belirtmektedir. Sanayi sektörüne kıyasla ticaret sektörünün kötüye gittiğini düşünenlerin oranı daha azdır (%19).

ŞEKİL 49: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE SEKTÖRÜNÜZÜN PERFORMANSI GAZİANTEP'TEKİ DİĞER SEKTÖRLERE GÖRE

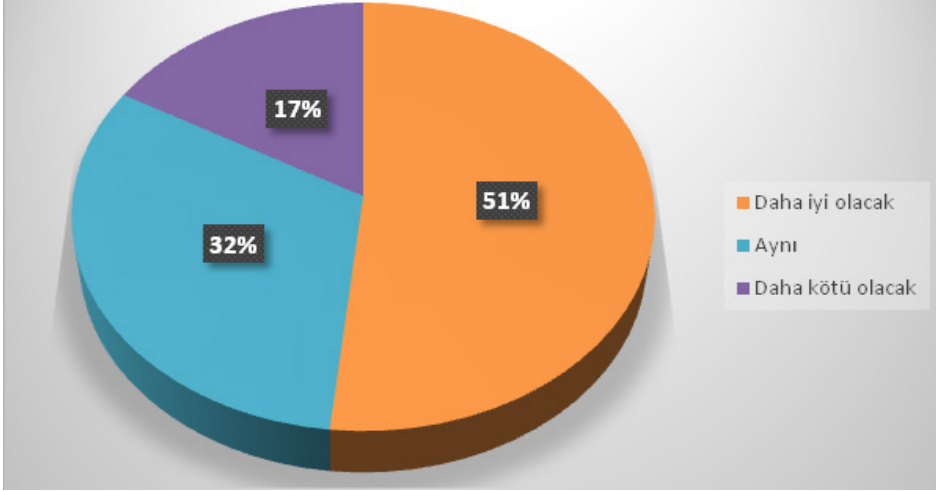

Anket katılımcılarına sektörlerinin performansı sorulduğunda daha iyiye gittiğini düşünenler %38, aynı kaldığını düşünenler ise %36 oranındadır. Katılımcıların kendi sektörlerini diğer sektörleri ile kıyaslamaları istendiğinde alınan bu yanıtlar tarım, sanayi, inşaat ve ticaret sektörlerine ilişkin algıların geneline paralel olarak gerçekleşmiştir. Alınan yanıtlar iş dünyasının ekonomik performansa dair olumlu beklenti ve kaygılarının dengede olduğunu göstermektedir.

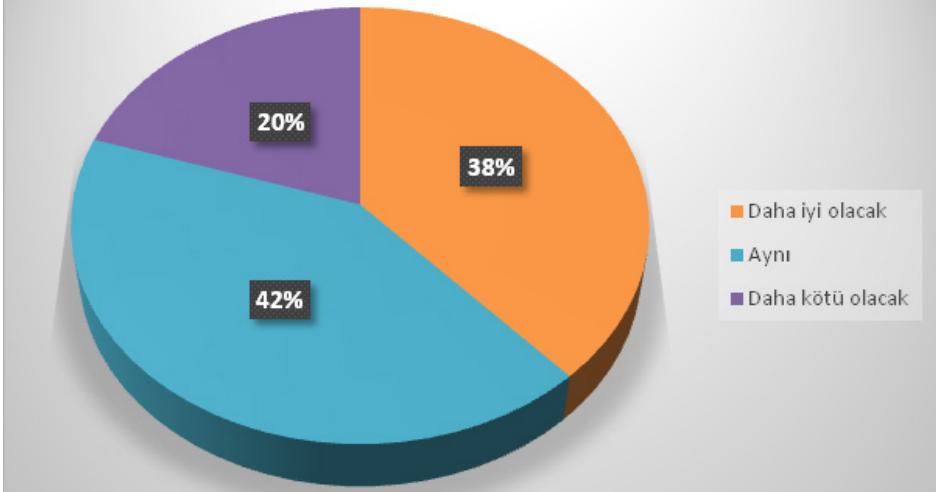
GAZİANTEP'İN GELECEKTEKİ EKONOMİK PERFORMANSI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Gaziantep ekonomisinin gelecekteki performansının incelendiği bu bölümde, il ekonomisinin nabzını tutanların ekonominin geleceğine ilişkin görüşleri derlenmiştir. Bölümde, Antep'teki ekonomiye yön verenlerin ekonomik hayatın gelişmesine dair perspektiflerinin, sorunlar ve çözümler üzerine değerlendirmelerinin sergilenmesi amaçlanmaktadır.

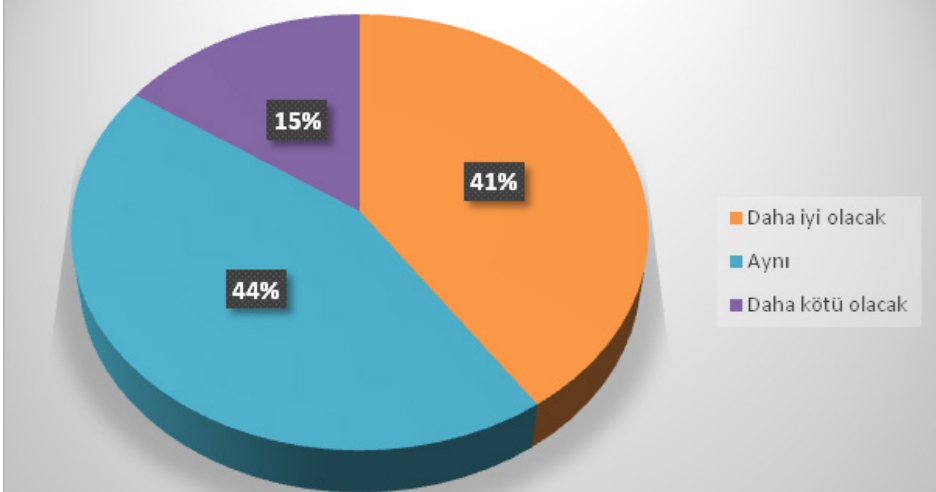
Ankete cevap veren Gaziantep iş dünyası temsilcilerinin geleceğe ilişkin beklentilerinin geçmişe göre daha kısmen daha olumlu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %51'i gelecek beş yılda ekonomik koşulların Türkiye ortalamasına göre daha iyi olacağını düşünmektedir. Daha kötü olacağını bekleyenler ise %17'de kalmaktadır. Bu durum katılımcıların geleceğe karşı daha umutlu yaklaştığını göstermektedir.

ŞEKİL 50: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE GENEL EKONOMİK KOŞULLAR TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Öte yandan istihdam olanakları için katılımcıların beklentisi aynı yönde değildir. Antep ekonomisine yön veren anket katılımcılarının %42'si istihdam olanaklarının aynı kalacağını düşünmektedir. Daha iyiye gideceğini düşünenlerin oranı ise %38'de kalmaktadır.

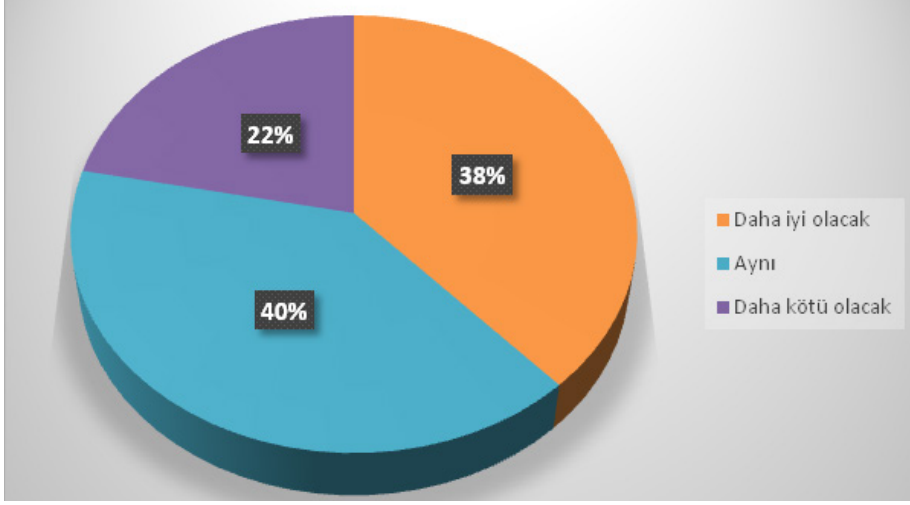
ŞEKİL 51: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE İSTİHDAM OLANAKLARI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Antep'in gelecek beş yılda yapacağı ihracata ilişkin beklentiler ise olumlu yöndedir. Katılımcıların %41'i daha iyiye gideceğini, %44'ü de Türkiye ortalamasına paralel seyredeceğini düşünmektedir. Antep ekonomisine yön verenlerin ihracat alanında umutlu olduğunu söylemek mümkündür.

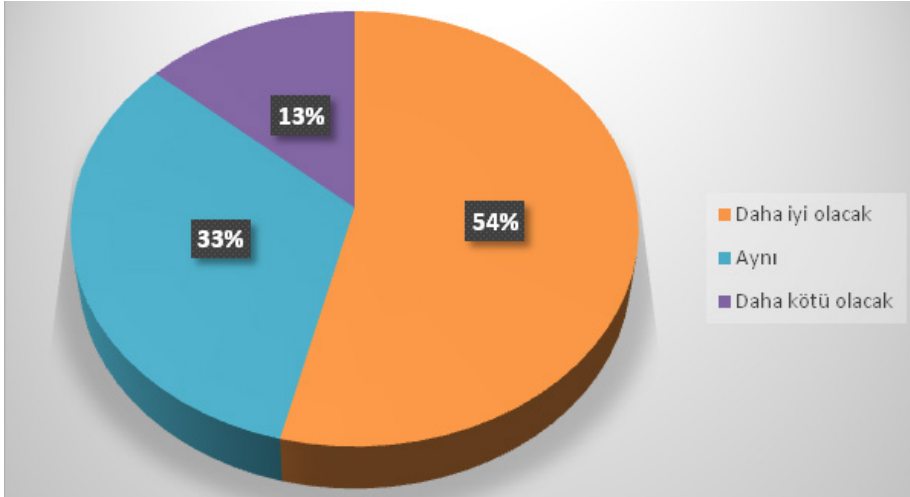
ŞEKİL 52: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TEN YAPILAN İHRACAT TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Tarım sektörünün gelecek beş yılda göstereceği performans ile ilgili katılımcıların beklentilerinde son beş yıldaki izlenimlerine kıyasla kısmen iyileşme görülmektedir. Katılımcıların %22'si tarım sektörünün gelecek dönemde daha kötü olacağını beklemekte ancak %38'i daha iyi olacağı %40'ı ise aynı kalacağı görüşündedir.

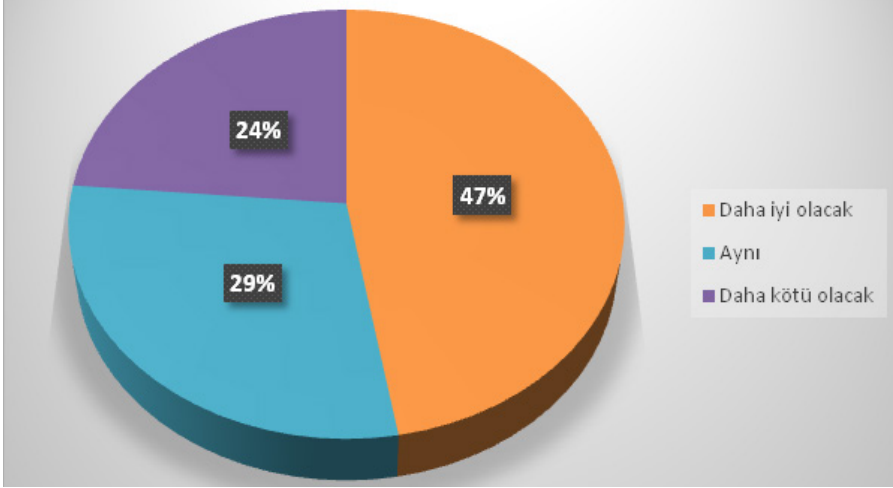
ŞEKİL 53: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE TARIM SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

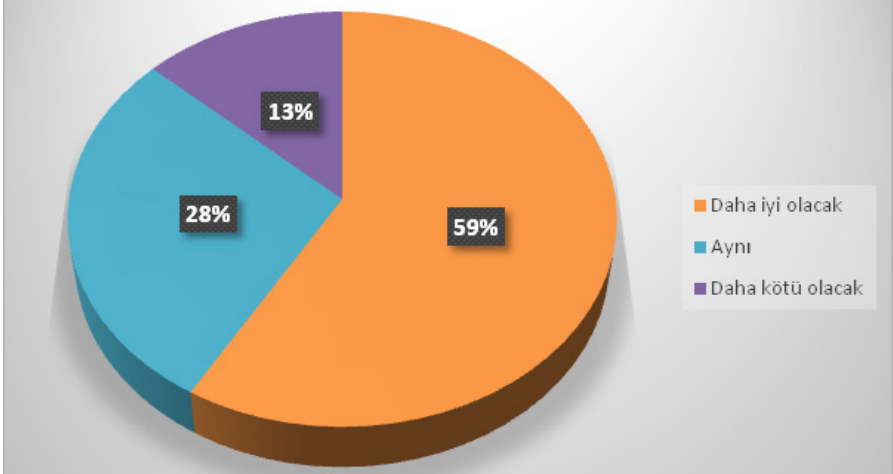
ŞEKİL 54: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE SANAYİ SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

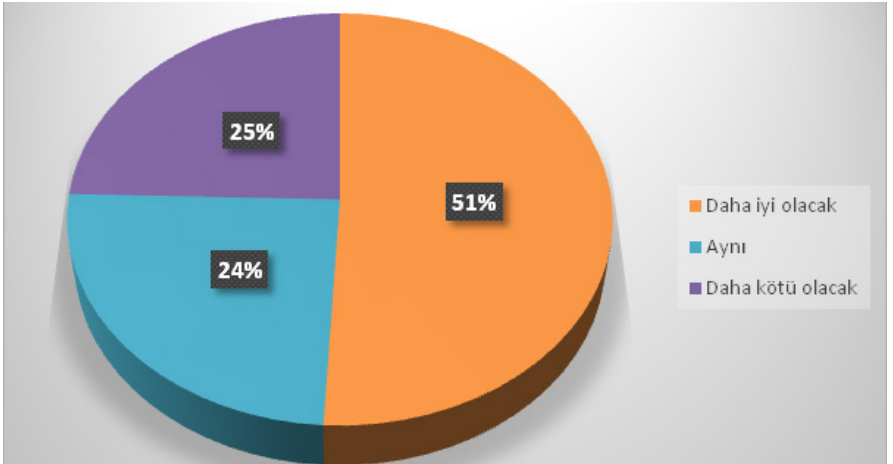
Antep ekonomisine yön veren temsilcilerden oluşan katılımcıların yarısından fazlası sanayinin gelecek dönemde daha iyiye gideceğini düşünürken, %33'ü ise aynı kalacağı kanısındadır. Sanayinin daha kötüye gideceğini düşünenlerin oranı ise %13 ile kısıtlı kalmaktadır. Bu durum %69'u sanayicilerden oluşan katılımcıların sanayi sektörünün geleceğine dair umut taşıdıklarına işaret etmektedir.

ŞEKİL 55: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

İnşaat sektörüne dair beklentiler ise mevcut dönem beklentilerinden daha geriye gitmiştir. İnşaat sektörünün önümüzdeki beş yılda ivme kazanacağını düşünenler %47 oranında iken, tersine gideceğini düşünenler %24 oranındadır. İnşaat sektörüne dair kaygı taşıyanların oranının diğer sektörlerden daha fazla olduğu görülmektedir.

ŞEKİL 56: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE TİCARET SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Ticaret sektörü ile ilgili beklentiler diğer sektörlerle göre daha yüksektir. Anket katılımcılarının %59'u gelecek beş yılda Antep'te ticaret sektörünün Türkiye ortalamasından daha iyi bir performans sergileyeceği kanısındadır.

ŞEKİL 57: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE SEKTÖRÜNÜZÜN PERFORMANSI GAZİANTEP'TEKİ DİĞER SEKTÖRLERE KIYASLA

Son olarak katılımcılara kendi iş kollarını Antep'teki diğer iş kolları ile karşılaştırmaları sorulduğunda, yarısı kendi sektörlerinin performansının diğer sektörlerden daha iyi olacağını, dörtte biri aynı kalacağını diğer dörtte biri ise bu durumun tersine döneceğini belirtmiştir.

GAZİANTEP'İN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

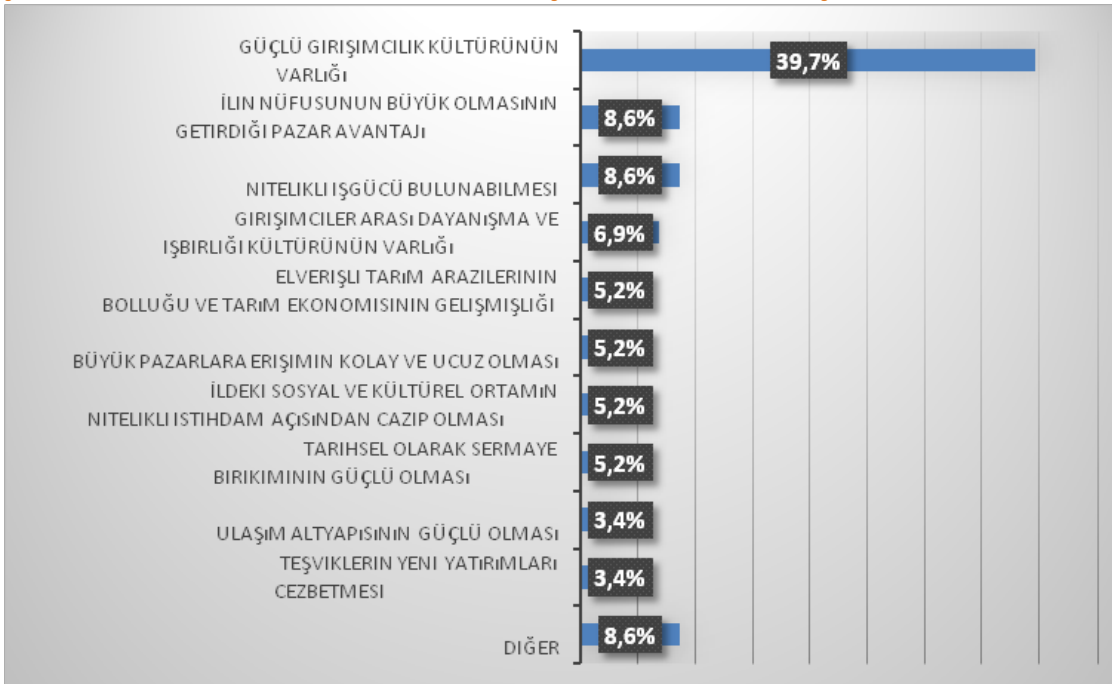
Bu bölümde yer alan sorularda Gaziantep ekonomisinin nabzını ellerinde tutanların Gaziantep ekonomisinin geleceğine ilişkin görüşleri derlenmekte, Gaziantep ekonomisine yön verenlerin Gaziantep'in ekonomik hayatının gelişmesine dair perspektiflerinin, sorunlar ve çözümler üzerine değerlendirmelerinin sergilenmesi amaçlanmaktadır.

Gaziantep'in ekonomik başarısına ilişkin birçok faktör öne sürülse de en önemli faktör açık ara ile "güçlü girişimcilik ruhu"dur. Gaziantep'in sanayileşmesinde en önemli rol oynayan faktörün "güçlü girişimcilik ruhu" olması, çalıştayda ve ilde yapılan görüşmelerde olduğu gibi anketlerde de öne çıkmaktadır. Katılımcıların %39,7'si "güçlü girişimcilik kültürünün varlığı"nı ilin ekonomisinin gelişimine katkı yapmış en önemli faktör olarak nitelendirmiştir. İlin nüfusunun büyük olmasının getirdiği pazar avantajı ve nitelikli işgücü bulunabilmesi faktörleri ise %8,6 oranında önemli birer diğer faktör olarak belirtilmişlerdir. Girişimciler arasında dayanışma ve işbirliği kültürünün varlığı ise bir diğer önemli faktör olarak ifade edilmektedir. Tarım ekonomisinin gelişmişliği, büyük pazarlara erişimin kolaylığı, ildeki sosyal ve kültürel ortamın istihdam açısından cazip olması ve tarihsel sermaye olarak birikiminin güçlü olması da belirtilen diğer faktörler arasındadır. Tüm bunlarla birlikte, Gaziantep'in başarısının ardındaki en önemli faktörün açık ara "girişimcilik ruhu" olarak belirtilmesi, ilin tarihsel olarak girişimcilik verileri ve görüşmelerde de ifade edilenler ile örtüşmektedir.

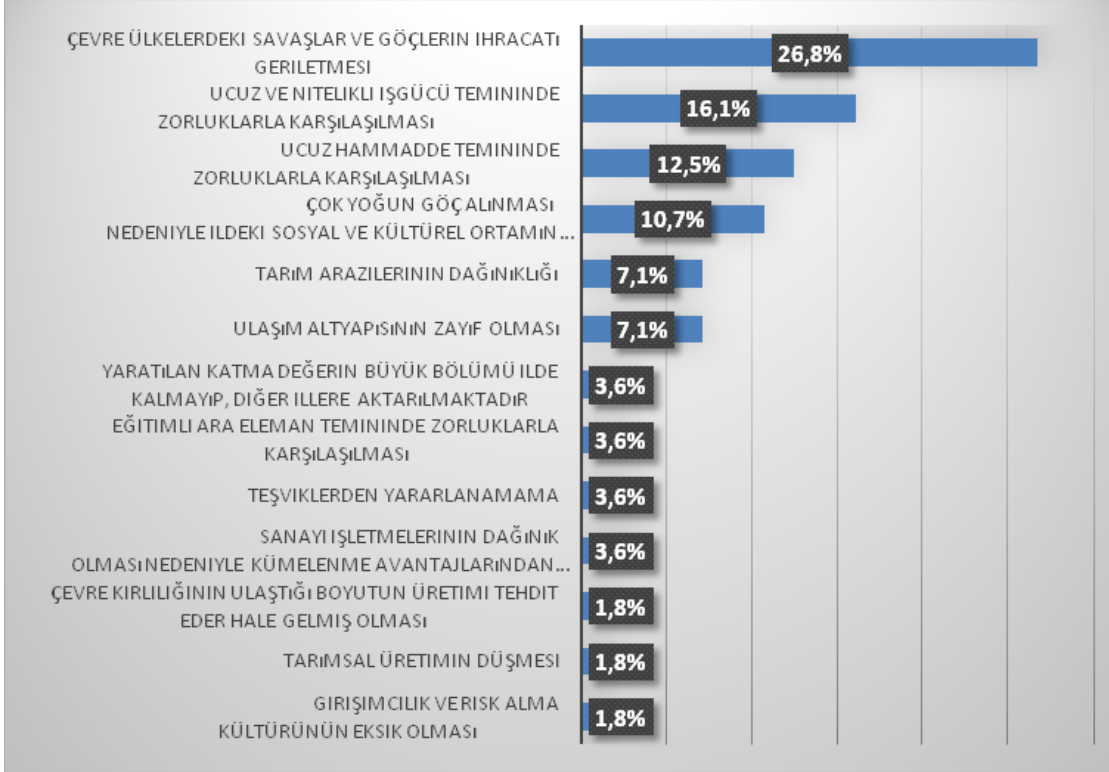
Öte yandan katılımcılar Gaziantep ekonomisinin önündeki en önemli kısıtın "çevre ülkelerdeki savaş ve göçün ihracatı geriletmesi" olarak ifade etmişlerdir. Bu sorunu, "ucuz ve nitelikli işgücü temininde zorluk yaşanması" kısıtı %16,1 oranı ile takip etmektedir. Belirtilen diğer önemli sorunlar arasında "ucuz hammadde temininde yaşanan zorluklar", "çok yoğun göç alması nedeniyle ilin sosyokültürel yapısının bozulması", "tarım arazilerinin dağınıklığı" ve "ulaşım altyapısının zayıf olması" gösterilmiştir.

Katılımcıların yanıtları, ilin ekonomik yapısındaki birincil sorunun son dönemde çevre bölgede yaşanan savaşlar nedeniyle gelen göç olduğuna işaret etmektedir. Yoğun göçün sosyokültürel ortamı bozması, nitelikli işgücü yaratmaması ve ihracatı geriletmesi faktörleri buna örnek olarak gösterilebilir. Katılımcıların Antep'te "tarım arazilerinin elverişli olması" ve "tarım arazilerinin dağınıklığı" faktörlerini aynı anda belirtmesi ise ilin yerel aktörlerinin tarım arazileri konusunda ikilemde olduklarını yansıtmaktadır.

ŞEKİL 58: GAZİANTEP EKONOMİSİNİN GELİŞİMİNE KATKI YAPMIŞ EN ÖNEMLİ FAKTÖR NEDİR?

ŞEKİL 59: GAZİANTEP EKONOMİSİNİN GELİŞİMİNİ KISITLAMIS OLAN EN ÖNEMLİ FAKTÖR NEDİR?

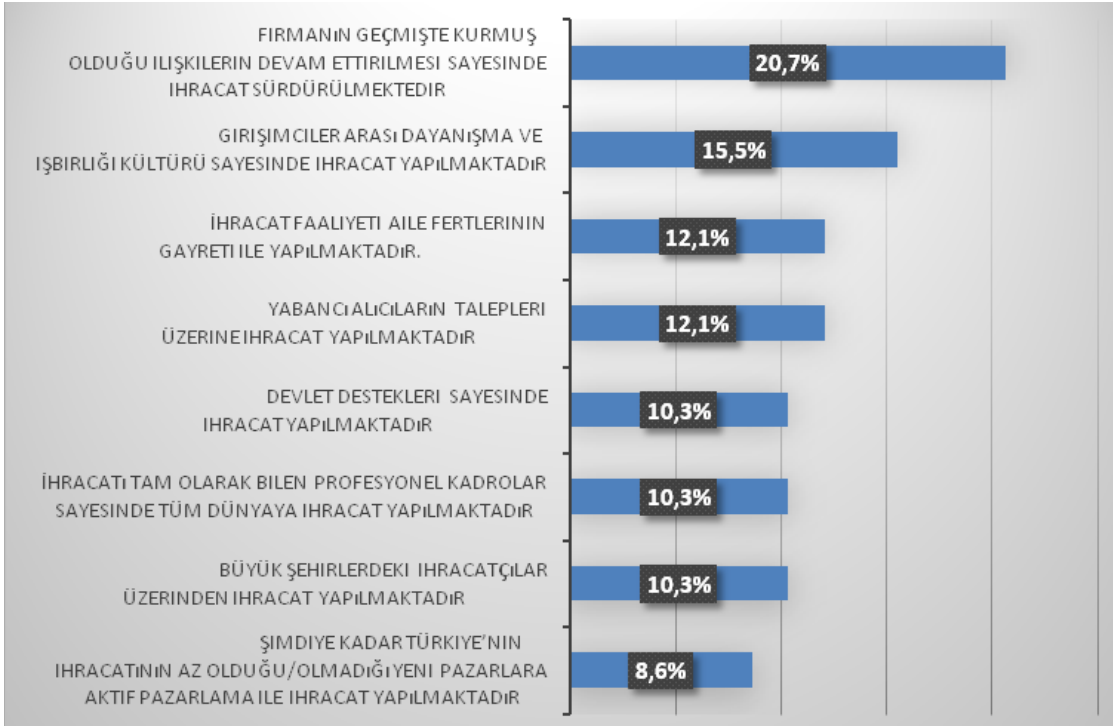
Gaziantep'in ihracat profilini ortaya çıkarmaya yönelik soruya verilen cevaplar çeşitlilik arz etmektedir. Katılımcıların %20,7'si firmaların geçmişte kurduğu ilişkilerin devam ettirilmesi sayesinde ihracatın sürdürüldüğünü ifade etmektedir. Bunun yanı sıra ildeki girişimcilik ruhu ve işbirliği vurgusu ihracata yönelik yanıtlarda da kendini göstermektedir: Katılımcıların %15,5'i ihracatın girişimciler arası dayanışma ve işbirliği kültürü ile yapıldığını, %12,1'i ise aile fertlerinin gayreti ile yapıldığını belirtmiştir. Yabancı alıcıların talepleri, devlet destekleri, profesyonel kadrolar, büyük şehirlerden ihracat yapmak ve yeni pazarlara aktif pazarlama yapmak da belirtilen diğer faktörler arasındadır. Bu durum ildeki ihracatın çeşitliliğine işaret etmektedir.

İhracat çeşitliliğine rağmen, katılımcıların %34'ü ihracatın az sayıda ürüne sıkışıp kaldığını belirtmektedir. Bu nedenle, sanayide sektör çeşitliliği anlamında sıkıntı olmasa da Antep'te ürünlerin katma değerinin artırılması gerektiğini düşündükleri sonucuna varılabilir. Diğer belirtilen faktörler ise "ölçek ekonomisinden yararlanarak üretilen malların ihraç edilmesi" ve "ilden ve çevre illerden alınan hammaddeler ile üretilen ürünlerin ihraç edilmesi" olmuştur.

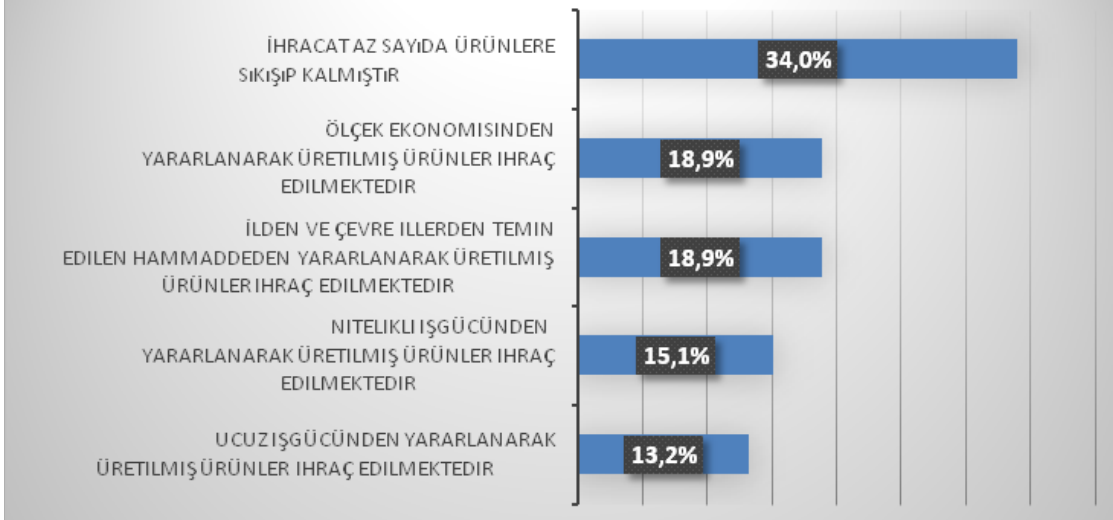
Gaziantep'in pazar bileşimini etkileyen faktörler arasında en fazla telaffuz edilen faktör ise "dil ve kültür yakınlığı olan komşu ülkelere ihracat yapmak" olmuştur. Suriye ve Irak ile olan yakın ilişkilerin pazar yapısı anlamında da kendini gösterdiği burada da görülmektedir. Bunun yanı sıra tüm dünyaya, Afrika ve Asya ülkeleri ile AB ülkelerine de ihracat yapıldığı belirtilmektedir.

Katılımcılar ihracatın geliştirilmesi için en önemli faktörlerin yeni ürünlerin geliştirilmesi ve katma değeri yüksek ürünlere ağırlık verilmesi gerekliliği olarak vurgulamaktadırlar. Bu iki faktörün yanıtların yarısından fazlasını oluşturması, Gaziantep'in ihracat başarısının devamı için ürün bileşiminde değişiklik olması gerektiğine işaret etmektedir. Bunun yanı sıra yeni piyasalara yönelmek gerekliliği, profesyonel kadrolar ile çalışmak ve ulaşım imkanlarının kuvvetlendirilmesi de diğer önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

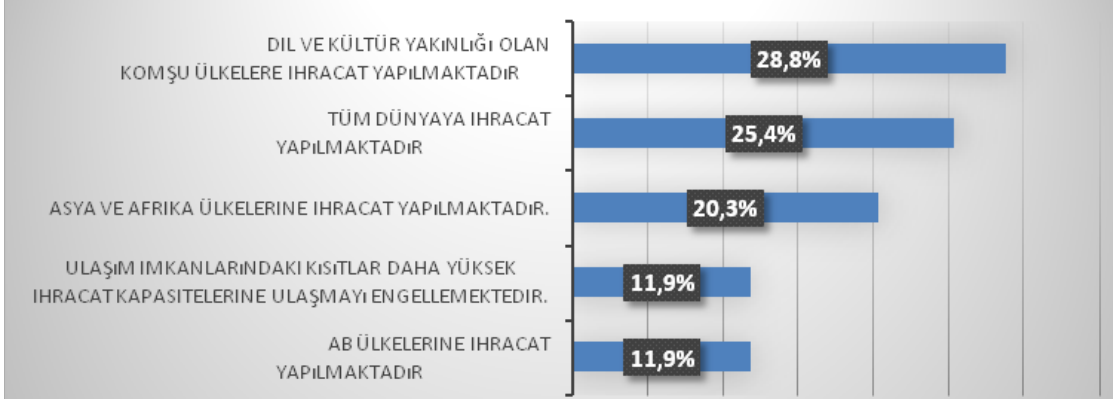
ŞEKİL 60: GAZİANTEP'İN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İHRACAT PERFORMANSINDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR NELERDİR?

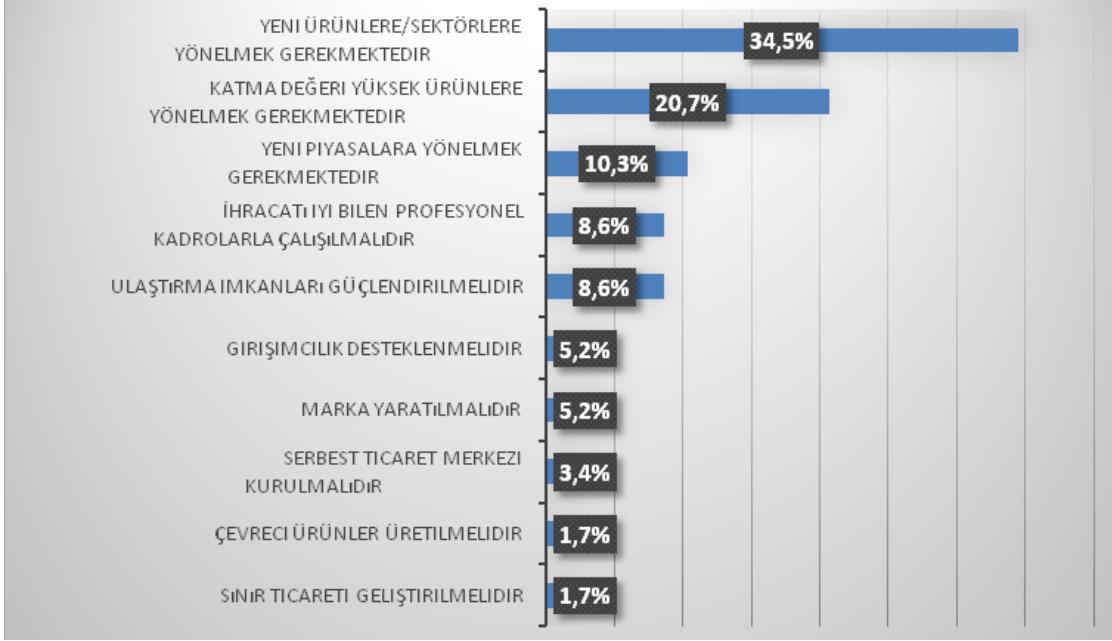

ŞEKİL 61: GAZİANTEP'İN İHRACATININ MAL BİLEŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER NELERDİR?

ŞEKİL 62: GAZİANTEP'İN İHRACATININ PAZAR BİLEŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER NELERDİR?

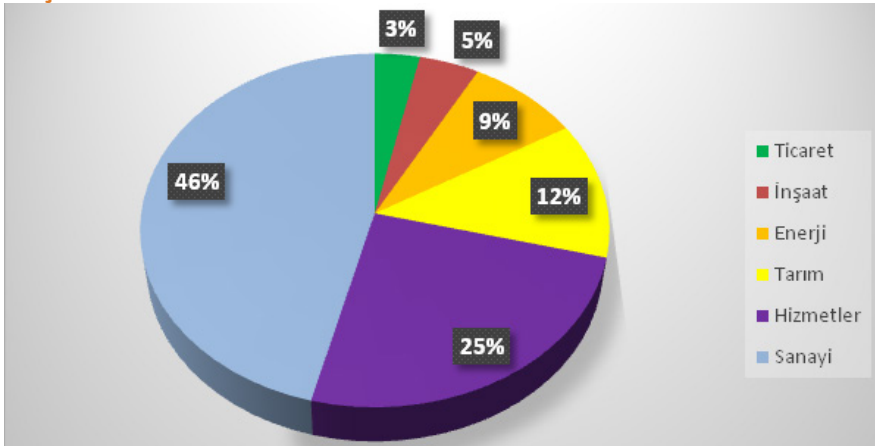

ŞEKİL 63: GAZİANTEP'İN İHRACATININ ARTIRILMASI İÇİN NE YAPILMALIDIR?

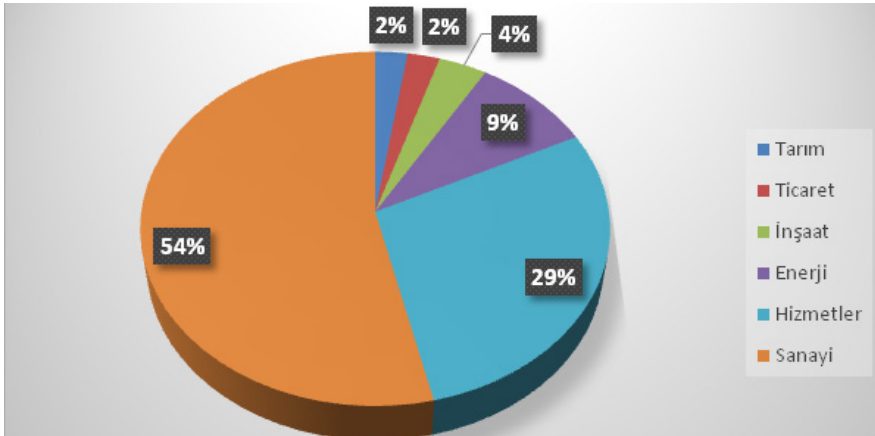
Gaziantep'in gelişiminin önündeki engel konusunda, katılımcıların farklı görüşleri bulunmaktadır. Suriye ve Irak'taki çatışma ortamının kentin gelişimi yönünde en büyük engel olduğu belirtilmekte, kurumsallaşmanın yerleşik olmaması ve Gaziantep'in sorunları ve çözüm önerileri konusunda fikir birliği olmaması da diğer faktörler olarak dile getirilmektedir. İstihdam edecek kişi bulunamaması, kentsel altyapı ve ulaşım sorunları ile kentin sorunlarının merkezi idare tarafından yeterince önemsenmemesi de diğer faktörler olarak belirtilmektedir. Buradan, dış faktörlerin kentin gelişimine olumsuz etki yarattığı ve bunun yanı sıra kentin gelişimi için ortaya bir vizyon koymakta sıkıntı yaşandığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

İlin gelişiminin hızlandırılması için 1-2 yeni yatırım kazandırılması gerektiğini düşünenler %19 oranı ile en başta gelmektedir. Bu öneriyi girdi maliyetlerinin düşürülmesi ve teşvik yasasında özendirici tedbirler alınması izlemektedir. Köyden kente göçün durdurulması ve Antep'in sorunları için alınacak önlemler konusunda etkin bir baskı grubu oluşturulmasına da işaret edenler mevcuttur.

ŞEKİL 64: BUNDAN SONRA GAZİANTEP'İN GELİŞİMİNİN ÖNÜNDEKİ EN BÜYÜK ENGEL NE OLABİLİR?

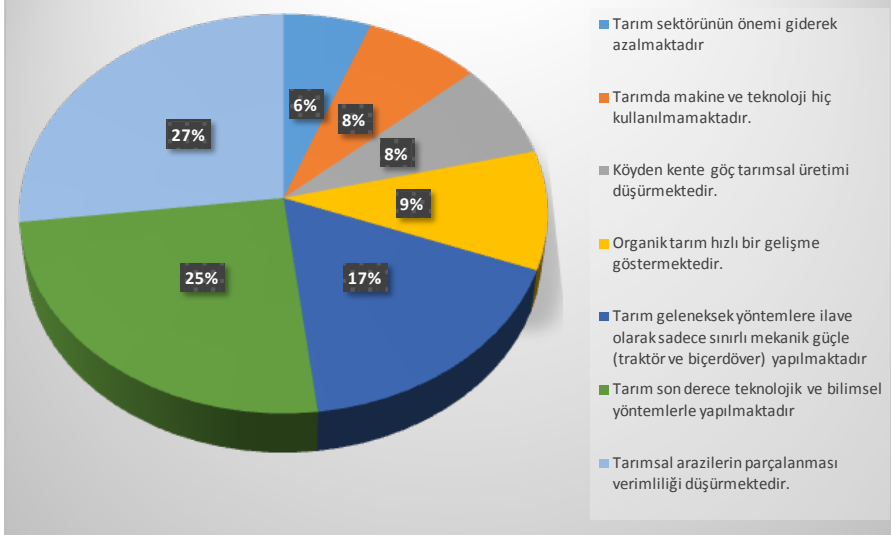
ŞEKİL 65: GAZİANTEP'İN GELİŞİMİNİN HIZLANDIRILMASI İÇİN NE YAPILMALI?**ŞEKİL 66: GAZİANTEP'TE HALİHAZIRDA GELİŞMİŞ OLAN VE İLERİDE DAHA DA GELİŞECEĞİNİ DÜŞÜNDÜĞÜZ SEKTÖRLER**

Antep'in ileri gelenlerinden oluşan katılımcıların %46'sına göre Antep'te hâlihazırda gelişmiş olan ve ileride daha da gelişeceği düşünülen sanayidir. Sanayi sektörünün gelişimine yönelik ilde bir uzlaşma görülmektedir. Hizmetler sektörü ise %25 oranı ile sanayiye takip etmektedir. Sanayi ve hizmetler sektörünün birlikte hareket ettikleri düşünüldüğünde çıkan sonuç şaşırtıcı değildir. %12 ile tarım sektörünün onları takip etmesi, ilde tarıma dayalı sanayi sektörlerinin olmasının halen önem teşkil ettiğine işaret etmektedir.

ŞEKİL 67: GAZİANTEP'TE ŞU ANDA ÖNEMLİ BİR GELİŞME GÖSTERMEMİŞ OLMASINA RAĞMEN POTANSİYELİ YÜKSEK SEKTÖRLER

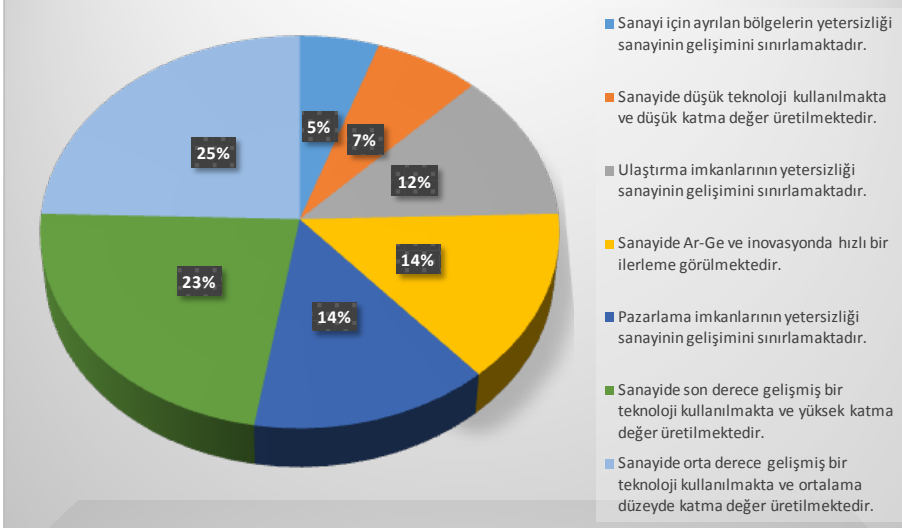
Antep'te önemli bir gelişme göstermemiş olmasına karşılık gelişme potansiyeli taşıyan sektör olarak yine sanayi sektörü nitelendirilmiştir. Nitekim ürün yelpazesinin genişletilmesi ve yüksek katma değerli ürünlerin üretiminin artırılması konusunda da görüşler iletilmiştir. Yine ikinci sektör olarak da hizmetler sektörü belirtilmiştir. Antep'te sanayinin daha üst düzey bir gruba kaymasıyla birlikte bu sektör de daha fazla gelişecektir.

ŞEKİL 68: GAZİANTEP'TE TARIMIN DURUMU

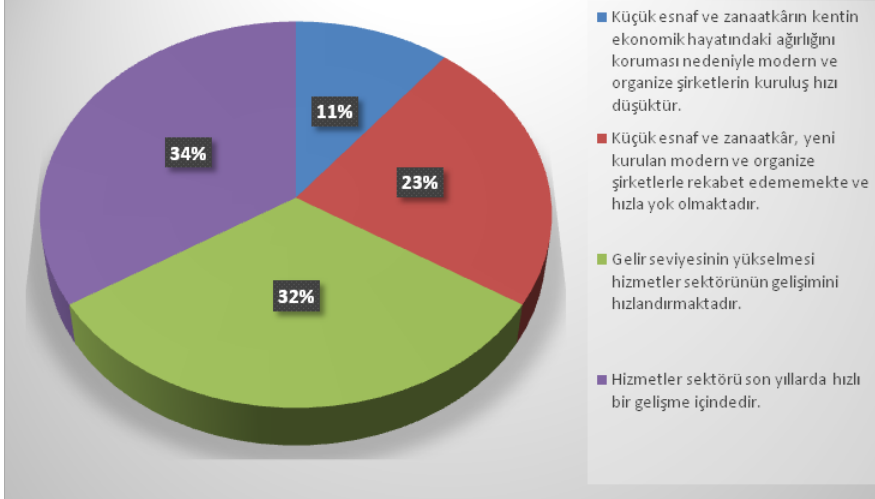
Antep iş dünyasının temsilcilerinin tarımın durumu hakkında iki görüşü öne çıkmaktadır: İlde tarımın teknolojik yöntemlerle yapıldığı ancak tarımsal arazilerin parçalanması nedeniyle verimliliğin düştüğünü belirtilmektedir. Öte yandan katılımcıların %17'si ise tarımın geleneksel yöntemler ve sınırlı mekanik güç ile yapıldığı kanısındadır. Sanayileşmenin önem kazandığı ilde tarımın geleneksel yöntemlerden modern yöntemlere kayarak büyük ölçekli üretimin önem kazandığı görülmektedir.

ŞEKİL 69: GAZİANTEP'TE SANAYİNİN DURUMU

Antep'te sanayinin yapısal bir değişime gittiği ve eşik atlamakta olduğu görülmektedir. Katılımcıların %25'i orta derece gelişmiş bir teknoloji kullanılmakta ve orta katma değerli üretim yapıldığını belirtmekte, %23'ü ise yüksek teknoloji ve yüksek katma değer kullanıldığını ifade etmektedir. Sanayide düşük teknoloji kullanıldığını ifade edenler %7 ile sınırlı kalmaktadır. Bu durum sanayinin kademe kademe yüksek teknolojili üretime geçtiğine işaret etmektedir. Ar-ge ve inovasyonda hızlı bir ilerleme görüldüğünün belirtilmesi de bu durumu desteklemektedir. Öte yandan pazarlama ve ulaştırma imkanlarının yetersizliği nedeniyle sanayinin kısıtlandığı da belirtilen görüşler arasındadır.

ŞEKİL 70: GAZİANTEP'TE HİZMET SEKTÖRLERİNİN DURUMU

İş dünyası, hizmetler sektörünün son yıllarda hızlı bir gelişim içinde olduğu ve gelir seviyesinin yükselmesinin hizmetler sektörünü geliştirdiği konusunda hemfikirdir. Ancak %23 oranında bir kesim ise küçük esnaf ve zanaatkarın ise modern ve organize şirketlerle rekabet edemediği ve hızla yok olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %11'i ise tersi görüştedir. Antep'te girişimciliğin tarihsel zanaat ve ticaret yapısından büyük ölçekli yapıya geçtiği hizmetler sektöründe de gözlenmektedir.

GAZİANTEP GENÇLİK ANKETİ

Gaziantep ilinin iş insanları, kanaat önderleri, akademisyenleri ve yerel aktörleri ile yapılan anketin yanı sıra ilin geleceğine yön verecek gençliğin görüşlerine de yer vermek amacıyla gençler arasında da bir anket çalışması yapılmıştır. Böylelikle ilin gelecek senaryosunu oluştururken geleceği inşa edecek gençlerin öngörülerini de değerlendirmeye alma fırsatı doğmuştur.

Gaziantep'te yaşayan gençlik geçmiş ve gelecekteki sorunların neler olduğunu düşünüyor, gelecek ile ilgili beklentileri nelerdir gibi konuları içeren bu ankete 112 kişi yanıt vermiştir.

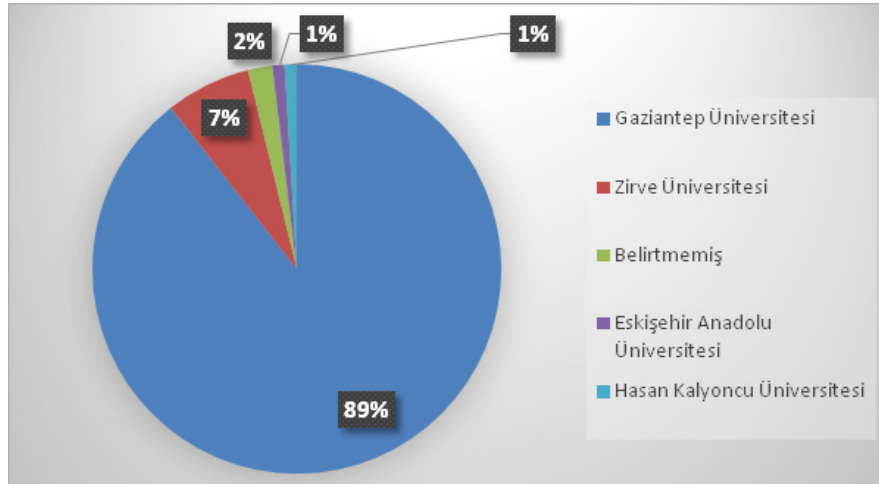
Ankete katılanların %96'sı üniversite öğrencisi gençler arasından seçilmiştir. Buna karşılık katılımcıların %4'ü çalıştıklarını ve %2'si ise işsiz olduklarını belirtmiştir.

ŞEKİL 71: ANKETİ YANITLAYANLARIN ÖĞRENCİLİK/ÇALIŞMA DURUMU

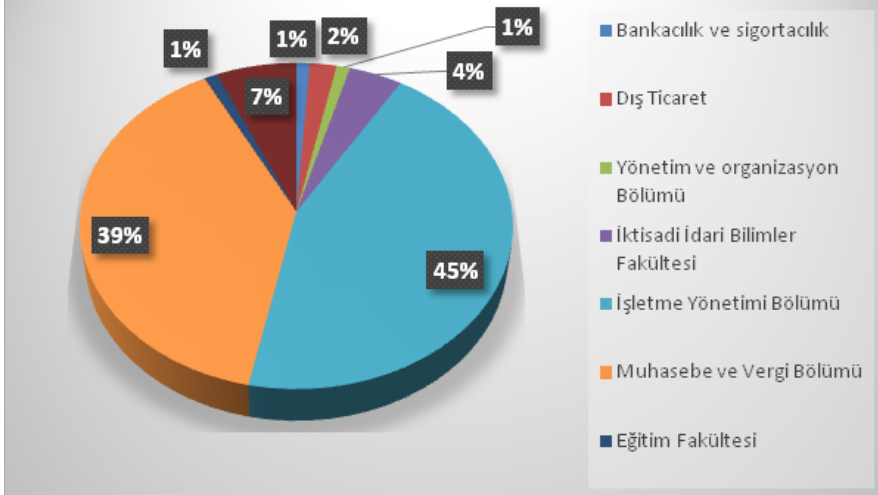

Öğrencilerin %89'u eğitimine Gaziantep Üniversitesi'nde, %7'si Zirve Üniversitesi'nde, %2'si Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde, %1'i ise Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nde devam etmektedir. Katılımcılar üniversitenin birçok farklı bölümünde okumaktadır. Yanıtlayanların %45'i Meslek Yüksek Okulu İşletme Bölümünde, %39'u MYO Muhasebe ve Vergi Bölümünde, %7'si Mühendislik Fakültesinde, %4'ü İktisadi İdari Bilimler Fakültesinde, %1'i Eğitim Fakültesinde, %1'i Dış Ticaret ve %1'i Yönetim Organizasyon Bölümlerinde eğitim hayatına devam etmektedir. Anketi dolduranların büyük bir kısmının beşeri bilimlerde okuyor olması anketin sonuçları açısından yanlılık riski barındırmaktadır. Yine de beşeri bilimlerin çok farklı bölümlerinde okuyan gençlerin ankete katıldığı göz önüne alınırsa sonuçların gençlerin öngörülerine ilişkin bize bir ipucu verebileceği düşünülmektedir.

ŞEKİL 72: ÖĞRENCİNİN OKUDUĞU OKUL

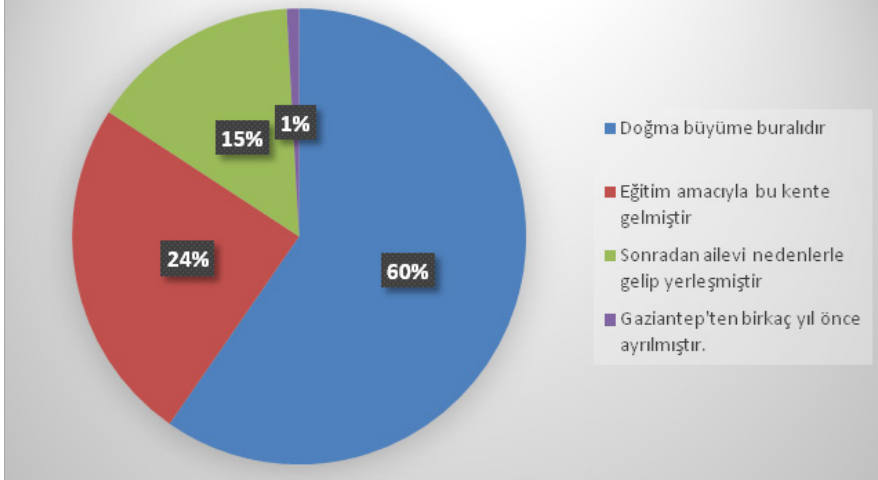

ŞEKİL 73: ÖĞRENCİNİN OKUDUĞU BÖLÜM

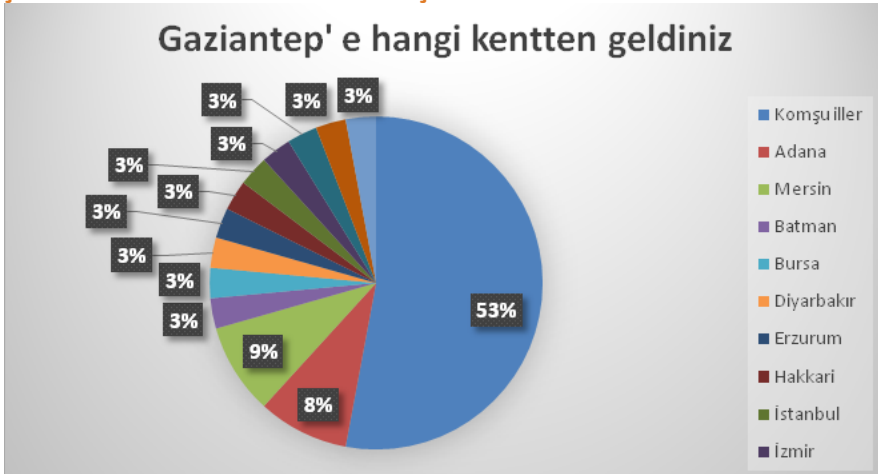

Katılımcıların %60'ı doğma büyüme Gazianteplidir; yaklaşık dörtte biri ise Gaziantep'e eğitim amacıyla gelmiştir. %17'si ailevi sebeplerle Gaziantep'e yerleşmiştir. Dışarıdan gelen öğrencilerin %53'ü komşu illerden gelmektedir. Manisa, İzmir, İstanbul ve Bursa'dan gelen öğrenciler dışarıdan gelen öğrencilerin %13'ünü, Adana Mersin, Diyarbakır, Mardin gibi yakın bölgelerden gelen öğrenciler ise dörtte birini oluşturmaktadır. Ayrıca Hakkari, Batman, Erzurum ve Kuveyt'ten gelen öğrenciler de bulunmaktadır. Genel olarak dışarıdan gelen öğrencilerin ile coğrafi olarak yakınlık gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin geldikleri il ile ilin aldığı göç arasında büyük oranda paralellikler bulunduğu da görülmektedir.

ŞEKİL 74: GAZİANTEP'TE YAŞANILAN SÜRE

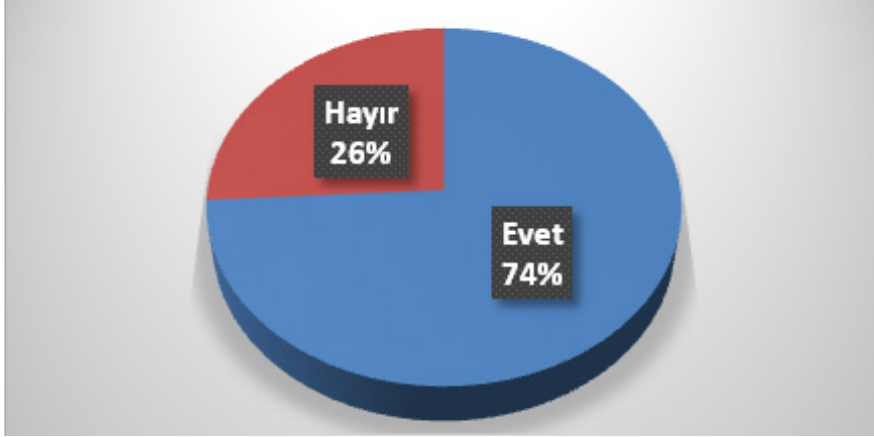

ŞEKİL 75: GAZİANTEP'E GELDİĞİ ŞEHİR

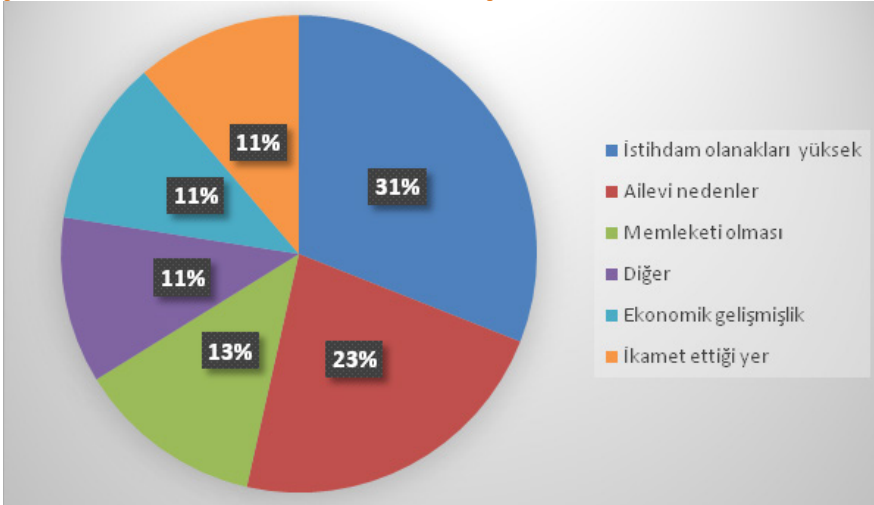
Katılımcıların %74 gibi büyük bir çoğunluğu mezun olduktan sonra Gaziantep'te kalmayı düşünürken, sadece %24 'ü ilde kalmayı düşünmediklerini beyan etmiştir.

ŞEKİL 76: MEZUN OLDUKTAN SONRA GAZİANTEP'TE KALMAYI DÜŞÜNÜYOR MU?

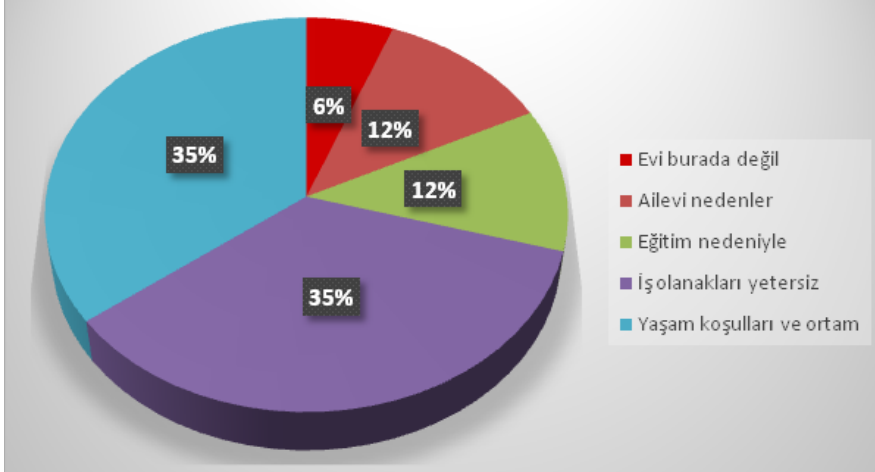
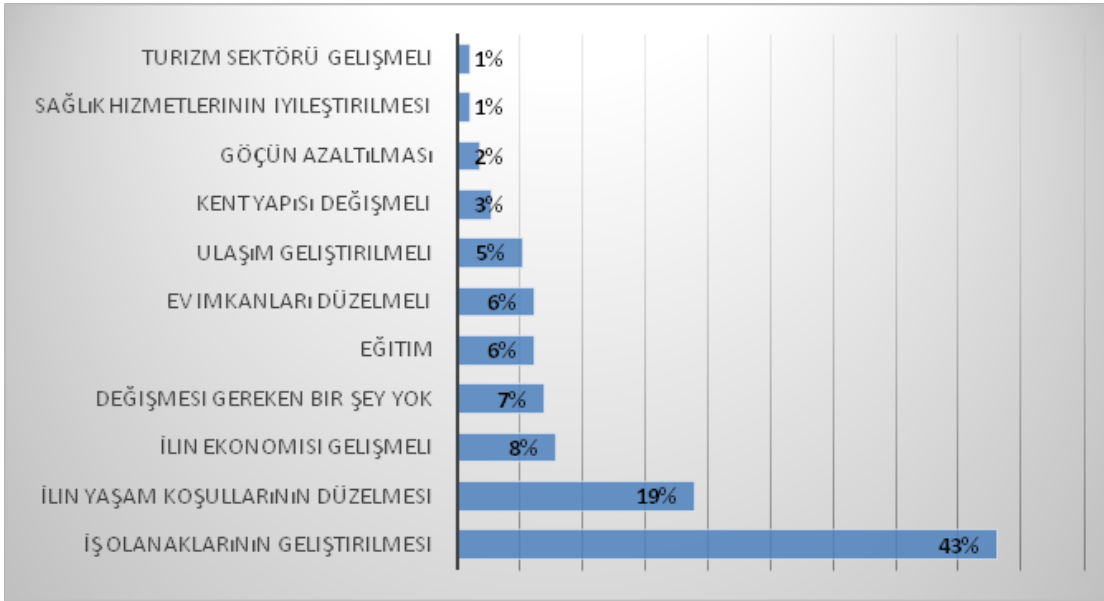

Gençlerin üçte biri Gaziantep'te kalmalarının en önemli sebebi olarak istihdam olanaklarının yüksek olmasını göstermiştir. İlin ekonomik yönden gelişmiş ve bir metropol kent konumunda olması ise %11 ile diğer nedenler arasında sayılmaktadır. Dolayısıyla gençlerin neredeyse yarısının ilin ekonomisinde görülen atılımdan olumlu etkilendiği anlaşılmaktadır. Ailevi nedenler, Gaziantep'te olmak ve ikamet ettikleri yer olması ise kalmalarında diğer önemli etkenler olarak sıralanmaktadır.

ŞEKİL 77: GAZİANTEP'TE KALMAYI DÜŞÜNÜYORSA NEDENLERİ

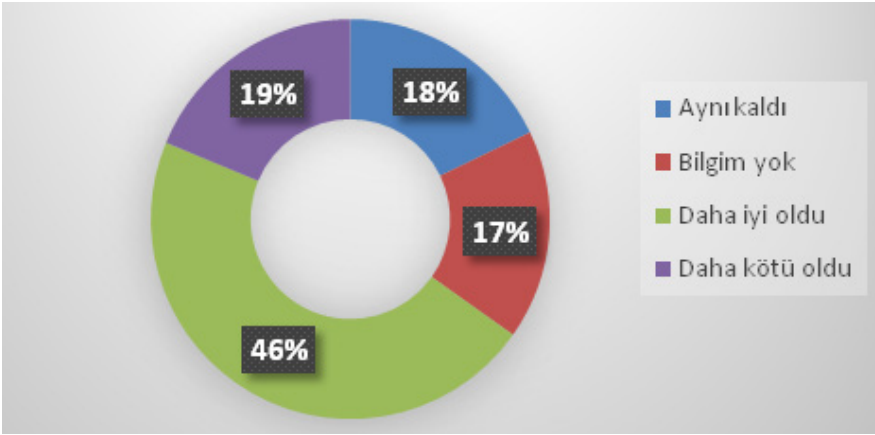
Gaziantep'te kalmama nedenleri olarak ise %35 ile yaşam koşulları ve ortamın yetersiz olması ön plana çıkmaktadır. Bu durum, yukarıda açıkladığımız verilerle de uyumlu bir görünüm sergilemektedir, zira sosyal göstergeler ekonomik gelişmişliğin gerisinde görünmektedir. Diğer yandan istihdam olanaklarının yeterli olmaması %35 ile kalmamak istemelerinde diğer önemli neden olarak gösterilmektedir. Kalmak istemeyenlerin oranının düşük olduğu da göz önüne alındığında Gaziantep'te arzu ettikleri işi bulmada sıkıntı yaşayabilecek bu oranda öğrenci olması şaşırtıcı değildir. Ailevi nedenler, eğitim düşüncesi ve ikamet sorunları diğer nedenler olarak sıralanmaktadır.

ŞEKİL 78: GAZİANTEP'TE KALMAMA NEDENLERİ**ŞEKİL 79: GAZİANTEP'TE KALMAK İÇİN HANGİ KOŞULLARIN GERÇEKLEŞMESİ GEREKMEKTEDİR?**

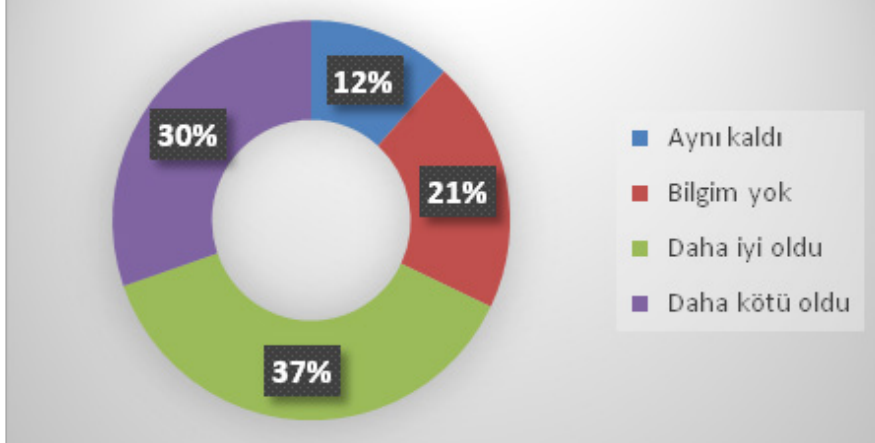
Gaziantep'te kalmak için gençlerin neredeyse yarısı doğal olarak iş bulma olanaklarının artmasını bir ön koşul olarak ileri sürmektedir. Yaklaşık üçte biri ise kente özgü sosyal göstergelerin iyileşmesini, kent yapısının geliştirilmesini, eğitim ve sağlık imkânlarının düzeltilmesini kalmak için önemli nedenler olarak görmektedir. Nitekim göstergelerde de Gaziantep ilinde sosyal gelişmişliğin ekonomik gelişmişliğin çok gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır. Ekonomideki hızlı dönüşümü diğer bileşenlerin yakalayamaması durumunun gençlik anketine de yansdığı görülmektedir.

GAZİANTEP'İN GEÇMİŞ EKONOMİK PERFORMANSI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

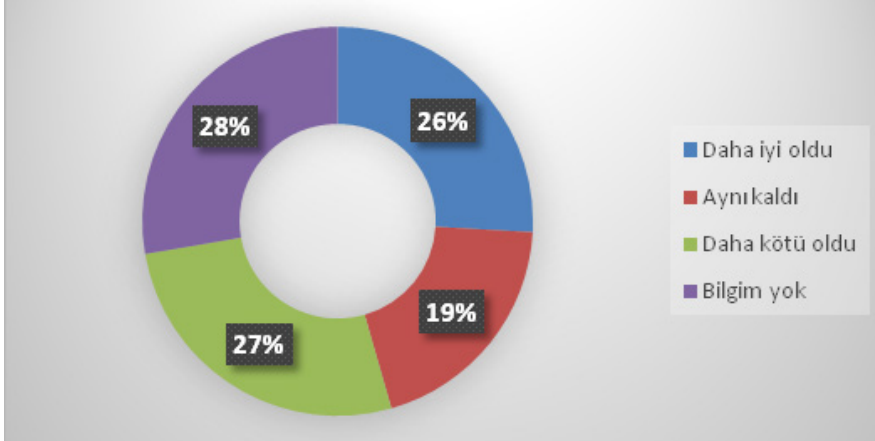
Gaziantep'in geçmiş yıllardaki performansını gençliğin gözünden anlamaya çalışan bu bölümde makro görünüme ilişkin değerlendirmelerin yanı sıra gençlerin sektörleri de nasıl buldukları anlaşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle geçmiş ve gelecek arasında gençlerin gözünde nasıl farklılıklar olduğunu anlamanın da yolu açılmıştır. Gençlerin %46'sı son beş yılda Gaziantep'te genel ekonomik koşulların Türkiye ortalamalarından daha iyiye gittiğini düşünmektedir. %18'i aynı kaldığını düşünürken sadece %19'u daha kötüye gittiği görüşündedir. Katılımcıların %17'si ise bu konuda bilgisi olmadığını belirtilmektedir.

ŞEKİL 80: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE GENEL EKONOMİK KOŞULLAR TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

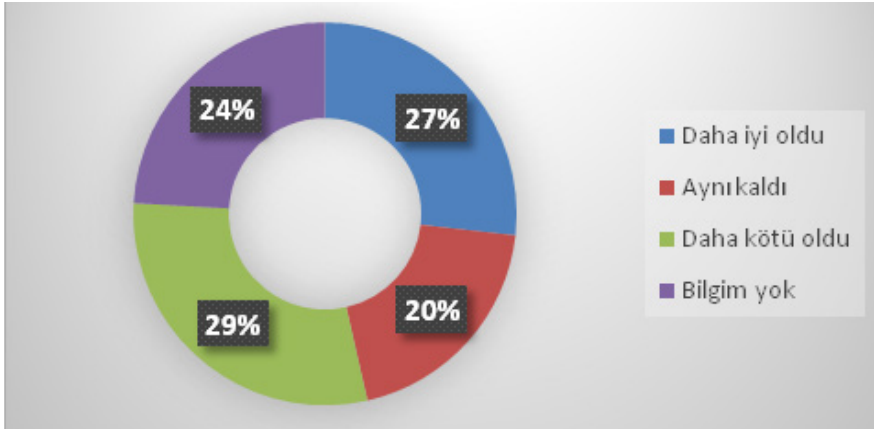
Gençlere göre istihdam olanakları genel ekonomik koşulların altında bir performans sergilemiştir. Nitekim gençlerin %37’si istihdam olanaklarının Türkiye ortalamalarının üzerinde gittiğini, %30’u ise daha kötüye gittiğini düşünmektedir.

ŞEKİL 81: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE İSTİHDAM OLANAKLARI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Son beş yılda ihracatın ortalamaların üzerinde olduğunu düşünen gençlerin oranı ise %26’ya gerilemektedir. İhracatın ortalamalara göre kötüye gittiğini düşünenlerin oranı %27 ile olumlu düşünenlerden daha fazladır. %19’una göre ise ihracat ülke ortalamaları ile aynı seviyede ilerlemektedir.

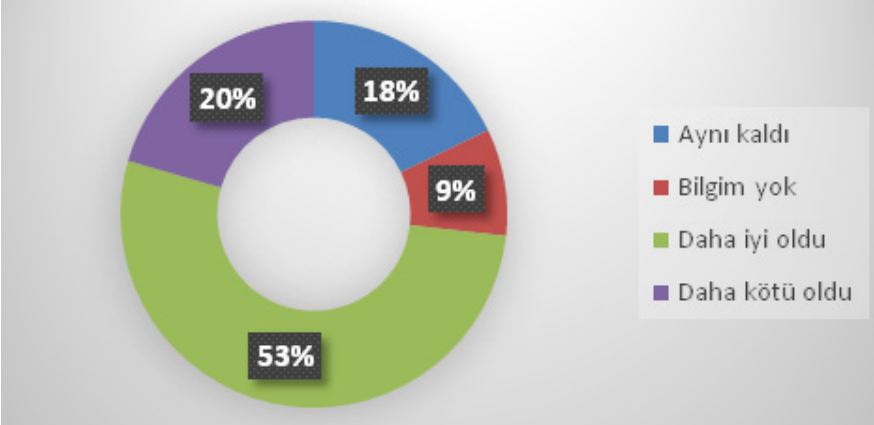
ŞEKİL 82: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE YAPILAN İHRACAT TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

ŞEKİL 83: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE TARIM SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

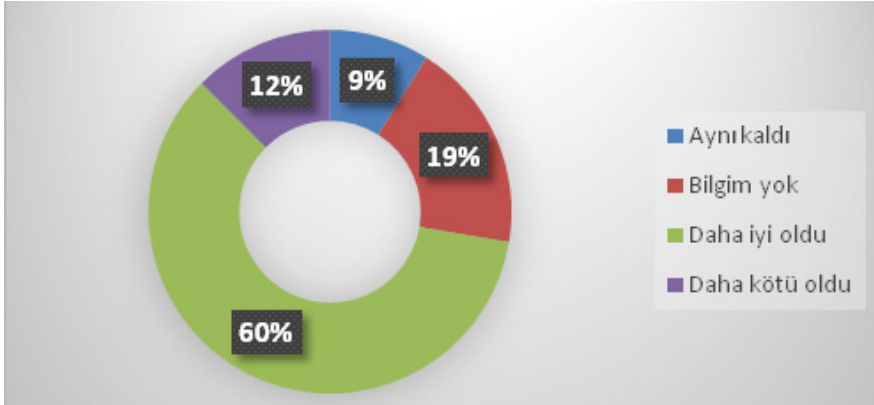
Tarım sektörüne yönelik de gençler arasında bir kötümserlik hakimdir. Gençlerin %29’una göre sektör, ülke ortalamalarının altında bir performans sergilemiştir. İyiye gittiğini düşünenlerin oranı %27 ile sınırlı kalmıştır. Gençlerin beşte biri ise aynı kaldığını düşünmektedir. Tarım sektörüne ve ihracat seviyesine yönelik bilgisi olmadığını beyan eden gençler katılımcıların dörtte birini oluşturmaktadır.

ŞEKİL 84: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE SANAYİ SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Gençlere göre sanayi sektörü il ekonomisinin genel gidişatının üzerinde olumlu bir tablo çizmektedir. Nitekim gençlerin yarısından çoğu sanayi sektörünün ülke ortalamasından daha iyi bir performans gösterdiğini düşünmektedir. Daha kötü olduğunu düşünenlerin oranı %20’ye gerilemektedir. Bilgisi olmayan gençlerin oranının bu sektörde %9’a gerilemesi sektörün ildeki ağırlığına ilişkin önemli bir ipucu vermektedir.

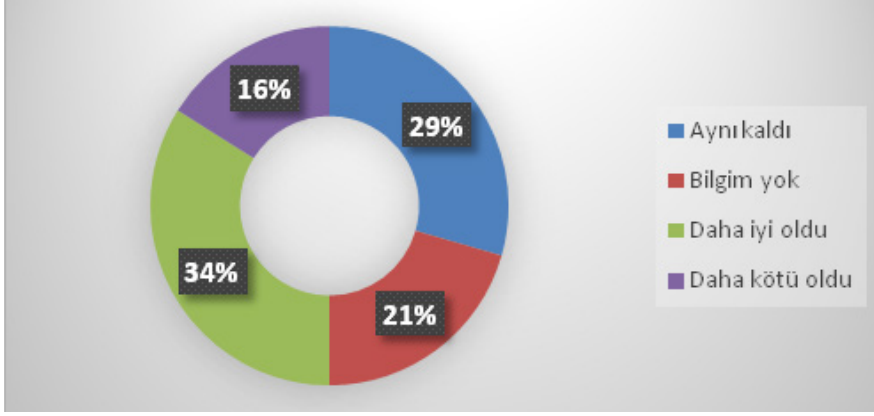
ŞEKİL 85: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Son beş yılda inşaat sektörünün iyi ya da aynı kaldığını düşünenlerin oranı %70'e yaklaşmaktadır. Daha kötüye gittiğini düşünenlerin oranı ise sadece %12'dir. İnşaat sektöründe son yıllarda görülen canlanma gençlerin yanıtlarında da öne çıkmaktadır.

ŞEKİL 86: SON BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE TİCARET SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

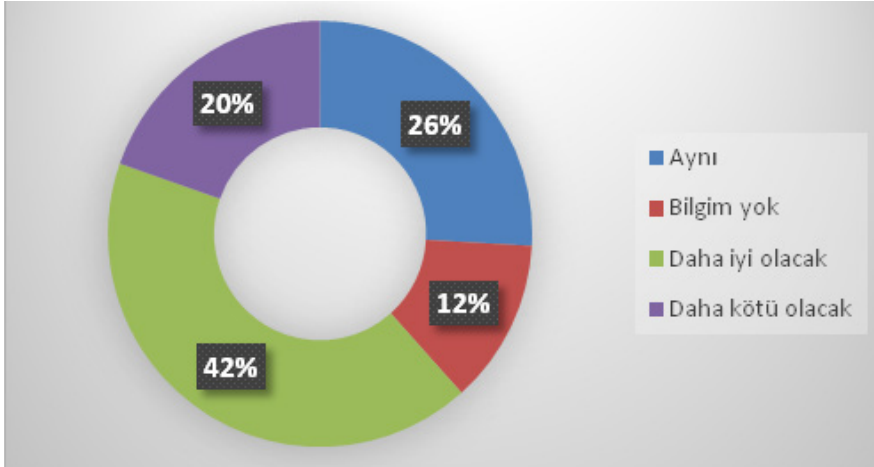
Ticaret sektöründe ise aynı kaldığını ya da daha iyiye gittiğini düşünenlerin oranı %63 olurken, daha kötüye gittiğini düşünenlerin oranı %16'ya çıkmaktadır. Gençlere göre ticaret sektörünün son beş yıldaki performansı ilin genel ekonomik görünümüne paralel bir seyir izlemektedir.

GAZİANTEP'İN GELECEKTEKİ EKONOMİK PERFORMANSI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

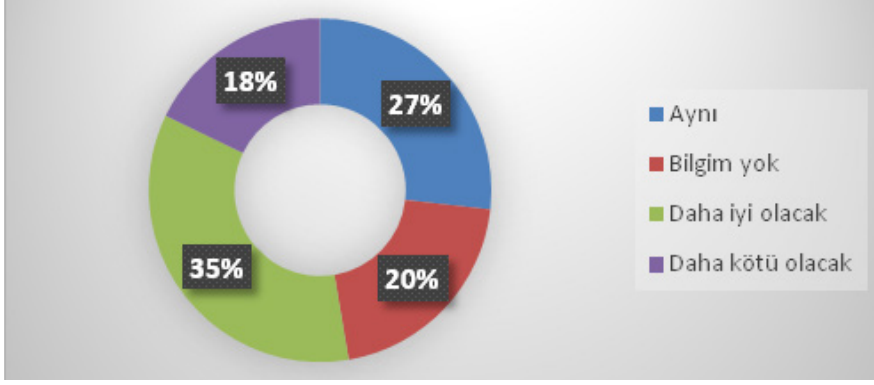
Bu bölümde gençlerin Gaziantep ekonomisinin geleceğine ilişkin görüşleri derlenmiş ve Gaziantep'in ekonomik hayatının gelişmesine dair perspektiflerinin, sorunlar ve çözümler üzerine değerlendirmelerinin sergilenmesi amaçlanmıştır.

Gençlerin ilin gelecek performansına bakış açıları geçmişe göre kısmen daha olumsuzdur. Zira gelecek beş yılda Gaziantep'in genel ekonomik koşullarının daha iyiye gideceğini düşünenlerin oranı %42'ye gerilemiştir. Buna karşılık aynı kaldığını düşünenlerin oranı %26'ya, daha kötü olacak diyenlerin oranı %20'ye yükselmiştir. Ancak geçmiş ve gelecek beklentilerinin genelde uyum gösterdiğini söylemek mümkündür.

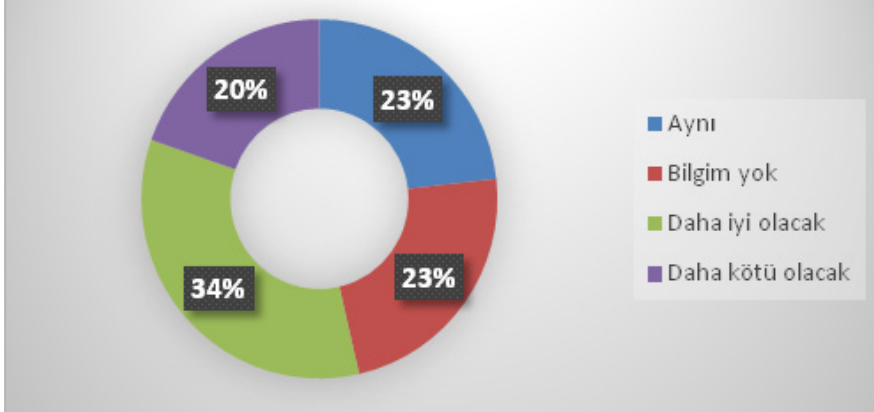
ŞEKİL 87: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE GENEL EKONOMİK KOŞULLAR TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

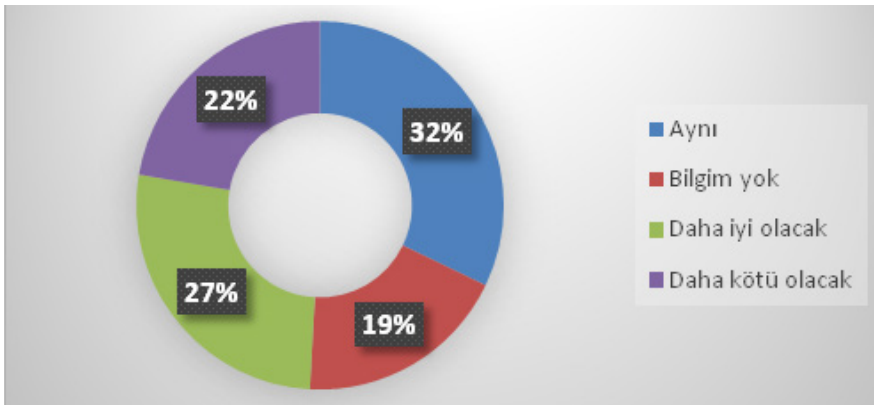
İstihdam olanakları açısından ise beklentiler geçmişe kıyasla daha olumludur. Zira istihdam olanakları ülke ortalamasının altında olacak diyenlerin oranı %18'e gerilemiştir. Oysa gençlerin neredeyse üçte biri son beş yılda istihdam olanaklarının daha kötüye gideceğini belirtmiştir.

ŞEKİL 88: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE İSTİHDAM OLANAKLARI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

İhracat beklentilerinde iyileşme eğilimi belirgindir. Geçmiş beş yılda ihracat performansının kötü gittiğini düşünenlerin oranı %27 iken gelecekte daha kötü olacak diyenlerin oranı sadece %20'dir.

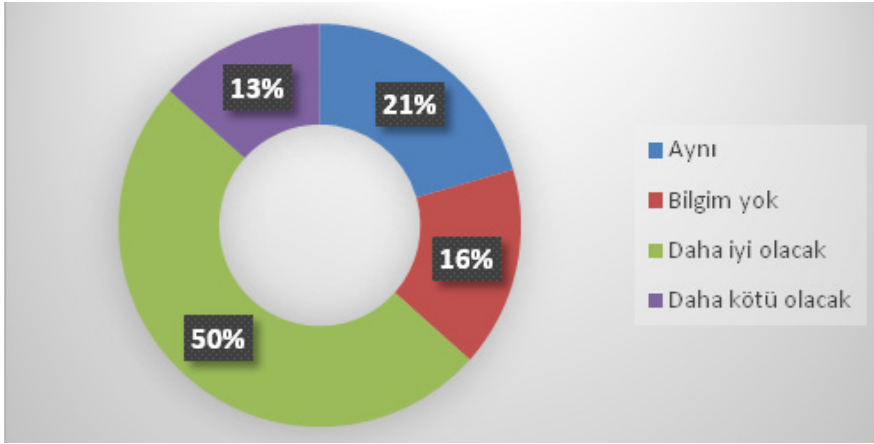
ŞEKİL 89: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TEN YAPILAN İHRACAT TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Tarım sektörüne yönelik olumsuz bakış açısı devam etmekle birlikte geçmiş beş yıla kıyasla gelecekte tarım sektörünün daha kötü olacağını düşünenlerin oranı %29'dan %22'ye gerilemiştir. Daha iyi olacak diyenlerin oranı %27'de kalırken, aynı olacak diyenlerin oranı %32'ye çıkmıştır.

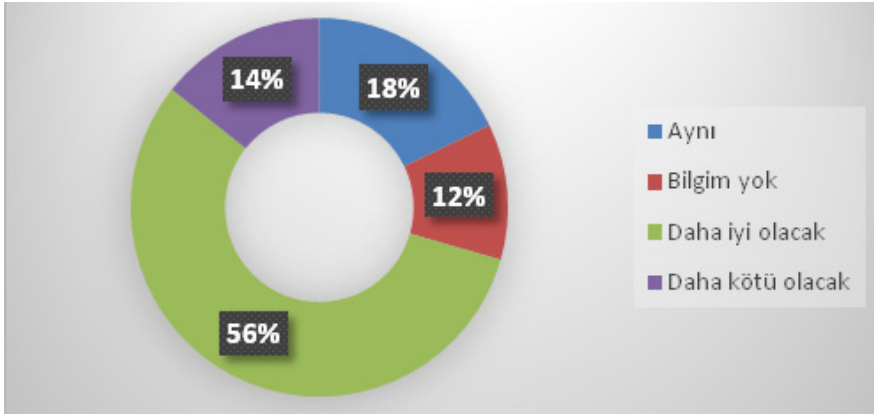
ŞEKİL 90: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP'TE TARIM SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Sanayi sektörünün gelecek beş yılda da ülke ortalamasında ya da daha iyi gideceğini düşünenlerin oranı gençler arasında çoğunluktadır. Nitekim daha kötü olacak diyen gençlerin oranı %13'e gerilemiştir.

ŞEKİL 91: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE SANAYİ SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

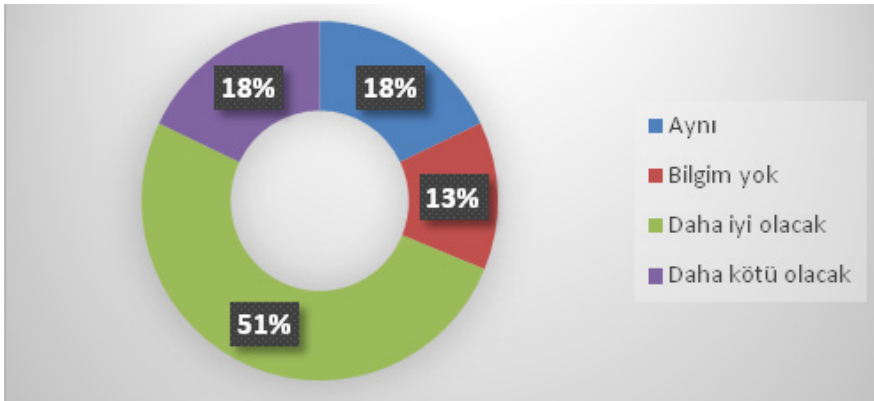

ŞEKİL 92: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

İnşaat sektörüne ilişkin geleceğe beklentilerde kısmen bir bozulma olsa da gençlerin %56’sının inşaat sektörünün ilde ülke ortalamasından daha iyi geçeceğini belirtmeleri dikkat çekicidir. Daha kötü olacak diyenlerin oranı hala sadece %14 seviyesindedir.

ŞEKİL 93: GELECEK BEŞ YILDA GAZİANTEP’TE TİCARET SEKTÖRÜNÜN GENEL PERFORMANSI TÜRKİYE ORTALAMALARINA GÖRE

Ticaret sektörünün daha iyiye gideceğini düşünen gençlerin oranı geçmişe kıyasla yüksek oranda artmıştır. Zira ortalamalardan daha iyi olacak diyenlerin oranı %51 seviyesine yükselmiştir. Diğer yandan daha kötü olacak diyen katılımcıların oranı da kısmen yükselmiştir. Yine de gençlerin ticaret sektörünün daha da gelişeceğine yönelik beklentilerinin arttığını söylemek yanlış olmayacaktır.

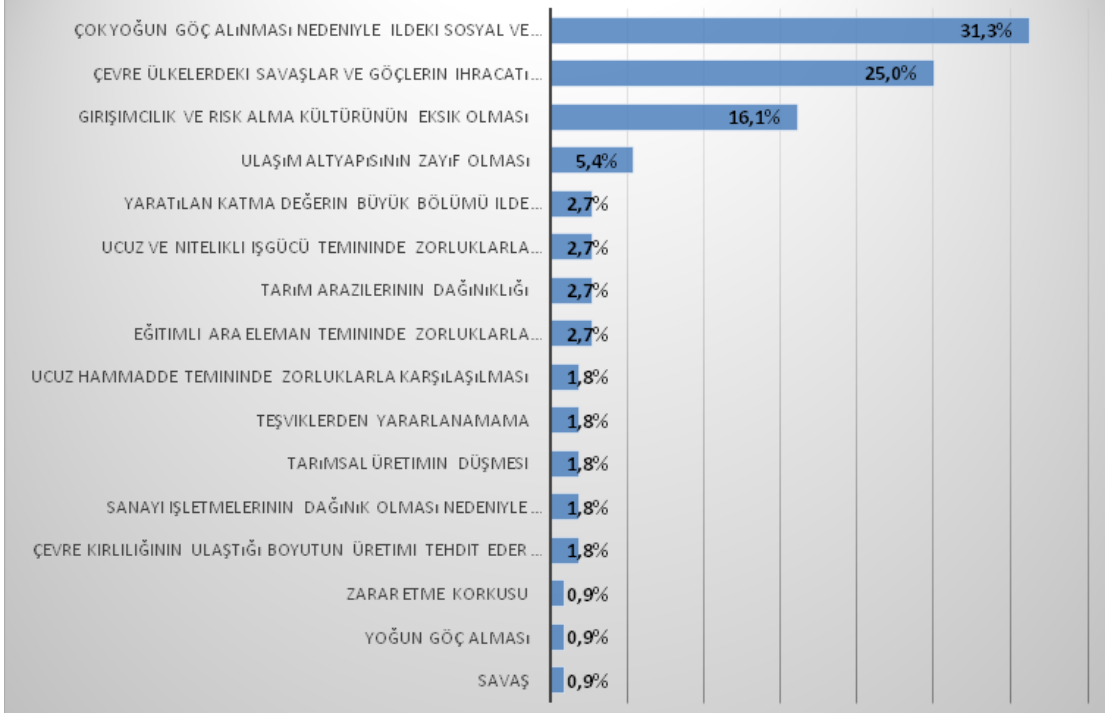
GAZİANTEP'İN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Gençler Gaziantep'in ekonomik başarısının arkasında birçok faktör yattığını düşünmektedir. Ön plana çıkan faktör ise ildeki güçlü girişimcilik kültürünün varlığıdır. Görüşmelerde de sıklıkla vurgulanan bu durum gençlik anketinde görünmektedir, zira her beş gençten biri girişimcilik kültürünün ilde gelişmiş olmasının ilin ekonomisinin gelişimine katkı yapmasını en önemli faktör olarak görmektedir. Gençler tarafından öne çıkarılan diğer faktörler ise tarihsel olarak sermaye birikiminin güçlü olması, il nüfusunun büyük olmasının getirdiği pazar avantajı, sanayi işletmelerinin konsantrasyonu nedeniyle kümelenme avantajlarından yararlanılması olurken ildeki sosyal ve kültürel ortamın nitelikli istihdam açısından cazip olması, ulaşım altyapısının güçlü olması, teşviklerin yeni yatırımları cezbetmesi, nitelikli işgücü bulunabilmesi, girişimciler arası dayanışma ve işbirliği kültürünün varlığı, hammadde kaynaklarına yakınlığı gibi faktörler de katılımcılar tarafından belirtilmektedir.

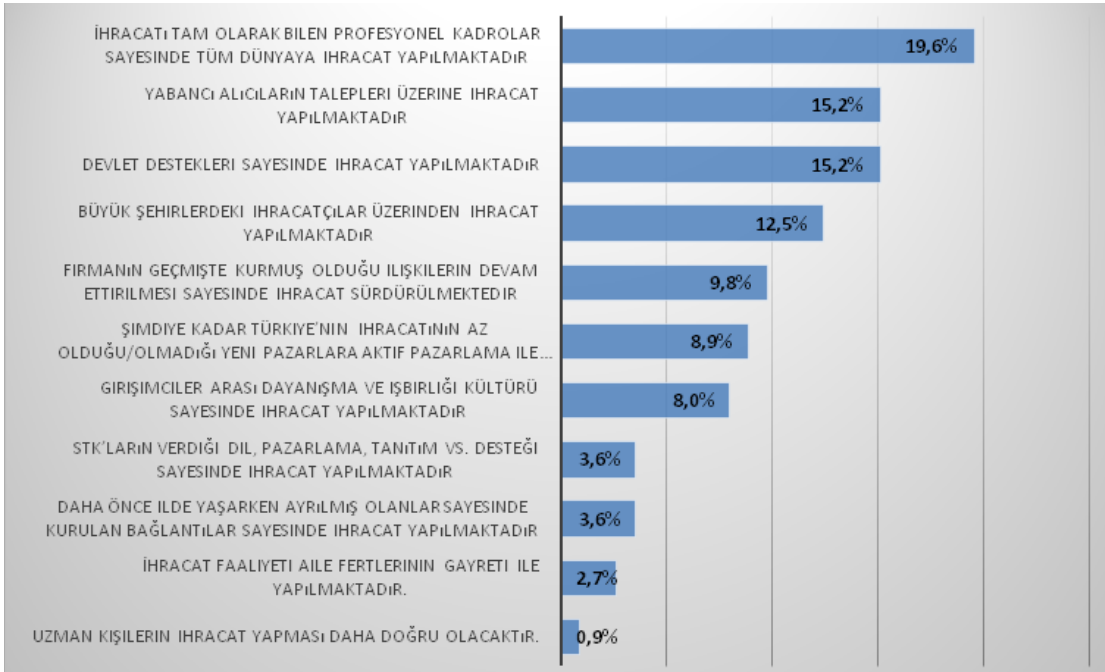
ŞEKİL 94: GAZİANTEP EKONOMİSİNİN GELİŞİMİNE KATKI YAPMIŞ EN ÖNEMLİ FAKTÖR NEDİR?

Gençlerin neredeyse üçte birine göre Gaziantep ekonomisinin gelişimini kısıtlamış olan en önemli faktör, çok yoğun göç alınması nedeniyle ildeki sosyal ve kültürel ortamın nitelikli istihdam açısından olumsuz olmasıdır. Katılımcıların dörtte biri çevre ülkelerdeki savaşlar ve göçleri, %16,1'i ise girişimcilik ve risk alma kültürünün eksik olmasını gelişimi kısıtlamış en önemli faktör olarak göstermektedir. Ulaşım altyapısının zayıf olması, yaratılan katma değer büyük bölümünün ilde kalmayıp, diğer illere aktarılması, ucuz ve nitelikli işgücü temininde zorluklarla karşılaşılması gençler nezdinde diğer önemli faktörler olarak sıralanmaktadır.

ŞEKİL 95: GAZİANTEP EKONOMİSİNİN GELİŞİMİNİ KISITLAMIS OLAN EN ÖNEMLİ FAKTÖR NEDİR?

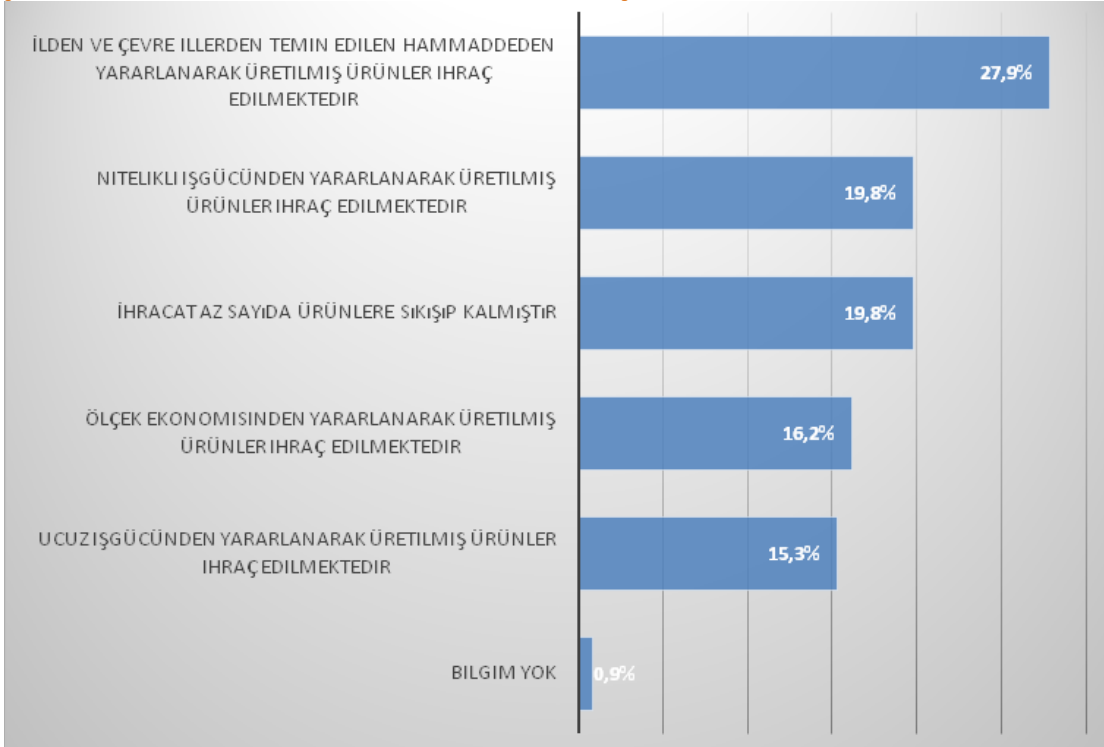
Gaziantep'in ihracat profilini ortaya çıkarmaya yönelik soruya verilen cevaplarda ihracatı tam olarak bilen profesyonel kadrolar sayesinde tüm dünyaya ihracat yapılması %19,6 ile ilk sırayı alırken, %15,2 ile yabancı alıcıların talepleri üzerine yapılan ihracat, %15,2 ile devlet destekleri sayesinde yapılan ihracat ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Gençlerin bir kısmına göre ise büyük şehirlerdeki ihracatçılar üzerinden ihracat yapılmakta, firmanın geçmişte kurmuş olduğu ilişkilerin devam ettirilmesi sayesinde ihracat sürdürülmektedir. Ayrıca şimdiye kadar Türkiye'nin ihracatının az olduğu/olmadığı yeni pazarlara aktif pazarlama ile ihracat yapıldığını düşünenlerin oranı %8,9 olurken, girişimciler arası dayanışma ve işbirliği kültürü sayesinde ihracat yapılması da gençlerin öne sürdükleri unsurlar arasında yer almaktadır.

ŞEKİL 96: GAZİANTEP'İN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İHRACAT PERFORMANSINDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR NELERDİR?

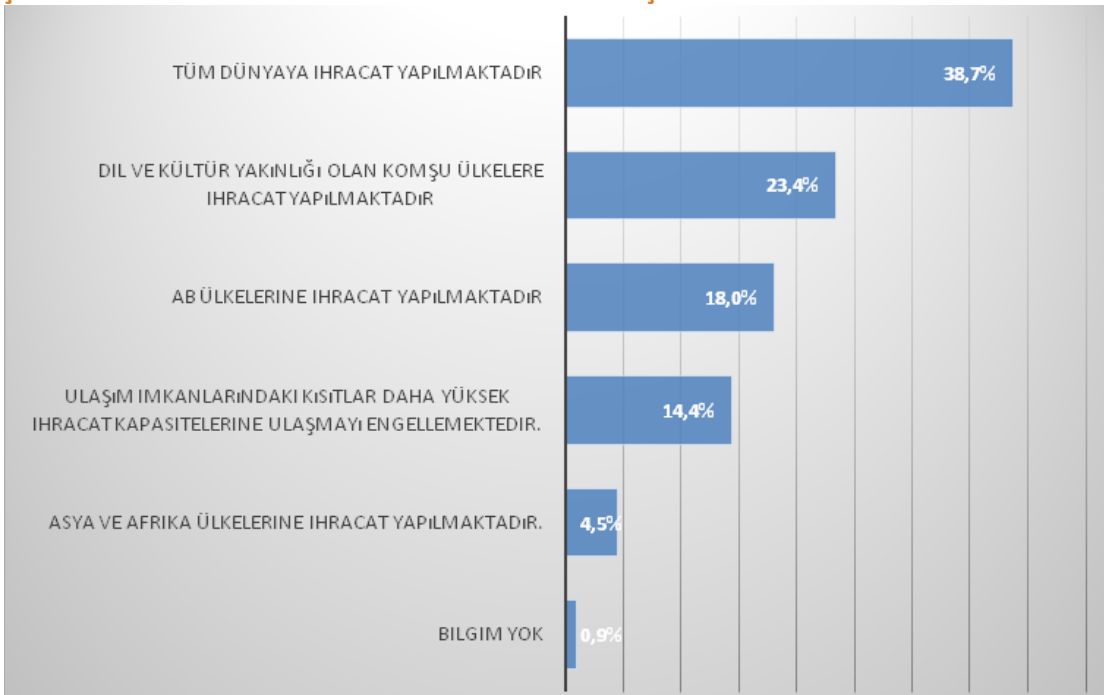
ihracatın mal bileşimini etkileyen en önemli faktör nedir diye sorulduğunda ilden ve çevre illerden temin edilen hammaddeden yararlanarak üretilmiş ürünler ihraç edildiğini belirten gençler %28'e ulaşmaktadır.

Nitelikli işgücünden yararlanarak üretilmiş ürünlerin ihraç edildiğini düşünen gençler ise yaklaşık %20 ile azımsanmayacak bir orana sahiptir. Buna karşılık yine gençlerin beşte birine göre ihracat az sayıda ürüne sıkışıp kalmıştır. Ölçek ekonomisinden yararlanıldığını ve ucuz işgücünden yararlanılarak üretilen ürünlerin ihraç edildiğini düşünen gençlerin oranı da toplamda %30'un üzerine çıkmaktadır. Pazar bileşimine bakıldığında ise gençlerin %39'unun ilin tüm dünyaya ihraç yaptığını düşündüğü görülmektedir. Dil ve kültür yakınlığı olan ülkelere de yapılan ihracat gençlerin %15'ine göre öne çıkarken, Avrupa Birliği de gençlerin %18'ine göre ihracatta önemli bir pazar oluşturmaktadır. Bu sonuçlar Gaziantep'in en büyük ticari partnerleri tablosuyla da paralel bir görünüm arz etmektedir.

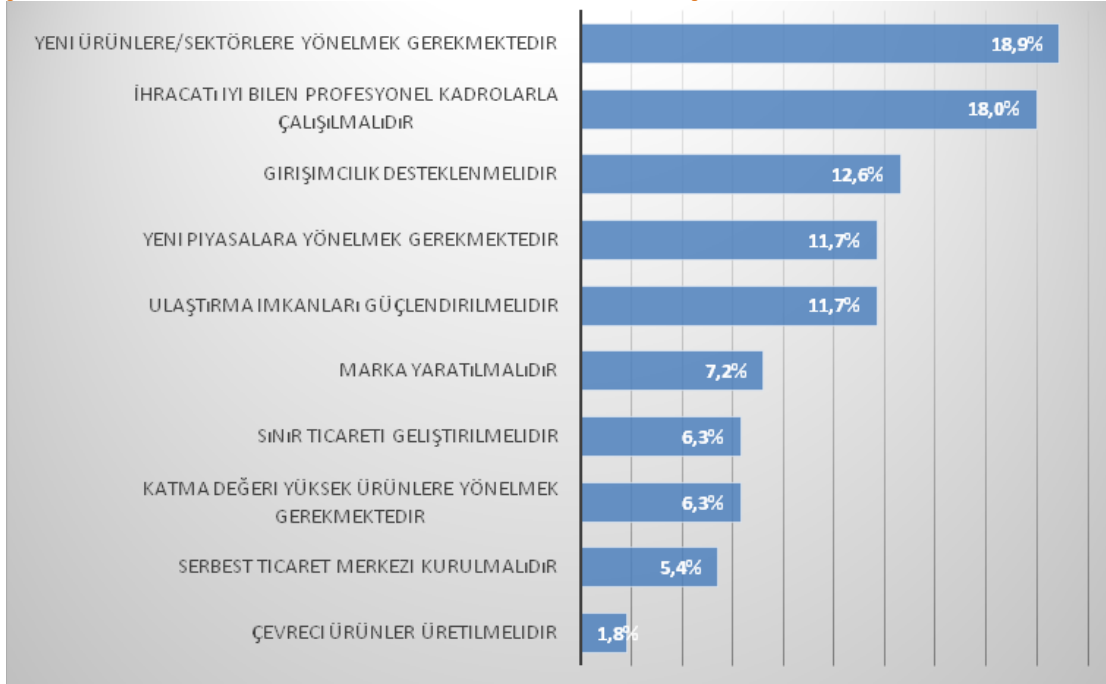
ŞEKİL 97: GAZİANTEP'İN İHRACATININ MAL BİLEŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER NELERDİR?

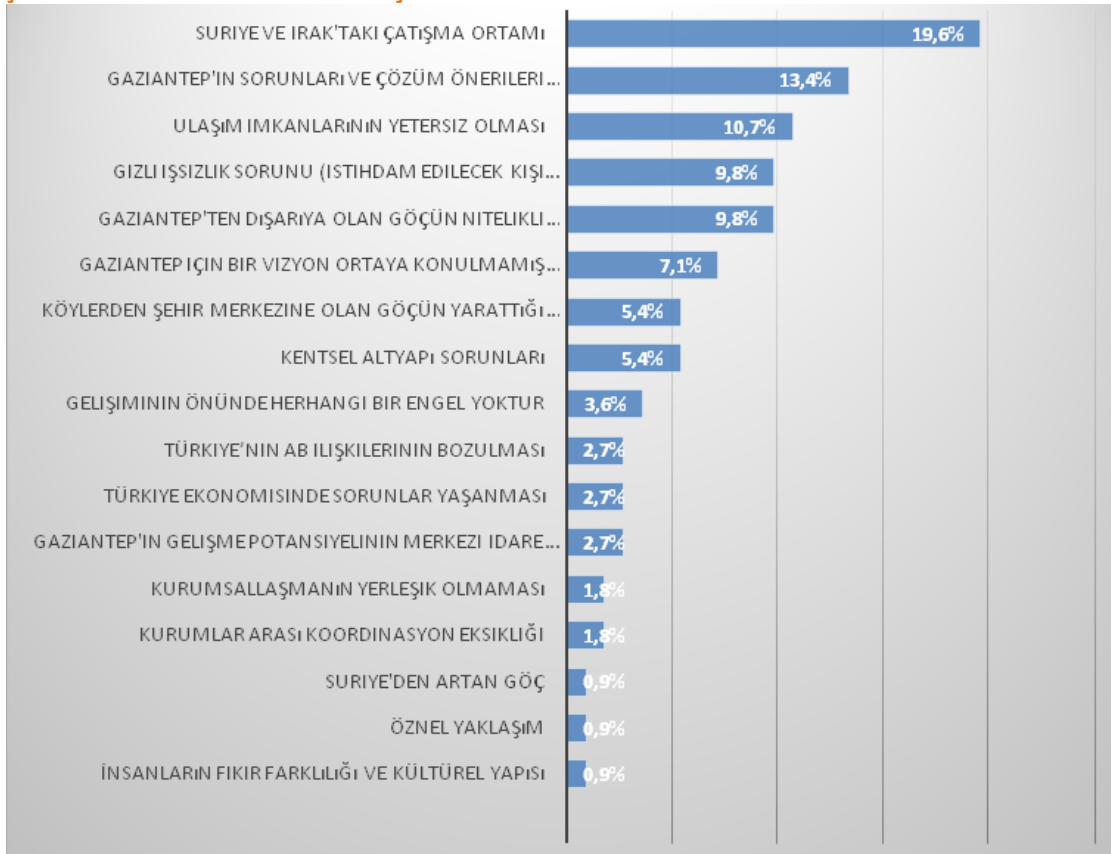
ŞEKİL 98: GAZİANTEP'İN İHRACATININ PAZAR BİLEŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER NELERDİR?

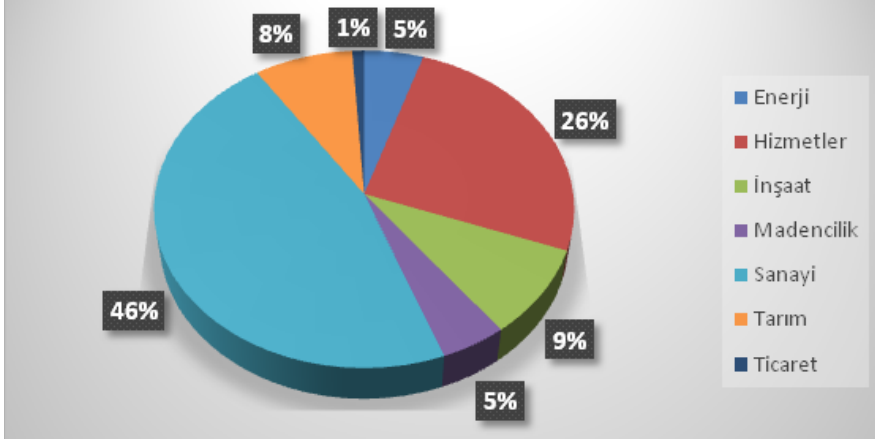
ŞEKİL 99: GAZİANTEP'İN İHRACATININ ARTIRILMASI İÇİN NE YAPILMALIDIR?

İlin ihracatının artırılması için gençlerin yaklaşık %19'una göre yeni sektörler ve ürünlere yönelmek gerekmektedir. İhracatı iyi bilen profesyonel kadrolarla çalışılması gerektiğini düşünen gençlerin oranı %18 olurken, girişimcilik de desteklenmelidir görüşü %12,6 ile gençlerin önerileri arasındadır. Yeni piyasalara yönelmek gerektiği, ulaştırma imkanlarının güçlendirilmesi, marka yaratılması, sınır ticaretinin geliştirilmesi, serbest ticaret merkezi kurulması da gençlerin önerileri arasında yer almaktadır.

ŞEKİL 100: GAZİANTEP'İN GELİŞİMİNİN ÖNÜNDEKİ EN BÜYÜK ENGEL NEDİR?

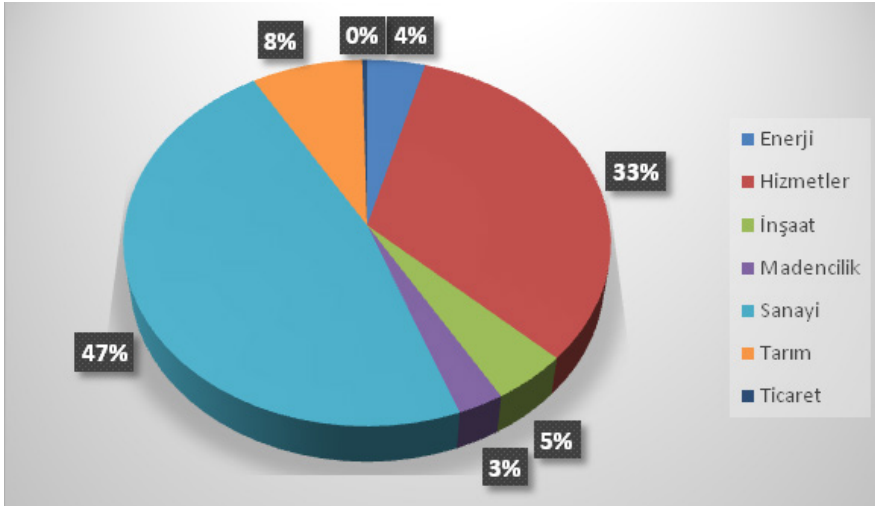
Gençler arasında Gaziantep'in gelişimin önündeki engeller konusunda bir fikir birliğinden bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Yine de gençlerin %19,6'sına göre Gaziantep'in gelişiminin önünde en büyük engel, ilin gelişimini kısıtlamış faktörlerde de öne çıkan Suriye ve Irak'taki çatışma ortamıdır. Gaziantep'in sorunları ve çözüm önerileri konusunda fikir birliğinin olmaması ve ulaşım imkanlarının yetersiz olması diğer öne çıkan engeller olarak gösterilmektedir. Gizli işsizlik ve göç sorunu da gençlerin bir kısmının nezdinde ilin gelişimin önünde en büyük engel olarak durmaktadır.

ŞEKİL 101: GAZİANTEP'TE HALİHAZIRDA GELİŞMİŞ OLAN VE İLERİDE DAHA DA GELİŞECEĞİNİ DÜŞÜNDÜĞÜNÜZ SEKTÖRLER

Katılımcılar arasında Gaziantep'te hâlihazırda gelişmiş olan ve ileride daha da gelişeceği düşünülen sektörler sorulduğunda gençlerin neredeyse yarısı sanayi sektörünün ileride daha da gelişeceğini belirtmiştir. Bu cevap ilin gelişim patikasıyla uyumlu bir görünüm sergilemektedir. Hizmetler sektörünün daha da gelişeceğini düşünenlerin oranı da %26 seviyesindedir. Sanayi sektörünün daha da gelişmesi durumunda hizmetler sektörünün de daha çok gelişebileceği gençlerin de dikkatini çekmektedir. İnşaatın daha da gelişeceğini düşünenlerin oranı ise %9'a gerilemektedir. (İnşaat sektörünün doyma noktasına gelmiş olması bu durumda etkili olabilir.) Tarımın daha da gelişeceğini düşünenlerin oranı %8 olurken, enerji ve ticaret sektörlerinin daha da gelişeceğini düşünen gençlerin oranı %5'te kalmaktadır.

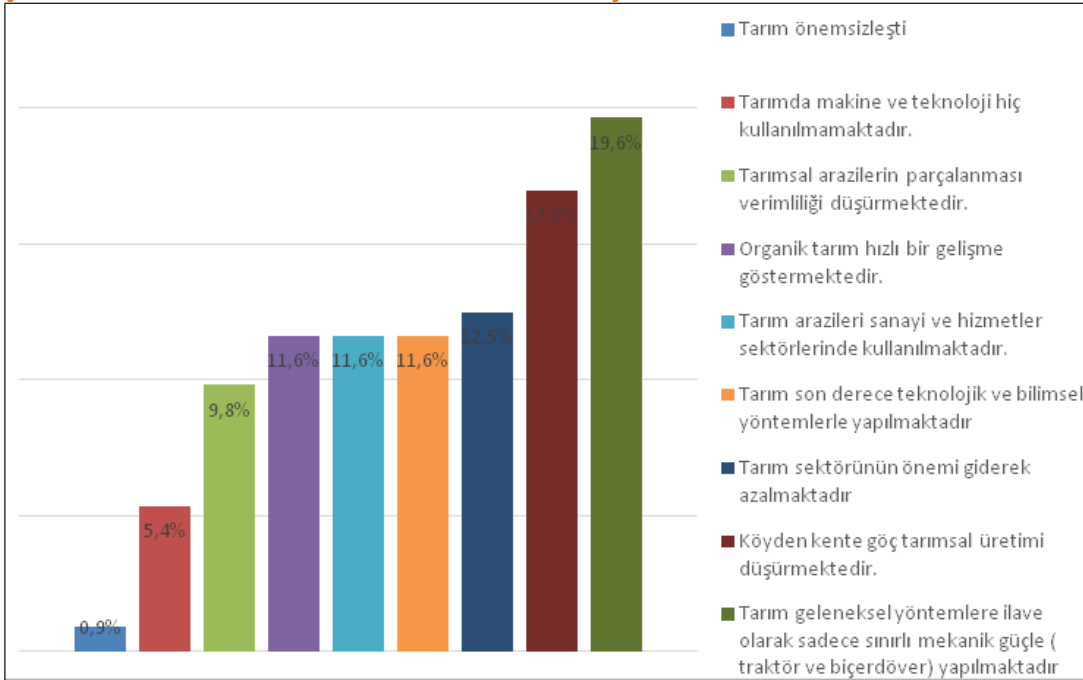
ŞEKİL 102: GAZİANTEP'TE ŞU ANDA ÖNEMLİ BİR GELİŞME GÖSTERMEMİŞ OLMASINA RAĞMEN POTANSİYELİ YÜKSEK SEKTÖRLER

Gençlerin neredeyse yarısına göre şu anda önemli bir gelişme göstermemiş olmasına rağmen potansiyeli yüksek olan sektör olarak yine sanayi sektörü ön plana çıkmaktadır. Aynı şekilde gençlerin üçte birine göre hizmetler sektörü de şu anda önemli bir gelişme göstermemesine karşılık önemli bir potansiyel taşımaktadır. Turizmin ilde daha çok canlanacağı düşüncesi de gençlerin hizmetler sektöründe önemli bir potansiyel görmesinde etkili olabilir. Gençlerin çok az bir kısmı inşaat ve ticaret sektörlerinde önemli bir potansiyel görmektedir.

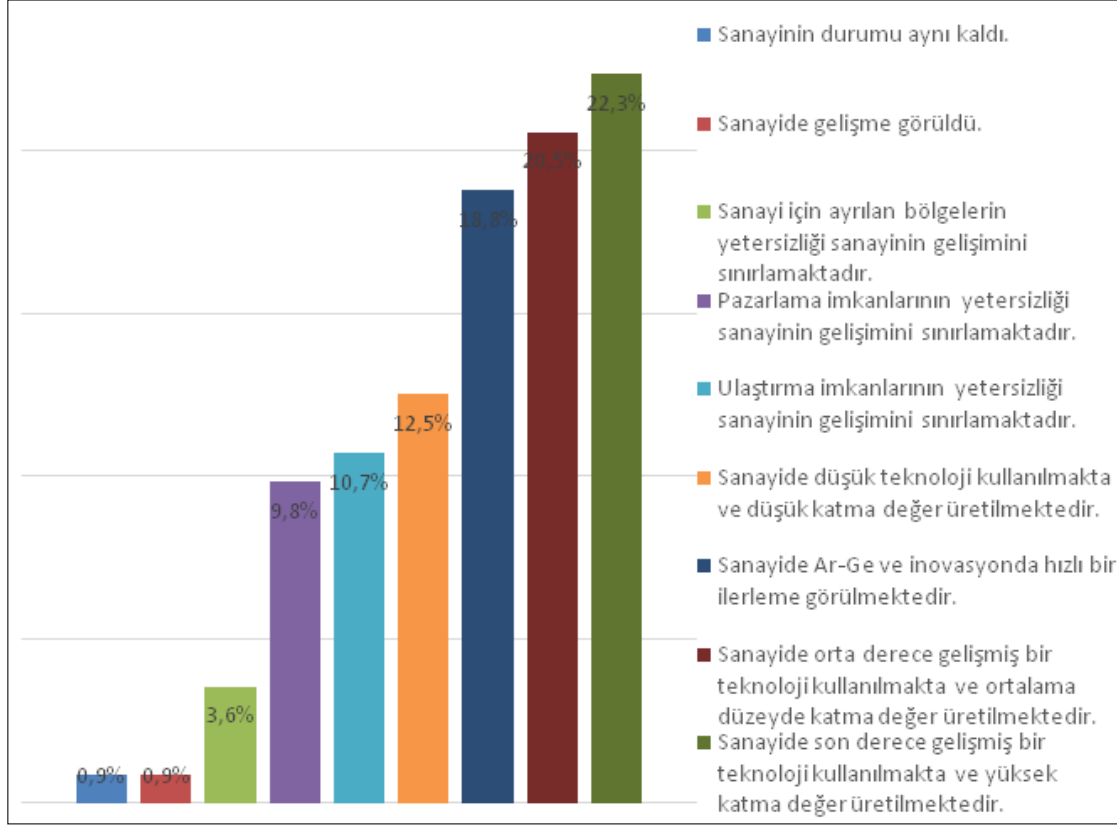
ŞEKİL 103: GAZİANTEP'İN GELİŞİMİNİN HIZLANDIRILMASI İÇİN NE YAPILMALI?

Gaziantep'in gelişiminin hızlandırılması için gençlerin %15,3'ü üniversitelerin daha da geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Teşvik yasasında özendirici tedbirler alınmalı diyen gençlerin oranı ile Gaziantep'in sorunları ve alınacak önlemler konusunda etkin bir baskı grubu oluşturulmalı diyenlerin oranı %11,7 seviyesindedir. Dışarıya göçün önlenmesi, AB ile ilişkilerin geliştirilmesi, ulaştırma imkanlarının iyileştirilmesi ile büyük 1-2 yeni yatırım kazandırılması, girdi maliyetlerinin düşürülmesi, başka ülkelerden gelen göçün durdurulması gerektiği de gençlerin vurguladığı diğer önemli unsurlardır. Kısaca özetlemek gerekirse gençlerin yaklaşık üçte birine göre Gaziantep'te istihdam piyasalarının daha nitelikli bir yapı kazanması ilin gelişimini tetiklemekte etkili olacaktır. Genel olarak gençler kendi aralarında ile yönelik farklı senaryolar oluşturmaktadır, bu da ilin zengin yapısını göstermesi açısından dikkate değerdir.

ŞEKİL 104: GAZİANTEP'TE TARIMIN DURUMU AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİYLE ANLATILABİLİR?

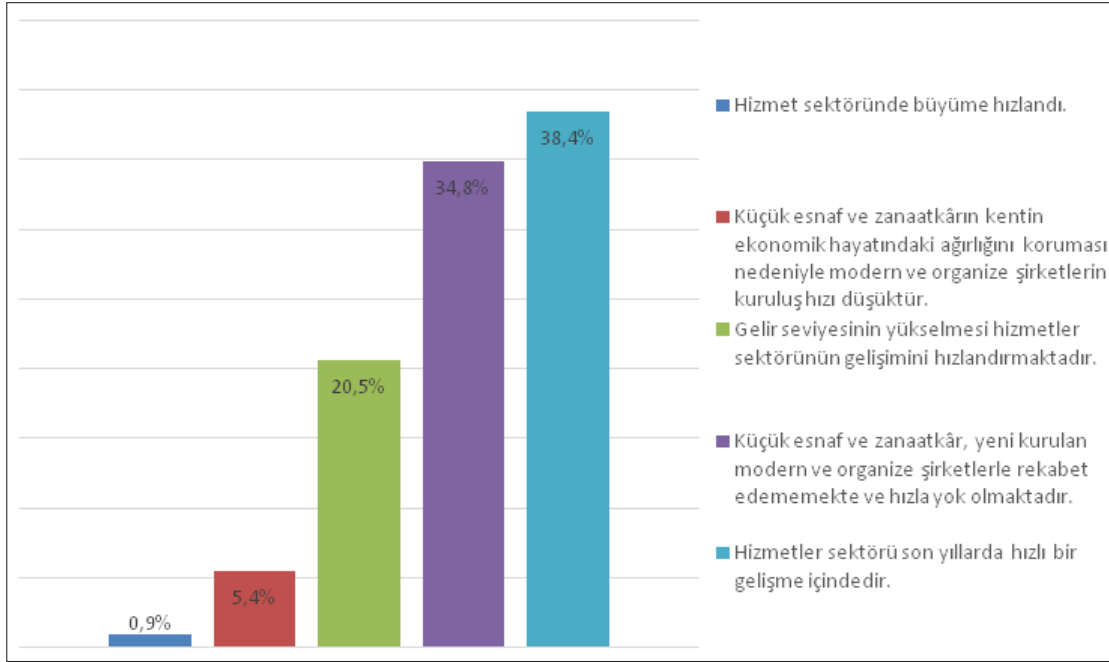
Gençlerin beşte biri tarımın geleneksel yöntemlere ilave olarak sadece sınırlı mekanik güçle yapıldığını düşünmektedir. Köyden kente göçün tarımsal üretimi düşürdüğünü düşünenlerin oranı %17, tarım sektörünün öneminin giderek azaldığını düşünenlerin oranı %12,5'dur. Öte yandan, tarımın ileri teknoloji ve bilimsel yöntemlerle yapıldığını düşünen gençlerin oranı %11,6, organik tarımın hızla geliştiğini düşünenlerin oranı da %11,6 ile azımsanmayacak ölçüdedir. Tarım arazilerinin parçalanması ve verimliliğin düşmesi, tarım arazilerinin sanayi ve hizmetler sektöründe kullanılması olgusuna vurgu yapan gençlerin toplamı da %21,4'e ulaşmaktadır. Dolayısıyla, ilde tarımın çözülmesi ve gerilemesinden gençlik anketine de tezahür etmektedir.

ŞEKİL 105: GAZİANTEP'TE SANAYİNİN DURUMU AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİYLE ANLATILABİLİR?

Gençlerin ildeki sanayi sektörüne bakış açıları nispeten olumlu bir tablo çizmektedir. Zira gençlerin %22 gibi önemli bir kısmı sanayide son derece gelişmiş bir teknoloji kullanıldığını ve yüksek katma değer üretildiğini, %18'i sanayide Ar-Ge ve inovasyonda hızlı bir ilerleme görüldüğünü düşünmektedir. %21'i ise orta düzey teknoloji kullanıldığını düşünmektedir. Düşük teknoloji ile üretim yapıldığını düşünen gençlerin oranı %12,5'a gerilemektedir. Yine ulaşımın sanayiye sınırladığını düşünenlerin oranı %10,5 iken, sanayi için ayrılan bölgelerin yetersizliğinin sanayinin gelişimini sınırladığını düşünenler sadece %3,6'dır.

ŞEKİL 106: GAZİANTEP'TE HİZMET SEKTÖRLERİNİN DURUMU AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİYLE ANLATILABİLİR?

Gaziantep'te hizmetler sektörünün geliştiğini düşünen gençlerin oranı %60'a ulaşmaktadır. Son yıllarda hızlı geliştiği ve bunda gelir artış hızının etkili olduğunu düşünen gençlerin oranı bu seviyeye ulaşmaktadır. Ayrıca gençlerin üçte birinden fazlası küçük esnaf ve zanaatkarın, yeni kurulan modern ve organize şirketlerle rekabet edemediğini ve yok olduğunu belirtmektedir. Öte yandan, gençlerin sadece %5,5'üne göre küçük esnaf ve zanaatkarın kentin ekonomik hayatındaki ağırlığını koruması nedeniyle modern ve organize şirketlerin kuruluş hızı düşüktür.

KISIM 6

GAZİANTEP İÇİN 2023 SENARYOLARI

GAZİANTEP İÇİN 2023 SENARYOLARI

Türkiye'nin parlak bir ekonomik performans sergilediği 2000'li yıllarda, Gaziantep de Anadolu'daki başka kentlerle birlikte Anadolu'nun yükselen kentleri arasında yer almıştır. Türkiye'nin doğu ve güneydoğusu düşünüldüğünde, Gaziantep bu bölgede sanayinin ve işdünyasının başkenti olarak ön plana çıkmıştır.

Gaziantep TÜRKONFED tarafından yayımlanan Orta Gelir Tuzağı'ndan Çıkış: Hangi Türkiye? başlıklı çalışmada orta-düşük gelir grubunda olan 27 ilden oluşan 8 bölgeden birisinde yer almaktadır. (Erinç Yeldan, 2012, s. 79-80).

Literatürde ülkelerin orta gelir seviyesine ulaştıktan sonra büyüme hızlarının düşmesi ve uzun yıllar boyunca yüksek gelirli ülke kategorisine geçememeleri Orta-Gelir Tuzağı olarak tanımlanmaktadır (Felipe, 2012). Gaziantep'in mevcut göstergeleri Orta Gelir Tuzağına yakalanma ihtimali olduğunu akla getirmektedir. Hatta TRC1 bölgesinin yoksulluk tuzağı riski ile karşı karşıya olduğu da söylenebilir. Bu nedenle Gaziantep için kişi başına gelir seviyesinin önce düşük gelir, sonra da orta gelir tuzağından çıkmasına imkan verecek bir makroekonomik çerçevenin tasarlanması, Gaziantep'in geleceği açısından olduğu kadar komşu illerin kaderi açısından da önem taşımaktadır¹⁷.

Eldeki mevcut veri setinin incelenmesi, yüz yüze görüşmelerden ve düzenlenen çalıştay ve anketten elde edilen bulgular, Gaziantep için ekonomik kalkınma modelinin ilin girişimcilik ruhunu ve küresel ekonomiye bölgesel pazarlar üzerinden eklenmesinin başarısını yansıtmayı gerektirdiğini düşündürmektedir.

Kendi iç tutarlılığı olan bir çerçeve, Gaziantep'in gelişmesini sürdürmesinin koşullarının temel parametreler bazında görülmesini, benimsenen kalkınma modelinin sağlayabileceği gelir artışının boyutlarını ve bu kalkınma modelinin hayata geçirilmesinin koşulları hakkında fikir sahibi olunabilmesini sağlayacaktır.

Gaziantep'te dikkat edilmesi gereken bir nokta ilin sanayileşme seviyesinin sosyo-ekonomik gelişmişliğine yansımamış olmasıdır. Gaziantep farklı sektörlerden iş dünyası temsilcileri ve kanaat önderleri, şehrin ticari başarısını çok memnuniyet verici bulmaktadır. Buna karşılık, bu ticari performansın başarısının nerelerden kaynaklanmış olduğu ve dolayısıyla devam ettirilmesinin nasıl sağlanabileceği sorgulanmamakta; sanki kendiliğinden bu sürecin devam edeceği gibi bir kabulle yaklaşılmaktadır. Kaldı ki, bu ticari başarının halka ve çalışanlara tatminkar ölçüde yansımış olduğu da söylenemez. Bölgenin siyasi ve sosyal dinamiklerinin hassasiyeti de dikkate alındığında, Gaziantep için mevcut sanayi altyapısının sunduğu imkanları ve ihracat konusunda gösterilmiş olan başarıyı sağlıklı bir zeminde ileriye taşıyacak bir ekonomik modelin bugünden kurgulanması gerekecektir.

Adı Anadolu kaplanları arasında geçen Gaziantep'te sağlanmış olan sanayileşme ve ihracat ivmesinin sosyo-ekonomik göstergelere tahvil edilememesi endişe kaynağıdır. İlde yapılan görüşmelerde de en çok vurgulanan negatif faktörün eğitim olduğu bilinmektedir. Öte yandan, eğitilmiş, kalifiye iş gücü ile ilin sosyal gelişmesi iç içedir. Bu nedenle, kentsel dönüşüm, daha yaşanabilir bir kent dokusu, kalifiye işgücü ve sektörel yapılanma bir arada düşünülmesi gereken bir gelecek senaryosu oluşturmaktadır.

Gaziantep için geliştirilecek kalkınma modelinin ayırt edici özelliği, sektörel yapının daha teknoloji yoğun, insan gücünün daha kalifiye, firmaların daha kurumsal, sosyal yaşamın daha zengin olduğu bir kentsel dönüşüm sürecinde sanayi ürünleri ihracatına dayalı olmasıdır.

Bu özellikleriyle Gaziantep modeli, birçok ilden farklı bir yönelim ortaya koymaktadır. Kente damgasını vuran özelliklerden birisinin de kentin önde gelenleri arasındaki uzlaşma olduğu dikkate alındığında, bu kalkınma modelinin yerel dinamikler dikkate alınarak oluşturulması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Modelin hayata geçirilmesi halinde, Gaziantep'te şehrin tüm kilit aktörlerinde hakim olan umut ve iyimserliğin ve ortak iradenin, sağlanan gelişmenin sosyoekonomik göstergelerde iyileşme ile sonuçlanması ve böylece refah artışının sürekli kılınabilmesi mümkün olacaktır.

¹⁷ Dünya Bankası kişi başına ulusal gelirin 12,746 doların üzerinde olduğu ülkeleri zengin ülkeler olarak sınıflandırmaktadır (World Bank)

Bu bölümde üç sektörlü bir model vasıtasıyla Gaziantep'te kişi başı gelir artışının Gaziantep'linin ekonomik yaşama ilişkin beklentileri ile nasıl örtüşebileceği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Gaziantep'te büyümenin ne ölçüde hızlanması gerekeceğini ve bu hızlanmanın hangi sektörlerde ve nasıl bir verimlilik seviyesinde olması gerektiğini, bu koşullarda istihdam piyasalarının görünümünün ne olacağını ana hatlarıyla ortaya koymak üzere üç senaryolu bir model tasarlanmıştır.

Senaryo analizlerinin özelliği, bir tahmin yapmak yerine, ön kabullere dayanarak, farklı gelişme dinamikleri altında belli büyüklüklerin nasıl bir seyir içinde olacağını iç tutarlılığı olan bir model vasıtasıyla ortaya koymaktır. Baz senaryoda Gaziantep'te mevcut dinamiklerinin geçmiş dönem gibi devam etmesi durumunda şehrin bundan on sene sonra nasıl bir görünümde olacağını projeksiyonu yapılmıştır.

Geçmiş büyüme eğilimlerinin aynen devam edeceğinin varsayıldığı baz senaryonun yanı sıra tarım dışında verimlilik artışının Türkiye ortalamalarında seyredeceği ve sektörel yapının da Türkiye genelinde öngörülen değişime uygun olarak değişeceği ikinci bir senaryo ile çalıştay bulguları uyarınca sanayi ve hizmetler sektörlerinde hızlı bir büyümenin gerçekleşeceği üçüncü bir senaryo daha kurgulanmıştır. Bu bölümde önce tasarlanan model anlatılmakta, ardından kurgulanan senaryolar ve sonuçları tartışılmaktadır.

Bu egzersiz Türkiye ekonomisi geçmiş performansı ile devam ederken Gaziantep'in de kendi geçmiş performansını sürdürmesi durumunda Gaziantep'teki gelir seviyesinin düşük gelir tuzağından kurtulmasına imkan vermediğini ortaya koymaktadır. Gelir farkı kapanmadığı gibi daha da açılmaktadır. Gaziantep sektörel yapının Türkiye ekonomisine paralel olarak seyrettiği senaryoda işsizlik oranı aynı kalırken kişi başına gelir seviyesini yükseltebilmektedir. Gaziantep'in yeniden yapılanan Suriye ve Irak piyasalarına dönük olarak yoğun bir faaliyet içinde bulunduğu üçüncü senaryoda ise sanayi ve hizmetler sektörlerinde canlı bir büyümenin yaşanması sayesinde kişi başına gelir 10 bin seviyesine çıkarak orta gelir seviyesine gelmekte, işsizlik oranı ise %8'e gerilemektedir.

MODELİN TEMEL PARAMETRELERİ VE VARSAYIMLAR

Çalışmanın ikinci kısmında, 1990'lı yıllarda Gaziantep'te kişi başına gelirin Türkiye ortalamasına kıyasla dalgalı bir seyir izlese de, aradaki farkın Gaziantep lehine işlemediği görülmüştür. 2000'li yıllardan sonra kişi başına gelir için elimizde açıklanmış veriler bulunmamaktadır.

Gaziantep, eğitim seviyesinin nispeten düşük, nüfusun genç olduğu ve net göç alan bir ildir. Bu dinamikler, ili işsizlik sorununa açık hale getirmektedir. Nitekim Gaziantep'te işsizlik oranı 2013 yılına kadar Türkiye ortalamasına oranla daha yüksek olmuştur.

Büyüme sürecinde sektörel yapının değişimi de dikkate alınmalıdır. Gaziantep örneğinde, sektörel yapıda katma değer nispeten düşük olduğu sektörlerin ağırlığı dikkati çekmektedir. İlin göç için bir çekim merkezi olmaya devam etmesi durumunda bundan sonraki büyümenin verimlilik artışı temelli olması işsizlik sorununu büyütecektir. Ayrıca daha büyüme ayrıştırması bölümünde gösterildiği gibi, Gaziantep'te sektörel yapı, hızlı büyüyen sektörlerden yeteri kadar yararlanamamıştır.

Sektörel yapıdaki değişimin yönetilebilmesi için gerek duyulan nitelikli işgücünün ve profesyonel kadroların istihdamının ön koşulu kentin sosyal dokusunun bu nitelikli elemanların yaşam tarzları ile uyumlu olacak şekilde değişmesidir. Bu da Gaziantep'in ekonomik dönüşümü ile sosyal dönüşümünün bir arada gitmesini zorunlu kılmaktadır.

Gaziantep'te yapılan yüz yüze görüşmeler, anketler ve çalıştay, Gaziantep'in ekonomik dönüşümü ile sosyal dönüşümünün bir arada gitmesi gerektiğine işaret etmiştir.

Gaziantep'in kişi başına verimlilik seviyesinin Türkiye'deki ortalama arasındaki farkın daha hızlı açılabilmesi için ya ülke genelinde verimliliğin yüksek olduğu sektörlerde uzmanlaşması (sektörel etki), ya ülke genelinden daha verimli olduğu sektörlerde uzmanlaşması (verimlilik etkisi) ya da görece olarak daha verimli olduğu sektörlerde görece olarak uzmanlaşması (tahsis etkisi) gerekecektir.

2023 yılında Türkiye'nin dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasına girmesi ve orta gelir tuzağından çıkabilmesi için, tüm bölgelerde kişi başına gelir seviyelerinde artış olması gerekmektedir. Bu nedenle Gaziantep'te kişi başına gelirin artması sadece Gaziantep için değil, Türkiye için de önemlidir.

Bu bölümde, farklı büyüme stratejileri doğrultusunda Gaziantep'te kişi başına gelir seviyesinin Türkiye ortalaması ile arasındaki farkın açılmasının yolları araştırılmıştır. Bu çerçevede, geçmiş dönem eğilimlerinin devam edeceği varsayımıyla bir baz senaryo kurgulanmış, ayrıca, tarım dışında verimlilik artışının Türkiye ortalamalarında seyredeceği ve sektörel yapının da Türkiye genelinde öngörülen değişime uygun olarak değişeceği ikinci bir senaryo ile çalıştay bulguları uyarınca sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışan başına katma değer artışının ve büyümenin hızlanacağı üçüncü bir senaryo daha kurgulanmıştır. Bu bölümde önce tasarlanan model anlatılmakta, ardından kurgulanan senaryolar ve sonuçları tartışılmaktadır. Senaryo denklemleri, senaryoların oluşturulmasında kullanılan varsayımlar, veri kaynakları ve parametrelere ilişkin ayrıntılı bilgiler bu bölümün sonundaki ekte yer almaktadır.

NÜFUS, İŞGÜCÜNE KATILIM VE İSTİHDAM

Senaryolarda nüfus projeksiyonları için TÜİK verileri kullanılmıştır. 2023 için yapılan nüfus projeksiyonlarına göre nüfusun çok daha genç olduğu Gaziantep'in ortalama yaş rakamları Türkiye ortalamalarından daha az yükselmektedir. Türkiye'de 2012'de 30,1 olan ortalama yaş 2023 yılında 34'e yükselecektir. Gaziantep'te ise ortalama yaşın 23,8'den 26,4'e yükseleceği varsayılmaktadır.

TÜİK tarafından yapılan nüfus projeksiyonlarındaki 1 numaralı senaryoda 15+ yaş olarak alınan çalışabilir yaştaki nüfusun toplam nüfusa oranı 2013 yılında %75'den 2023 yılında %79'a yükselecektir.

Gaziantep'te nüfus dinamikleri farklıdır. Kaba doğu hızı binde 25 ile binde 15 olan Türkiye ortalamasından bir hayli yüksektir. Türkiye'de 0-14 yaş arası nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %24,3 iken bu oran Gaziantep'te %33,6'dır. 15-65 yaş arasındaki çalışabilir yaştaki nüfusu oranı Türkiye genelinde %67,7, iken Gaziantep'te bu oran %61,5'dir.

TABLO 71: NÜFUS PROJEKSİYONLARI 2014-2023

Yıl	Toplam Nüfus			Çalışabilir yaştaki nüfus (15+)		
	Gaziantep	TRC1	TOPLAM TR	Gaziantep	TRC1	TOPLAM TR
2008	1 612 223	2 318 281	71 052 000	1 043 048	1 517 146	53 070 000
2009	1 653 670	2 364 249	72 039 000	1 068 718	1 549 279	54 046 000
2010	1 700 763	2 414 833	73 142 000	1 104 490	1 590 971	55 024 000
2011	1 753 596	2 471 979	74 224 000	1 144 646	1 638 314	55 986 000
2012	1 799 558	2 519 139	75 176 000	1 180 089	1 678 207	56 947 000
2013	1 840 103	2 570 208	76 055 000	1 216 668	1 723 068	57 824 000
2014	1 880 911	2 604 934	76 903 000	1 254 725	1 767 499	58 711 000
2015	1 921 963	2 647 818	77 738 000	1 293 973	1 813 075	59 593 000
2016	1 963 166	2 690 539	78 559 000	1 334 449	1 859 827	60 463 000
2017	2 004 585	2 733 192	79 366 000	1 376 191	1 907 784	61 328 000
2018	2 046 164	2 775 703	80 159 000	1 419 238	1 956 978	62 145 000
2019	2 087 960	2 818 133	80 936 000	1 463 632	2 007 440	62 947 000
2020	2 129 936	2 860 433	81 699 000	1 509 415	2 059 204	63 739 000
2021	2 172 145	2 902 635	82 447 000	1 556 629	2 112 302	64 522 000
2022	2 214 599	2 944 779	83 178 000	1 605 321	2 166 770	65 275 000
2023	2 257 278	2 986 808	83 894 000	1 655 535	2 222 642	65 995 000

Kaynak: TÜİK Nüfus Projeksiyonları ve yazarın hesaplamaları

Senaryolarda nüfus projeksiyonları için TÜİK verileri kullanılmıştır. Gaziantep nüfus projeksiyonları ve 15+ yaştaki nüfusun 2009-2013 dönemindeki artış oranı ile artacağı varsayımı kullanılarak çalışma yaşındaki nüfus serisi oluşturulmuştur.

Gaziantep'in bölgesel bir çekim merkezi olmaya devam etmesi durumunda 15+ yaş nüfusunun toplam nüfusa oranını yükselecektir. 15+ yaş nüfusunun 2023 yılında %73,3 civarına çıkacağı öngörülmüştür.

İl bazında istihdam verileri oran olarak 2008-2013 yılları için mevcuttur. İl düzeyinde üretilmiş olan temel işgücü göstergeleri, dolaylı olarak elde edildiği için değişim katsayısı, güven aralıkları ve istatistiksel anlamlılık düzeyleri de verilmektedir. İl bazındaki bu oranlar kullanılarak Gaziantep ili için toplam işgücü, istihdam ve işsizlik verileri türetilmiştir.

İstihdamın sektörel dağılımı için Nüfus ve Konut Araştırması 2011 bulguları ile TRC1 için mevcut olan sektörel dağılım karşılaştırılmıştır. TRC1 içinde tarım sektöründe istihdam edilenlerin payı 2004'te % 22'den 2012'de %23 olmuştur. Yapılan hesaplamalarda, Gaziantep'te tarım sektörünün payının 2004'te % 12'den 2012'de %14'ya çıkmış olduğu görülmüştür. Benzeri biçimde 2004-2012 döneminde sanayi sektörünün payı TRC1'de %29'dan %35'e yükselirken, Gaziantep'te %34'den %41'e yükselmiştir. Hizmetler sektörünün payı ise TRC1'de %50'den %42'e gerilerken, Gaziantep'te %54'den %45'e gerilemiştir. Ancak bu sektörel kaymanın esas itibarıyla 2009 öncesinde gerçekleşmiş ve tamamlanmış olduğu hesaplanmıştır.

GSKD, KİŞİ BAŞI GELİR VE BÜYÜME

Senaryo analizi için ilk etapta bir baz senaryo oluşturulmuştur¹⁸. Baz senaryoda Türkiye ekonomisinin ve Gaziantep ekonomisinin geçmiş dönem büyüme hızları ile büyüyeceği varsayılmıştır. Geçmiş dönem büyüme hızlarının hesaplanacağı dönem olarak 2004-2011 dönemi seçilmiştir.

Bölgeler itibarıyla GSKD rakamları 2004-2011 dönemi için mevcuttur. Bu nedenle daha uzun bir zaman dilimi alınamamaktadır.

¹⁸ Senaryo analizlerinde kullanılan veriler için Ek'te yer alan İstatistiki Tablolar bölümüne bakılabilir.

Bölgesel veriler cari fiyatlarla verilmektedir. Bu nedenle, sabit fiyatlara dönüştürmek için GSYH verilerinden türetilen sektörel deflatörler bölgesel deflatörlerle ağırlıklandırılarak bölge için sektörel deflatörler türetilmiştir.

Gaziantep için GSKD verileri oluşturulurken 3 alternatif yöntem denenmiştir.

TRC1 bölgesine benzer bir gelir yapısı varsayımı ile hesaplama

İller bazında GSYH verilerinin bulunduğu 1987-2001 döneminde Gaziantep'in TRC1 bölgesini oluşturan illerin GSYH'ları toplamı içindeki payı ortalama %73 olarak hesaplanmaktadır. 2007-2011 döneminde nüfus verileri üzerinden yapılan analizde de bu dönem içinde çalışma çağındaki nüfus oranı olarak Gaziantep'in TRC1 içindeki payının ortalama %69,7 olduğu görülmektedir. Gaziantep'te uygulanan anketlerde de katılımcılar Gaziantep'in TRC1 GSKD'si içindeki oranını %65 olarak tahmin etmiştir. TRC1 içinde işgücünün Gaziantep'te nispeten katma değer daha yüksek olduğu alanlarda istihdam edildiğini varsaymak yanlış olmayacaktır. Bu nedenlerle, Gaziantep için GSKD rakamını TRC1 bölgesinin %73'ü olarak alabileceğimizi göstermektedir.

Bu durumda kişi başı gelir 2011 yılında 5,037 \$ olarak hesaplanabilmektedir.

Sektörel dağılım parametrelerinden yola çıkarak hesaplama

Eldeki bilgiler, Gaziantep'te TRC1'e kıyasla sanayinin payının daha yüksek olduğunu düşündürmektedir. Örneğin TRC1'deki sanayi girişimleri içinde Gaziantep'in payı %78, Nüfus ve Konut Araştırması 2011 bulgularına göre TRC1 içindeki sanayi istihdamında Gaziantep'in payı %86'dır. Gaziantep'te uygulanan anketlerde katılımcılara göre TRC1 sanayi katma değerinin %65'i Gaziantep'te üretilmektedir.

Bu verilerden yola çıkılarak TRC1 verilerinden Gaziantep rakamları türetilirken, sanayi sektörünün TRC1'deki payının %80 olduğu varsayılmıştır.

Eldeki bilgiler, Gaziantep'te tarımın payının diğer sektörlerle oranla daha düşük olduğunu düşündürmektedir. Örneğin TRC1'deki tarım girişimleri içinde Gaziantep'in payı %59, Nüfus ve Konut Araştırması 2011 bulgularına göre TRC1 içindeki tarım istihdamında Gaziantep'in payı %58'dir. Gaziantep'te uygulanan anketlerde katılımcılara göre TRC1 tarım katma değerinin %56'sı Gaziantep'te üretilmektedir.

Bu verilerden yola çıkılarak TRC1 verilerinden Gaziantep rakamları türetilirken, tarım sektörünün TRC1'deki payının %58 olduğu varsayılmıştır.

Nüfus ve Konut Araştırması 2011 bulgularına göre TRC1 içindeki hizmetler istihdamında Gaziantep'in payı %86'dır. Gaziantep'te uygulanan anketlerde katılımcılara göre TRC1 hizmetler sektöründe yaratılan katma değer içinde Gaziantep'in payı %58'dir.

Hizmetler sektöründe Gaziantep'in TRC1 içindeki payı % 80 olarak alınmıştır.

Bu verilerle yapılan hesaplama göre kişi başına gelir rakamı Gaziantep'te 2011 yılı için 5,360 \$ olarak hesaplanmıştır.

TRC1 bölgesinde iller arasında verimlilik farklılıklarını dikkate alarak hesaplama

TRC1 bölgesinde iller arasında önemli verimlilik farklılıkları olmadığı varsayıldı. Bu durumda her bir sektörün GSKD rakamı TRC1 için verimlilik rakamları ile sektörel istihdam payları çarpılarak hesaplandı.

Bu yöntemle kişi başı GSYH rakamı 2011 yılı için 5,497 dolar olarak hesaplanmıştır.

Her üç yöntemle yapılan Gaziantep'te kişi başına gelir hesaplamaları birbirine oldukça yakın sonuçlar vermiştir. Özellikle 2011 yılı rakamları her üç hesaplama altında da birbirine çok yakındır. Bölgede yapılan gözlemler, anket ve çalıştay sonuçları dikkate alındığında bu üç yöntem arasında 2. alternatif tercih edilmiştir.

BAZ SENARYO: GEÇMİŞ DÖNEM EĞİLİMLERİNİN DEVAMI

Bu senaryoda değişkenlerin Onuncu Plan hedefleri ve geçmiş dönem eğilimlerine uygun seyredeceği kabulü yapılmıştır. Bu tarz senaryo analizlerinde genelde baz senaryolar, geçmiş dönem eğilimlerinin devam edeceği varsayımı ile oluşturulur. Bu çerçevede, temel sektörlerin TRC1 bölgesinde 2004-2011 döneminde gözlemlenen geometrik büyüme hızlarıyla büyümeye devam edecekleri varsayılmıştır.

Çalışan başına GSKD olarak ölçülen verimlilik rakamlarının da geçmiş dönem eğilimleri ile büyümesi durumunda işsizlik oranı kaldırılamayacak kadar yüksek (2023'te %31) olmaktadır. Bu nedenle, bundan sonraki dönemde Gaziantep'in göç almak yerine göç vermesi ya da verimlilik artışının yavaşlaması gerekecektir. Bu nedenle Gaziantep'te verimlilik artışının, sanayi ve hizmet sektörlerinde Türkiye'de 2004-2011 döneminde elde edilen artış hızlarının geçerli olacağı varsayılmıştır. Gaziantep'te 2000'li yıllarda hizmetler ve sanayi sektöründe görülen dönüşümün büyük ölçüde tamamlanmış olması nedeniyle verimlilik artış hızının yavaşlayarak Türkiye ortalamasında seyretmesi normaldir.

Tarım sektöründe ise TRC1 bölgesinde 2004-2011 döneminde gözlemlenen verimlilik artışının önümüzdeki dönemde de geçerli olacağı varsayılmıştır.

ÜRETİM

Gaziantep'e ilişkin katma değer gözlemleri yapılamadığı için, senaryoları oluştururken TRC1 bölgesindeki eğilimlerin Gaziantep için de geçerli olacağı kabul edilmiştir. Nitekim 2004-2012 döneminde cari fiyatlarla Gaziantep'te tarımsal üretim değerindeki artış %11 olurken, aynı oran TRC1 bölgesinde %11 ve Türkiye genelinde %10 olmuştur.

Sabit fiyatlarla bakıldığında ise tarımsal üretimdeki artış hızı TRC1 bölgesinde, Türkiye ortalamasının üzerindedir. Aynı şekilde sanayi üretim artışı da Türkiye ortalamasının üzerindedir. Buna karşılık, hizmetler sektöründeki gelişme Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

TABLO 72: SABİT FİYATLARLA SEKTÖREL KATMA DEĞER ARTIŞ HIZI

	2004-2007		2004-2011	
	TRC1	Türkiye	TRC1	Türkiye
Tarım	7,7	0,4	3,0	2,5
Sanayi	9,1	8,2	7,0	5,2
Hizmet	5,7	7,4	4,6	5,5
GSKD	7,1	6,9	5,2	5,1

Kaynak: TÜİK verileri ve yazarın hesaplamaları

2004-2011 döneminde Türkiye'ye oranla TRC1'de GSKD artış hızı daha yüksek olurken nüfus artış hızı da daha yüksek olmuş, bunun sonucunda kişi başı gelir artış hızı Türkiye ortalamasının sadece biraz üzerine çıkabilmiş ve kişi başına gelir rakamları açısından TRC1 ile Türkiye ortalaması arasındaki makasta anlamlı bir daralma olmamıştır.

Nitekim, Ömer Yurtseven tarafından hazırlanan 2023 Türkiye'si Üretim Liginde Şehirler: Gaziantep Örnek Çalışması başlıklı çalışmada da Türkiye'nin en büyük 7. imalat şehri olan Gaziantep, 10 yıl sonraki üretim pozisyonunu korumaktadır (Yurtseven, 2013).

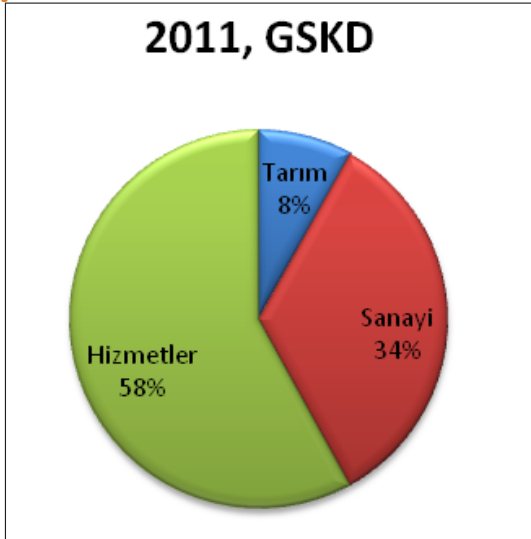

TABLO 73: SEKTÖRLER İTİBARIYLA VERİMLİLİK ARTIŞ HIZI

	Sabit Fiyatlarla sektörler itibarıyla verimlilik artış hızı (geometrik büyüme hızı kullanılmıştır)			
	2004-2007		2004-2011	
	TRC1	Türkiye	TRC1	Türkiye
Tarım	1,47	5,95	0,75	1,43
Sanayi	1,69	3,73	2,31	1,30
Hizmet	15,59	2,69	5,13	1,84
GSKD	7,39	4,99	3,52	2,08

Kaynak: TÜİK verileri ve yazarın hesaplamaları

2004-2011 döneminde sanayi sektöründe cari fiyatlarla verimlilik artışı Türkiye’de %8,3, TRC1 bölgesinde ise %9,2 olmuştur. Hizmetler sektöründe ise verimlilik artışı Türkiye’de %9,4, TRC1 bölgesinde ise %12,9 olmuştur. Ancak Gaziantep’te sektörel dönüşüm büyük ölçüde küresel kriz öncesinde gerçekleşmiş, sonraki dönemde gerek Türkiye’de büyümenin yavaşlaması gerekse Ortadoğu coğrafyasındaki sorunlar, Gaziantep’te sektörel değişiminin hızını düşürmüştür. Oluşturulan sabit fiyatlarla GSKD rakamları da benzer bir eğilimi yansıtmaktadır.

ŞEKİL 107

Sektörler itibarıyla verimlilik artışına bakıldığında TRC1 bölgesinde hizmetlerde verimlilik artışının Türkiye ortalamasından bir hayli düşük, buna karşılık sanayi sektöründe ise yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Verimlilik rakamları açısından 2004-2011 dönemi, 2008 öncesi ve sonrası olarak iki ayrı alt dönemde incelenebilir. 2008’e kadar olan dönemde sanayide verimlilik artışı düşük, buna karşılık hizmetlerde yüksekken, 2008 sonrasında bunun tam tersi olmuştur.

TABLO 74: SENARYO SONUÇLARI: ÜRETİM MODÜLÜ*

		2011	Baz Senaryo (2023)
GSKD, 000TL	Gaziantep	13 947 188	25 938 583
	TRC1	20 288 517	37 572 494
	TOPLAM TR	1150 453 139	2115 803 924
Tarım GSKD, 000TL	Gaziantep	1 231 409	1 750 451
	TRC1	2 123 119	3 018 019
	TOPLAM TR	103 635 252	139 167 757
Sanayi GSKD, 000TL	Gaziantep	4 546 184	10 240 759
	TRC1	6 494 548	14 629 656
	TOPLAM TR	316 326 396	584 087 544
Hizmetler GSKD, 000TL	Gaziantep	8 169 595	13 947 373
	TRC1	11 670 850	19 924 819
	TOPLAM TR	730 491 491	1392 548 623
Verimlilik, çalışan başına GSKD, TL	Gaziantep	31 803	37 157
	TRC1	34 920	41 686
	TOPLAM TR	47 717	60 861
Tarımsal Verimlilik, çalışan başına GSKD, TL	Gaziantep	21 802	23 848
	TRC1	16 458	18 003
	TOPLAM TR	16 870	20 858
Sanayi Sektöründe Verimlilik, çalışan başına GSKD, TL	Gaziantep	25 182	29 421
	TRC1	31 836	37 195
	TOPLAM TR	49 581	59 205
Hizmetler Sektöründe Verimlilik, çalışan başına GSKD, TL	Gaziantep	40 536	50 425
	TRC1	47 060	58 542
	TOPLAM TR	63 044	76 401
KUR		1, 677	1, 677
Kişi başı GSKD, \$	Gaziantep	5 360	7 744
	TRC1	5 531	8 478
	TOPLAM TR	10 446	16 997

Yukarıdaki “Gaziantep’te Sektörel Performansın Belirleyicileri: İç talep, Dış talep ve Verimlilik” başlıklı bölümdeki analizde de Gaziantep’te yaşanan verimlilik artışının, istihdam imkanlarını önemli ölçüde daraltmış olduğu ortaya konmuştu. Bu nedenle gelecek dönemdeki verimlilik, istihdam ve göç dinamikleri, Gaziantep’in ekonomik gelişmesini şekillendirmekte önemli olacaktır.

İleriye dönük GSKD rakamları oluşturulurken TRC1 bölgesinde sanayi ve hizmet sektörlerinde verimlilikteki gelişmelerin Türkiye’deki gelişmeler tarafından belirleneceği kabul edilmiştir. Her bir sektör için verimliliğin 2004-2011 dönemindeki sabit fiyatlarla artış hızını tekrarlayacağı kabul edilmiştir. Tarım sektöründe ise verimlilik artışı 2004-2011 döneminde TRC1 bölgesindeki gibi Türkiye ortalamasından daha düşük olacağı varsayılmıştır. Böylece, bu artış hızının 2011 cari fiyatlarına uygulanmasıyla oluşturulan verimlilik serileri 2011 fiyatları cinsinden ifade edilmektedir.

Sektörler itibariyle verimliliğin Türkiye’deki gelişmeler paralelinde seyretmesi, büyüme hızlarının ise TRC1 bölgesinde 2004-2011 döneminde elde edilmiş büyüme hızlarını tekrarlaması varsayımları altında GSKD serileri oluşturulmuştur. Daha sonra bu seriler 2011 dolar kurundan çevrilmiştir. Böylece elde edilen rakamlar 2011 dolar fiyatları cinsindendir.

Buna göre 2023 yılında Gaziantep’te kişi başına gelir 7,744 dolara yükselecek ve hala orta gelir tuzağında olacaktır. Aynı yılda Türkiye genelinde kişi başına gelir 16.997 dolara yükselecektir. Gaziantep’te gelir seviyesi Türkiye geneline oranla daha da düşecek ve %51’den %46’ya gerileyecektir. Bu sonucun ortaya çıkmasındaki en önemli koşul, ilin nüfus artışının Türkiye’ye oranla bir hayli yüksek olmasıdır. Bu performans, geçmiş dönem eğilimlerinin devam ettirilmesi durumunda, ilin Türkiye’nin geri kalanı ile aradaki kalkınmışlık farkının azalmayacağına, tam tersine derinleşeceğine işaret etmektedir. Bu da ilin kalkınmasının geçmiş eğilimlere bırakılmaması ve daha hızlandırılabilmesinin koşullarının yaratılması gerektiğine dikkat çekmektedir.

İSTİHDAM

Tüm Güneydoğu Anadolu bölgesi için bir çekim merkezi olan Gaziantep'te istihdamın artış hızının hizmetler sektörü hariç TRC1 bölgesinden daha hızlı olduğu hesaplanmaktadır.

TRC1 bölgesinde işgücüne katılma oranı Türkiye ortalamasının altında, istihdam oranı ise üzerinde artmıştır. Bunun sonucunda işsizlik oranında hızlı bir düzelme görülmüştür.

TABLO 75: SENARYO SONUÇLARI: İSTİHDAM MODÜLÜ*

		2011	Baz Senaryo (2023)
İstihdam	Gaziantep	438 556	698 073
	TRC1	581 000	901 318
	TOPLAM TR	24 110 000	34 764 270
Tarım istihdamı 2	Gaziantep	71 444	73 400
	TRC1	129 000	167 637
	TOPLAM TR	6 143 000	6 672 044
Sanayi istihdamı	Gaziantep	164 281	348 079
	TRC1	204 000	393 328
	TOPLAM TR	6 380 000	9 865 478
Hizmetler istihdamı	Gaziantep	202 831	276 594
	TRC1	248 000	340 353
	TOPLAM TR	11 587 000	18 226 748
İşsizler	Gaziantep	58 220	133 006
	TRC1	98 000	567 340
	TOPLAM TR	2 615 000	4 107 512
İşgücüne katılma oranı	Gaziantep	43	50
	TRC1	55	66
	TOPLAM TR	48	59
İstihdam oranı	Gaziantep	38	42
	TRC1	35	41
	TOPLAM TR	43	53
İşsizlik oranı	Gaziantep	12	16
	TRC1	14	39
	TOPLAM TR	10	11
Tarım İstihdamı oranı, %	Gaziantep	13	11
	TRC1	22	19
	TOPLAM TR	25	19
Sanayi istihdamı oranı, %	Gaziantep	41	50
	TRC1	34	44
	TOPLAM TR	26	28
Hizmetler istihdamı oranı, %	Gaziantep	46	40
	TRC1	46	38
	TOPLAM TR	48	52

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak Gaziantep için geliştirilen model çerçevesinde yazar tarafından hesaplanmıştır.

Türkiye’de büyüme hızının sektörler itibarıyla 2004-2011 dönemi eğilimini göstereceği varsayılmıştır. Böylece dönem için büyüme hızı %5,2 ve kişi başına GSYH ise 16,997 dolar olarak hesaplanmaktadır. Onuncu Plan büyüme hedefinin 2013-2018 için %5,5 ve 2018 kişi başı GSYH rakamının 15.996 dolar olduğu dikkate alındığında bu senaryonun resmi hedeflere oldukça yakın olduğu ortaya çıkmaktadır.

TRC1 bölgesi ve Gaziantep’in de 2004-2011 büyüme patikasını izleyeceği varsayılmıştır. Bu koşullar altında TRC1 bölgesinde ve Gaziantep’te 2011-2023 dönemi ortalama istihdam artış hızı %4 ve %5,6 olarak hesaplanabilmektedir.

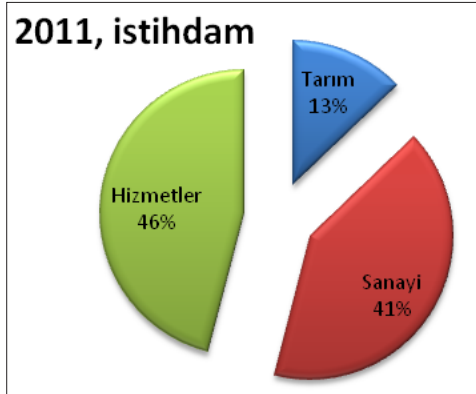
Onuncu Kalkınma Planı’nda 2018’de işgücüne katılma oranının %53,8’e yükseleceği hedeflenmiştir. 2018’den sonra işgücüne katılma oranındaki yükselişin hız keseceği, böylece 2023’te işgücüne katılma oranının Türkiye’de %59’a, yükseleceği varsayılmıştır. TRC1’de ve Gaziantep’te işgücüne katılma oranının Türkiye’ye paralel bir seyir izleyeceği ve 2023 yılında %50’ye yükseleceği varsayılmıştır.

Onuncu Kalkınma Planı’nda istihdam oranının ise 2018’de %49,9’a yükseleceği hedeflenmiştir. Bu senaryo analizinde ise istihdam oranının 2013-2018 dönemine yakın bir biçimde artarak 2023’te %53’e yükseleceği varsayılmıştır. Gaziantep’te de istihdam oranının ve 2023’e gelindiğinde %42’ye yükseleceği hesaplanmıştır. Onuncu Kalkınma Planı’nda Türkiye’de işsizlik oranlarının 2018’de %7,2’ye gerileyeceği hedeflenmektedir. Bu çalışmada 2023 yılında Türkiye’de işsizlik oranının %10,5 olacağı hesaplanmıştır. Bu senaryo analizi dahilinde ise Gaziantep’te işsizlik oranı %16’ya yükselmektedir. Türkiye’de %10’lar civarında seyreden bir işsizliğin olduğu bir ortamda, Gaziantep’te işsizlik oranının bu seviyelere yükselme eğilimi, hiç şüphesiz kentin dışarıdan göç almaya devam etmesiyle de ilişkilidir.

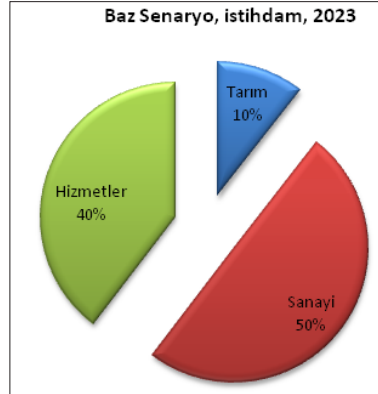
Gaziantep’te tarımda çalışan sayısı, TRC1 (%3,6)ve Türkiye (%1) ortalamalarının üzerine çıkarak %7,4 gibi hızlı bir artış göstermiştir. Tarımda çalışanların sayısı TRC1 bölgesinde 2008 yılından sonra azalma eğiliminde olmuş, ancak 2012 ve 2013 yıllarında yeniden artış görülmüştür. Gaziantep, TRC1 bölgesinde tarımsal istihdamın görece zayıf olduğu bir ildir. Gaziantep’te hizmetler sektörü de TRC1 bölgesine oranla biraz daha kuvvetli bir gelişme gösterirken, sanayi sektöründe ise TRC1’in gerisinde kalacağı hesaplanmaktadır.

Bu eğilimler sonucunda 2023 yılına gelindiğinde istihdamın %10’u tarımda, %50’si sanayide ve %40’ı da hizmetler sektöründe istihdam edilecektir. Sanayinin payının çok yüksek olduğu bu sektörel bileşim de modern hizmet sektörlerin önemli bir rol oynadığı günümüz ekonomilerinin yapısı ile uyumlu olmadığı ortadadır. Bu bileşim de Gaziantep’in mevcut eğilimlerinin değişmeden sürdürülmesinin pek de uygun olmayacağını ortaya koymaktadır.

ŞEKİL 108

ŞEKİL 109

Böylece, 2023 yılına kadar geçecek süre içinde Gaziantep’te hizmetler sektöründe 64 bin, sanayi sektöründe 147 bin olmak üzere 260 bin yeni iş yaratılacaktır.

SEKTÖREL DAĞILIM

2004-2011 döneminde Türkiye ekonomisinde sabit fiyatlarla sektörel katma değerler toplamının büyüme hızı %5,1'dir. Aynı dönemde TRC1 bölgesinde büyüme hızı %5,2 olmuştur.

2023'e kadar olan dönem içinde bölgenin 2004-2011 döneminde elde etmiş olduğu sektörel hızlarla büyümeye devam edeceği varsayımıyla, Türkiye ve TRC1 bölgesinin toplam GSKD değerleri hesaplanmıştır. Bu değerler 2011 yılının dolar kuruna bölünerek hesaplamalar 2011 fiyatlarını yansıtacak şekilde düzenlenmiştir.

Tarım sektörü haricinde tüm sektörlerde verimlilik seviyesinin Türkiye'de verimliliğin gelişimine paralel olarak seyredeceği, önemli bir verimlilik artışına neden olabilecek bir yeniden yapılanma ihtimalinin olmadığı Gaziantep'te ise tarımda verimliliğin 2004-2011 döneminde TRC1 bölgesinde elde edilmiş olan düşük verimlilik artışlarını göstereceği varsayılmıştır.

Kişi başına gelirin artış hızı 2004-2011 döneminde Türkiye'de cari dolar fiyatlarıyla % 8,9, TRC1 bölgesinde %8,3 olmuştur.

Bu kabullerden hareketle, ileriye dönük, istihdam, işgücü ve işsiz rakamları hesaplanmıştır. İstihdam rakamları, verimlilik varsayımından hareketle hesaplanan çalışan başına üretim rakamlarından ve GSKD rakamlarından elde edilmiştir. Daha sonra bu rakamlardan kişi başı GSKD rakamları türetilmiştir.

TABLO 76: GAZİANTEP BAZ SENARYO

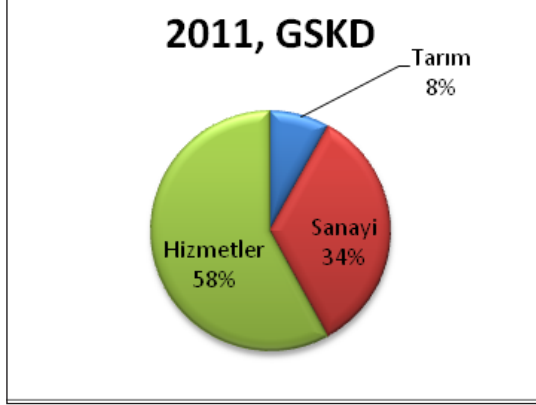
Gaziantep	2011	2023
Nüfus	1 753 596	2 257 278
İşgücü	496 776	831 079
İstihdam	438 556	698 073
Tarım İstihdamı oranı, %	13	11
Sanayi istihdamı oranı, %	41	50
Hizmetler istihdamı oranı, %	46	40
İşsizlik oranı	11,7	16,0
GSKD, 000TL (alternatif 3)	13 947 188	25 938 583
Tarım GSKD, 000TL	1 231 409	1 750 451
Sanayi GSKD, 000TL	4 546 184	10 240 759
Hizmetler GSKD, 000TL	8 169 595	13 947 373
İhracat (\$)	4 759 952	8 578 616
İthalat (\$)	4 723 311	6 650 732
Dış Ticaret Dengesi	36 641	1 927 884
Kişi Başı GSYH, \$	5 360	7 744
Büyüme hızı (2013-2023)		5,31
Yatırım ihtiyacı, 000\$		30 017 554

Kaynak: yazarın hesaplamaları

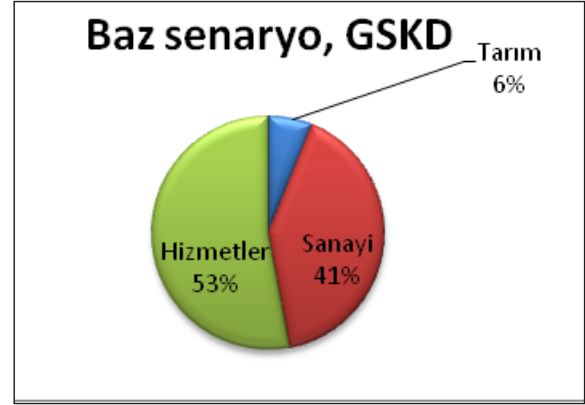
2004-2011 döneminde geçerli olan üretim ve verimlilik eğilimlerinin devam etmesi durumunda Türkiye'de istihdamın sektörel dağılımında tarım sektöründen sanayi ve hizmetler sektörüne doğru olan kaymasının devam edeceği görülmektedir. Türkiye genelinde tarımın payı azalırken bu işgücünün daha küçük bölümünün sanayide, daha büyük bölümünün ise hizmetler sektöründe istihdam edileceği hesaplanabilmektedir. 2011-2023 döneminde Gaziantep'te tarımın payı %8'den %6'ya azalırken, hizmetlerin payının %58'dan %53'e gerileyeceği ve sanayinin payının ise %34'den %41'e yükseldiği görülmektedir.

Bu varsayımlar altında hesaplanan katma değerın sektörel dağılımında da paralel bir değişiklik görülmektedir. Türkiye genelinde hizmetlerin toplam katma değer içindeki payında üç puanlık bir artış olurken, tarımın payında iki puanlık bir düşüş, sanayinin payında ise bir puanlık bir artış olmaktadır. Bu senaryo analizi çerçevesinde inşaat sektörünün sanayi sektörü ile birlikte ele alınmış olduğu dikkate alındığında bu değişimin beklentiler dahilinde olduğu görülmektedir.

ŞEKİL 110

ŞEKİL 111

Bu sektörel değişim, 4. Kısım'da sonuçları değerlendirilen Öğrenci Anketi bulgularını (bkz. Gaziantep'in gelecekteki ekonomik performansı ile ilgili değerlendirmeler, s. 2) yansıtmaktadır. Gençler arasında Gaziantep'te sanayi sektörünün geçmiş performansın Türkiye ortalamasının daha üzerinde olduğunu düşünenlerin oranı %53 civarındayken bu oran geleceğe ilişkin beklentilerde %50'dir. Gençlere kıyasla daha umutlu olan iş insanları arasında sanayinin performansının Türkiye ortalamasından daha iyi olmasını bekleyenlerin oranı %54'tür.

KİŞİ BAŞI GELİR

Geçmiş dönem eğilimlerinin geçerli olacağı varsayımı altında üretilen bu rakamlara göre, Gaziantep'te Türkiye ortalamasının %51'i civarında olan kişi başına gelirin 2023 yılında %46 düzeyine gerileyeceği ortaya çıkmaktadır. Böylece 2023 yılında Gaziantep'te kişi başına gelir 7,744 dolara yükselecek ve böylece düşük gelir tuzağından çıkarken orta gelir tuzağına yakalanacaktır. Aynı yılda Türkiye genelinde kişi başına gelir 16.997 dolara yükselecektir.

YATIRIM İHTİYACI

Ekonominin geçmiş dönem patikasında seyrettiği bu senaryo altında yeni yatırım ihtiyacı da nispeten sınırlı olmaktadır. İstihdamın sektörel dağılımında tarım sektöründen sanayi ve geleneksel hizmetler sektörüne doğru bir kayma dikkati çekmektedir. Bu senaryo altında istihdam yaratmak için gelecek 9 yıl içinde yaklaşık 30 milyar dolarlık yatırım yapılması gerekecektir. Gereken yatırım tutarının yüksek olması bu süre içinde hizmetler sektöründe 64 bin, sanayi sektöründe 147 bin yeni iş yaratılacak olmasından kaynaklanmaktadır.

İHRACAT VE DIŞ TİCARET

Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan sınır kapısı olan Gaziantep, ihracat performansı ile öne çıkan bir ildir. Yukarıdaki "Gaziantep'te Sektörel Performansın Belirleyicileri: İç talep, Dış talep ve Verimlilik" başlıklı bölümdeki analizde de ortaya konduğu üzere, yurtiçi taleple birlikte ihracat, ilin istihdam yaratma kapasitesini şekillendirmektedir. Gaziantep'te ihracat 2004-2013 yılları arasında dolar bazında 5 kattan daha fazla artmıştır. Nitekim bu yıllar arasında Türkiye içindeki payı da %2,1'den %4,1'e çıkmıştır. Oysa bu süre zarfında Türkiye toplam ihracatı sadece 2,5 kat artmıştır. İthalatın payındaki yükseliş ise daha sınırlı olmuştur. Yine de ilin dış ticaret açığı 2014 yılında 847 milyon dolara ulaşmıştır.

İhracatın GSKD'ye oranının %52 olduğu Gaziantep'te ihracat performansı, ilin ekonomik gelişmesinin yanı sıra, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki ve Ortadoğu'daki siyasi ve sosyal gelişmelere de bağlı olacaktır. Nitekim, Arap Baharının yaşandığı ve Türkiye'de Çözüm Süreci olarak adlandırılan süreçte Güneydoğu Anadolu bölgesindeki siyasi ortamda yaşanan iyileşmenin ekonomik hayata çok olumlu yansımalarının olduğu dönemler Gaziantep'in ihracat performansını da olumlu etkilemiştir.

Baz senaryonun çerçevesi, geçmiş dönem eğilimlerinin devam etme varsayımı ile çizilidir. Ancak geçmiş dönem eğilimlerini de iki alt dönemde incelemek mümkündür. Buna göre, 2004-2011 döneminde ihracatın artış hızı %20,4 olmuş, 2011-2014 döneminde ise bu hız % 11,8'e gerilemiştir. Bölgedeki sorunların çözülmemesi halinde ihracat artış hızının görece düşük seyretmesi beklenebilir.

Bu nedenle baz senaryodaki dış ticaret varsayımlarının oldukça olumlu olduğu düşünülebilir. Düşük teknoloji az sayıda sektörde komşu ülkelere yapılan ihracatın, özellikle bu ülkelerde siyasi ve sosyal kaosu devam etmesi koşulları altında eski parlak performansın devam ettirilebilmesinin çok da kolay olmayacağı akılda tutulmalıdır. Bu dönüşüm olmadığı sürece, dış ticaret geçmiş dönem eğilimlerini sürdürecektir. Bu koşullar altında Gaziantep'te ihracat 4,8 milyar dolardan 8,6 milyar dolara ve ithalat ise 4,7 milyar dolardan 6,7 milyar dolara yükselecektir. Gaziantep yine ihracatla öne çıkmaya devam edecek ve Türkiye'nin dış ticaret açığının yaklaşık 2 milyar dolarını tek başına bu il finanse edecektir.

TABLO 77: SENARYO SONUÇLARI: İHRACAT MODÜLÜ

		2011	Baz Senaryo (2023)
GSKD, 000\$	Gaziantep	9 123 344	17 055 792
	TRC1	12 100 439	22 408 916
	TOPLAM TR	686 151 097	1261 903 797
Tarım GSKD, 000\$	Gaziantep	734 435	1 044 001
	TRC1	1 266 267	1 800 001
	TOPLAM TR	61 809 942	83 002 172
Sanayi GSKD, 000\$	Gaziantep	3 098 773	6 980 313
	TRC1	3 873 466	8 725 392
	TOPLAM TR	188 662 794	348 360 395
Hizmetler GSKD, 000\$	Gaziantep	5 290 137	9 031 478
	TRC1	6 960 706	11 883 523
	TOPLAM TR	435 678 361	830 541 231
İhracat (\$)	Gaziantep	4 759 952	8 578 616
	TRC1	4 851 703	8 761 006
	TOPLAM TR	134 906 869	448 801 901
İthalat (\$)	Gaziantep	4 723 311	6 693 172
	TRC1	4 854 541	6 776 736
	TOPLAM TR	240 841 676	915 381 154
Dış Ticaret Dengesi	Gaziantep	36 641	1 885 444
	TRC1	- 2 838	1 984 270
	TOPLAM TR	-105 934 807	-466 579 252

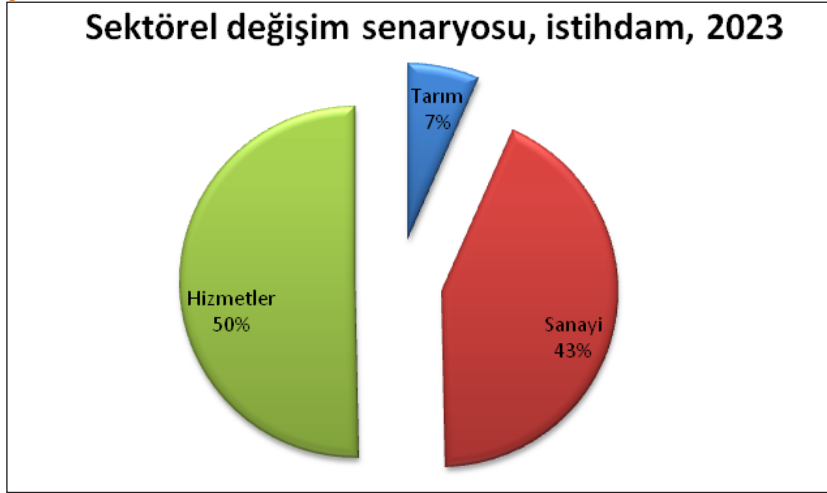
Kaynak: yazarın hesaplamaları

SEKTÖREL YAPI DEĞİŞİMİ SENARYOSU

Bu senaryoda istihdamın sektörler itibariyle dağılımındaki değişime odaklanılmıştır. Bu senaryo ile Türkiye’de sektörel yapıda beklenen değişimin Gaziantep’te aynen tekrarlanması halinde, Gaziantep’in temel göstergelerinin ne yönde değişeceğinin ortaya konması amaçlanmıştır.

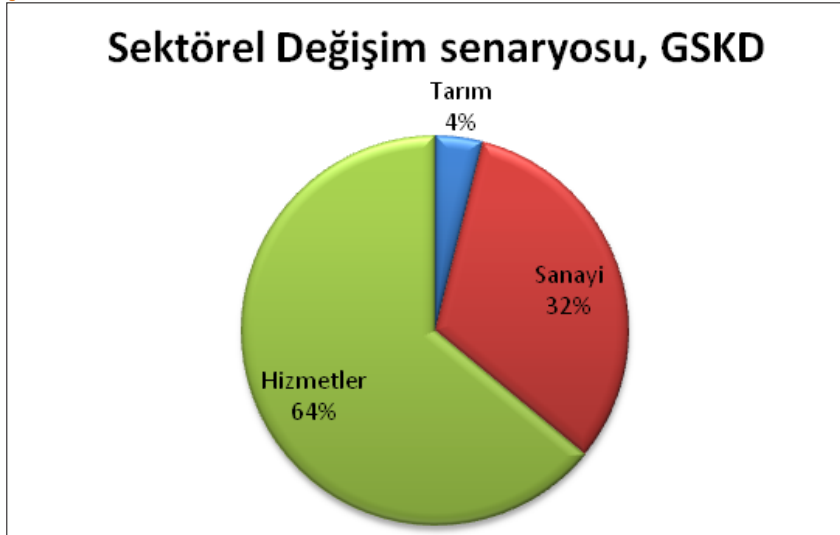
Sektör paylarında öncelikle Türkiye’deki sektör paylarındaki değişim hesaplanmış, sonra bu değişimin TRC1 illerinde de aynı şekilde gerçekleşeceği varsayılmıştır. Buna göre, Baz senaryoda kabul edilen verimlilik oranlarının aynen geçerli olacağı varsayımı ile, Baz senaryoda Türkiye geneli için hesaplanan istihdamın sektörel dağılımındaki değişimin Gaziantep’te de tekrarlanacağı kabul edilmiştir.

ŞEKİL 112

Buna göre, baz senaryoda Türkiye’de 2011’de tarım istihdamının toplam istihdam içindeki payı % 25,5’den %19’a inerken, Gaziantep’te de tarımın istihdam içindeki payının %13’den %7’ye ineceği kabulü yapılmıştır. Bir başka ifadeyle Türkiye’de tarımdaki azalmanın Gaziantep’te de aynen tekrarlanacağı, tarımdan boşalan nüfusun ise sanayide (sanayinin toplam istihdam içindeki payında yüzde 2 puan artış) ve hizmetler sektöründe (hizmetlerin toplam istihdam içindeki payında yüzde 4 puan artış) istihdam edileceği kabul edilmiştir.

ŞEKİL 113

İstihdam rakamlarının hesaplanabilmesi için istihdamın işgücüne oranının 2013 sonrasında sabit kalacağı varsayımı yapılmıştır. Bu varsayımla beraber, Baz senaryodaki nüfus verileri ile toplam istihdam oranı hesaplanmış ve ardından istihdamın sektörel dağılımı ile birlikte sektörler itibariyle istihdam hesaplanmıştır. Sektörler itibariyle verimlilik ve istihdam rakamları kullanılarak GSKD rakamları hesaplanmıştır.

Bu senaryo altında işsizlik oranı 2023'te %11,7 ile Baz senaryonun altında olacak ve 2011 seviyesinde kalacaktır. Buna karşılık büyüme hızı %7,16 ile baz senaryonun neredeyse 2 puan üzerinde olacaktır.

TABLO 78: GAZİANTEP SEKTÖREL DEĞİŞİM SENARYOSU

Gaziantep	2011	2023
Nüfus	1 753 596	2 257 278
İşgücü	496 776	913 855
İstihdam	438 556	806 755
Tarım İstihdamı oranı, %	13	7
Sanayi istihdamı oranı, %	41	43
Hizmetler istihdamı oranı, %	46	50
İşsizlik oranı	11,7	11,7
GSKD, 000TL (alternatif 3)	13 947 188	31 967 093
Tarım GSKD, 000TL	1 231 409	1 268 352
Sanayi GSKD, 000TL	4 546 184	10 225 474
Hizmetler GSKD, 000TL	8 169 595	20 473 267
İhracat (\$)	4 759 952	8 539 344
İthalat (\$)	4 723 311	8 138 445
Dış Ticaret Dengesi	36 641	400 899
Kişi Başı GSYH, \$	5 360	9 544
Büyüme hızı (2013-2023)		7,16
Yatırım ihtiyacı, 000\$		44 344 774

Kaynak: yazarın hesaplamaları

Bu senaryoda Baz senaryoya oranla yaklaşık 100 bin yeni istihdam yaratılacak, istihdamın dağılımında sanayi sektörünün payı azalacaktır. Ancak yeni yaratılan istihdama bağlı olarak kişi başına gelir 9,544 dolar ile baz senaryonun neredeyse 2000 dolar üzerine çıkacaktır. Bu koşullar altında işsizlik oranı 2011'den farklı olmayacaktır. Ekonomik yapıda en büyük değişim hizmetler sektöründe meydana gelecektir. Bu senaryo altında hizmetler sektöründe hızlı bir gelişme görülecek ve bu sayede yaratılan istihdamın büyük bölümü bu sektörlerde yaratılacaktır. Hizmetler sektöründe bir birim istihdam yaratmanın maliyeti sanayi sektörüne göre biraz daha düşüktür. Buna bağlı olarak işsizlik oranı baz senaryonun bir hayli altında kalacak olmasına karşılık, bu senaryo altında gereken toplam yatırım tutarının 44 milyar dolar olacağı hesaplanabilmektedir.

Kurgulanan üç farklı senaryo arasında, hizmetler sektörünün ekonomi içindeki ağırlığının en yüksek olduğu senaryo budur. Gaziantep'te girişimciler arasında yapılan anketin Kısım 4'de yer alan sonuçlarına göre (bkz. Gaziantep'in gelecekteki ekonomik performansı ile ilgili değerlendirmeler) Gaziantep'te önümüzdeki beş yıl içinde sanayi sektörünün Türkiye ortalamalarına göre daha iyi bir performans göstereceği beklenmektedir. Ticaret sektörünün Türkiye ortalamalarından daha iyi bir performans göstereceğini düşünenlerin oranı ise %59 gibi oldukça yüksek bir orandır. Bu durum, girişimcilerin gözünde bu senaryoda olduğu gibi hizmetler sektörüne dayalı bir büyüme patikası ihtimalinin yüksek olduğunu düşündürmektedir. Bu bulgu, aynı zamanda Gaziantep'te iş dünyasındaki değişim arayışının da bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Sanayinin büyüme hızının daha yavaş olması, ihracat artışını da sınırlayacaktır. Bu durum aslında Gaziantep'te girişimciler arasında yapılan anketin sonuçları ile uyumsuzdur. Kısım 4'de yer alan anket sonuçlarına göre (bkz. Gaziantep'in gelecekteki ekonomik performansı ile ilgili değerlendirmeler) Gaziantep'ten yapılan ihracatın önümüzdeki yıllarda daha iyi olacağını düşünenlerin oranı, %41'de kalmaktadır.

Baz senaryo ve Sektörel Değişim Senaryosu arasındaki esas fark, tarım sektörünün ekonomi içindeki payında sert bir düşüş olmasından kaynaklanmaktadır. Tarım sektörünün 2011 yılında %7 olan payı 2023 yılında %4'e gerileyecektir. Bu senaryoda sanayinin payı 2 puan gerilerken, hizmetlerin payında %6 puanlık artış olmaktadır. Oysa baz senaryoda sanayi sektörünün payında 2011 yılına oranla %7 puanlık artış olmaktadır.

Bu senaryoda sanayinin payındaki azalışa bağlı olarak dış ticaret fazlası ise 401 milyon dolara gerilemektedir.

STRATEJİK KURGU SENARYOSU

Bu senaryonun kurgusu Gaziantep’te yapılan görüşmeler ve çalıştay sonuçlarına dayanmaktadır. Buna göre 2023 yılında Gaziantep göç, kentleşme, ulaşım, eğitim, sosyal yaşam sorunlarını çözülmüş, sektör ve pazar çeşitliliğini artmış, bölgesel turizmin merkezi haline gelmiş, bölgesel iş dünyasının merkezi olmuş, yeniden yapılanmakta olan Irak ve Suriye pazarlarına yönelmiş bir kent olacağı öngörülmektedir.

4. Kısım’da sonuçları değerlendirilen Girişimcilik Anketi’ne göre (bkz. Gaziantep’in sorunları ve çözüm önerileri ile ilgili değerlendirmeler s. 2) Gaziantep’te halihazırda gelişmiş olan ve daha da gelişeceği düşünülen sektörler arasında ilk iki sırayı sanayi almaktadır. Hizmet sektörleri ve inşaat da gelişme beklenen sektörler olsa da, sanayinin açık arayla gerisinde kalmaktadır.

Öğrenci Anketi bulgularına göre de (bkz. Gaziantep’in gelecekteki ekonomik performansı ile ilgili değerlendirmeler, s.128) Gaziantep’te halihazırda gelişmiş ve ileride gelişeceği düşünülen sektörü gençlerin yaklaşık yarısına göre (%46) sanayi sektörüdür.

İpekyolu Kalkınma Ajansı’nın Gaziantep için çıkartmış olduğu vizyon “Bölgenin üretken faktörlerini ve dinamiklerini bir araya getirerek; üretim ve istihdamı artırmak, sahip olduğu kültürel miras ile turizm zenginliği yaratmak, geçmişten gelen ticaret birikimiyle Ortadoğu’da lojistik merkezi haline gelmek, tarımdaki çeşitliliği ve sanayideki rekabet gücünü geliştirerek sürdürülebilir kalkınmanın öncüsü olmak” şeklinde ifade edilmiştir. Bu vizyon da Gaziantep için sanayi ve hizmetler temelli bir kalkınma haritası ortaya koymaktadır.

Gaziantep’te yapılan görüşmelerden ortaya çıkan sonuç, bugün görülen sorunlara mutlaka içeriden çözüm bulunacağı, çünkü burada özel sektör mantığının güçlü olduğu, üretim knowhow’ı bulunduğu, ildeki işletmelerin yönetiminde artık çok iyi yetişmiş profesyonellerin görev almaya başladığı bu nedenle işletmelerin teknoloji ve inovasyona yatırım yapacakları ve yerelde marka çıkartacaklarıdır. Gaziantep’in gelişmesini belirleyen en güçlü faktörün bölgesel entegrasyon olduğu ve Irak ve Suriye’de çatışmaların bitmesinin ardından başlayacak yeniden yapılanma sürecinin Gaziantep’in ekonomik gelişmesine büyük katkısı olacaktır ve bu nedenle ilin parlak performansının devam edecektir.

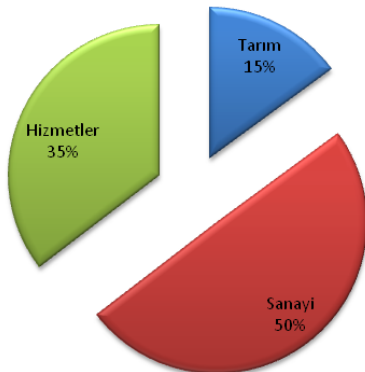
Gaziantep’in turizm, diğer hizmetler ve sanayi sektörlerinde uzmanlaşma eğilimi veri olarak oluşturulan bu senaryoda sektörlerin 2004-2007 dönemi ortalamalarının biraz daha üzerinde büyüyecekleri varsayılmıştır. Buna göre sanayide büyüme hızı yıllık %10 olurken hizmetler sektöründe %7 olacaktır.

Buna karşılık, Gaziantep’in gelişiminin lojistik, gastronomi, turizm, inşaat ve sanayi sektörlerinde olacağı kabulüne paralel olarak bu sektörlerde çalışan başına katma değer rakamlarının Türkiye ortalamasından iki kat daha hızla artacağı varsayılmıştır. Verimliliğin Türkiye ortalamasından daha hızlı artması ancak iki koşulda mümkün olur: ya sektör içinde katma değer daha yüksek olduğu faaliyet alanları tercih edilecektir ya da ölçek ekonomilerinden (içsel ya da dışsal) daha fazla yararlanılacaktır.

Buna göre, Gaziantep’te baz senaryoda tarım istihdamının toplam istihdam içindeki payı, %13’den %11’e inerken, Stratejik kurgu senaryosunda ise % 13’den %15’e yükselecektir. Hizmetlerin payı %46’dan %35’e gerileyecek, sanayinin payı ise 9 puan artarak % 50’ye yükselecektir.

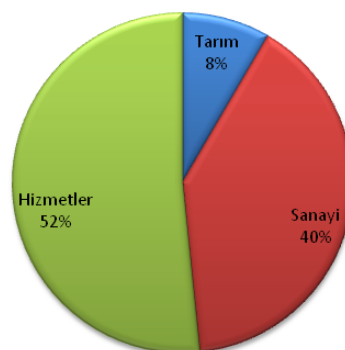
ŞEKİL 114

Verimlilik artışı senaryosu, istihdam, 2023

ŞEKİL 115

Verimlilik artışı senaryosu, GSKD

Tarımın GSKD içindeki payı %8'de kalacak, hizmetler sektörünün GSKD içindeki payı 6 puan düşüşle %52'ye gerileyecek, sanayi sektörünün GSKD içindeki payı ise 6 puan yükselerek %40'a çıkacaktır.

Bu senaryo altında büyüme hızının %8,1'e yükseleceği ve işsizlik oranının da %8.2'ye ineceği hesaplanabilmektedir. Bu tüm senaryolar arasında en düşük olan işsizlik oranıdır. Yatırım ihtiyacı ise 41,5 milyar dolar ile sektörel değişim senaryosundan biraz daha düşüktür. Bu kurguda Gaziantep'in büyümesinde Irak ve Suriye'nin yeniden yapılanmasının önemli rol oynayacağı varsayılmış olduğu için dış ticaret fazlası 2,5 milyar dolara yükselmektedir.

Bu koşullar altında Gaziantep'te ihracat 4,8 milyar dolardan 12 milyar dolara ve ithalat ise 4,7 milyar dolardan 9,4 milyar dolara yükselecektir. Gaziantep yine ihracatla öne çıkmaya devam edecek ve Türkiye'nin dış ticaret açığının 2,5 milyar dolarını tek başına bu il finanse edecektir.

Bu senaryo analizi çerçevesinde yapılan varsayımlara göre 2023 yılında Gaziantep'te kişi başına gelir 10,645 dolara yükselecek ve böylece Türkiye geneline oranla gelir makası daralarak %51'den %63'e yükselecektir.

TABLO 79: VERİMLİLİK ARTIŞI SENARYOSU

Gaziantep	2011	2023
Nüfus	1 753 596	2 257 278
İşgücü	496 776	913 855
İstihdam	438 556	838 501
Tarım İstihdamı oranı, %	13	15
Sanayi istihdamı oranı, %	41	50
Hizmetler istihdamı oranı, %	46	35
İşsizlik oranı	11,7	8,2
GSKD, 000TL	13 947 188	35 652 606
Tarım GSKD, 000TL	1 231 409	2 985 242
Sanayi GSKD, 000TL	4 546 184	14 267 872
Hizmetler GSKD, 000TL	8 169 595	18 399 493
İhracat (\$)	4 759 952	11 935 774
İthalat (\$)	4 723 311	9 042 624
Dış Ticaret Dengesi	36 641	2 893 150
Kişi Başı GSYH, \$	5 360	10 645
Büyüme hızı (2013-2023)		8,14
Yatırım ihtiyacı, 000\$		41 573 963

Kaynak: yazarın hesaplamaları

Bu senaryoda da Gaziantep'te hem yoğun göç alan hem de aynı zamanda verimlilik artışını sağlayan bir ekonomik büyüme patikası, tarım istihdamının da yüksek seyretmesi sonucunda işsizlik oranının düşmesine izin verecektir.

Bu senaryo sonuçlarının İpek Yolu Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmış olan TRC1 Bölge Planı'nda yer alan hedeflerle de uyumlu olduğu da görülmektedir. TRC1 Bölge Planı hedeflerine göre 2023 yılında TRC1 bölgesinde kişi başına gelir 10 bin dolara ulaşırken, hizmetlerin GSYH içindeki payı %55, sanayinin payı ise %35 olacaktır. İşgücüne katılma oranı %53'e yükselirken işsizlik oranı ise %7.5'e inmektedir. İhracatta ise bölge planı iddialı bir hedef koyarak 2023'te ihracatın yaklaşık 5 kat artarak 30 milyar dolara çıkacağını öngörmüştür. (İpek Yolu Kalkınma Ajansı)

Gaziantep, düşük verimlilik, düşük katma değerli ürünlerde uzmanlaşma ve düşük gelirli ihracat pazarlarına büyük miktarlarda satış olarak şimdiye kadar belli bir başarı çizgisi içinde gelmiş olan büyüme dinamiğini bu şekilde devam ettirmesi durumunda sosyal göstergelerini toparlamakta zorlanacak ve kişi başına gelir uçurumu kapanmayacaktır. Gaziantep ekonomisinin geleceği hem verimlilik artışı hem de istihdam yaratma sorunlarını aynı anda doğru yönetmesinden geçmektedir.

SENARYO SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Gerek ekonometrik analiz, gerekse kentte yapılan görüşmeler ve anketler, Gaziantep'in ihracata dayalı sanayileşme modelinin gelecekte bazı kısıtlarla karşılaşabileceğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede, 2023 yılında kişi başına gelir seviyesindeki artışın hızlanması kadar yavaşlaması da olası durumlardan birisidir. Bu durumların hangi koşullarda ortaya çıkacağını bütüncül bir çerçevede içinde anlayabilmek ve alternatif gelişme patikalarının nasıl bir ekonomik sonuç üreteceğini görmek üzere üç alternatifli bir senaryo analizi uygulanmıştır. Yapılan senaryo analizinin bulgularına göre, Gaziantep'te geçmişten gelen sürecin devam ettirilebilmesi ve ilde hüküm sürmüş olan yerel kalkınma dinamiklerinin mevcudiyetini koruması durumunda, Gaziantep'in kişi başı gelir seviyesi tüm senaryoların altında kalacaktır.

Bu senaryo analizi çerçevesinde yapılan varsayımlara göre 2011 yılında Gaziantep'te kişi başına gelirin 5,360 dolar olduğu hesaplanmıştır. Bu tutar, aynı yıl Türkiye'de 10,446 dolar olarak alınan kişi başına gelirin %51'ine denk gelmektedir. Geçmiş dönem eğilimlerinin devam etmesi varsayımı altında 2023 yılında Gaziantep'te kişi başına gelir 7,744 dolara yükselecek ve hala orta gelir tuzağında olacaktır. Aynı yılda Türkiye genelinde kişi başına gelir 16.997 dolara yükselecektir. Gaziantep'te gelir seviyesi Türkiye geneline oranla daha da düşecek ve %51'den %46'ya gerileyecektir.

Ayrıca geçmiş dönem eğilimlerinin devamı halinde işsizlik oranı da yükselmeye devam edecek ve zaten çok genç ve farklı etnisitelerden oluşan mevcut demografik yapıya ilaveten daha şimdiden 300 binin epey üzerine çıkmış olduğu hesaplanabilen Suriyeli mülteciler de dikkate alındığında, bu yüksek işsizlik ve düşük gelir seviyesi, şehrin sosyal ortamını ve huzurunu korumasını güçleştirebilecektir.

Yapılan analizlerin Gaziantep'teki büyümede Türkiye ekonomisinin payının önemli olduğu ve sektörel yapının büyümeyi yeteri kadar desteklemediği bulguları dikkate alındığında, kişi başına gelir makasını kapatmak için Gaziantep'in önünde iki yol olacaktır. Gaziantep ya verimliliği ve büyüme hızını aynı anda artırarak, işsizliği düşürmek ve kişi başına gelir seviyesini yükseltme yoluna gidebilir (Verimlilik Senaryosu) ya da Türkiye'dekine benzer bir sektörel yapılanma ile düşük katma değerli sanayi sektörleri yerine daha yüksek katma değerli hizmet sektörlerine yönelerek kişi başına geliri artırırken işsizlik oranının aynı seviyelerde tutmayı deneyebilir (Sektörel Değişim Senaryosu).

Sektörel Değişim Senaryosu ile Türkiye'de sektörel yapıda beklenen değişimin Gaziantep'te aynen tekrarlanması halinde, Gaziantep'in temel göstergelerinin ne yönde değişeceğini ortaya konmuştur. Bu senaryo analizine göre 2023 yılında Gaziantep'te kişi başına gelir 9,544 dolar ile baz senaryonun neredeyse 2000 dolar üzerine çıkacaktır. Bu koşullar altında Türkiye geneline oranla gelir makası %51'den %56'ya daralacaktır.

Gaziantep için yapılan farklı senaryo analizlerine göre, en yüksek kişi başına gelir seviyesinin verimlilik artışı senaryosu altında olduğu ortaya çıkmıştır. Yukarıda Gaziantep'in rekabet gücü ayrıştırması analizinde Gaziantep'te sanayi üretiminin ciddi oranda rekabet gücü kazandığı ancak bu rekabet gücünün belli sayıda düşük teknoloji ürünlerde yoğunlaşmış olduğu bulgulanmıştı. Buradaki itici güç ilde halı, çuval, tekstil ve gıda ürünleri sanayilerinde görülen atılımdır. Son yıllarda bu sanayi sektörlerinin yanında inşaat sektörünün de Gaziantep ekonomisine önemli ölçüde ivme vermiş olduğu yapılan görüşmelerde dile getirilmiştir. Gaziantep bu ekonomik başarısının karşısında, kişi başı gelir ve bir dizi sosyal gelişmiş göstergesinde Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında bir hayli gerilerdedir. Bir anlamıyla çok çalışkan olan bu şehir halkı bu çok çalışmasında hak ettiği mükafatını daha yüksek yaşama standartları olarak alamamaktadır.

Verimlilik artışı senaryosunda elde edilecek yüksek büyüme hızları ve çıktının pazarlanabilir olması gerekecektir. Bu noktada Gaziantep'in gelişmesi Barış Süreci ve Ortadoğu coğrafyasının yeniden yapılanması ile birebir ilişkilidir. Bu koşullar sağlandığında, Gaziantep, tüm Doğu, Güneydoğu bölgesinin dünyaya açılan kapısı olacak, bir üretim ve iş merkezi olarak yoğun göç almasına rağmen istihdam yaratabilen ve gelir yaratabilen bir kent olacaktır.

Ayrıca bu senaryo altında, iç ve dış politika ve Türkiye ve dünya ekonomisi gibi Gaziantep'in elinde olmayan gelişme faktörleri bir kenara konduğunda, finansal sektör kaynaklı konjonktürel sorunların ve teknoloji ve nitelikli insan gücü gibi yapısal faktörlerin çözülebilir sorunların çözülmesi konusunda adım atıldığı ve bu durumun zaten güçlü bir altyapısı olan Gaziantep ekonomisine dinamizm sağladığı da kabul edilmektedir.

Bu senaryo altında hizmetler sektörünün daha fazla gelişmesini kısıtlayacak olan yegane faktör insan gücüdür. Özellikle kültür, inanç, gastronomi turizmi gibi modern hizmet sektörlerinde ve daha teknoloji yoğun sanayi sektörlerinde gelişme perspektifi bulunan Gaziantep’te mevcut insan gücü kaynakları bu alanların gelişebilmesi için yeterli değildir. Yapılan görüşmelerde de en çok vurgulanan negatif faktörün eğitim olduğu bilinmektedir. Öte yandan, eğitilmiş, kalifiye iş gücü ile ilin sosyal gelişmesi iç içedir. Bu nedenle, kentsel dönüşüm, daha yaşanabilir bir kent dokusu, kalifiye işgücü ve sektörel yapılanma bir arada düşünülmesi gereken bir gelecek senaryosu oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- 10 23, 2014 tarihinde World Bank: <http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups> adresinden alındı
- AFAD. (2015). 7 30, 2015 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?IcerikID=848&ID=16> adresinden alındı
- Anadolu Jet Magazine 2011, <http://www.anadolujet.com/aj-tr/anadolujet-magazin/2011/temmuz/makaleler/gaziantepin-kiymetlisi-zeugma-mozaik-muzesi.aspx>, erişim tarihi: 17 Temmuz, 2015
- Antweiler, W., & Trefler, D. (2000). Increasing Returns and All That: A View From Trade. *NBER Working Paper* (7941).
- Aydın, B. (1999). Kalkınmada Öncelikli Yörelere Uygulaması ve Zonguldak. *Amme İdaresi Dergisi*, 32 (2), 27-42.
- Barff, R., & Knight III, P. (1988). Dynamic Shift Share Analysis. *Growth and Change*, 19 (2), 1-10.
- Behar, C. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1917, Tarihi İstatistikler Dizisi Cilt 2*
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2013). *81 İL SANAYİ DURUM RAPORU*. Ankara: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi genel Müdürlüğü.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü. (Mayıs 2012). *81 İl Durum Raporu*. Ankara.
- Buğra, A., & Savaşkan, O. (2014). *Türkiye'de Yeni Kapitalizm: Siyaset, Din ve İş Dünyası*. İstanbul: İletişim.
- Buyukbese, T., & Tasdemir, A. (2014). Crisis and Crisis Management Practices in Small and Medium Sized Enterprises Based in the City of Gaziantep. *Global Journal of Management and Business Research: A Administration and Management*, 14 (9).
- Capello, R., & Nijkamp, P. (2009). Introduction: regional growth and development theories in the twenty-first century-recent theoretical advances and future challenges. R. Capello, & P. N. (eds.) içinde, *Handbook of regional Growth and Development Theories* (s. 1-16). Edward Elgar.
- Denge Gazetesi, <http://nizipdenge.com/yeni/nizip-ve-oguzeli-dururken--osb-islahiye-yapiliyor.html>, erişim tarihi: 09 Ağustos, 2015
- Demirdilek, H., & Şener, Ü. (2014). *81 İl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. Ankara: TEPAV.
- Dijk, J. V., Folmer, H., & Oosterhaven, J. (2009). Regional Policy: rationale, foundations and measurement of its effects. R. Capello, & P. N. (eds.) içinde, *Handbook of regional Growth and Development Theories*. Edward Elgar.
- Dinc, M., & Haynes, K. (2005). Productivity, International Trade and Reference Area Interactions in Shift-Share Analysis: Some Operational Notes. *Growth and Change*, 36 (3 (Summer 2005)), 374–394.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı. (tarih yok). *İl İl Dış Ticaret Potansiyeli Araştırması*. Ağustos 20, 2014 tarihinde <http://www.ekonomi.gov.tr: http://www.ekonomi.gov.tr/upload/7EF56F48-D8D3-8566-452092D48A1F70B1/kitapmakro.pdf> adresinden alındı
- Doğruel, F., & Doğruel, S. (2010). The Deindustrialization of Istanbul. *Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper* (2707).
- Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. (2009). *A Handbook of Commonly used Trade Indices and Indicators, Revised Edition*. Thailand: UN.
- Eichengreen, B., & Gupta, P. (2009). The Two Waves of Service Sector Growth. *NBER Working Paper* (14968).

Ekonomi Bakanlığı. (tarih yok). *İl İl Dış Ticaret Potansiyeli Araştırması*. Ağustos 20, 2014 tarihinde <http://www.ekonomi.gov.tr: http://www.ekonomi.gov.tr/upload/7EF56F48-D8D3-8566-452092D48A1F70B1/kitapmakro.pdf> adresinden alındı

Erinç Yeldan, K. T. (2012). *Orta Gelir Tuzağı'ndan Çıkış: Hangi Türkiye? Cilt 1: Makro/ Bölgesel / Sektörel Analiz*. TÜRKONFED.

Erinç Yeldan, K. T. (2013). *Orta Gelir Tuzağı'ndan Çıkış: Hangi Türkiye? Cilt 2: Bölgesel Kalkınma ve İkili Tuzaktan Çıkış Stratejileri*. İstanbul: TÜRKONFED.

Felipe, J. (2012, Mart). Tracking the Middle-Income Trap: What is It, Who is in It, and Why? *ADB Economics Working Paper Series*.

Fotopoulos, G. K. (2010). Spatial variations in Greek manufacturing employment growth: The effects of specialization and international trade. *Papers in Regional Science*.

Fotopoulos, G., Kallioras, D., & Petrakos, G. (2010). Spatial variations of Greek manufacturing employment growth: The effects of specialization and international trade. *Papers in Regional Science*, 89 (1).

Franklin, R. a. (2004). A Shift-Share Method for the Analysis of Regional Fertility Change: An Application to the Decline in Childbearing in Italy, 1952-1991. *Geographical Analysis*, V.36, N.1, 1-20.

Friedrich, P., & Nam, C. W. (2009). Economic decline and public intervention - do special economic zones matter? R. Capello, & P. N. (eds.) içinde, *Handbook of Regional Growth and Development Theories*. Edward Elgar.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep'te Sivil Mimari Zenginliği Bey Mahallesi, (basım tarihi belirtilmemiştir)

Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi, <http://www.gaosb.org/>, Erişim Tarihi: 08 Ağustos, 2015

Gaziantep Ticaret Odası, Gaziantep Ticaret Odası (GTO) Yönetim Kurulu Başkanı Eyüp Bartık Sunumu, Nisan 2015

Gaziantep Valiliği, Rakamlarla Gaziantep, <http://www.gaziantep.gov.tr/kurumlar/gaziantep.gov.tr/siteg/document/gaziantep%20sosyo-ekonomik%20gosterge%202013.pdf>, erişim tarihi Temmuz 2015

Gökçen, A. (1990). Kalkınmada Öncelikli Yörelere Uygulanan Gelişme Politikaları. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası. Süleyman Barda' ya Armağan*, 364-390.

GÜNDÜZ, A. Y. (2013). TÜRKİYE'DE AZGELİŞMİŞ BÖLGELERİN KALKINDIRILMASINDA BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI VE TRB1 BÖLGESİ. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27 (2).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği. (2008). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Sosyo-Ekonomik Sorunlar ve Çözüm Önerileri*.

Hanink, D. M. (2010). Perspectives on Regional Change: A Review Essay on Handbook of Regional Growth and Development Theories. *Growth and Change*, 41 (1), 3-27.

Harris, T. G. (tarih yok). *Dynamic Shift Share Analysis of Economic Impact Report of the Nevada Economy*.

Haynes, K. E. (1997). Productivity Change in Manufacturing Regions: A Multifactor/Shift-Share Approach. *Growth and Change*, V. 28, 201-221.

Haynes, K. E., & Dinc, M. (1997). Productivity Change in Manufacturing Regions: A Multifactor/Shift-Share Approach. *Growth and Change*, 28, 201-221.

Herath, J. S. (2013). Employment Change in LDs of West Virginia: A Dynamic Spatial Shift-Share Analysis. *American Journal of Rural Development*, 99-105.

İpek Yolu Kalkınma Ajansı. *TRC1 Bölge Planı 2014-2023*.

İzmen, Ü. (2012). *Bölgesel Kalkınmada Yerel Dinamikler: Çorum Modeli ve 2023 Senaryoları*. İstanbul: TÜRKONFED.

- İzmen, Ü. Ö. (2015). *Edirne için Orta Gelir Tuzağından Çıkış Stratejileri ve 2023 Senaryoları*. TÜRKONFED.
- İzmen, Ü. Ö. (2015). *Tekirdağ için Plansız Sanayileşme Tuzağından Çıkış Stratejileri ve 2023 Senaryoları*. İstanbul: TÜRKONFED.
- İzmen, Ü. (2014). *Yerel Kalkınma Dinamikleri: Tunceli için Yeşil Ekonomi Modeli*. Fırat Kalkınma Ajansı.
- Karayolları Genel Müdürlüğü. (2014). *Yol İstatistikleri*. Eylül 22, 2014 tarihinde Karayolları Genel Müdürlüğü: <http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Istatistikler/DevletveYolEnvanteri.aspx> adresinden alındı
- Keyman, F., & Lorasdağı, B. K. (2010). *Kentler: Anadolu'nun Dönüşümü, Türkiye'nin Geleceği*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Kindleberger, C. P. (1996). *Manias, Panics and Crashes: A History of Financial Crises*. New York: John Wiley.
- Kirişçi, K. (2014). *MİSAFİRLİĞİN ÖTESİNE GEÇERKEN TÜRKİYE'NİN "SURIYELİ MÜLTECİLER" SINAVI*. ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU & BROOKINGS ENSTİTÜSÜ.
- Krugman, P. (1991). Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*, 99 (3), 483-499.
- Krugman, P. (2007, october 5). Return of the rentier city. *New York times*.
- Kurmuş vd., O. (2006). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler*. İstanbul: TESEV.
- Mayring, P. (2011). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. (A.Gümüş, & M. S. Durgun, Çev.) Ankara: Bilgesu yay.
- McCann, P., & Oort, F. v. (2009). Theories of agglomeration and regional economic growth: a hisitroical review. R. Capello, & P. Nijkamp içinde, *Handbook of reigonal Growth and Development Theories* (s. 19-32). Edward Elgar.
- Mishkin, F. (2006). *The Next Great Globalization*. Princeton.
- Nizip Organize Sanayi Bölgesi, <http://www.niziposb.com/>, erişim tarihi: 08 Ağustos, 2015
- R. Harris, T., C.B.Gillberg, R.Narayanan, Shonkwiler, J. S., & Lambert, D. K. (1994). *A Dynamic Shift-Share Analysis of Economic Impact Report the Nevada Economy, Technical Report, UCED 94-06*. 9 2014 tarihinde <http://www.unr.edu/Documents/business/uced/technical-reports/statewide/9495-06rpt.pdf> adresinden alındı
- Sandal, E. K., & Şen, Ö. (2013). GAZİANTEP İLİNİN EKONOMİK COĞRAFYASINDAN BİR KESİT: 1998 – 2012 YILLARI ARASI İHRACAT PERFORMANSININ İSTATİSTİKİ VERİLERLE ANALİZİ. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (6).
- Sihag, B. S., McDonough, C. C. (1989), Shift-Share Analysis: The International Dimension. *Growth and Change*, 20: 80–88. doi: 10.1111/j.1468-2257.1989.tb00497.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023 Taslak*.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *İLLERİN VE BÖLGELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI ARAŞTIRMASI (SEGE 2011)*. Ankara: BÖLGESEL GELİŞME VE YAPISAL UYUM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ.
- UNHCR. (2015). *UNHCR Turkey Syrian Refugee Daily Strep*.
- Ünver, S. (1983). *Dr. Rıfat Osman'a Göre Edirne Evleri ve Konakları*. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Yavan, N. Teşviklerin Bölgesel Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Analiz. *Ekonomik Yaklaşım*, 22 (81), 65-104.
- Yurt Ansiklopedisi. (1982). *Gaziantep* (Cilt 4). Ana Yayıncılık.
- Yurtseven, Ö. (2013). *2023 Türkiye'si Üretim Liginde Şehirler: Gaziantep Örnek Çalışması*. İpekyolu Kalkınma Ajansı.

EK: GÖRÜŞME SORULARI

Kentlerin Ekonomik Dönüşümü:
Belirliyeciler ve Sürdürülebilirlik.

1. Gaziantep son 5 yılda nasıl bir gelişme göstermiştir?
Komşu illere ve Türkiye ortalamalarına göre daha iyi mi daha mı kötü?
2. Gaziantep'teki ekonomik gelişimi / dönüşümü hangi faktörler belirlemiştir?
  - iç / yerel dinamikler ne ölçüde etkili olmuştur?
    - tarihi, kültürel, coğrafi özellikler, doğal kaynaklar
    - işgücü, girişimcilik.
  - Dış dinamikler ne ölçüde etkili olmuştur?
    - Türkiye: - Türkiye'nin ekonomik gelişimi
      - Merkezi politikalar: teşvikler? Ulaştırma, finans.
      - Kamu yatırımları
    - Dünya: - Dünya ekonomisi
      - AB
      - Ortadoğu
      -
3. Gaziantep'teki ekonomik gelişim sürdürülebilir mi? Başarı arızı midir? Yoksa kalıcı mıdır?
4. Gelişimi kısıtlayan / yavaşlatan faktörler var mıdır?
5. İleride gelişimi durdurabilecek risk faktörleri neler olabilir?
6. Gaziantep'teki ekonomik gelişimde hangi sektörler rol oynamıştır?

Tarımın durumu nedir?	Verimlilik, teknoloji, çevre kirliliği
Sanayinin durumu nedir?	Teknoloji, çevre, pazarlar, ölçek, ekonomi, (enerji altyapıda?)
Hizmetlerin durumu nedir?	Kayıt dışılık, gelir seviyesi, kültür...
İnşaat sektöründe durum nedir?	
7. Sosyal yapı nasıldır? Sosyal yaşamın güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?

Demografi, göçler?, istihdam, sosyal sermaye
Kentsel dönüşüm, yerleşim kalitesi, çevre
Eğitim, sağlık.
Gelir dağıtımı
8. Ortak vizyon var mı? – sorunlar ve çözümler konusunda mutabakat var mıdır?
– kanaat önderleri arasındaki ilişki nasıldır?
9. Gelecekte öne çıkabilecek sektörler hangileridir?
10. İlave edeceğiniz bir husus var mıdır?

EK: GÖRÜŞME LİSTESİ

1. GAZİANTEP TİCARET ODASI GENEL SEKRETERİ HALİL GÖÇER, 6 Nisan 2015
2. GAZİANTEP TİCARET ODASI BAŞKANI EYÜP BARTIK, 6 Nisan 2015
3. İPEKYOLU KALKINMA AJANSI GENEL SEKRETERİ BÜLENT ÖZKAN, 6 Nisan 2015
4. GAZİANTEP ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ YK BAŞKANI CAHİT NAKİPOĞLU, 6 Nisan 2015
5. GAZİANTEP SANAYİ ODASI BAŞKANI ADİL SANİ KONUKOĞLU, 6 Nisan 2015
6. GAZİANTEP BELEDİYE BAŞKANI FATMA ŞAHİN, 6 Nisan 2015
7. GÜNSİFED YK BAŞKANI MESUT İŞSEVER, 6 Nisan 2015
8. AKBANK BÖLGE MÜDÜRÜ BEYHAN DEMİR, 7 Nisan 2015
9. HALKBANK BÖLGE MÜDÜRÜ VAHDET BÜYÜKER, 7 Nisan 2015
10. GÜRYÜN TEKSTİL AŞ. YK BAŞKANI ABDÜLKADİR GÜRBÜZ, 7 Nisan 2015
11. İŞ İNSANI DURMUŞ İŞSEVER, 7 Nisan 2015
12. GAZETECİ NURİ SABIRSIZ, 7 Nisan 2015
13. İŞ İNSANI BURHAN ÇAĞDAŞ (İMAM ÇAĞDAŞ İŞLETMESİ'NİN ORTAĞI), 7 Nisan 2015
14. DOÇ. DR. MEHMET CİVAN (GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ), 7 Nisan 2015
15. İŞİNSANI AVUKAT KAMER İŞSEVER, 7 Nisan 2015
16. KADOOĞLU HOLDİNG YÖNETİM KURULU BAŞKANI TARKAN KADOOĞLU, 28 Nisan 2015
17. DEİK GENEL SEKRETERİ MUSTAFA MENTE, 7 Mayıs 2015
18. KADOOĞLU HOLDİNG YÖNETİM KURULU BAŞKAN YARDIMCISI CELAL KADOOĞLU, 12 Ağustos 2015
19. TAT GRUBU YÖNETİM KURULU BAŞKAN YARDIMCISI NECMETTİN MEMİŞ, 13 Ağustos 2015
20. İŞ BANKASI GAZİANTEP OSB ŞUBESİ MÜDÜRÜ ŞABAN DEMİR, 13 Ağustos 2015
21. GÜNSİFED GENEL SEKRETERİ SERVET YILMAZ, 13 Ağustos 2015

EK: 13 AĞUSTOS 2015 TARİHLİ GAZİANTEP ÇALIŞTAY KATILIMCILARI

1. İş Bankası Müdür Yardımcısı Erdi Özdemir
2. Şölen Çikolata Ali Çoban
3. Coşan Yapı Yönetim Kurulu Başkanı Seyfettin Coşan
4. Naksan Semih Nakipoğlu
5. Kadooğlu Holding Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Celal Kadooğlu
6. Altunkaya Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Mahsum Altunkaya
7. Köksan A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Asım Kökoğlu
8. Gaziantep Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Adnan Ünverdi
9. OSB Bölge Müdür Yardımcısı Hüseyin Ayık
10. KOSGEB Uzmanı Selim Çöreköğlu
11. KOSGEB Uzmanı Muhammed Paksoy
12. İpekyolu Kalkınma Ajansı Sezen Genç
13. İpekyolu Kalkınma Ajansı Utku Alpaydın
14. Tat Kimya Genel Müdürü Necmettin Memiş
15. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü İl Müdürü Hasan Alan
16. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Arif Seçkin
17. Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği Uzman Yardımcısı Ahmet Şahbudak
18. Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği Şube Müdürü Bülent Kayalı
19. Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkan Vekili Mehmet Durdu Yetkinşekerci
20. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü Mühendis Halil Öz
21. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü Cemal Yenmez

EK: TABLOLAR

NÜFUS TABLOLARI

Ek tablo 1: YILLARA GÖRE GAZİANTEP İLÇELERİNİN NÜFUS BİLGİLERİ (KÖYLER HARİÇ)

	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Merkez	160.152	227.652	300.882	374.290	478.635		
Şahinbey						384.510	498.159
Şehitkamil						2189.24	355.354
Araban	2.303	3.563	5.381	8.213	11.176	14.275	10.666
İslahiye	13.775	16.892	20.683	22.082	29.031	34.607	38.770
Karkamış						3.430	44.12
Kilis	38.095	43.438	54.055	58.335	59.876	82.882	
Nizip	22.675	30.219	36.19	38.967	50.067	58.604	71.629
Nurdağı						7.048	10.866
Oğuzeli	5.577	5.986	7.194	7.847	9.547	9.983	11.527
Yavuzeli	1.638	2.332	2.632	3.011	4.606	6.864	7.743
Toplam	244.215	330.082	427.017	512.745	642.938	821.127	1.009.126

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	1990-2013 Değişim hızı (%)
Merkez									
Şahinbey	658.522	686.102	708.602	730.562	756.867	782.899	817.258	845.528	119,9
Şehitkamil	516520	549.713	570.074	593.958	619.485	638.460	693.901	710.853	224,7
Araban	9.805	9.651	9.758	9.863	9.915	10.063	32.102	31.835	123,0
İslahiye	31963	31.204	30.904	30.942	31.468	32.342	66.170	65.869	90,3
Karkamış	3.417	3.409	3.129	2.998	3.045	3.034	10.832	10.438	204,3
Kilis		0	0						
Nizip	91.486	93.101	94.835	96.229	97.956	100.488	135.588	136.365	132,7
Nurdağı	15.084	16.537	16.328	16.488	16.452	16.947	37.620	37.719	435,2
Oğuzeli	11.311	16.514	16.374	16.534	16.937	17.014	29.620	29.526	195,8
Yavuzeli	4.410	4.055	4.093	3.992	4.024	3.686	21.347	21.333	210,8
Toplam	1.342.518	1.410.286	1.454.097	1.501.566	1.556.149	1.604.933	1.844.438	1.889.466	130,1

Kaynak: TÜİK Genel Nüfus Sayımları (1965-2000) ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları (2007-2013)

EK TABLO 2: GAZİANTEP İLÇE/KÖY SAYISI (2014)

Belediye sayısı	10
İlçe sayısı	9
Köy sayısı	0

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2014

EK TABLO 3: BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYİ VE CİNSİYETE GÖRE NÜFUS (15+ YAŞ) – 2013

Bitirilen eğitim düzeyi	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilmeyen	68.893	8.944	59.949
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	107.016	35.809	71.207
İlkokul mezunu	307.027	132.183	174.844
İlköğretim mezunu	351.306	206.915	144.391
Ortaokul veya dengi okul mezunu	50.518	32.618	17.900
Lise veya dengi okul mezunu	193.174	115.872	77.302
Yüksekokul veya fakülte mezunu	97.459	57.455	40.004
Yüksek lisans mezunu	6.358	4.140	2.218
Doktora mezunu	1.794	1.142	652
Bilinmeyen	26.082	10.864	15.218
Toplam	1.209.627	605.942	603.685

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

EK TABLO 4: İL VE CİNSİYETE GÖRE İL/İLÇE MERKEZİ, BELDE/KÖY NÜFUSU VE NÜFUS YOĞUNLUĞU, 2014

İl	Toplam			İl ve ilçe merkezleri			Belde ve köyler			Nüfus Yoğunluğu
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
Gaziantep	1.889.466	953.760	935.706	1.889.466	953.760	935.706	-	-	-	277
Adıyaman	597.835	299.846	297.989	382.755	192.051	190.704	215.080	107.795	107.285	85
Kilis	128.781	64.642	64.139	94.414	46.921	47.493	34.367	17.721	16.646	90
TRC1	2.616.082	1.318.248	1.297.834	2.366.635	1.192.732	1.173.903	249.447	125.516	123.931	171
Toplam	77.695.904	38.984.302	38.711.602	71.286.182	35.755.990	3.530.192	6.409.722	3.228.312	3.181.410	101

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2013

EK TABLO 5: GAZİANTEP İLİ NET GÖÇ HIZI

Dönem	Net göç	Net göç hızı (‰)
1975-1980	- 1 256	-1.8
1980-1985	- 4 256	-5.2
1985-1990	- 481	-0.5
1995-2000	3 499	3.1
2007-2008	955	0.6
2008-2009	1 950	1.2
2009-2010	4 053	2.4
2010-2011	7 357	4.2
2011-2012	2262	1.3
2012-2013	-313	-0.2

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

EK TABLO 6: İL, YAŞ GRUBU VE CİNSİYETE GÖRE NÜFUS, GAZİANTEP, 2014

Yaş grubu	Toplam	Erkek	Kadın
0-4	224677	114791	109886
5-9	216786	110786	106000
10-14	193419	99055	94364
15-19	184935	95293	89642
20-24	152621	74868	77753
25-29	157846	79820	78026
30-34	153386	78003	75383
35-39	133865	68860	65005
40-44	113410	57756	55654
45-49	86895	45114	41781
50-54	77224	39100	38124
55-59	56611	28277	28334
60-64	45226	22241	22985
65-69	35475	16725	18750
70-74	23772	10569	13203
75-79	15994	6318	9676
80-84	10695	4324	6371
85-89	4665	1502	3163
90+	1964	358	1606
Toplam	1.889.466	953.760	935.706

EK TABLO 7: İL, YAŞ GRUBU VE CİNSİYETE GÖRE NÜFUS, TRC1, 2014

Düzen 2 Bölge		Yaş grubu	Toplam	Erkek	Kadın
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0-4	298210	152731	145479
		5-9	289105	147641	141464
		10-14	264934	135589	129345
		15-19	260811	133637	127174
		20-24	216764	107048	109716
		25-29	215505	109197	106308
		30-34	208418	105736	102682
		35-39	181580	92645	88935
		40-44	157932	80103	77829
		45-49	121925	63442	58483
		50-54	108839	55238	53601
		55-59	81200	40521	40679
		60-64	66986	32530	34456
		65-69	53271	24634	28637
		70-74	36597	16393	20204
		75-79	25131	10220	14911
		80-84	17789	7832	9957
		85-89	7779	2534	5245
		90+	3306	577	2729
		Toplam	2616082	1318248	1297834

EK TABLO 8: GAZİANTEP'İN GÖÇ ALDIĞI İLK 15 İL (2013-2014 DÖNEMİ)

İl	Kişi Sayısı
Şanlıurfa	7.134
İstanbul	3.763
Adıyaman	2.893
Kahramanmaraş	2.888
Kilis	2.755
Adana	2.747
Hatay	2.392
Mersin	2.155
Ankara	1.627
Antalya	1.191
Diyarbakır	1.135
Osmaniye	1.060
Malatya	925
İzmir	905
Mardin	777

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

EK TABLO 9: GAZİANTEP'İN VERDİĞİ GÖÇ (KİŞİ SAYISI, 2013–2014 DÖNEMİ)

İl	Kişi Sayısı
İstanbul	4.608
Şanlıurfa	3.991
Kahramanmaraş	3.219
Ankara	2.516
Hatay	2.251
Mersin	2.227
Antalya	2.133
Adana	2.051
Kilis	1.730
Adıyaman	1.703
Diğer	17.986
Türkiye	44.415

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

İSTİHDAM TABLOLARI

EK TABLO 10: SEKTÖRLERE GÖRE İŞGÜCÜ VERİLERİ (2004 – 2013)

Yıl	TRC1			Türkiye		
	Tarım	Sanayi (*)	Hizmet	Tarım	Sanayi (*)	Hizmet
2004	21,5	28,9	49,8	29,1	24,9	46,0
2005	19,0	34,3	46,6	25,7	26,3	48,0
2006	20,4	36,6	43,0	24,0	26,8	49,2
2007	25,8	35,9	38,5	23,5	26,7	49,8
2008	32,1	33,0	35,1	23,7	26,8	49,5
2009	24,5	32,3	43,1	24,6	25,3	50,1
2010	24,4	32,3	43,2	25,2	26,2	48,6
2011	22,2	35,2	42,7	25,5	26,5	48,1
2012	23,3	34,7	42,0	24,6	26,0	49,4
2013	23,9	31,9	44,2	23,6	26,4	50,0
Ortalama	23,7	33,5	42,8	25,0	26,2	48,9

Kaynak: TÜİK, Hane halkı İş gücü Anketi Sonuçları.

EK TABLO 11: TRC1 (GAZİANTEP, ADIYAMAN, KİLİS) BÖLGESİNDE KURUMSAL OLMAYAN NÜFUSUN YILLAR VE CİNSİYETE GÖRE İŞGÜCÜ DURUMU (BİN KİŞİ, 15+ YAŞ)

Yıl	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	İşgücü	İstihdam edilenler	İşsiz	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşgücüne dahil olmayan nüfus
2004	1340	557	472	84	41,5	15,1	35,3	783
2005	1347	550	474	76	40,8	13,8	35,2	797
2006	1341	529	449	80	39,4	15,2	33,4	812
2007	1389	568	465	102	40,9	18	33,5	821
2008	1447	634	530	104	43,8	16,4	36,6	813
2009	1525	641	531	110	42	17,2	34,8	884
2010	1559	698	614	85	44,8	12,1	39,4	860
2011	1592	679	581	98	42,6	14,4	36,5	914
2012	1638	715	631	84	43,6	11,8	38,5	923
2013	1686	763	707	56	45,3	7,3	42,0	923
Ortalama	1486	633	545	87.9	42,5	14,1	36,5	853

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Not 1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

2) İki bin kişiden az gözlem değerlerinde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

3) 2004-2006 yılı sonuçları yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

EK TABLO 12: SOSYAL GÜVENLİK KAPSAMINDAKİ BAĞKUR’LU (4/B) SAYISI (KASIM 2014 İTİBARIYLA)

Esnaf (Bağkur)	Gaziantep	Adıyaman	Kilis	TRC1	Türkiye
Toplam sigortalı sayısı	43.368	11.072	3.479	57.919	2.108.292
Türkiye toplamında %pay	2,06	0,53	0,17	2,75	
Sigortalı sayısının nüfusa oranı	10,88	3,25	0,40	3,59	2,75
Aylık alanlar	2	20	4	26	362
Türkiye toplamında % pay	0,6	5,5	1,1	7,2	
Aylık alan sayısının nüfusa oranı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sos. Güv. Kapsamı	32.371	8.421	4.333	45.125	1.789.302
Türkiye toplamı nda % pay	1,8	0,5	0,2	2,5	
Sos. Güv. Kapsamının Nüfusa oranı	8,1	2,5	0,5	2,8	2,3

Kaynak: SGK verileri ile yazarın hesaplamaları.

EK TABLO 13: TRC1 BÖLGESİ, İŞYERİ SAYISI

İşyeri Sayısı (%)	Kamu	Özel
Gaziantep	4,1	95,9
Adıyaman	1,1	98,9
Kilis	9,0	91,0
TRC1	1,8	98,2
Toplam	2,1	97,9

Kaynak: SGK verileri ile yazarın hesaplamaları.

EK TABLO 14: TRC1 BÖLGESİ, ZORUNLU SİGORTALI SAYISI

Zorunlu Sigortalı Sayısı (%)	Kamu	Özel
Gaziantep	13,4	86,6
Adıyaman	3,5	96,5
Kilis	22,5	77,5
TRC1	4,8	95,2
Toplam	6,2	93,8

Kaynak: SGK verileri ile yazarın hesaplamaları.

EK TABLO 15: TRC1 BÖLGESİ, ORTALAMA GÜNLÜK KAZANÇ (TL)

Ortalama Günlük Kazanç (TL)	Kamu	Özel
Gaziantep	104,1	75,6
Adıyaman	76,3	85,2
Kilis	119,0	73,3
TRC1	97,0	86,4
Toplam	100,0	100,0

Kaynak: SGK verileri ile yazarın hesaplamaları.

EK TABLO 16: İLLERE VE İŞTEKİ DURUMA GÖRE İSTİHDAM EDİLENLER, 2 EKİM 2011 (BİN KİŞİ, 15+ YAŞ)

İl	İstihdam (000)	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (000)	İşveren veya kendi hesabına (000)	Ücretsiz aile işçisi (000)	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (%)	İşveren veya kendi hesabına (%)	Ücretsiz aile işçisi (%)
Toplam	24.320	16.664	4.925	2.731	68,5	20.2	11.2
Adıyaman	187	95	45	47	50,5	24.2	25.3
Gaziantep	460	330	89	41	71,8	19.3	9.0
İstanbul	4.565	3.919	610	36	85,8	13.4	0.8
Kilis	41	21	11	9	52,0	26.7	21.3

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

EK TABLO 17: İLLERE GÖRE İŞGÜCÜNE DAHİL OLMAYAN NÜFUS VE NEDENİ, 2 EKİM 2011 (BİN KİŞİ, 15+ YAŞ)

	Türkiye	Gaziantep	Türkiye	Gaziantep
İşgücüne dahil olmayan nüfus	29 219	637	100,0	100,0
Ev işleri ile meşgul	14 770	384	50,5	60.2
Eğitim/öğretim	5 833	120	20,0	18.9
Emekli	4 517	49	15,5	7.8
Çalışamaz halde (hasta/özürlü / yaşlı)	3 031	65	10,4	10.3
Diğer	1 068	18	3,7	2.8

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

SEKTÖR VE SANAYİ TABLOLARI

EK TABLO 18: YILLARA GÖRE GAZİANTEP'TE PATENT, MARKA, FAYDALI MODEL VE ENDÜSTRİYEL TASARIM BAŞVURULARI

Yıl	Marka	Patent	Faydalı model	Endüstriyel Tasarım
2003	768	1	1	112
2004	1.155	2	3	116
2005	1.513	2	5	140
2006	1.366	1	15	153
2007	1.441	4	16	176
2008	1.771	7	14	194
2009	1.780	5	22	173
2010	2.126	9	24	197
2011	2.560	6	16	221
2012	2.897	7	23	268
2013	2.971	10	26	328
2014	2.954	6	18	335

Kaynak: T.C. Türk Patent Enstitüsü verilerinden hazırlanmıştır.

EK TABLO 19: KURULAN KAPANAN ŞİRKET SAYILARI (2003 – 2013)

Türkiye	Kurulan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı	Kapanan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı	Kurulan Ticaret Ünvanlı İşyeri Sayısı	Kapanan Ticaret Ünvanlı İşyeri Sayısı
2003	32.259	5.436	33.039	13.229
2004	40.919	7.660	40.540	17.221
2005	47.401	8.886	48.657	17.556
2006	52.699	9.471	52.523	23.342
2007	55.350	9.954	48.673	23.595
2008	49.003	9.578	46.401	37.343
2009	44.472	10.395	44.050	32.419
2010	51.967	13.442	50.939	29.920
2011	54.442	14.991	60.430	41.130
2012	39.764	16.063	67.455	31.915
2013	49.943	17.400	58.987	19.873
	58.715	15.822	67.920	23.229
Ortalama (2003 - 2013)	48.078	11.592	51.635	25.898

TRC1	Kurulan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı	Kapanan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı	Kurulan Ticaret Ünvanlı İşyeri Sayısı	Kapanan Ticaret Ünvanlı İşyeri Sayısı
2003	567	37	824	141
2004	777	60	650	222
2005	796	75	885	246
2006	909	70	643	315
2007	1.031	113	534	276
2008	957	120	690	1.256
2009	999	118	660	328
2010	1.112	191	854	468
2011	1.127	203	934	417
2012	954	162	1.141	326
2013	1.245	209	1.225	302
2014	1.558	201	1.255	296
Ortalama (2003 - 2014)	1.003	130	858	383

Gaziantep	Kurulan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı	Kapanan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı	Kurulan Ticaret Ünvanlı İşyeri Sayısı	Kapanan Ticaret Ünvanlı İşyeri Sayısı
2003	489	34	641	91
2004	605	52	502	158
2005	624	68	695	172
2006	730	64	523	233
2007	824	92	428	206
2008	736	105	577	647
2009	788	109	514	235
2010	878	163	744	260
2011	922	174	820	284
2012	800	115	964	242
2013	1.068	159	995	230
2014	1.318	152	1.037	221
Ortalama (2003 - 2014)	815	107	703	248

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistik verilerinden türetilmiştir.

EK TABLO 20: TARIMSAL ÜRETİMİN DEĞERİ (2004 – 2014) (BİN TL)

Türkiye	Bitkisel üretim değeri	Canlı hayvanlar değeri	Hayvansal ürünler değeri
2004	45.680.438	18.395.078	15.573.596
2005	50.939.687	20.919.260	16.506.022
2006	54.515.463	22.943.481	18.897.671
2007	56.787.424	24.666.222	22.921.524
2008	66.010.114	25.521.071	23.816.982
2009	68.267.486	28.145.579	26.610.721
2010	80.038.126	46.873.045	38.128.120
2011	88.979.273	60.076.917	42.571.782
2012	87.946.988	63.546.623	49.321.861
2013	92.452.530	57.656.092	40.459.321
2014	97.988.282	62.512.147	44.332.506
TRC1	Bitkisel üretim değeri	Canlı hayvanlar değeri	Hayvansal ürünler değeri
2004	927.191	314.856	287.274
2005	1.274.330	330.325	274.930
2006	1.522.098	323.533	285.017
2007	1.589.243	326.353	233.456
2008	1.477.777	364.790	296.059
2009	1.599.175	416.806	262.372
2010	2.162.322	744.202	419.723
2011	2.138.525	959.335	202.553
2012	2.200.889	1.204.943	279.386
2013	2.337.928	1.167.946	317.593
2014	2.385.770	1.351.495	525.750
Gaziantep	Bitkisel üretim değeri	Canlı hayvanlar değeri	Hayvansal ürünler değeri
2004	501.084	149.624	174.466
2005	710.837	157.065	164.411
2006	983.577	165.206	174.007
2007	961.292	168.095	129.559
2008	889.712	193.389	187.362
2009	919.368	223.247	142.588
2010	1.247.068	451.688	251.380
2011	1.198.431	588.261	115.862
2012	1.348.680	690.846	160.333
2013	1.185.534	661.894	186.675
2014	1.164.463	800.867	355.037

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistik verilerinden türetilmiştir.

EK TABLO 21: TARIMSAL ÜRETİMİN GELİŞİMİ, 2004-2014 (%)

	Bitkisel üretim değeri	Canlı hayvanlar değeri	Hayvansal ürünler değeri	Toplam tarımsal üretim değeri
Gaziantep	132,4	435,3	103,5	181,2
TRC1	157,3	329,2	83,0	178,8
Türkiye	114,5	239,8	184,7	157,2

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistik verilerinden türetilmiştir.

EK TABLO 22: YAPI KULLANMA İZİN BELGELERİNE GÖRE İNŞAAT SEKTÖRÜ

Yıl	Yapı izinleri	Gaziantep	TRC1	Türkiye	Gaziantep/TRC1 (%)	Gaziantep/Türkiye (%)
2005	Yapı Sayısı	310	497	64.126	62,4	0,5
2005	Değer (TL)	102.158.973	156.521.979	18.445.263.149	65,3	0,6
2005	Birim Fiyat (TL)	329.545	314.934	287.641	-	-
2006	Yapı Sayısı	806	1.131	73.383	71,3	1,1
2006	Değer (TL)	315.825.915	438.920.561	25.050.689.452	72,0	1,3
2006	Birim Fiyat (TL)	391.844	388.082	341.369	-	-
2007	Yapı Sayısı	792	1.133	68.056	69,9	1,2
2007	Değer (TL)	462.851.370	678.339.056	30.416.729.696	68,2	1,5
2007	Birim Fiyat (TL)	584.408	598.711	446.937	-	-
2008	Yapı Sayısı	750	1.025	76.069	73,2	1,0
2008	Değer (TL)	638.931.327	792.020.380	39.002.256.405	80,7	1,6
2008	Birim Fiyat (TL)	851.908	772.703	512.722	-	-
2009	Yapı Sayısı	763	1.466	94.772	52,0	0,8
2009	Değer (TL)	887.624.394	1.213.371.577	49.356.423.320	73,2	1,8
2009	Birim Fiyat (TL)	1.163.335	827.675	520.791	-	-
2010	Yapı Sayısı	381	820	82.131	46,5	0,5
2010	Değer (TL)	447.560.057	801.519.181	47.368.597.975	55,8	0,9
2010	Birim Fiyat (TL)	1.174.698	977.462	576.744	-	-
2011	Yapı Sayısı	529	1.050	98.339	50,4	0,5
2011	Değer (TL)	802.155.610	1.312.079.365	66.953.825.400	61,1	1,2
2011	Birim Fiyat (TL)	1.516.362	1.249.599	680.847	-	-
2012	Yapı Sayısı	730	1.166	95.763	62,6	0,8
2012	Değer (TL)	1.038.870.040	1.589.690.858	71.241.730.346	65,4	1,5
2012	Birim Fiyat (TL)	1.423.110	1.363.371	743.938	-	-
2013	Yapı Sayısı	919	1.295	120.847	71,0	0,8
2013	Değer (TL)	1.544.889.305	2.068.367.800	98.194.735.530	74,7	1,6
2013	Birim Fiyat (TL)	1.681.055	1.597.195	812.554	-	-
2014	Yapı Sayısı	1.102	1.639	123.554	67,2	0,9
2014	Değer (TL)	2.728.121.207	3.552.721.503	118.186.576.330	76,8	2,3
2014	Birim Fiyat (TL)	2.475.609	2.167.615	956.558	-	-
2002 - 2013 Artış hızı (%)	Yapı Sayısı	0,135	0,127	0,068	-	-
2002 - 2013 Artış hızı (%)	Değer (TL)	0,389	0,366	0,204	-	-
2002 - 2013 Artış hızı (%)	Birim Fiyat (TL)	0,223	0,213	0,128	-	-

EK TABLO 23: GAZİANTEP’TE UZMANLAŞMA GÖSTERGELERİ, 2008

2008									
Sektörler	Gaziantep Girişim Sayıları (%)	Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%)	Türkiye İstihdam (%)	Gaziantep Girişim Sayıları (%) / Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%) / Türkiye İstihdam (%)	HH Endeksi Girişim Sayıları	HH Endeksi İstihdam	KOBİ özelliği
Bilgi ve iletişim	0.00	0.00	0.00	0.00	0.4	0.2	0.00	0.00	0.2
Diğer hizmet faaliyetleri	0.03	0.05	0.03	0.05	0.6	0.6	0.00	0.00	0.1
Eğitim	0.02	0.02	0.05	0.04	0.8	1.2	0.00	0.00	-0.4
Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım	0.09	0.04	0.02	0.01	2.4	1.4	0.01	0.00	1.0
Finans ve sigorta faaliyetleri	0.01	0.01	0.01	0.01	1.0	0.7	0.00	0.00	0.3
Gayrimenkul faaliyetleri	0.00	0.00	0.00	0.00	0.2	0.1	0.00	0.00	0.1
Hane halkları tarafından kendi kullanımlarına yönelik olarak üretilen ayırım yapılmamış mal ve hizmetler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.4	0.3	0.00	0.00	0.1
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	0.05	0.06	0.05	0.05	0.8	1.1	0.00	0.00	-0.2
İmalat	0.27	0.19	0.41	0.31	1.4	1.3	0.07	0.17	0.1
İnşaat	0.10	0.13	0.15	0.14	0.8	1.1	0.01	0.02	-0.3
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	0.00	0.01	0.02	0.01	0.9	2.0	0.00	0.00	-1.1
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	0.01	0.01	0.00	0.02	0.4	0.3	0.00	0.00	0.1
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	0.03	0.04	0.01	0.03	0.7	0.4	0.00	0.00	0.2
Maden ve Taşocakçılığı	0.00	0.00	0.00	0.01	0.6	0.2	0.00	0.00	0.4
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	0.07	0.10	0.06	0.09	0.7	0.7	0.01	0.00	0.1
Tarım	0.01	0.01	0.00	0.01	0.7	0.4	0.00	0.00	0.3
Toptan ve perakende ticaret	0.26	0.25	0.13	0.14	1.0	0.9	0.07	0.02	0.1
Ulaştırma ve depolama	0.04	0.07	0.04	0.06	0.7	0.7	0.00	0.00	0.0
Uluslar arası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	0.00	0.00	0.00	0.00	0.7	1.1	0.00	0.00	-0.4
Water supply	0.00	0.00	0.01	0.01	0.6	1.0	0.00	0.00	-0.3
Toplam	1.00	1.00	1.00	1.00	1.0	1.0	1.00	1.00	0.0
Ortalama uzmanlaşma oranı					0.79	0.78			
HH endeksi					0.17	0.22			
Çeşitlilik endeksi					5.89	4.57			
Ortalama uzmanlaşma oranından büyük sektör sayısı					7	10			
Sektör sayısı					20	20			
KOBİ’lerin ağırlıkta olduğu sektör sayısı									14

Kaynak: SGK verilerinden hazırlanmıştır.

EK TABLO 24: GAZİANTEP’TE UZMANLAŞMA GÖSTERGELERİ, 2013

Gaziantep’te Uzmanlaşma Göstergeleri, 2013												
Sektörler	Gaziantep Girişim Sayıları (%)	Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%)	Türkiye İstihdam (%)	Gaziantep Girişim Sayıları (%) / Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%) / Türkiye İstihdam (%)	HH Endeksi Girişim Sayıları	HH Endeksi İstihdam	KOBİ özelliği	Girişim Sayısına göre Uzmanlaşma Endeksi Artan Sektörler	İstihdam Sayısına göre Uzmanlaşma Endeksi Artan Sektörler	
Bilgi ve iletişim	0.01	0.01	0.01	0.01	0.5	0.4	0.00	0.00	0.1	0.1	0.2	
Diğer hizmet faaliyetleri	0.02	0.04	0.01	0.03	0.5	0.5	0.00	0.00	0.1	-0.1	-0.1	
Eğitim	0.01	0.02	0.04	0.04	0.7	0.9	0.00	0.00	-0.2	-0.1	-0.2	
Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım	0.03	0.02	0.01	0.01	1.3	0.7	0.00	0.00	0.6	-1.1	-0.7	
Finans ve sigorta faaliyetleri	0.01	0.01	0.01	0.01	0.9	0.6	0.00	0.00	0.2	-0.1	-0.1	
Gayrimenkul faaliyetleri	0.01	0.01	0.00	0.00	0.8	0.6	0.00	0.00	0.2	0.6	0.5	
Hane halkları tarafından kendi kullarımlarına yönelik olarak üretilen ayırım yapılmamış mal ve hizmetler	0.01	0.01	0.00	0.00	1.1	0.9	0.00	0.00	0.2	0.7	0.6	
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	0.09	0.08	0.08	0.08	1.1	0.9	0.01	0.01	0.2	0.3	-0.2	
İmalat	0.24	0.17	0.42	0.28	1.4	1.5	0.06	0.18	-0.1	0.0	0.2	
İnşaat	0.08	0.11	0.14	0.15	0.7	1.0	0.01	0.02	-0.2	0.0	-0.1	
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	0.01	0.02	0.03	0.02	0.8	1.1	0.00	0.00	-0.3	0.0	-0.9	
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	0.04	0.06	0.03	0.05	0.7	0.6	0.00	0.00	0.1	0.3	0.3	
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	0.01	0.01	0.00	0.01	0.7	0.6	0.00	0.00	0.1	0.0	0.1	
Maden ve Taşocakçılığı	0.00	0.00	0.00	0.01	0.5	0.2	0.00	0.00	0.3	-0.1	0.0	
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	0.05	0.06	0.02	0.05	0.7	0.5	0.00	0.00	0.3	0.0	-0.2	
Tarım	0.01	0.01	0.00	0.01	0.5	0.4	0.00	0.00	0.1	-0.2	0.0	
Toptan ve perakende ticaret	0.30	0.26	0.13	0.15	1.1	0.9	0.09	0.02	0.2	0.1	0.0	
Ulaştırma ve depolama	0.07	0.09	0.05	0.07	0.8	0.7	0.01	0.00	0.1	0.1	0.0	
Uluslar arası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	0.00	0.00	0.00	0.00	0.7	0.6	0.00	0.00	0.1	0.0	-0.5	
Water supply	0.00	0.00	0.00	0.01	0.8	0.8	0.00	0.00	0.0	0.1	-0.2	
Toplam	1.00	1.00	1.00	1.00	1.0	1.0	1.00	1.00	0.0	0.0	0.0	
Ortalama uzmanlaşma oranı					0.83	0.72						0.8515
HH endeksi					0.17	0.23						0.226687
Çeşitlilik endeksi					5.83	4.32						4.41136
Ortalama uzmanlaşma oranından büyük sektör sayısı					9	9						8
Sektör sayısı					20	20						18
KOBİ’lerin ağırlıkta olduğu sektör sayısı									15			
Girişim Sayısına göre Uzmanlaşma Endeksi Artan Sektör Sayısı										12		
İstihdam Sayısına göre Uzmanlaşma Endeksi Artan Sektör Sayısı											8	

Kaynak: SGK verilerinden hazırlanmıştır.

2008									
Sektörler	Gaziantep Girişim Sayıları (%)	Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%)	Türkiye İstihdam (%)	Gaziantep Girişim Sayıları (%) / Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%) / Türkiye İstihdam (%)	HH Endeksi Girişim Sayıları	HH Endeksi İstihdam	KOBİ özelliği
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	0.03	0.05	0.01	0.02	0.5	0.6	0.00	0.00	0.0
Ana metal sanayii	0.01	0.03	0.01	0.04	0.4	0.1	0.00	0.00	0.3
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	0.03	0.05	0.02	0.06	0.6	0.3	0.00	0.00	0.3
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	0.02	0.02	0.01	0.02	1.2	0.5	0.00	0.00	0.7
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	0.06	0.02	0.03	0.01	2.9	1.9	0.00	0.00	1.1
Diğer imalatlar	0.01	0.03	0.00	0.01	0.2	0.1	0.00	0.00	0.1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	0.04	0.05	0.02	0.06	0.8	0.4	0.00	0.00	0.4
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0.00	0.01	0.00	0.02	0.3	0.1	0.00	0.00	0.2
Elektrikli teçhizat imalatı	0.02	0.03	0.01	0.03	0.7	0.4	0.00	0.00	0.4
Gıda ürünlerinin imalatı	0.27	0.15	0.14	0.12	1.8	1.1	0.07	0.02	0.6
Giyim eşyalarının imalatı	0.04	0.13	0.02	0.15	0.3	0.1	0.00	0.00	0.2
İçeceklerin imalatı	0.00	0.00	0.00	0.00	0.4	0.1	0.00	0.00	0.3
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	0.01	0.01	0.01	0.01	1.3	1.1	0.00	0.00	0.2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	0.05	0.04	0.08	0.05	1.1	1.7	0.00	0.01	-0.6
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	0.03	0.04	0.01	0.03	0.7	0.4	0.00	0.00	0.3
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	0.02	0.02	0.01	0.03	1.1	0.5	0.00	0.00	0.7
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	0.00	0.00	0.00	0.00	2.8	1.0	0.00	0.00	1.9
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	0.04	0.08	0.02	0.05	0.5	0.5	0.00	0.00	0.1
Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	0.09	0.16	0.04	0.13	0.6	0.3	0.01	0.00	0.3
Mobilya imalatı	0.01	0.01	0.00	0.01	0.4	0.2	0.00	0.00	0.1
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	0.00	0.01	0.00	0.01	0.6	0.1	0.00	0.00	0.6
Tekstil ürünlerinin imalatı	0.22	0.06	0.56	0.13	3.4	4.5	0.05	0.31	-1.0
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	0.00	0.00	0.00	0.00	0.0	0.0	0.00	0.00	0.0
Tütün ürünleri imalatı	0.00	0.00	0.00	0.01	0.0	0.0	0.00	0.00	0.0
Toplam	1.00	1.00	1.00	1.00	1.0	1.0	1.00	1.00	0.0
Ortalama uzmanlaşma oranı					0.94	0.66			
HH endeksi					0.14	0.34			
Çeşitlilik endeksi					6.96	2.93			
Ortalama uzmanlaşma oranından büyük sektör sayısı					9	7			
Sektör sayısı					24	24			
KOBİ'lerin ağırlıkta olduğu sektör sayısı									19

2013									
Sektörler	Gaziantep Girişim Sayıları (%)	Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%)	Türkiye İstihdam (%)	Gaziantep Girişim Sayıları (%) / Türkiye Girişim Sayıları (%)	Gaziantep İstihdam (%) / Türkiye İstihdam (%)	HH Endeksi Girişim Sayıları	HH Endeksi İstihdam	KOBİ özelliği
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	0.03	0.04	0.01	0.02	0.8	0.4	0.00	0.00	0.3
Ana metal sanayii	0.02	0.03	0.01	0.05	0.6	0.3	0.00	0.00	0.4
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	0.03	0.06	0.02	0.05	0.6	0.4	0.00	0.00	0.2
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	0.00	0.01	0.00	0.01	0.6	0.1	0.00	0.00	0.5
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	0.07	0.03	0.04	0.02	2.8	2.3	0.01	0.00	0.6
Diğer imalatlar	0.01	0.02	0.01	0.01	0.6	0.4	0.00	0.00	0.2
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	0.04	0.05	0.02	0.06	0.8	0.4	0.00	0.00	0.4
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0.00	0.00	0.00	0.01	0.4	0.1	0.00	0.00	0.3
Elektrikli teçhizat imalatı	0.01	0.02	0.00	0.03	0.6	0.1	0.00	0.00	0.5
Gıda ürünlerinin imalatı	0.24	0.15	0.12	0.12	1.6	1.0	0.06	0.02	0.6
Giyim eşyalarının imalatı	0.13	0.13	0.03	0.14	1.0	0.2	0.02	0.00	0.8
İçeceklerin imalatı	0.00	0.00	0.00	0.00	0.3	0.1	0.00	0.00	0.2
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	0.01	0.01	0.02	0.01	1.3	1.7	0.00	0.00	-0.4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	0.05	0.05	0.09	0.05	1.1	1.8	0.00	0.01	-0.7
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	0.02	0.03	0.01	0.02	0.6	0.3	0.00	0.00	0.3
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	0.02	0.02	0.01	0.02	1.4	0.7	0.00	0.00	0.7
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	0.00	0.00	0.00	0.00	1.8	0.4	0.00	0.00	1.4
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	0.04	0.07	0.01	0.04	0.5	0.3	0.00	0.00	0.2
Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	0.07	0.12	0.03	0.11	0.6	0.3	0.00	0.00	0.3
Mobilya imalatı	0.04	0.08	0.02	0.05	0.5	0.4	0.00	0.00	0.1
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	0.01	0.01	0.00	0.04	0.7	0.1	0.00	0.00	0.6
Tekstil ürünlerinin imalatı	0.14	0.07	0.52	0.13	2.1	4.1	0.02	0.27	-2.0
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	0.00	0.00	0.00	0.01	0.2	0.1	0.00	0.00	0.2
Tütün ürünleri imalatı	0.00	0.00	0.00	0.00	0.0	0.0	0.00	0.00	0.0
Toplam	1.00	1.00	1.00	1.00	1.0	1.0	1.00	1.00	0.0
Ortalama uzmanlaşma oranı					0.89	0.67			
HH endeksi					0.12	0.30			
Çeşitlilik endeksi					8.54	3.31			
Ortalama uzmanlaşma oranından büyük sektör sayısı					9	7			
Sektör sayısı					24	24			
KOBİ'lerin ağırlıkta olduğu sektör sayısı									20

Gaziantep'te sektörler itibariyle Endüstri içi ticaret oranları					
ISIC	ISIC adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar	Dış ticaret açığı	Endüstri içi ticaret
2	Ormancılık ve tomrukçuluk	397.848	732.411	-334.563	0,70
10	Maden kömürü , linyit ve turb	41.167	4.139	37.028	0,18
13	Metal cevherleri		196.423	-196.423	0,00
14	Taşocakçılığı ve diğer madencilik	3.340.953	111.608	3.229.345	0,06
15	Gıda ürünleri ve içecek	1.751.878.660	855.879.417	895.999.243	0,66
17	Tekstil ürünleri	2.803.676.635	327.316.430	2.476.360.205	0,21
18	Giyim eşyası	32.201.750	2.194.544	30.007.206	0,13
19	Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saraciye ve ayakkabı	114.905.807	9.281.500	105.624.307	0,15
20	Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç); hasır vb. örülerek yapılan maddeler	34.232.159	50.541.948	-16.309.789	0,81
21	Kağıt ve kağıt ürünleri	286.078.263	66.841.045	219.237.218	0,38
22	Basım ve yayım; plak, kaset vb.	851.440	9.087.806	-8.236.366	0,17
23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar	10.164.481	1.995.115	8.169.366	0,33
24	Kimyasal madde ve ürünler	350.400.196	2.713.323.769	-2.362.923.573	0,23
25	Plastik ve kauçuk ürünleri	482.761.461	63.635.947	419.125.514	0,23
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	40.734.412	15.827.661	24.906.751	0,56
27	Ana metal sanayi	224.151.185	17.365.427	206.785.758	0,14
28	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	104.411.892	31.456.413	72.955.479	0,46
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	148.219.184	638.660.334	-490.441.150	0,38
30	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları	866.990	85.466.878	-84.599.888	0,02
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli mekine ve cihazlar	31.594.331	25.232.403	6.361.928	0,89
32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları	9.717.464	27.509.012	-17.791.548	0,52
33	Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat	11.013.238	17.317.769	-6.304.531	0,78
34	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	10.463.016	25.941.659	-15.478.643	0,57
35	Diğer ulaşım araçları	8.023.673	22.594.467	-14.570.794	0,52
36	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	72.504.078	9.287.201	63.216.877	0,23
40	Elektrik, gaz ve su	365.088	5.343.865	-4.978.777	0,13
51	Atık ve hurdalar	20.542.492	57.965.382	-37.422.890	0,52
74	Diğer iş faaliyetleri	11.068		11.068	0,00
92	Eğlence, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	459	1.396	-937	0,49
99	Gizli veri		8.357.451	-8.357.451	0,00

TURİZM VE KÜLTÜREL ETKİNLİK TABLOLARI

EK TABLO 25: GAZİANTEP’TE GECELEYEN TURİSTLERİN MİLLETİNE GÖRE DAĞILIMI, %

Gaziantep’te geceleleyen Turistlerin milletine göre dağılımı, %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A.B.D.	0,4	0,1	0,3	0,4	0,3	0,2	2,1	2,1	1,4
Almanya	2,9	5,2	4,4	4,2	2,7	1,8	7,9	10,0	7,4
Avustralya	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,5	0,1	0,2
Avusturya	0,3	0,8	0,6	0,8	0,4	0,3	1,9	1,1	1,3
Azerbeycan	0,3	0,7	1,6	0,8	1,5	0,4	2,1	2,0	1,4
Bağımsız Devletler Topluluğu	0,3	0,5	0,4	0,9	0,7	0,2	0,7	0,3	0,2
Belçika	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,1	0,3	1,2	0,4
Bulgaristan	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,6	0,2
Danimarka	0,1	0,3	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,4	0,1
Diğer Afrika ülkeleri	0,3	0,1	0,4	0,6	0,1	0,2	0,6	1,1	1,2
Diğer Amerika ülkeleri	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1
Diğer Avrupa ülkeleri	0,5	0,8	1,3	0,9	0,7	0,2	0,4	2,0	1,0
Diğer Batı Asya ülkeleri	2,8	3,0	2,0	2,2	1,5	1,8	3,0	3,3	12,2
Diğer Doğu Asya ülkeleri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3
Diğer Güney Asya ülkeleri	0,3	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,4	0,5	0,2
Diğer Güney Doğu Asya ülkeleri	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Diğer Ülkeler	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,7
Fransa	0,4	1,3	0,9	1,3	0,8	0,3	2,5	3,1	1,9
Gürcistan	0,8	2,3	2,0	2,8	5,8	2,4	3,9	4,2	9,8
Hollanda	1,1	1,4	0,8	0,8	0,6	0,5	1,0	2,8	1,4
İngiltere	0,5	0,8	0,7	0,8	0,9	0,5	3,0	4,5	3,0
İran	57,8	37,5	46,6	47,7	35,2	58,9	3,1	1,2	1,2
İspanya	0,0	0,1	0,1	0,3	0,0	0,1	0,0	0,7	0,1
İsrail	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
İsveç	0,4	0,1	0,3	0,1	0,2	0,4	0,4	0,5	0,2
İsviçre	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	2,2	2,8	1,9
İtalya	0,3	0,6	0,4	0,3	0,1	0,2	1,5	1,2	1,5
Japonya	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,3	0,3	0,1
Kanada	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1
OECD Ülkeleri(Diğer)	0,1	0,4	0,1	0,1	0,2	0,5	1,3	2,9	1,0
Rusya Federasyonu	0,0	0,4	0,3	0,1	1,0	0,5	0,4	0,1	0,2
Suriye	10,4	18,7	18,4	21,5	34,5	24,8	26,4	6,3	7,0
Tunus	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,1
Türkiye	18,9	22,7	16,4	11,9	11,2	4,9	32,9	43,2	41,3
Ukrayna	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2	0,3	0,6
Yunanistan	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0

Kaynak: TÜİK verileri ile hesaplanmıştır. Beraberinde giden (0-14 yaş grubu) kişi sayıları toplamdan çıkarıldıktan sonra oran alınmıştır.

EK TABLO 26: GAZİANTEP’TE GECELEYEN TURİSTLERİN GELİŞ NEDENİNE GÖRE DAĞILIMI, %

Gaziantep’te geceleleyen Turistlerin geliş nedenine göre dağılımı, %	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Alışveriş	6,3	2,0	1,4	1,2	0,9	0,9	1,5	1,3	1,0	2,7	2,1	1,5
Diğer	1,1	24,3	3,2	4,4	28,6	36,2	1,6	5,1	2,7	7,5	2,1	8,0
Dini	3,4	1,1	0,0	2,3	9,2	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,1
Eğitim	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,6	0,6	0,6	1,1	0,9	0,6
Gezi, Eğlence	4,6	10,4	6,1	12,0	11,7	8,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	14,1	14,9	8,3	18,1	26,6	27,1
Görev	1,8	3,9	1,0	5,3	8,0	8,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
İş amaçlı(konferans, toplantı, görev vb.)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	9,9	14,7	11,3	19,6	10,5	10,9
Kültür	0,4	1,8	1,5	0,6	0,8	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sağlık	0,2	0,5	0,2	0,2	0,4	0,8	0,2	0,4	0,0	0,8	1,3	1,6
Sportif ilişkiler	0,2	0,0	0,3	0,0	0,6	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ticari ilişkiler, Fuar	3,8	4,6	4,5	6,5	8,9	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toplantı, konferans, kurs,seminer	0,3	0,4	0,1	0,4	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transit	64,8	29,5	63,4	47,0	0,1	11,0	47,5	37,0	58,6	0,4	0,2	0,4
Yakınları ziyaret	12,8	21,1	18,0	19,7	29,9	25,0	24,6	26,0	17,1	49,7	56,3	49,8

Kaynak: TÜİK verileri ile hesaplanmıştır. Beraberinde giden (0-14 yaş grubu) kişi sayıları toplamdan çıkarıldıktan sonra oran alınmıştır.

EK TABLO 27: GAZİANTEP’TE KÜLTÜREL ETKİNLİKLER – TİYATRO

Sezon	Tiyatro Salonu Sayısı	Koltuk Sayısı	Toplam Oynanan Eser Sayısı	Yerli Eser Sayısı	Yabancı Eser Sayısı	Toplam Gösteri Sayısı	Yerli Eser Gösteri Sayısı	Yabancı Eser Gösteri Sayısı	Toplam Seyirci Sayısı	Yerli Eser Seyirci Sayısı	Yabancı Eser Seyirci Sayısı
2007	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2008	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2010	2	1.050	17	10	7	54	38	16	21.892	16.599	5.293
2011	2	1.050	105	73	32	106	74	32	43.694	30.170	13.524
2012	2	897	90	46	44	92	46	46	36.981	18.502	18.479
2013	2	874	18	17	1	50	49	1	10.512	9.812	700

Kaynak: TÜİK verileri ile hazırlanmıştır.

EK TABLO 28: GAZİANTEP’TE KÜLTÜREL ETKİNLİKLER – SİNEMA

Yıl	Salon Sayısı	Koltuk Sayısı	Toplam Film Sayısı	Yerli Film Sayısı	Yabancı Film Sayısı	Toplam Seyirci Sayısı	Yerli Film Seyirci Sayısı	Yabancı Film Seyirci Sayısı
2007	17	2.851	532	140	392	134.200	60.000	74.200
2008	23	3.372	372	102	270	163.334	108.815	54.519
2009	33	5.111	539	187	352	371.664	199.683	171.981
2010	33	4.518	714	357	357	426.437	232.158	194.279
2011	20	2.979	575	196	379	582.915	320.624	262.291
2012	19	2.578	397	134	263	567.366	299.375	267.991
2013	33	4.818	673	282	391	746.993	484.718	262.275

Kaynak: TÜİK verileri ile hazırlanmıştır.

FİNANS VE YATIRIM TABLOLARI

EK TABLO 29: GAZİANTEP’TE KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI

Yıl / Sektör	Tarım	Madencilik	İmalat	Enerji	Ulaştırma-Haberleşme	Turizm	Konut	Eğitim	Sağlık	Diğer Kamu Hizmetleri	İl Toplamı
1999	3.200	0	0	0	1.210	0	0	1.936	2.089	33.932	42.367
2000	5.500	0	0	0	12.250	0	0	2.452	4.153	85.134	109.489
2001	6.500	0	750	0	4.502	0	0	2.605	3.303	10.440	28.100
2002	9.600	0	51	0	15.350	0	0	7.726	10.855	107.440	151.022
2003	1.401	0	0	0	21.500	0	0	5.651	24.925	28.267	81.744
2004	1.801	0	0	0	18.110	0	0	6.720	11.510	24.841	62.982
2005	5.001	0	0	0	12.336	0	0	19.725	21.099	48.461	106.622
2006	18.057	0	0	0	28.800	0	400	12.641	28.219	22.023	110.140
2007	15.490	8	0	0	14.000	0	980	14.630	40.610	23.405	109.123
2008	15.703	1.795	0	0	15.905	0	900	38.060	9.541	32.455	114.359
2009	84.850	687	0	0	13.835	0	200	50.609	3.000	32.703	185.884
2010	81.530	20.875	78	0	52.840	0	0	67.211	16.000	25.224	263.758
2011	82.649	9.536	0	154	69.998	3.796	0	76.669	17.400	13.968	274.170
2012	111.191	9.486	95	2.182	78.514	0	1.300	89.436	7.150	60.885	360.239

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı verileri ile hazırlanmıştır.

EK TABLO 30: GELİR VERGİSİ VE BEYANNAME SAYISI, GAZİANTEP

Yıl	Beyanname Sayısı	Beyan Edilen Matrah	Tahakkuk Eden Gelir Ver.
2000	20.713	48.136.050	11.982.529
2001	20.330	49.523.701	12.375.549
2002	21.096	57.522.460	15.473.166
2003	22.594	86.231.237	23.703.783
2004	25.637	103.708.058	28.473.458
2005	29.960	152.859.962	39.768.984
2006	30.770	191.246.955	44.160.646
2007	32.677	228.598.503	54.628.503
2008	34.866	285.135.054	69.950.456
2009	36.602	317.524.914	75.855.722
2010	36.532	335.304.818	80.403.229
2011	38.870	371.663.028	89.404.476
2012	39.665	429.401.605	104.956.103

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı verileri ile hazırlanmıştır.

EK TABLO 31: YATIRIM TEŞVİKLERİ

Gaziantep	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam (kişi)
2005	98	355	3.764
2006	93	227	2.527
2007	68	246	2.644
2008	111	238	2.364
2009	77	572	3.705
2010	162	1.124	4.825
2011	181	1.987	4.926
2012	223	2.002	5.351
2013	205	2.079	5.435
2014	159	2.682	4.551
Türkiye	Belge Adedi	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam (kişi)
2005	3.536	16.043	147.653
2006	2.466	13.388	98.496
2007	2.241	20.307	101.512
2008	2.439	21.893	92.436
2009	2.127	25.276	78.929
2010	3.965	60.447	137.945
2011	4.236	52.732	123.382
2012	4.245	57.905	148.587
2013	4.917	96.125	191.424
2014	4.059	61.844	143.911

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı verileri ile hazırlanmıştır.